

nuvele sovietice

Antologia cuprinde o selecție din cele mai frumoase nuvele ale prozatorilor sovietici scrise între anii 1945—1965, printre care:

Soarta unui om de M. Șolohov
Patruzeci și patru de nopți de Gh. Semionov

O femeie de A. Kuznețov
Săgetătorul de Vl. Lidin
Pe o limbă de nisip de I. Semionov
Voința de a trăi de Al. Dovjenko
Mestecenii roșii de V. Rosliakov
Aleea inginerilor de V. Ketlinskaia
La jumătatea drumului spre lună de V. Axionov

Jenia Rumeanțeva de I. Naghibin
Lebăda de I. Kuranov
Pentru un munte de durere de Gh. Ba-klanov

Căpitanii de Gh. Vladimov
Talentul de G. Nikolaeva
Mătușica Lușa de S. Antonov
Coliba din pădure de K. Paustovski
Kira Gheorghievna de V. Nekrasov
Evghenia Ivanovna de Leonid Leonov
Djamiliă de G. Aitmatov
Pe insulă de I. Kazakov
Dincolo de cerul polar de K. Simonov
La lumina zilei de Em. Kazakevici
Surorile de V. Panova
Ruguri pe zăpadă de V. Tendriakov
Dusea și noi cinci de Vl. Maximov

«Biblioteca pentru toți», cea mai populară colecție de beletristică din țara noastră, oferă cititorilor săi, prin culegerile de nuvele, teatru și poezie pe care le tipărește, o imagine variată asupra evoluției unei literaturi într-o perioadă de timp.

296

ruguri pe zăpadă nuvele sovietice (antologie) ★ ★

nuvele sovietice

editura pentru literatură

Vol. I și II lei 10

Ilustrația copertei de *Ana Maria Smigelschi*

ruguri pe zăpadă

antologia
nuvelei sovietice

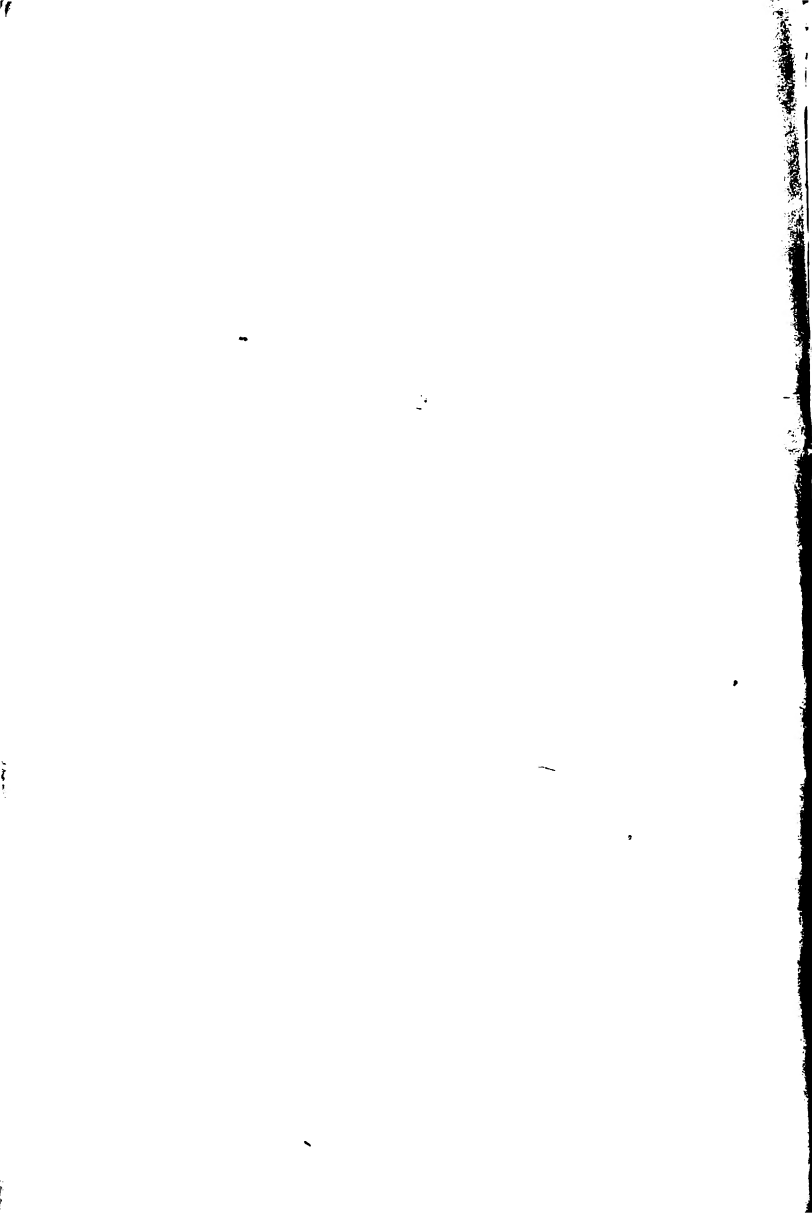
(1945-1965)

★ ★

ANTOLOGIE
ȘI NOTE DE
TATIANA NIȚOLSCU

1965

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

GALINA NIKOLAEVA

(1915—1963)

Începuturile activității literare a Galinei Nikolaeva se situează în 1945. De profesie medic, autoarea scrie versuri inspirate din faptele și evenimentele Marelui Război de Apărare a Patriei, la care ea însăși participase (culegerea *Prin foc* apărută în 1946). Concomitent, se orientează spre proză (nucela *Moartea comandantului* apărută în 1945), vădind apoi totală preferință pentru aceasta. După o serie de reportaje din viața satului, publică romanul *Secerișul* (1950) și *Povestirea despre directorul S.M.T.-ului și agronomul-șef* (1954, tradusă în limba română sub titlul *Povestea Nastiei Kovșova*). Succesul cel mai mare l-a înregistrat Galina Nikolaeva cu romanul *Bătălie în marș* (1957) tradus în mai multe limbi (între care și română). Prin problemele morale și psihologice pe care le ridică, romanul aducea o notă nouă în literatura sovietică a vremii. Cu puțin înaintea morții sale, scriitoarea a

publicat un ciclu de nuvele: *Povestirile mătușei Vasilisa* interesante prin elementele folclorice pe care le conțin. Nuvela *Talentul*, inclusă în *Antologia de față* face parte din acest ciclu.

[Ilustrare]

TALENTUL

Astăzi, basmul e cu mult în urma întâmplărilor ce se petrec, de aceea, deși sînt bunică, eu nu povestesc basme. În schimb, știu o sută de povești cu minuni adevărate și toate s-au petrecut întocmai.

Minunile sînt felurite.

M-am măritat la 16 ani și de îndată s-au pornit copiii — anul și copilul ! Ce-ți trebuie atîția plozi ? — mă întreba cîte cineva.

Eu rîdeam :

— Unde-i baltă, trebuie să fie și pește.

Serile îi potriveam pe fiecare la locul său și plecăm cu Timoșa pe la șezători. Cînd ești tînăr, îți fierbe sîngele în vine, iar eu de-abia trecusem de 20 de ani. Într-o seară, însă vine cineva în fugă să ne cheme : o fetiță din vecini îl scăpase din brațe pe Gheraska al meu și-i vătămase un picior.

Crescuse pînă atunci băiețelul legat ca un brăduț, ager ca un țipar și iată-l dintr-o dată Gheraska-Rostogolul. Dureri prea mari nu avea, dar de umblat nu putea să umble.

Ne-am zbugiumat și eu și Timoșa : de la șezătoarea noastră se trăgea necazul băiatului. Din musturarea de cuget, din părerea asta de rău, s-au iscat apoi toate.

Celorlalți copii le dădeam laptele, lui Gherocika — smîntîna. Eram cu toții ca un singur suflet. Copiii vedeau că și Timoșa și eu nu mai știm ce să facem cînd e vorba de Ghera și s-au luat și ei după mama și după tatăl lor. Cei mai mari îl dădăceau, cei mici îl slugăreau. Și creștea odorul nostru voinic, cu chipul alb, și ochi galeși ca de fată.

Pînă pe la 12 ani, și mie și lui taică-său ne creștea inima văzîndu-l, pe urmă am început să ne luăm seama. I se părea băiatului nostru că nu numai noi, ci lumea întreagă îi este datoră cu ceva. Picioarul i se vindecase, putea umbla ori și cît, dar el tot pe ceilalți îi pune să alerge. Se războia cu halterele, iar pe cei mici îi strunea :

— Marș sub pat, aduceți-mi papucii.

Se culca după masă și-i dădea poruncă lui Sergunka :

— Stai lîngă mine să alungi muștele !

Nimeni și nimic nu-i intra în voie ! Ba îi era cald, ba îi era rece.

Vedea și Timoșa, vedeam și eu : picioarul i l-am dres dar l-am învățat cu nărav. Dar nici să-l ocărăsc nu-mi venea : noi eram vinovați de toate.

Băiatul avea o minte din cale-afară de ascuțită. Nici nu învățase bine să vorbească și luase toate zicalele mele. Cînd a început să umble la școală, abia de-și arunca ochii pe carte și totul îi intra parcă de la sine în cap. Din toți cei unsprezece copii ai mei, el era cel mai isteț. După școala din sat, l-am trimis la centrul raional, la Matvei, să termine zece clase.

Vin eu odată la școală să-l văd, și profesoara îmi arată un caiet. Pînă la jumătate, problema era rezolvată, iar la sfîrșit scria : „ș.a.m.d.“

Îl întreb :

— Asta ce mai e, „ș.a.m.d.“ ?

El înălță din sprîncene și-și întoarse spre mine ochii albaștri, galeși.

— „Și așa mai departe“ — mă luminează. Ce-a fost mai greu am biruit. Mai departe nu-mi trebuie. De aia, am scris „ș.a.m.d.“

Și cu cît creștea, cu atît mai mulți „ș.a.m.d.“ găseai la el.

A venit acasă în vacanță, a început să adune plante din acelea de vindecă bolile. Două săptămîni n-a ieșit din pădure, după două săptămîni văd că stă lungit în grădină, sub un măr.

— Cunosc acum toate buruienile, mai dihai ca un spițer. Mi s-a urît.

S-a apucat să meșterească un aparat năzdrăvan, și i-a izbutit : cinci minute am ascultat un glas din depărtare. Asta a fost tot. Pe urmă, toate bucățile le-a risipit și iar s-a lungit sub măr.

Se întindea, lenea, la soare, ca de lingoare. Se prăpădea flăcăul, nu alta, de atîta căscat.

Taică-său îl lua ba cu blîndețe, ba cu asprime — de amenințări nu se temea, de mîngîieri se lipsea.

Mă plîngeam eu uneori bărbatului :

— Ce mai pierde-vară crește băiatul ăsta ! Să faci copilul și să-i dai de mîncare nu-i de ajuns, părinte e cel care-i dă minte. Dar parcă ăsta vrea să învețe ceva de la noi ?

Timoșa ridică din umeri.

— Nu l-am învățat cînd mergea încă de-a-bușile, darmite acum cînd s-a făcut cît ditamai ușa.

Pe la 17 ani, crescuse mai înalt decît toți băieții din sat. Mijlocul ca tras prin inel, umerii lați, capul semeț ca la un mînz năbădăios. Are privirea mijită, nu binevoiește să-și arate ochii galeși. Sprîncenile sînt stufoase — bătute, sprînceana stîngă mai căzută, cea dreaptă mai înălțată. Se învățase să vorbească din sprîncene cu oamenii. Pentru frați și surori n-avea nici o vorbă, din sprînceană le dădea porunci : dă-mi, adă-mi, ia de aici ! Se mai și mînia dacă nu-i deslușeai imediat dorința.

Se apuca ba de una, ba de alta : toate drumurile îi erau deschise. Băiat deștept, unde mai pui că era și fiul președintelui gospodăriei fruntașe din gubernie ; ca să se grozăvească, lucrase și vreo jumătate de an în mină. Îi dăduseră de acolo o caracterizare, o grozăvie. Gheraska știa să arate ce poate. Dar mai mult de jumătate de an n-a stat nici în mină.

Toate drumurile îi sînt deschise și nici unul nu-i pe măsura lui. Într-un an, de două meserii s-a apucat și de amîndouă s-a lăsat.

S-a înscris la institutul de medicină — nu i-au plăcut hoiturile. Cică miroseau urît ! Hai să se facă artist — s-a lăsat păgubaș ! Nu e treabă serioasă...

S-a înscris la institutul de avioane. Pe ăsta l-a terminat. S-a dus în sud, la o uzină și mi-a venit și mie timpul să mă minunez : nu mai știa de-acolo cum să se laude cu el. Chiar și într-un ziar s-a pomenit de Gherasim : „O propunere prețioasă a făcut inginerul Dobrînin, fiul cunoscutului președinte al gospodăriei, căzut eroic“.

Trecură cîțiva ani și aflu că Ghera i-a întrecut pe toți. La treizeci de ani era director de uzină și se însurase cu o mîndrețe de femeie, mai dihai ca o artistă.

II

M-am pregătit eu, și hai să merg să-l văd pe Ghera, să mă bucur și eu de el.

Cobor din vagon și ce să vezi? Pe peron, o femeie așa de chipeșă că nu numai călătorii, dar pînă și hamalii își întorc ochii după ea și încremenesc locului cu geamantanele în mînă. Subțire, înaltă, sveltă, strînsă într-o rochie neagră. Căpșorul pare acoperit cu lac negru, ochii sînt mari, tot negri și ei, parcă-s de pluș. De unde s-o fi ivit domnița asta, mă gîndesc eu, adevărată regină? Deodată, alături de ea apare și Gherasim al meu. Umerii îi sînt și mai largi mijlocul și mai subțire, sprîncenile și mai stufoase, gata să-i ascundă ochii, părul blond, buclat. Merg parcă ar fi Marte și Venus, doar că îmbrăcați în portul de azi. Alături de ei, un ogar. Picioare înalte, botul ascuțit, slab de-i poți număra coastele.

Oamenii se uită după ei și-și spun:

— Care dintre ei o fi cel mai de rasă?

Se apropiară de mine. Ghera îmi spune:

— Soția mea Iia. Ciinele — Julietta.

Locuiesc într-o vilă cu etaj. Și în fiecare zi au un cîrd de musafiri, coctaila și dănțuială.

Mult zgomot și nici-o vorbă mai de Doamne-ajută. Pe Ghera al meu îl ridică în slăvi, e și

dăruit, și deștept și așa și pe dincolo. Iar el ascultă cu luare-aminte de parcă n-ar ști că la masa cui stai, pe acela îl lauzi.

Soția lui, Iia, e frumoasă, nimic de zis. Dar ia să-i iei seama mai bine! Ia să privești mai bine la ea. Cu primul bărbat nu s-a potrivit din fire, s-au despărțit. Pe al doilea l-a lăsat ea: nu era bogat, nu era vestit. Al treilea, și bogat și vestit, a lăsat-o el.

Cu asemenea frumusețe, să nu-ți găsești ursita atîția ani, nu-i a bună. Pe dinafară măr frumos, pe dinăuntru găunos. Pînă la amiază nu se dă jos din pat, e bolnavă săraca: ziua nu-i e somn, noaptea nu-i e foame.

La amiază se mută din pat pe divan și începe să se stropșască la croitorese și la coafeze. Și tot așa, pînă seara. Tot ca și gîscanul: inimă mică, dar ficat mare.

Seara, cum sosesc musafirii, nu mai are nimic. Du-te-vino de la unul la altul, se răsucește, se învîrtește — o gazdă dintre cele mai bune.

Dar cum de și-a pus Rostogolul ochii pe una ca ea? Sau o fi greșit ulița, și-o fi nimerit în altă casă...

Mulți se învîrteau în jurul lor, dar mai cu seamă contabilul uzinei. Asta și pe lîngă mine se gudura. Plecat, smerit, dar cu luciri viclene în ochi. De cum te uiți la el pricepi că-i unul din cei care te linge în față, iar din spate te înhață.

Eu îl repezeam:

— Piei din fața mea, periută.

El rîdea:

— Oricine, Vasilisa Vlasovna, pînă să ajungă să se țină pe două picioare se tirăște în patru labe.

Cînd auzi așa ceva, scuipi și mai bine te duci în grădină cu Șchiletka¹; așa am botezat-o eu, Șchiletka, pe stîrpitura de Julietta. Stăteam cu Șchiletka în grădină pînă la miezul nopții, numai că nu urlam la lună!

Nu departe de casa lor, în cartierul muncitoresc am cunoscut un bătrîn, lăcătuș. M-am hotărît să vorbesc cu el în taină.

— Ce face al meu — îl întreb — la uzină?

Omul, pe loc, își ferește privirea...

— Cît a fost adjunct, altul mai bun ca el nu era.

— O iei pe ocolite, moșule! Cînd îl ții în frîu și calu-i deștept. Tu să-mi spui cum conduce acum?

Oricît a scăldat-o bătrînul, eu tot am priceput. Conduce Rostogolul meu ca ursul în pădure: îndoiaie ramura, nici nu bagă de seamă, o frînge, nici că-i pasă.

...Să te faci din adjunct director, nu-i mirare. Dar uite că el tot și-a pierdut capul.

Atîta i-am spus bătrînului cînd ne-am despărțit:

— Nu eu am sădit buruiana, a crescut, blestemata, singură.

III

Văd eu că Rostogolul s-a făcut deștept, dar nici prostia n-a lepădat-o.

Am început să-l iau la rost:

¹ Diminutiv de la șchilet, forma populară pentru schelet.

— Ți-ai luat-o în cap și-o să te lovești de pragul de sus. Cine ți-a dat ție palatul ăsta ?

El, ca să-mi închidă gura :

— Trei cartiere muncitorești am construit...

— Din bătrîni e o vorbă : „Dă-mi vrabia statului să-i port de grijă, că pe lîngă ea îmi cresc și cîrdul meu de gîște“.

El mormăi a lehamite :

— Te-am chemat, mamă, aici, să trăiești în tihnă, fără griji. Și tu ? Tu n-ai astîmpăr și nici pe mine nu mă lași să trăiesc. Eu nu-s hoț.

— Fură nu numai hoțul, ci și cel care-l lasă pe hoț să fure.

— Da' pricepe o dată : casa asta nu-i a mea, e a uzinei. Și adjuncții mei, și contabilul-șef, au case la fel.

— Periuță, adică ? Se întîmplă și așa că o mîină spală pe alta și amîndouă sînt albe.

El făcu o mișcare de lehamite și ca să scape de mine trecu în altă odaie. Eu, după el.

— Of, tare mă tem că l-ai pus pe lup păstor, pe vulpe păsărar, și pe porc grădinar.

El cearcă să mă oprească, dar eu nu mă las.

— Și cocktailurile alea, tot de la uzină sînt ? Nu cumva ți-au crescut mîinile prea lungi ?

— Mîinile, zice el, sînt pe măsura staturii mele ! Și ce te-ai pornit așa, cu toată artileria, împotriva mea ? Eu făptuiesc acolo lucruri mari, iar tu stai aici și-mi numeri paharele. Astea-s fleacuri...

— Vezi, fiule, să nu se adune prea multe fleacuri de astea.

Parcă i-am prorocit ! Au început să-l cheme pe băiat ba la comitetul de partid, ba la raion. Au ajuns lucrurile pînă la comitetul regional. Il apucaseră pe motan de unde-i venea cel mai puțin

bine. Vedeam că se strîng nori de furtună deasupra capului lui, iar mie mi-era milă, dar, să spun drept mă și bucuram !

Pe oaspeți, parcă-i luase apa. Fiul meu umbla cu fruntea înainte, ca un berbec, cu sprîncenile zburlete, mîniat că nici măcar Periuță nu mai dădea pe la el. N-am mai putut să tac :

— E de mirare că porcul are rîț ? Se vede ce soi de oameni ai în jurul tău : cît au mîncat și au băut, te-au găsit frumos, după ce-au mîncat și-au băut tot — rămîi, vere, sănătos !

El de colo :

— Tu nu ești mamă, ești o urzică ! Începu să umble încoace și încolo învălmășindu-și părul. Eu — spuse — nu mă las ! Vedem noi care pe care...

Și scăpă Gherasim al meu. S-a ales cu o mustrire și i-au poruncit să lase palatul pentru maternitate. Se întoarse acasă, și fălos ca un șoim, strigă din prag :

— Ei, mamă ! Nu mă privi pieziș, uită-te de-a dreptul. Casa o dau ! Nu-mi pare rău.

Seara, iarăși musafiri. Periuță, bineînțeles, și el. Mai întîi, Ghera era cît pe ce să-l ia în pumni. Vulpea șireată are însă trei vizuini. A început cu scandal și nici n-am băgat de seamă cînd s-a pornit pe petrecere. Mai de necaz, mai de haz, casa s-a umplut de fum și de zarvă. Necazul l-au pus de-o parte, și l-au făcut uitat. Ghera închină un pahar : viața, zice el, nu face doi bani, mintea vine cu timpul, și totuși să bem pentru ea...

Și începu să se fălească ce cap are el. Mi-am ieșit din fire :

— Cap ai, minte ce-ți mai trebuie ?

Iar el dînd cu pumnul în masă :

— Mi s-a făcut, mamă, lehamite de tine, ca de-o piază rea.

A doua zi am plecat. Și cum am plecat, iar m-a prins grija de băiat.

Întotdeauna a fost așa : cum nu-l văd, cum mă doare sufletul — cum îl văd, îmi vine să mă tot duc.

O jumătate de an m-am ținut tare : o dată măcar nu i-am scris și nici el mie. După o jumătate de an îl chem la telefon. Am găsit, eu, o pricină. Îi spun repede ce am de spus și-l întreb :

— Ce-ți face soția, Iia ? Ce face Șchiletka ?

— I-am făcut vînt, zice.

— Cui i-ai făcut vînt ? Șchiletkăi ?

— De ce Șchiletkăi ? Șchiletka e un cîine de treabă. Soției, Iiei, i-am făcut vînt.

Curînd mă vestește : mă însor iar ! După vreun an și jumătate aud că iar l-a apucat vechea boală, dar de fapt împins de noua lui nevastă. Iarăși, mă gîndesc, au început „ș.a.m.d.-urile“ lui Gheraska.

Un cal negru, oricît l-ai spăla, nu-l poți face alb.

Fără să-i spun nimic, am zburat într-acolo, ca să văd eu cu ochii mei adevărul gol-goluț.

IV

Omul săvîrșește în viața lui trei fapte năzdrăvane : cînd se naște, cînd se însoară și cînd moare.

Cînd mi-a deschis ușa noua nevastă a Rostogolului, mărunță, ștearsă, într-o rochiță de stambă, am înlemnit în prag.

Cum de-a luat boierul meu, și încă după domnița aceea, o fetișcană așa de simplă ? Iar el mi-o mai și recomandă :

— Asta-i Lialka. A fost Lialka — dactilografă, acum e Lialka — nevastă. Dacă vreau o pun pe masă, dacă vreau o țin sub masă.

Ea rîde.

Fetișoara îi e ca de păpușă. Numai că păpușile-s bucălate, iar ea-i slăbuță. Năsucui subțire, ochii — doi năsturași, se uită la tine fără să clipească. Părul cîrlițonțat ca la miei, obrajii rumeni de parcă ar fi vopsiți. Cu un cuvînt — Lialka¹. Altfel nici n-o poți numi. Și-a și făcut doi băiețigemeni, ce-și zgîiesc ochii tot ca niște năsturași.

Am făcut cunoștință cu nora, mi-am mîngîiat nepoțelii și-l iau pe Rostogol :

— Ești tare bolnav ?

— Nu, nu prea. Țidulă mi-au dat totuși.

— De ce-ai plecat de la uzină ? Iar ai început cu „ș.a.m.d.“ ? Lialka îi ține parte :

— Îi e greu, prea se obosește.

— E limpede, zic eu — umblă gîsca prin apă, săraca, s-a udat la picioare și a răcit la cap.

Credeam că Ghera o să se supere, dar el rîde și întreabă :

— Mamă, spune-mi, cui îi e mai ușor : păsării să zboare sau peștelui să înoate ?

— Ce mă întrebi ? Păsării !

— Ba să vezi că nu ! Pasărea, dacă obosește se oprește și se odihnește. Dar peștele... peștele înoată cît trăiește, fără să bage măcar de seamă.

¹ În rusește — păpușică.

M-am gîndit să construiesc un avion în felul peștelui. Fără aripi, fără elice.

Lialka, și ea :

— Noapte de noapte lucrează la el. Și, deodată, a venit boala... Ne-a părut chiar bine. Un an întreg poate să facă ce vrea.

— Și din ce o să trăiți toți patru ? întreb eu.

Lialka rîde :

— Pe băieți îi trimit la creșă, eu îmi iau un serviciu. Sînt dactilografă și stenografă. Știu două limbi străine, trag toți de mine să mă angajeze.

— Ești cam firavă, nu poți tu da de mîncare și ursului și ursuleților.

Iar rîde femeiușca.

— Ba să vedeți că am să pot.

Al meu zice și el :

— Pîinea și apa e mîncarea voinicilor. Pentru pîine și apă o să cîștige ea, Lialka.

Le mai spun :

— O să vi se ia casa.

Femeiușca rîde într-una, înțelege-te cu ea dacă poți.

— Patru camere n-o să ne lase, dar două tot o să avem. Eu sînt ca salcia — dă-i un pumn de nisip și se prinde oriunde. Numai să fiu lîngă Ghera.

Sau, îmi zic eu, e nătăfleată rău, sau e atît de isteată că eu nu-i pot pătrunde deșteptăciunea.

Un singur lucru am priceput însă : s-a săturat pierde-vară al meu să meargă zi de zi la slujbă. Cunosc eu cîntecul ăsta vechi. ...Înainte punea hamul pe frații și pe surorile lui, acum a găsit-o pe prostituța asta.

Și s-a luminat pentru mine și secretul însurătorii Rostogolului. Pe spinarea uneia ca Lia nu

poți trăi : aia ți se așează ea pe grumaz și nu se mai dă jos. Găgăuța asta o să-l țină însă ca într-o clocitoare.

M-am întristat. Bărbatul își mijează ochii. Numai Lialka lui, când nu cînta, fluiera, când nu fluiera, îngîna. Sau când băga de seamă neliniștea mea, zîmbea doar.

Un singur lucru mă îmbia la ea pe-atunci : zîmbetul. Zîmbea deschis și copilărește, dar în colțurile gurii se ascundea ceva. O fi fost tristețe, o fi fost răbdare ? Nici nu puteai desluși, nici nu puteai spune ce-i. Dar cum zîmbea, cum i se schimba chipul. Nu era zîmbet de păpușă zîmbetul ei.

Suride și-mi spune în taină :

— Nu fi îngrijorată, mamă. O să fie bine. La noapte, o să-ți arăt ceva.

Am adormit devreme, iar la două noaptea mă trezesc și văd : Lialka, în pijama, stă aplecată deasupra mea cu degetul la gură :

— Ssst... Haide. Să nu ne audă.

Ne furișăm prin coridor către biroul lui Ghera. Ușa e dată în lături, pe masă hîrtii, tot felul de scule de desen, iar la masă Gheraska al meu. Nu știu ce face : desenează, socotește, dar vorbește singur, cîntă fără cuvinte, încetișor, și bate măsura cu piciorul. Te pufnește rîsul, nu alta ! Eu, cît pe-aci să nu mă pot stăpîni. Iar Lialka îmi șoptește :

— Uită-te la el, ce față are...

Chipul lui era ca al unui om bun, după ce a băut un pahar. Sprîncenile nu-i mai erau încruntate și în ochii albaștri licărea o căutătură copilăroasă. Cutele feței i se îndulciseră. Pe buze îi stăruia un zîmbet.

Și iarăși mi-a venit să rîd — cu rîsul m-am născut, cu rîsul am să mor ! M-am uitat însă la chipul ei, al Lialkăi, și m-am oprit.

Mi-aduc aminte, eram o fetișcană cînd m-am dus pentru prima oară la mare. Mă trezesc dimineața : de pe podea urcau tremurînd spre tavan valuri-valuri de lumină aurie. Marea nu se vedea, nu se auzea, dar numai după valurile acestea aurii de soare am simțit : e aici, lîngă mine ! Am întors capul spre geam și am scos un strigăt : uriașă, nemișcată, și-n fiecare strop o rază de soare.

Privind chipul Lialkăi, nu știu de ce, mi-am amintit de dimineața aceea.

Iar ea se uită la Gherasim și zîmbetul ba i se aprinde, ba pălește, ochii ba îi lucesc, ba se întunecă. Chipul îi tremură luminat de ceva tainic : de ceva ce nu poți vedea și nu poți auzi, deși-i aici lîngă tine.

Nu m-am mai putut uita la ea. M-am dus și m-am culcat, ea a venit după mine, s-a așezat pe marginea patului și mi-a spus în șoaptă :

— Ai văzut, mamă ? Așa arată Ghera cînd stă lîngă avionul său ! O singură dată l-am mai văzut la fel : la maternitate, cînd i-a luat în brațe pe băieți.

Eu, însă, fața lui nici n-o prea luasem în seamă ! Chipul ei, al Lialkăi, îmi țintuise privirea. M-a minunat atît, Lialka... Pe fecioru-meu îl știam eu și nu de ieri, de azi. Doar eu l-am născut.

O să pună șeaua pe nevastica asta neștiutoare și o să înceapă, ca altădată, să dea în bobi dimineața ce să facă toată ziua : să șadă pe scaun, să stea în picioare, sau să se lungească.

Cum a ieșit din leagăn, așa o să intre și în groapă.

Am plecat de la ei cu inima grea.

V

Ne-am întâlnit iarăși, în timpul războiului, când încercam să ajung din Sud acasă, la Serioja care fusese rănit. După ce am trecut marea, am luat trenul. Trebuia mai apoi să-l schimb. Așteptînd legătura, m-am oprit o zi și o noapte la Ghera. Locuiau acum în cartierul muncitoresc, în două cămăruțe. Cînd am sosit la ei, abia se cîrpa de ziuă — mîncarea era însă pe foc în bucătărie, în antreu erau rufe întinse, iar Lialka, cu o stenogramă în față, ciocănea la mașina de scris. Nici urmă de culoarea ei de păpușă, din frăgezimea și veselia ei. Mîinile și picioarele — ca niște cren-guțe de salcie. Trebuia să nască curînd. Numai zîmbetul și ochii — năsturașii, i-au rămas aceiași ca înainte. Nici n-am apucat să schimbăm două vorbe că ea și-a adunat hîrtille și a îmbrăcat copiii — să-i ducă la grădiniță. Eu nu mă mai gîndeam la nimic altceva decît la nenorocirea lui Serioja, și nu mi-a trecut prin cap să-l întreb pe Ghera ce-i mai face pește-le-avion.

El singur a deschis vorba.

— Ai venit într-o zi mare. De cinci ori mi-au discutat construcția. Astăzi, trebuie s-o ia în discuție o comisie specială cu reprezentanți de la Moscova. Ori pe scut, ori sub scut...

Umbla tăcut de colo pînă colo și după chipul lui mi-am dat seama că-i tare îngrijorat.

Seară se întoarse și, fără o vorbă, se duse în camera sa. Mă uit prin ușă, îl văd că trage minios linii peste toate proiectele. Le face bucăți, și-mi spune :

— Au rîs de mine, mamă. E război — mi-au spus — și ție îți arde de joacă... Așa-i cînd te iei după copii, dai și tu în mintea lor.

După nevestă-sa, adică. Îi știam de mic năra-vul ăsta — să dea vina pe altcineva cînd nu-i izbutea ceva.

— Ei, băiete — îi spun eu — ai un car de minte, dar îți mai lipsește un dram.

De ciudă, încep să calce în picioare hîrtille, și-i strigă portăresei :

— Du-le la gunoi, să nu le mai văd în ochi !

Se pregăti să plece la uzină și în prag se-n-toarse spre mine :

— Nu mă așteptați la noapte.

Seara, cînd se întunecase, s-a înapoiat Lialka cu copiii. Aflase totul la telefon și mă întrebă doar atît :

— Unde sînt proiectele ?

— La gunoi...

N-am apuțat s-o lămuresc ce și cum, cînd a început să urle sirena. M-a luat noră-mea, m-a dus și m-a lăsat cu copiii în adăpost, iar ea s-a făcut nevăzută. Stau eu acolo și aud pe cineva că spune :

— O femeie nebună, noaptea stă sub ploaia de bombe și cotrobăiește în lada cu gunoi...

Am plecat s-o caut.

Era iarnă. Viscoalea. În depărtare, din întuneric, se ridicau flăcări — de partea cealaltă a râului izbucnise focul. Bombele vîjîie, cînd mai aproape, cînd mai departe. Reflectoarele cotrobăie cerul, pe pămîntul înghețat, în curtea pustie,

se învîrteşte zăpada. Deodată, într-un ungher, pîlpîie o clipă o luminiţă albastră. Bîjbîind în întuneric, pornesc într-acolo. Văd o mogîldeaţă. Ea e. Ghemuită lîngă ladă, culege din gunoi hîrţiile lipite, îngheţate. Şi gîfîie, şi suflă anevoie — îi e greu, cu burta mare.

— Poate naşti aici, în gunoi! îi spun eu. Haidem!

Ea nici că se clinteşte.

După încetarea alarmei ne-am întors acasă. Pe mine şi pe copii ne trimite la culcare, iar ea îşi face de lucru cu hîrţiile: le curăţă cu o cîrpă, le lipeşte bucată cu bucată, le usucă la sobă, le calcă cu fierul şi mă tot roagă:

— Să nu-i spui lui Ghera nimic. De necaz, e în stare să ne sfîşie şi pe noi, nu numai hîrţiile.

Noaptea o văd iar că-şi încinge paltonul peste pîntec.

— Lipseşte hîrtia cea mai importantă... calculele...

Şi iar o porneşte, în noaptea neagră, afară, la gunoi...

Altă dată, aş fi stat de vorbă cu ea, atunci însă nu mă mişca nimic: numai nenorocirea lui Serioja îmi era în minte.

A mai trecut vreo jumătate de an. Mă uit eu, într-o zi, pe geam — o femeie — imediat îţi dădeai seama că era o refugiată, pe atunci umblau multe ca ea. Jerpelită, abia îşi mai tîrîie picioarele. Un copil în braţe, doi o ţin de fustă. În spinare, învelit într-o pînză de sac, ceva rotund, lunguiet, ca o ţeavă de puşcă sau o gură de tun.

Nu i-aşi fi recunoscut dacă n-aşi fi văzut ochii copiilor... Cum am zărit cei patru năsturaşi negri care priveau fără să clipească, numai că n-am zburat pînă la poartă.

Fuseseră evacuați din orașul lor. Ghera rămăsese în urmă, cu uzina. Trenul lor fusese bombardat, halta ocupată de nemți. Două săptămîni Liaika cu copiii s-au ascuns prin viroage. În a treia săptămîna, nemții au fost alungați.

M-am apucat să-i spăl pe oaspeții neașteptați. Nepoței — ca firul de iarbă sub brumă — căpșoarele abia li se țin pe gîtuțul subțire, iar mama lor slăbise de-i puteai număra oasele sub pielea uscată, burta i se lipise de coaste, fața i se făcuse cît un pumn, ochii, neobișnuit de mari. În buclele negre, șuvițe de păr alb. O spăl și abia mă țin să nu plîng. Ce face războiul — blestematul — din oameni.

...I-am îmbrăcat dar n-am cu ce să-i îmbrac. Iau eu sacul, găsesc în el scutece pentru cel mic, pentru ceilalți doi cîte un schimb de rufe, pentru ea nici o cămășuță, nici o bluzuță. Între rufe un pachet lunguiet, ca o țevă de pușcă, legat cu trei ațe.

O întreb :

— Ce-i cu mitraliera asta ? De ce-ai cărat-o după tine ?

Își pleacă ochii mari, nu răspunde. Desfac eu pachetul, mă uit : un sul de hîrtii. A mai prins ea curaj, a fluturat din gene, i-a mijit și un zîmbet :

— Astea sînt... proiectele acelea... Să nu rîzi, mamă. În ele e sufletul lui Ghera. Nimeni nu înțelege asta. Nici măcar el nu înțelege.

Fără să vreau, mi-a trecut prin gînd : „Nici odată n-a fost prea întreagă la minte, iar cu războiul s-a scrîntit, se vede, cu totul. Hăinuțele copiilor le-a lepădat pe drum, în schimb cară niște hîrtii rupte, scoase din gunoi.“

S-au mai scurs ani. Se sărbătorise victoria. A trebuit, după nenorocirea Graniei, fiică-mea, să plec din vechiul cuib, să găsesc pentru noi două o casă nouă, într-un loc nou.

Uzina lui Ghera se înapoiase din evacuare. Lialka plecase de mult la bărbatul ei. Pe acolo, meleagurile sînt calde, darnice, și m-am gîndit să-mi așez noul cuib lîngă ei, undeva în împrejurimi, sau la marginea orașului.

Pînă să găsesc, am tras la Ghera. Locuiau într-o casă a uzinei, cuviincios, liniștit. El muncea ca inginer, ea era stenografă. Copiii aveau toți statura tatălui lor — înalți, cu umeri lați, iar mama lor, Lialka, se făcuse și mai mică. Umbla prin casă, fetișcană ochioasă, palidă, plăpîndă. Încheieturile degetelor i se umflaseră de atîta ciocănit la mașină. Oh, mult a mai plătit pentru Gherasim al meu!

A fost ca o floare și s-a ofilit cu totul. Și te întrebi: de unde atîta putere? De dimineată pînă seara e la slujbă, dar casa-i lună. Niciodată nu spune un cuvînt aspru cuiva. E adevărat, ochii i s-au stins și a devenit tăcută — nu mai fluieră, nu mai cîntă. A uitat să mai rîdă în hohote voioase, rareori mai zîmbește doar, dar nici zîmbetul nu mai e cel de odinioară. Înainte, zîmbetul ei era un car de veselie și doar un strop de tristețe. Acum, dimpotrivă. Nu e vesel zîmbetul ei. Numai în colțurile gurii s-a pitit veselie, parcă stă să zboare — dar nu zboară, stă să plece — dar nu pleacă. Abia pîlpîie, și parcă așteaptă ceva.

Copiii cresc nealintăți, doar Rostogolul meu e mai rău ca un copil mic. Cît e acasă, îl auzi :

— Lialka, unde mi-e cravata ? Pregătește-mi o cămașă. Unde mi-ai pus hîrțile ? Adu-mi aminte să dau telefon la direcție.

Și măcar de-ar băga de seamă cum se învîrtește ea pe lîngă el. Rar de tot, cînd îi iese vreo plăcintă tare gustoasă, o bate pe spate pe nevastă-sa și zice :

— Bun căluț — de e vale, de e deal, el tot trage.

Cu alte cuvinte, te-am lăudat, acum treci la ham. Dar ea și de atîta se bucură.

Rostogolul meu își face serviciul, nici prea bine nici prea rău. Nici rîvnă peste măsură, nici gînduri de mărire. Numai în familie domnește : pe cuptor și motanul e împărat.

„Ș.a.m.d.“, „ș.a.m.d.“ în tot ce face el... Năra-vul din fire n-are lecuire.

Rigla de calcul zace pe dulap, înnegrită, plină de praf.

Sabia nefolosită ruginește...

VII

Intr-o bună zi, sosește Gherasim acasă schimbat, mai să nu-l recunoști.

— Îți amintești, mamă, de avionul meu, peștele-avion ? Se face o comisie specială care să cerceteze un principiu de felul acesta... Și-au adus aminte de mine. Sînt chemat la Moscova pentru discuții. Cu ce-am să mă duc ? Arhivele

uzinei au ars. Proiectele mele, eu cu mîna mea le-am rupt.

Umblă prin casă ținîndu-se cu mîinile de cap :

— Doi ani de muncă... și ce muncă !... Doi ani de muncă și de trudă, la lada cu gunoi...

Chiar atunci iese Lialka din cămară cu hîrțiile acelea. Credeți că fecioru-meu s-a bucurat ? Mai întîi le-a împins cît colo.

— Ce-i cu gunoiul ăsta ?!

Pe urmă și-a încruntat toată pădurea lui de sprîncene, și-a început să desfacă înverșunat hîrțiile, să le cerceteze. Și deodată strigă la nevastă :

— Ce-i mai însemnat unde e ?! Unde-i hîrtia cu calculele ?

Îi dă și hîrtia asta. Cifrele s-au mai șters, cerneala s-a întins. Se pot însă desluși. Începu să citească Ghera, ca-n friguri...

Eu mă legasem tare mult de noră-mea, și-l mustrai pe băiat :

— Măcar, în treacăt, ai putea să spui și tu „mulțumesc“. A scormonit prin gunoaie pentru hîrțiile tale, noaptea, sub bombe, borțoasă, ți le-a cărat peste linia frontului în spinare. Și tu...

Credeți că asculta ce-i spuneam ? Și-a întors spre mine o privire rea. Adică : „Nu mă bate la cap !“ Și-a adunat hîrțiile și a plecat în camera lui. Cu ele în brațe a mai aruncat o privire colțoasă.

Aveam, eu, în tinerețe un cîine rău și prost. Îi dădeam cîte un os zdravăn cu carne, îl înhăța și-l ducea în vreun ungher îndepărtat. Îl ținea strîns între dinți și te mîrîia : „Încearcă numai să mi-l iei !“

Intocmai ca Ghera-Rostogolul.

Mie, parcă-mi venea greu să mă uit în ochii neveste-si, dar dînsa, ștergîndu-i rigla, îi luă apărarea :

— Și-a pierdut cumpătul, nu se aștepta...

Se înserase. Amuțise zarva de peste zi. Copiii adormiseră. Gherasim sta la masa de lucru, ca turnat în bronz. I-am adus mîncarea — nu s-a atins de ea.

Ne-am culcat și Lialka și eu. Noi două dormeam cu copiii în sufragerie, el în odaia de lucru. Mă trezesc eu noaptea. Ușa camerei lui e dată de perete, lăsînd să se reverse în odaia unde dormeam un val de lumină. Îl văd pe Gherasim al meu. Stă în genunchi în fața divanului pe care doarme soția sa și-i sărută mîinile. Iar acum stă și mîngîie duios toate degetuțele ei umflate.

Iar ea își trece palma peste capul lui, îl învăluie cu lumina ochilor săi, ca o mamă pe pruncul ei, ca un om mare pe un copil. Ca o femeie pe bărbatul ei.

Aud șoapta lui :

— ...Lialuška... prietenul meu fără-de preț... soția mea...

Slavă Domnului, mă gîndesc eu ! Zece ani a trăit cu ea, trei copii i-a făcut, iar el, în cel de-al unsprezecelea an și-a dat seama că are soție !

În cîte un om, sufletul e ca focul din cremene : trebuie să te trudești și să te chinui ca să stîrnești flacăra. Lialka nu s-a trudit degeaba. Scînteia s-a dat la iveală.

Uneori, în viață, un ceas e mai de preț ca un an. Pînă la război, nu erau nici combustibilul potrivit, nici materialele trebuincioase pentru aeroplanul lui Ghera, dar între timp, oamenii învățaseră să facă și una și alta.

Și cînd a venit vremea, Ghera a izbutit. Avionul și-l făurise fără aripi, dar în schimb lui parcă-i crescuseră aripile.

Se făcu aprig în muncă, iar cu oamenii blînd. Își găsisese omul locul în viață, se găsisese pe sine. Trebuie să spun că la noua slujbă, tovarășii lui nu se aseamănă cu Periuță. Îl laudă pe Gherasim cînd trebuie, și-l mai iau și la rost cînd e nevoie. Fără prepeleci, nici căprița nu-i mai tare ca un pai, și acuma omul se adunase, era altul.

Îl întreb :

— Ghera, n-o să începi iar cu „ș.a.m.d.“, ca odinioară ?

El rîde.

— Scriam „ș.a.m.d.“ după ce tot ceea ce era mai greu rămînea în urmă. În munca noastră, însă, greul e mereu înainte !

Și cum jumătate din muncă și-o sfîrșise încă înainte de război, și-a întrecut în unele privințe tovarășii și chiar și pe constructorii americani. L-au făcut general și laureat.

Cînd au sărbătorit izbînda, s-au adunat toți cei decorați în sala festivă. M-au luat și pe mine. Stau eu acolo, mă bucur, ascult discuțiile din jur. Unii îl întrebau pe Ghera al meu :

— Există „IAK“, există „TU“, voi de ce nu v-ați botezat avionul cu nici un nume ?

Iar el răspunde glumind :

— Ce, nu se potrivește pentru o mașină atît de puternică și numele de „Lialka“ ? Alt nume n-am dreptul să-i dau.

De bucurie, Lialka se făcuse mai albă ca perețele, numai ochii — doi năsturași negri, priveau fără să clipească. Își plimba în neștire degetele

umflate la încheieturi pe rochia nouă din mătase albastră.

Unele femei şuşotesc între ele : Lialka, soţia lui ? Da' ce-o fi găsind la ea ? Nu-i nici tînără. E ştearsă. Frumoasă nu-i. Rochia de pe ea e demodată. Nu ştie să lege două vorbe. Pe cînd el, ce voinic ! Şi ce chipeş ! Şi ce talentat !

Iar eu ascult şi mă gîndesc : al cui talent o fi mai mult în aeroplanul cel nou — al lui sau al ei ?...

VIII

Se ştie că sînt felurite daruri : acela de-a clădi, de-a face cîntece, de-a zugrăvi tablouri.

Dar mai poate fi şi un alt dar — rar, liniştit, unic, care cere dintre toate cel mai puţin — acela de nevastă.

Nimeni nu m-a întrebat, dar dacă m-ar întreba cineva aş povesti...

Am şapte feciori. Şapte nurori.

Toate sînt bune, toate îmi sînt dragi, dar dintre toate, pe una o numesc „fiică“. Cînd îi văd feţişoara palidă, inima-mi vorbeşte de la sine : „Lialuşka, fata mea dragă“...

Nimeni nu m-a întrebat, dar dacă m-ar întreba cineva aş povesti...

Am şapte feciori. Şapte nurori.

Şase dintre ele au venit la mine şi mi-au vorbit astfel :

— Îţi mulţumesc, mamă, pentru fiul tău, soţul meu. Ai crescut un om — să se bucure oamenii de el, să-i fie fericită soţia.

La cea de-a șaptea dintre nurori, m-am dus eu și i-am spus :

— Îți mulțumesc, Lialia, fata mea, pentru fiul meu, bărbatul tău. L-ai ridicat pe Ghera al meu, ai făcut din el un om, să se bucure de el oamenii, să-i fie fericită mama...

(Din povestirile mătușii Vasilisa despre minuni)

Traducere de
Margareta Șipoș

KONSTANTIN SIMONOV

(n. 1915)

Scriitor cu bogată și variată activitate (poet, dramaturg, prozator), K. Simonov manifestă, în ultimii ani, predilecție pentru roman și nuvelă. Simonov a debutat cu poezii, în 1934, autorul afirmându-se ca un cîntăreț al idealurilor majore ale omului (*Generalul, Povestea unor arme îngropate, Surghiunitul, Invingătorul, Tovarăși de drum* etc.). Pe aceeași linie a mers poetul în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei (*Ții minte, Alioșa..., Casa din Viazma, Pe-afet, maiorul și-aducea băiatul...*), ca și în epoca postbelică (volumul *Prieteni și dușmani*), cucerindu-și prin multe din versurile sale, o largă popularitate.

Ca dramaturg, K. Simonov se afirmă cu piesa *Flăcăul din orașul nostru* (1939), continuînd cu piesele inspirate de evenimentele războiului (*Așa va fi, Oameni ruși*), apoi cu cele care dezbat problemele politice și ideolo-

gice specifice perioadei postbelice (*Chestiunea rusă*, 1947).

Tema războiului este precumpănitoare în proza lui Simonov. După nuvela *Zile și nopți* (1943), el a dat o serie de scrieri în care tema războiului este considerată pe un plan foarte larg și în toată complexitatea ei, consacrându-i opere concepute ca vaste fresce, ca epopei. *Tovarăși de arme* (1953) este romanul care deschide acest ciclu, urmat în 1957, de *Vii și morți* și recent (1964) de romanul *Nimeni nu se naște soldat*. Nuvela *Dincolo de cercul polar* (1964) se situează în sfera aceleiași tematici.

K. Simonov desfășoară și o intensă activitate de publicist, începută încă din anii războiului, în calitate de corespondent de război (ciclul *De la Marea Neagră la Marea Bering*) și continuată cu volumele de reportaje: *Scrisori din Cehoslovacia* (1945), *Caiet jugoslav* (1945), *Insemnări zilnice din Norvegia* (1955).

Creația lui K. Simonov este binecunoscută cititorilor din țara noastră, datorită numeroaselor traduceri în limba română (*Așa va fi*, *Chestiunea rusă*, *Zile și nopți*, *Vii și morți* etc.).

DINCOLO DE CERCUL POLAR

Iată ce a notat despre toate astea în jurnalul său Lopatin, mai târziu, în tren, pe drumul de întoarcere de la Murmansk la Moscova :

„Rareori m-am gîndit la viața mea atît de mult ca în noaptea aceea. Pregătirile de plecare fuseseră terminate, cercetașii, aliniați pe chei, își inspectau pentru ultima oară echipamentul și radiotelegrafistul verifica stația portativă, făcînd să țiuie slab, în pîcla gerului, cîteva semnale de apel. Apoi halatele albe de camuflaj alunecară unul după altul în jos pe zidul cheiului, ca și cînd s-ar fi scoborît în infern. Dedesubt, vedeta se legăna încet pe apa liniștită. Inozemțev, Rîndin și cu mine coborîrăm ultimii pe vas. Nava se desprinsese de dană și porni spre ieșirea din golful Kola. Valurile deveneau tot mai mari. Cercetașii și Inozemțev se instalară în sala echipajului, iar eu și cu Rîndin rămaserăm pe punte.

— Nu-i așa că ai o senzație ciudată cînd predai carnetul de partid înainte de plecarea în misiune ? mă întrebă tam-nesam Rîndin, atît de sigur că sînt, ca și el, comunist, încît era cît pe ce să mă fac că n-am auzit întrebarea. Mi-a

trebuit un mare efort ca să-i răspund totuși că nu sînt membru de partid.

Nu știu de ce, interlocutorul meu se arătă foarte surprins.

— Cum se poate una ca asta ? ! mi-o trînti cu franchețea lui obișnuită și cam brutală. Nu cumva ți-a făcut bucata originea socială ?

I-am spus că nu originea socială e pricina, dar că pur și simplu așa s-a întîmplat ; în tinerețe n-am intrat în partid, iar mai tîrziu, cu trecerea anilor, m-am obișnuit cu această situație.

— Te-ai înfundat, probabil, în mediul dumitale literar, spuse el după o pauză. Acum, însă, ești omul nostru, ești militar, ai să navighezi o vreme cu noi, și băieții or să-ți dea numaidecît recomandatie. Păcat numai că plec...

Aici mințea, fiindcă nu-i părea cîtuși de puțin rău că pleacă. Dimpotrivă, încă de dimineată le împuiase tuturor urechile spunînd că raportul i-a fost aprobat și că poimîine pleacă să lupte sub zidurile Moscovei, într-o brigadă de infanterie marină.

Nu era singurul care ceruse să fie trimis la Moscova, dar deocamdată numai el obținuse aprobarea, fie pentru că era moscovit de baștină și stăruise asupra acestui fapt în raportul său, fie că a avut, ca întotdeauna, noroc.

— Am impresia că azi vremea e și mai rea decît ieri, spuse, după ce era cît pe ce să cadă în apă într-o clipă de neatenție, cînd luase mîna de pe balustradă ca să-și șteargă fața udă.

Eram curios să aflu pentru ce, timp de patru zile, în fiecare seară, eram opriți în ultimul moment să ieșim în larg din pricina timpului nefavorabil, în vreme ce astăzi, dintr-o dată ne lăsaseră. În fiecare dimineată îmi dădeam actele

la păstrare, pentru ca seara să le iau iarăși înapoi, și aceste pregătiri cotidiene îmi zdruncinaseră zdravăn nervii.

— Cred că nu îți închipui că din cauza stării timpului? rîse Rîndin. Asta ți se spunea numai așa, ca o justificare. În realitate, nu din pricina vremii n-am fost lăsați să plecăm, ci pentru că serviciul de informații nu confirmase încă schimbarea garnizoanei. Azi a confirmat-o. Acolo, pe promontoriu, au o baterie și o companie de acoperire. Ni s-a comunicat că ieri au evacuat tot, în afară de patrule. Ei bine, noi vrem să prindem momentul pînă n-apucă să vină schimbul celălalt. Să găsești acolo o sută de oameni sau cincisprezece, nu-i același lucru!

„Lua-v-ar naiba să vă ia! mi-am zis. Mai bine să nu mă fi luat cu voi, decît să mă luați și să nu-mi spuneți de la început cum stau lucrurile!”

Deși rămase tăcut, Rîndin simți de bună seamă necazul meu. Era în general un om ciudat: cînd cu desăvîrșire nesimțitor, cînd ca o membrană hipersensibilă.

— Am și făcut tărăboi în privința duminicăle la conducere, mărturisi el, apropiindu-și de mine fața grasă și udă, și ștergîndu-și de pe ea stropii de apă cu un gest rotund, mișcare pe care o face pisica cu laba. „De ce aiuriți omul cu starea vremii? Puneți-l la curent!” Dar parcă are cine să mă asculte?

Rîndin se referea la căpitanul de rangul întîi, Sidorin, șeful serviciului de cercetare maritimă, un om atît de calm și de politicoș, și pînă într-atît de riguros în aplicarea regulamentelor maritime, încît a face tărăboi de față cu el era ca și cum ai fi fluierat în biserică. Pînă și Rîndin își domolea, în prezența lui, temperamentul vul-

canic și vorbea cu glas scăzut, adică la fel ca toți ceilalți.

— Asta, și pe el se sigilează noaptea ! îmi strigă la ureche, străduindu-se să acopere vuietul tot mai puternic al vîntului. Și dumneata vrei să-ți fi divulgat dinainte totul ! Mai ales că, după cum văd, nu ești nici membru de partid. Interlocutorul meu nu voia să mă jignească, pur și simplu mă tachina. Mă rog, și de ce nu ești mata membru de partid ? Ai putea totuși să mi-o spui, dar fără subterfugii intelectualiste ? Oricum, mergem să facem un act de diversiune !

— Ce te legi de mine ? mă înfuriai. Am să ți-o spun atunci cînd o să-mi dai recomandăția.

Rîndin izbucni în rîs. Îi plăcea cînd i se riposta.

— Constat că ești bine dispus ! Și asta pentru că pleci la Moscova. Da ? strigai eu.

— Extrem de bine dispus ! țipă el înveselit și chiar încercă să îngîne una din ariile sale false, dar un val îi astupă la timp gura căscată, cu o jumătate de litru de apă sărată, ceea ce-l făcu să scuipe îndelung, rîzînd cu hohote și înjurînd de mama focului.

Pe urmă, se aplecă deodată peste balustradă, îndoindu-se pe jumătate, și îmi spuse cu o voce atît de răgușită, încît abia îl auzii :

— Du-te jos ! Peste cîteva momente ți se va înfățișa un tablou dezgustător.

N-am înțeles imediat ce voia să spună și am mai zăbovit o clipă.

— Du-te dracului de-aici ! Nu vezi ? strigă și se frînse din nou, aplecat peste balustradă : vomita.

Coborîi în sala ticsită de oameni. O vedetă e o navă neîncăpătoare, și cînd se îndeasă în ea

douăzeci de inși peste efectiv nu mai ai unde să calci.

Inozemțev ședea la un colț al mesei și juca șah cu el însuși, pe un mic eșighier de călătorie, în care piesele se înfingeau în orificiile pătrățelelor. Oricît m-aș fi uitat la el, nu mă puteam nicidecum obișnui cu fața lui. Cu o lună în urmă, în timpul unei lupte corp la corp, fusese împușcat în nas. Glonțul îi pătrunsese lateral, și de fiecare parte a nasului avea două pete rotunde și negre, cicatrizate.

Cercetașii se mai înghesuiră și-mi făcură loc lângă căpitanul-locotenent.

— Ei, ce mai face tovarășul maior din serviciul de coastă? mă întrebă Inozemțev, ridicîndu-și spre mine ochii încruntați, adînc înfundați în orbite. A și început să dea de mîncare la pești, ori încă nu? adăugă fără nici o umbră de compătimire.

Nu-l prea vedea cu ochi buni pe Rîndin, iar azi îi mai era și ciudă pe el, pentru că maiorul, cu toate că era cu un picior la Moscova, stăruise totuși să participe la operație.

Rîndin, deși îi plăcea să spună că e marinar, nu făcuse niciodată parte din efectivul navigant și se înfuria teribil cînd Inozemțev îl lua cu „tovarășul maior din serviciul de coastă“, subliniind titlatura completă.

Inozemțev, dimpotrivă, navigase toată viața nimerind în serviciul de cercetare abia cu trei luni în urmă. Submarinul lui a fost scufundat cu bombe de adîncime în primele zile ale războiului și, din tot echipajul, numai el s-a întors de pe lumea cealaltă. Ziceau oamenii că o lună de zile a zăcut la spital, vînat ca un mort; pe urmă, și-a revenit și s-a întors la flotă. Dar alt sub-

marin n-a mai căpătat, pentru că nu erau. A intrat în serviciul de cercetare maritimă, s-a specializat în actele de diversiune și efectua aceste operații, una după alta, cu o cruzime rar întâlnită chiar și printre cercetași. Din această pricină a și avut o ciocnire cu Rîndin în timpul unei operații, când s-a pus chestiunea dacă să ia sau nu prizonieri. Inozemțev comanda grupul de diversiune, Rîndin era adjunctul șefului serviciului de cercetare și deci ultimul cuvînt el îl avea. De-atunci, însă, lui Inozemțev nu-i plăcea să meargă în misiune cu Rîndin. Așa cel puțin mi s-a spus și părea să fie adevărat.

— Facem o partidă ? îl întrebai.

— Nu. Mă plictisește, îmi răspunse. Și-așa și-așa, ai să câștigi ! (L-am bătut de cîteva ori în prima zi cînd ne-am cunoscut.)

— Îți dau avans.

— Nu accept eu așa ceva nici de la Domnul-Dumnezeu, îmi răspunse el, după care mă întrebă dacă nu mi-e rău.

— Deocamdată, nu.

Vrusei să-i spun că am navigat mult, inclusiv în Nord, dar mă răzgîndii.

— Rîndin, în schimb, varsă ca o domnișoară, de fiecare dată cînd balanșul trece de trei grade. Să fi fost eu în locul lui, n-aș mai fi rezistat și aș fi trecut de mult la infanterie.

— Poate tocmai de-aceea a și... începui eu, văzînd deodată pentru întîia oară în această lumină raportul lui Rîndin.

Inozemțev, însă, nu mă lăsă să sfîrșesc vorba :

— Nu, nu pentru asta.

Părea să fie drept. Echitatea începe cu aprecierea celor pe care nu-i agreezi.

— Ce-ți veni să ne însoțești ? mă întrebă după ce un nou val zvîrli vedeta noastră cu atîta putere, încît ne prăvălirăm de două ori, încolo și înapoi, unul peste altul. Pe Rîndin îl amuza faptul că-i însoțește în misiune un corespondent, pe Inozemțev, dimpotrivă, se pare că-l irita.

— Așa mi-a ordonat redactorul-șef.

— Asta-i altceva, zise el și atunci îmi dădui seama că din clipa aceasta o să mă trateze cu mai multă condescendență.

— Cît avem de mers ? întrebai.

— Cu valurile astea, vreo trei ore și jumătate pînă la destinație, răspunse el după ce se gîndi puțin. Vom debarca însă cu cincisprezece kilometri dincolo de obiectiv, pentru că nu se poate s-o facem chiar sub nasul lor. Așa că poți socoti patru ore.

Se gîndea probabil la felul cum voi străbate eu acești cincisprezece kilometri și dacă nu cumva le voi fi o povară, căci mă întrebă tam-nesam ce vîrstă am.

I-am spus că am patruzeci și cinci de ani. Mă informă atunci că, în septembrie, i-a însoțit într-o misiune un căpitan de la ziar, tinerel de tot.

Remarca trebuia înțeleasă în sensul că s-ar fi putut găsi și un altul ceva mai tînăr ca mine.

Îi răspunsei că acel căpitan era de la alt ziar și că din partea ziarului nostru eu sînt singurul aici, ceea ce-l satisfăcu din nou.

— Știi să tragi ? mă întrebă.

Îi răspunsei că la nevoie știu.

— Și cu grenadele cum stai ?

Înainte de plecare, Rîndin mă echipase cu două grenade.

Mărturisii că nu știu decît în teorie cum se mînuiește grenada.

• — În teorie, e prea puțin ! observă Inozemțev, de loc ironic și îl zgîlții de umăr pe plutonierul cercetașilor, un flăcău blond, care ațipise pe jos și răsufla calm printre buzele trandafirii, ca de copil.

— Cehonin ! Ia de la tovarășul intendent de rangul doi cele două grenade pe care le are asupra sa.

Zîmbii, gîndindu-mă la Inozemțev : „Da, ăsta știe tot : și că nu sînt membru de partid și, ca atare, nici comisar de batalion, ci intendent de rangul doi și nimic mai mult, că sînt bucuros să mă dezbar de grenadele mele și, deci, e de prisos să-mi mai ceară asentimentul“.

Fără să se ridice de jos, Cehonin luă grenadele din mîinile mele și și le prinse cu cîte-o sfoară de centură, alături de celelalte patru care-i atîrnau la sold. Aranjîndu-se mai comod, plutonierul își rezemă capul de genunchii mei și numaidecît adormi din nou. Chipiul îi căzu din cap, ceea ce mă făcu să-i admir fără să vreau părul auriu ca al lui Esenin. Flăcăul acesta cu ochi albaștri semăna în general într-un fel cu Esenin, nu așa cum arăta acesta înainte de a-și pune capăt zilelor, ci cu cel pe care l-am mai apucat și eu, cînd, în 1920, am descins la Moscova.

Pînă acum, în tot timpul războiului cred că nu mă gîndisem niciodată la vîrsta mea, dar azi, așa deodată, m-am gîndit. Flăcăul acesta care se rezemase de genunchii mei avea cel mult douăzeci și doi de ani, iar cînd dormea, părea și mai tînăr. Dacă m-aș fi însurat mai devreme și altfel, poate că aș fi avut și eu un băiat de seama lui. Deși nu mai eram tînăr, în ciuda înfățișării mele care nu-i inspira încredere căpitanului-locotenent Inozemțev, aveam sănătatea de

invidiat a unui cocoș bătrîn și vînös. De aceea, de obicei nu pomeneam niciodată de vîrstă.

— Dumneata cîți ani ai — treizeci și trei? îl întrebai pe Inozemțev.

Căpitanul dădu din cap.

— Ai doi copii, nu? Cîteodată îmi place să întreb așa, afirmativ, și adesea ghicesc.

— Doi, răspunse el și deodată se oțărî la mine: Ce, vrei să-ți completez toată fișa personală, ori te mulțumești numai cu datele asupra situației familiei?

— Da' ce, eu n-am completat fișa?

— Să zicem că ai dreptate, răspunse el, și se ridică. Mă duc să văd cum mai e vremea. Cehonin, lasă-mă să trec!

Pășind peste cei care dormeau, ajunse la scară și se făcu nevăzut. Cehonin, ridicîndu-se ca să-l lase să treacă, își ceru voie și se așeză lîngă mine pe locul lui.

— Tovarășe maior, să nu-i mai vorbiți tovarășului căpitan-locotenent de copii, îmi spuse plutonierul.

— De ce — i-a pierdut? întrebai, în ciudat pe mine însumi că, fără să fi fost nici o nevoie, m-am apucat să zgîndăr rana altuia.

— Nu, sînt în Siberia. Cît a stat dînsul la spital, soția i-a trimis la maică-sa, iar dumneaei a rămas cu dînsul aici; a intrat sanitară la spital. Acum, dînsul o mîină la copii, dar ea nu pleacă, vrea să stea aici lîngă dumnealui. De fiecare dată cînd ne întoarcem din misiune, dacă nu e de gardă, îl așteaptă pe chei. Îi iese înainte, dar dînsul o repede: „Ce, încă n-ai plecat...?” și trece pe lîngă ea. Nu poate să-i ierte că nu pleacă la copii. Amîndoi au caracter. O s-o vedeți

și dumneavoastră cînd ne-om întoarce din misiune.

— E frumoasă ?

— Nu știu, nu m-am uitat la dînsa, răspunse Cehonin cu asprime în glas.

O oră mai tîrziu, Rîndin mă chemă sus. Răsarise luna și balansul scăzuse simțitor.

— Cine a chemat-o, cine dracul a pus-o să vină ? făcu el, arătînd cu capul în direcția lunii ; gluma ascundea neliniștea care-l stăpînea : o noapte cu lună nu este prielnică operației.

Era atîta lumină, încît deslușeam bine fețele amîndurora — și a lui Rîndin, și a lui Inozemțev. În răstimpul de cînd mă despărțisem de ei, maiorul suferise cumplit ; fața lui grasă era atît de palidă, încît sprîncenele groase, împreunate, păreau trase cu condeiul. Inozemțev trăgea încrunțat din pipa strînsă în palmă, ca să nu pătrundă în ea stropii de apă.

Se pare că înainte de venirea mea avuseseră o explicație.

— Auzi la el ! spuse Rîndin, arătîndu-l cu un semn din cap pe Inozemțev. Stăruie ca în timp ce el va efectua operația, eu să stau pe vedetă, în larg, și să-i slujesc de acoperire. Ce fel de acoperire pot eu să-ți fiu, mă rog ? se întoarce spre căpitan. Vedeta și așa are un singur tun ; altul de unde să iau ?

Inozemțev rămase tăcut, vădit nemulțumit că Rîndin face părtaș la discuția lor pe altcineva, cu totul de prisos.

Dar maiorul o ținea una :

— Zău dacă ai pic de conștiință ! Auzi propunere : tu să lupți și eu să asist.

— V-am spus părerea mea, replică Inozemțev, neacceptînd tonul intim. De ordonat, dumneavoastră ordonați !

— Ce să mai ordon ? Cum am zis, așa o să fie ! i-o reteză maiorul.

— Curînd vom ajunge la destinație. Permiteți să mă duc să pregătesc oamenii ? întrebă sec Inozemțev.

— Du-te.

Rămași numai noi doi, Rîndin alunecă pe panta confesiunilor :

— Ai văzut ce fel de om e ? Putea să-și închipuie că asta e ultima operație la care iau parte și să nu-mi strice cheful !

Scuipă necăjit peste bord și vru, cred, să înceteze, dar nu putu.

— Se socoate un cercetaș innăscut, și dacă eu lupt fără să fac o mutră acră, rîzînd și cîntînd în gura mare, se cheamă că nu sînt cercetaș și că, dacă rămîn teafăr, am pur și simplu baftă ! Iar în ce privește operațiile, sîntem unu la unu — cîte douăsprezece fiecare. Azi ne aflăm amîndoi la a treisprezecea, număr fatidic.

Eram obișnuit cu lăudăroșeniile lui, dar de rîndul acesta parcă mi se strînse inima și, ca să risipesc simțămîntul ce mă cuprinse, îi spusei că, în ciuda a ce se spune, eu unul socot numărul „treisprezece” purtător de noroc.

— Ei așa ! răspuse Rîndin. De altminteri, e o prostie să crezi că există vreun număr care poartă noroc ! Om cu noroc — asta da... Uite, dumneata, bunăoară, ești un om norocos. Azi ești aici, pe Oceanul Înghețat, iar acum trei săptămîni, nu mai mult, erai pe Marea Neagră, la Odesa !

I-am răspuns că nu era cine știe ce chilipir să asisti la evacuarea Odesei.

— Dar s-a făcut în cea mai perfectă ordine! Cel puțin așa rezultă din articolașul dumitale. Ori poate ai turnat la gogoși?

I-am atras atenția să-și aleagă cu mai multă grijă expresiile. Maiorul rămase tăcut, în timp ce eu revăzui în minte ceea ce nu relatasem în „articolașul” meu, așa cum îl calificase el, pentru că tot s-ar fi tăiat.

...E ora cinci dimineața. A mai rămas o jumătate de ceas pînă la plecarea ultimelor șalupe. Nemții bombardează cu întârziere portul pustiu. Magaziile ard. Șalupele sînt încărcate la lumina fumurie, nesigură a incendiilor. Comandantul bazei navale, un marinar înalt și flegmatic, semănînd cu Sidorin ăsta de-aici, pășește agale, bocănînd cu tocurile, pe cheiul de beton și se apropie de generalul Efimov, care urmărește cu o privire ironică bombardamentul inutil al nemților. Cu un gest neglijent duce mîna la cozoroc:

— Tovarășe comandant, permiteți să vă invit la o gustare...

— Să mergem! Cu o mișcare largă a brațului, Efimov ne cuprinde pe toți cei aflați în preajmă. Intrăm în căsuța pustie a postului de comandă, aflată chiar pe chei. Înăuntru n-a mai rămas absolut nimic, afară de masa acoperită cu o pînză de un alb imaculat, încărcată de sticle și gustări. Masa stă ca o provocare aruncată destinului și nemților. Așa din picioare, bem cîte o stacană de bere și mîncăm, cu ochii la geamurile înroșite de incendiu. Și Efimov, și marinarul își dau seama că această ultimă gustare pe chei e o sfidare și chiar o ștrengărie, dar în același timp asta înseamnă pentru ei ul-

tima palmă ce i-o dau pe tăcute dușmanului, care abia acum, cu o întârziere de douăzeci și patru de ore, se apropie prudent de orașul lipsit de viață. Coborîm apoi scara și punem piciorul pe șalupa ce se leagă ușor. Efimov are ochii grei, ca de plumb, obosiți. Momentul de sfidare a trecut. În față îl așteaptă Sevastopolul, în spate au rămas două luni de lupte în valuri de sînge pînă la genunchi și, în ciuda acestui sînge, Odesa părăsită...

— Asta e, tovarășe corespondent, îmi spuse Efimov, privindu-mă drept în față cu ochii lui grei, și în plumbul lor surprind pentru o clipă reflexele purpurii ale incendiului, care le dau o nuanță sîngerie...

Cred că am rămas tăcut multă vreme, pentru că Rîndin, socotind că m-am supărat, puse mîna pe umărul meu și-mi spuse că a glumit cînd m-a făcut mincinos, deși asta i se poate întîmpla oricui ; și un cercetaș minte uneori de îngheață apele, cît despre scriitori, fără asta nici nu se poate.

Dădui din cap și-l lămurii de ce am rămas tăcut și la ce mă gîndeam.

Mă ascultă cu atenție, uitîndu-și mîna grea pe umărul meu, iar atunci cînd sfîrșii, răsufală o dată adînc.

— Păcat de băieți ! Le spunea băieți la toți oamenii pe care-i considera de treabă, de la soldat la general. Ce-or fi făcînd ei acum la Sevastopol ? Asediați acolo, asediați dincoace ! Cînd, oare, ți-o mai fi dat să-i vezi ?... Uite și eu, urmă, răsufînd iarăși adînc, singur m-am cerut să fiu transferat la Moscova, dar azi am stat așa, în picioare de cînd am plecat, dînd de mîncare la pești și gîndindu-mă într-una : adio, Regiune

Polară, adio, frați cercetași, adio, căpitane-loco-tenent Inozemțev, holeră submarină ce ești ! Cu toți m-am certat. Păcat ! Nici un birou de informații n-ar putea să spună cînd am să mă mai văd cu dumneata... Așa front zic și eu. Colosal ! exclamă el deodată, degajîndu-mi în sfîrșit umărul și desfăcîndu-și larg brațele. De aici pînă la Sevastopol, și oameni peste oameni, și zilnic murind cîteva mii... iar noi aici — ca niște firi-cele de nisip. Ne ducem în cercetare pentru te miri ce podeț sau ia colo trei tunulețe, și ne bucurăm, ca și cînd am fi ouat un ou de aur... Și nu nouă ne e dat să alegem pe cei ce vor muri mîine sau doar în ultima zi, iar cine-o fi să ajungă pînă la capăt o să trebuiască să facă cinste ! Este, tovarășe Lopatin ?

Apoi, jenat parcă de atîta sentimentalism, se stropși la lună :

— Și tu, ticăloaso, ce tot îmi bagi faru-n ochi ?

Acum, la lumina lunii, marea și cerul aveau aproape aceeași culoare cenușie, densă și monocromă, și numai la orizont, unde se îngemănau pînzele lor cenușii, de-abia se deslușea o geană de negreală.

— Ce-i asta ? îl întrebai pe maior, arătînd într-acolo.

— Ținta călătoriei noastre — Norvegia.

După toate aparențele, ne pregăteam de debarcare. Siluetele albe ale cercetașilor umplură puntea.

„Acum mai avem puțin“, mi-am zis și gîndul că, peste cincisprezece sau douăzeci de minute, voi coborî pe un țărm unde nu se află ai noștri, ci sînt numai nemți, mă descumpăni prin noutatea lui.

Inozemțev urcă pe punte ultimul și numai-decît se apropie de Rîndin. Se retraseră amîndoi mai la o parte, vorbind ceva între ei, apoi maiorul mă chemă la el :

— Poate rămi pe vedetă ? Prea e luminoasă noaptea asta...

Aș fi vrut să spun „da“, dar spusei „nu“ și îndată îmi dădui seama că maiorul nici nu se așteptase la alt răspuns, ci pusese întrebarea numai la stăruința lui Inozemțev.

— Nu ți-am spus eu ? îi zise el căpitanului, depărtîndu-se de mine. Spusese asta, chipurile, în șoptă, dar atît de tare, că numai un surd nu le-ar fi auzit.

Lîngă țarm apa era mică, presărată cu bolovani, și vedeta nu se putu apropia de uscat. Scara se dovedi a nu fi suficient de lungă, așa că fu înădită cu cîteva scînduri. Doi matrozi din echipajul navei intrară în apa rece ca gheața, ajutîndu-i pe cercetași să treacă pe puntea improvizată, ca să ajungă la țarm uscați.

Eu izbutii totuși să înmoi în apă unul din pîslari și poalele halatului de camuflaj, care înghețară de îndată, făcînd în mers un zgomot ca de tablă.

Despre tot ce s-a petrecut apoi acolo, pe țarm, am scris într-un reportaj pe care l-am trimis la *Krasnaia zvezda*. E drept că a trebuit să trec cu vederea destul de multe amănunte, să schimb numele și să operez unele amputări, la cererea marinarilor care mi-au citit reportajul, dar în linii mari, totul era exact așa cum s-a petrecut, și ca să mai povestesc o dată despre toate astea mi-e lene. E ca și cum ai scrie din nou literă peste literă.

Pe scurt, cînd ne întorceam, vîlvătaia depozi-
telor pe care le incendiasem acolo, pe promon-
toriu, și exploziile munițiilor ne-au mai petrecut
o oră încheiată. Pe urmă totul s-a liniștit. Spre
ziuă ne și aflam în apele noastre, ocolind dinspre
nord Peninsula Rîbacu. Balansul încetase cu de-
săvîrșire. Rîndin arăta cît se poate de decent,
căci nu mai vomita, dar era prost dispus ; îi era
necaz că ultimul lui act de diversiune se soldase
într-un mod atît de pașnic, fără nici o luptă cu
nemții.

— Vezi, îmi spuse, apropiindu-se de mine, am
glumit noi pe seama numărului fatidic, dar tot
a fost cu ghinion. Mare scofală am mai făcut !

Și înciudat scuipă peste bord :

— Ce, la asta visam eu cînd mergeam încolo ?

Acum, la întoarcere, începu să mi se pară că
și eu îmi făcusem alte iluzii. După ce trecuse
pericolul, îmi era necaz că patrulele germane au
fugit undeva în munți încă înainte de a ne fi
apropiat noi, fără măcar să încerce să angajeze
o luptă, așa că nu ne-a mai rămas decît să incen-
diem și să distrugem tot ce aveau nemții acolo,
pe promontoriu. Aș fi vrut acum, cu întîrziere,
ca totul să fi fost mai primejdios și mai riscant
decît s-a dovedit a fi în realitate.

— Nu ți s-a mai întîmplat niciodată așa ceva ?
îl întrebai pe Rîndin.

— O dată a fost și mai rău. Am debarcat, așa
cum se spune, pe alte coordonate ; două ore am
scărmănat stîncile și ne-am întors. Asta însă a
fost cîndva !... Dar acum, tocmai la reprezentația
de adio, un asemenea eșec !

— De ce socotiți că a fost un eșec ? îl întrebă
Inozemțev. Pînă atunci stătuse lîngă noi, reze-
mat în coate pe balustradă, uitîndu-se în apă și

tăcînd cu atîta îndîrjire, încît se părea că n-o să scoată o vorbă pînă la Poliarnîi.

— Fiindcă n-am avut noroc să lupt și eu acum, la urmă, îl lămurii maiorul.

— Misiunea a fost executată întocmai și fără pierderi, observă Inozemțev. Eu, dimpotrivă, socot că a fost o reușită.

— Pentru tine a fost o reușită, pentru mine — un eșec, suspină Rîndin. Și, aducîndu-și probabil aminte de cele ce vorbise cu mine la ducere, mă întrebă : Mai rămîi multă vreme la noi, în flotă ?

I-am răspuns că asta depinde de redacție.

— Dacă mergi de cîteva ori cu noi, ai asigurată recomandăția de intrare în partid ! spuse Rîndin, ca și cînd ar fi uitat că poimîine pleca.

Nu mă putui reține să nu i-o amintesc, dar asta nu-l puse de loc în încurcătură.

— Dacă n-oi fi eu, o să ți-o dea Inozemțev, spuse el generos și, ca întotdeauna, fără să reflecteze prea mult. Ce zici, Inozemțev, îi dai recomandăția corespondentului ?

— Dacă o să fim împreună atît cît se cere, da, răspunse acesta.

— Și cît se cere ? întrebă maiorul.

— Ce, dumneavoastră nu știți ? îl întrebă, la rîndul său, Inozemțev.

— Zău că nu știu. Știam, dar am uitat. O lună într-o unitate, da ? Eu sînt acum infanterist, nu mai fac serviciu cu voi...

Zicînd acestea, se îndepărtă fluierînd.

— Dumneata n-ai făcut raport să fii transferat la Moscova ? îl întrebai pe Inozemțev.

— Nu, îmi răspunse. Eu lupt unde se ni-merește.

— Nu intenționezi să te reîntorci în flota submarină ?

— Asta nu depinde de mine, spuse el atît de acru, încît înțelesei că o dorește, de bună seamă, și că întrebarea mea era de prisos.

— Vezi, urmai, degeaba căutai să mă pui la adăpost și nu voiai să mă lași să cobor de pe bord. Nu s-a tras nici măcar un foc...

— N-am căutat să te pun la adăpost, replică Inozemțev. Mi-era pur și simplu teamă că ai să rămii în urmă și că o să trebuiască ori să întîrziem din pricina dumitale, ori să te lăsăm cu cîțiva oameni. Nu știam că urci bine pe munți. Cît despre faptul că nu s-a tras nici un foc, de ce îți închipui că eu trebuia să mă gîndesc totmai la dumneata ? De ce îți faci astfel de iluzii, de vreme ce porți, ca și mine, uniforma militară ?

Nu i-am răspuns și, de altfel, ce aș fi putut să-i spun ? Gîndeam despre el că e un om drept și că, dacă aș face cerere de intrare în partid, ar trebui să cer recomandății de la oameni ca el, și nu de la cei care sînt gata să le dea oricui...

Rămăsei tăcut. Tăcea și el. Pe urmă, socotind probabil că mă pusese la locul meu, spuse împăciuitoare :

— Cu ori fără schimburi de focuri, asta depinde de la caz la caz. Rîndin socoate că, dacă ai mers o dată cu el în misiune, aproape că-i vinovat față de dumneata dacă nu s-a dat nici o luptă. Oamenii sînt însă bucuroși că misiunea a fost executată și încă fără să se fi tras nici un foc de armă. Ei vor să trăiască, îi mai așteaptă încă multe în viață...

La Poliarnii am coborît de pe vedetă primul, fără a-i mai aștepta pe Inozemțev și pe Rîndin, care mai aveau treabă pe bord.

Cînd mi-am luat rămas bun de la maior, mi-a spus :

— Poate ne mai vedem pe Frontul de vest. Și ne-am sărutat de trei ori, din inițiativa lui.

Cu Inozemțev m-am înțeles să vin la el, la serviciul de cercetare maritimă, după ce voi fi scris reportajul, ca să-l vadă.

— Cînd vii ? m-a întrebat.

I-am răspuns că peste vreo trei sau patru zile. A rămas o vreme tăcut, socotind ceva în minte, apoi a spus :

— Dacă vii peste patru zile, mă găsești.

Nu mi-am luat rămas bun de la el, efuziunile nefăcînd parte din firea lui. Mi-a spus : „Mă găsești“, a dus mîna la căciulă și, întorcîndu-mi spatele, l-a strigat pe plutonier :

— Cehonin, adună efectivul !

Ajuns pe chei, mi-am adus aminte de cele ce-mi spusese Cehonin acolo, pe bordul vedetei, despre soția lui Inozemțev.

Pe chei venea încet din față o femeie cu cizme în picioare, în cojoc și cu basma. Mîinile și le vîrîse în buzunarele cojocului. Avea o față frumoasă, indiferentă și plictisită. O față parcă congelată, dar, dacă ai fi topit-o, nu se știe dacă nu s-ar fi prefăcut toată în lacrimi.

Femeia venea în întîmpinarea mea, încet-încet, ca și cînd i-ar fi fost teamă să ajungă prea devreme la celălalt capăt al cheiului, unde stătea ancorată vedeta noastră.

Abia cînd începui să urc dealul, pe scara largă, circulară, bine cunoscută tuturor celor care au po-

posit la Poliarnîi, nu mă putui abține și întorsei capul.

Jos, pe chei, mergeau în coloană cercetașii, iar în spatele lor, pe porțiunea rămasă cu desăvîrșire pustie, stătea singură-singurică femeia aceea. Stătea singură și, nu știu de ce, un minut încheiat nu mi-am putut lua ochii de la ea. Stăteam ca un prost, o priveam și mă gîndeam la felurite nenorociri din propria mea viață. Pe urmă îl văzui urcînd pe chei pe Inozemțev. Femeia păși în întîmpinarea lui și își scoase mîinile din buzunare, rămînînd, așa cum mi se păru mie, în așteptare.

El însă n-o îmbrățișă, ci se opri în poziție de drepti, ca și cînd ar fi stat în fața frontului, spuse ceva și trecu pe lîngă ea. Femeia mai rămase cîteva clipe așa, cu fața spre mare, apoi se întoarse, își vîrî mîinile în buzunarele cojocului, îl ajunse din urmă și porni mai departe alături de el. Erau acolo jos, chiar în dreptul meu, proiectați pe fundalul mării, așa că vedeam bine că merg fără ca umerii lor să se atingă...

La postul de transmisiuni mă aștepta o telegramă de la redactorul-șef. Îmi cerea să scriu imediat despre aviatorii care apărau Murmanskul de atacurile aeriene. Se vede treaba că materialul era urgent, dată fiind situația de sub zidurile Moscovei. Așa se face că mi-am scris reportajul despre cercetașii maritimi nu la Poliarnîi, ci la Murmansk, o dată cu materialul despre aviatori.

Aviatorii care asigurau apărarea Murmanskului erau niște băieți excelenți, dar nu era chip să te urci în avion, în spatele lor, și ca să scrii după relatările altora e întotdeauna dificil. Am scris o zi încheiată despre ei ce-am putut, am expediat materialul telegrafic și abia după aceea, terminînd

reportajul cu cercetașii, m-am întors la Poliarnîi și m-am prezentat la serviciul de cercetare maritimă.

Am deschis ușa camerei, unde l-am vizitat în două rînduri pe Inozemțev dar, spre surprinderea mea, nu-l văzui pe el, ci pe Rîndin. Ședea ghemuit chiar pe colțul mesei și, trăgînd de zor din țigară, răsfoia cu toată palma o revistă ilustrată, făcînd să-i foșnească filele una după alta. Era, pare-se, o revistă americană, luată de la un convoi sosit de curînd. Deasupra lui, fumul de mahorcă se ridica pînă-n tavan.

— Ca să vezi ! zise, remarcînd prezența mea și dîndu-se jos de pe masă. Ca că vezi... repetă și, smucindu-mi mîna și lăsînd-o numaidecît, fără să mi-o strîngă cum se cuvine, respiră într-un chip nefiresc, parcă vinovat. Apoi, după ce făcu cîțiva pași prin cameră, smulse revista de pe masă și mi-o întinse.

— Privește ! De unde scot, ai naibii, atîtea mîieri frumoase și, mai ales, cum de acceptă ele să se lase fotografiate în felul ăsta ?... Îmi puse revista în mîină și o porni iar prin cameră.

Evident, nu era în apele sale. Parcă toate visele lui se năruiseră deodată. Nu cumva comandantul i-a retras asentimentul de transferare la Moscova, într-o unitate de infanterie marină, și de aceea era acum Rîndin furios ? Mi se făcu milă de el și nu-l întrebai nimic, gîndindu-mă că, dacă o simți nevoia, o să vorbească și singur.

— Unde-i Inozemțev ? întrebai.

Se întoarse atît de brusc spre mine cu tot corpul lui, masiv, încît trosni podeaua.

— Cum, nu ești la curent cu treburile de-aici ?

Văzînd după fața mea că nu sînt la curent, spuse :

— L-au împușcat pe Inozemțev. Adineaori m-am întors de la praznic. N-am apucat că pun capul jos și nici măcar să mă rad n-am apucat...

Și, ca și când ar fi trebuit să-mi demonstreze că încă nu s-a bărbierit, își pipăi cu mîna groasă și păroasă întîi unul din obraji, apoi pe celălalt.

— Uite...

Pe urmă se așează iar pe masă și-mi spuse cum s-a întîmplat.

El, Rîndin, a fost reținut timp de trei zile, pentru a-și iniția succesorul. În vremea asta, Inozemțev a plecat cu un cuter în Norvegia, ca să ia pe bord, într-un anumit loc, doi oameni de-ai noștri, aflați de-o lună acolo. Oamenii n-au venit la ora stabilită. Potrivit instrucțiunilor, Inozemțev trebuia să iasă în larg, dar el a așteptat, și, în timpul acesta, între stînci, la un kilometru de fiord, s-a angajat un schimb de focuri. Auzind împușcăturile, Inozemțev a riscat : a luat cu el un grup și a pătruns în interior, în direcția de unde veneau împușcăturile. Cei doi cercetași, care se retrăgeau spre țarm, au fost salvați, și patrula germană care-i interceptase, nimicită, dar în acest schimb de focuri, Inozemțev a fost ucis pe loc.

— Uite-aici l-a lovit glonțul, spuse Rîndin și puse un deget la rădăcina nasului, între sprîncene. Desigur, oamenii au luat cu ei corpul, nu l-au lăsat. Mai ales că era acolo și Cehonin... A fost ucis și plutonierul Andreevici ; oamenii au ridicat și corpul lui. L-ai cunoscut și dumneata, mă asigură maiorul, privindu-mă stăruitor.

Mă uitam la el, silindu-mă să-mi amintesc de numele acesta.

— L-ai cunoscut, repetă. Cînd am mers o dată împreună — ții minte ? Ai căzut, într-un loc unde

era lunecuș mare, și marinarul care se afla alături de dumneata te-a ajutat să te ridici. Ți amintești?

— Da, îmi amintesc.

— Acela era Andreevici. Inozemțev îi ordonase de la bun început să aibă grijă de dumneata și omul te păzea. Asta e... încheie după o pauză Rîndin, apoi se dădu iar jos de pe masă și începu să se plimbe prin cameră. Am băut zdravăn și, după ce-am băut, am înjurat mortul.

— Pentru ce? întrebai.

— Pentru că a murit... Instrucțiunile sînt severe : dacă oamenii n-au venit la întîlnire la ora stabilită, ieși în larg ! Dacă le încalci și riști, mori!

Auzindu-l vorbind așa, îi spusei că, la prima noastră întîlnire, căpitanul nu mi s-a părut un om capabil să riște trecînd peste instrucțiuni. El, Rîndin, da, dar Inozemțev, nu. Abia mai tîrziu...

Maiorul însă, nu mă lăsă să sfîrșesc vorba :

— Aiurea ! Dacă vrei să știi, el risca mai des ca mine. Numai că mie îmi plăcea să fac caz, pe cînd lui, nu. Apoi, privindu-mă cu ochii obosiți, roșii, încă amețiți de băutură, urmă : Dumneata scrii, scrii mereu despre noi... Scrii ce-ți trece prin minte, dar tot nu ne cunoști pe fiecare..

Pe urmă se mai plimbă o vreme prin cameră, și, într-un tîrziu, uitîndu-se de data asta nu la mine, ci la propriile lui picioare, spuse :

— Nevastă-sa parcă a avut o presimțire... Nu voia să plece nici în ruptul capului. Îl iubea cu pasiune. De trei ori i-a făcut căpitanul formele de plecare și nici de vorbit nu-i mai vorbea. Dar ea a rămas totuși pînă la capăt... La praznic n-a lăsat să-i scape o lacrimă. Asta da, durere ! Eu, unul, n-am încredere în lacrimile de femeie...

— Acum, probabil, o să plece la copii, zisei.

— Nu știu, n-am întrebat-o... răspunse Rîndin, tot cu ochii la picioare.

— Dumneata cînd pleci ? îl întrebai.

— Nu mai plec. Mi-am retras raportul. Locul meu a și fost ocupat... L-au numit pe... Aici făcu un semn cu capul înspre masă. Cu ce ocazie ai venit pe aici ?

Îi spusei că mă înțelesesem cu Inozemțev să-i arăt reportajul.

— Arată-mi-l mie, spuse Rîndin, și întinse mîna. Dar cînd scosei reportajul din porthart și vrusei să i-l dau, clătină din cap și zise :

— În direcția asta nu prezint suficiente garanții ; dacă e bine scris, mă las furat de lectură și negreșit scap vreun secret militar. Am și căpătat un avertisment pentru un articol apărut în *Krasnîi flot*. Haidem direct la Sidorin ; el nu lasă să-i scape nimic prin ochelarii lui...

Puse punga cu mahorcă în buzunarul pantalonilor negri de marinar, vîrîți în cizme, urcarăm amîndoi la etaj, la căpitanul de rangul întîi Sidorin, și acesta dădu reportajului meu, *În noaptea polară*, forma în care a apărut el apoi în *Krasnaia zvezda*. •

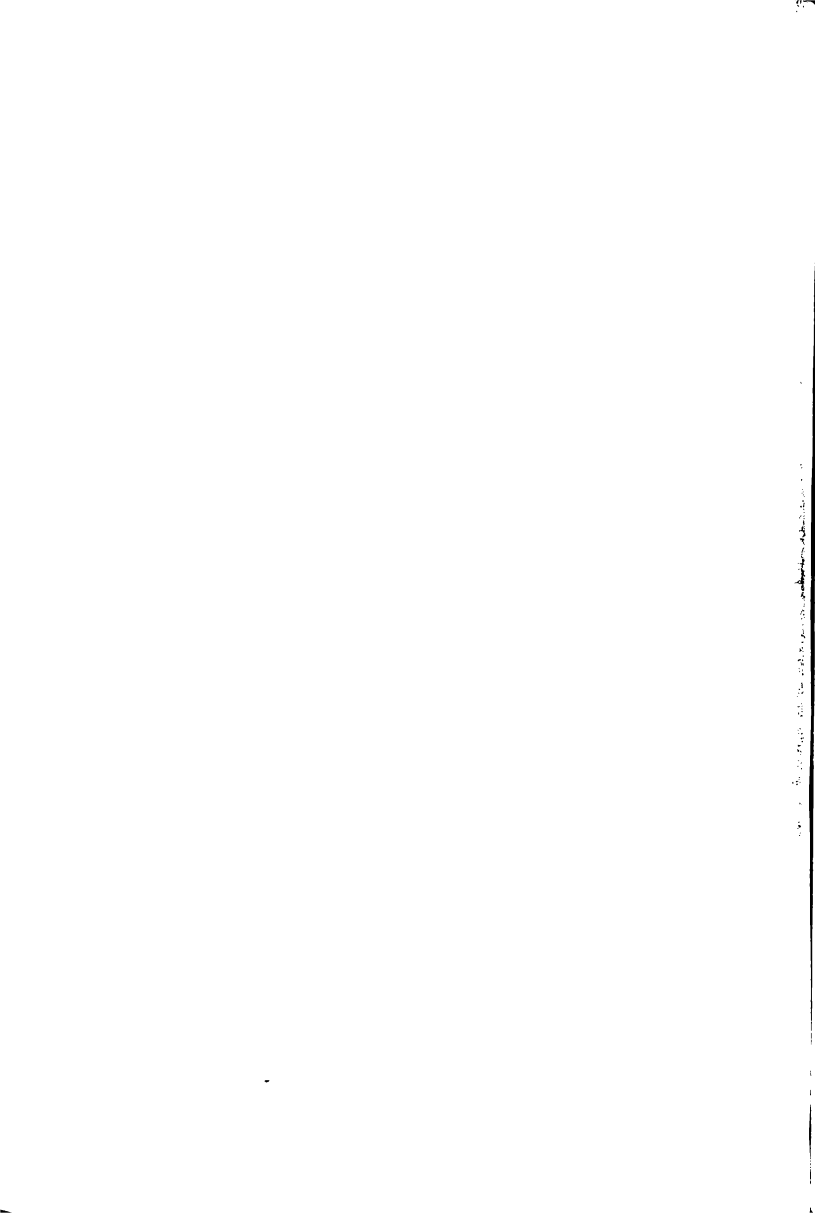
Traducere de
Igor Block

IURI NAGHIBIN

(n. 1920)

Activitatea literară a lui Naghibin a început din 1940. La numai cîțiva ani distanță — 1943 — în ciuda condițiilor neprielnice ale războiului, scriitorul își publică primul volum de nuvele : *Omul de pe front*.

Naghibin semnează frecvent în paginile revistelor și ale ziarelor nuvele și schițe inspirate din viața cotidiană a oamenilor sovietici, din micile lor bucurii sau necazuri, zugrăvind cu lirism și fină poezie, proza existenței de fiecare zi. Schița *Jenia Rumianțeva* inclusă în antologia de față, face parte din ciclul *Ape limpezi* publicat în 1961.

JENIA RUMIANȚEVA

Iată că s-a sfârșit și ultima lecție din ultima zi a vieții noastre de elevi. Ne mai așteaptă încă examene lungi și grele, dar lecții n-o să mai avem niciodată. Vor fi cursuri, vor fi seminarii, colocvii — toate aceste cuvinte de oameni maturi! — vor fi amfiteatrele studențești și laboratoarele, dar nu vor mai fi nici clase, și nici bănci. Zece ani de școală s-au încheiat în sunetul cunoscut și răgușit al clopoțelului, care a izbucnit de jos, din adâncurile cancelariei și, prinzînd glas, a urcat, cu oarecare întîrziere, spre noi, la etajul șase, unde se afla clasa a zecea.

Cu toții, tulburați și nițel fîstîciți, fericiți și regretînd totuși ceva, mișcați și zăpăciți de subita noastră transformare din școlari în oameni maturi, apți chiar pentru căsătorie, umblam fără rost prin clase și pe coridor, temîndu-ne parcă să ieșim dintre zidurile școlii și să dăm piept cu lumea nesfîrșită. Aveam senzația că se întîmplă ceva neașteptat, că ceva a rămas nerostit pînă la capăt, neepuizat în cei zece ani de școală, de parcă această zi ne-ar fi luat prin surprindere.

Prin ferestrele larg deschise, se revărsa cerul albastru și dens, porumbeii gungureau pe pervaz

cu glasuri răgușite de pasiune, mirosea puternic a copaci înfrunziți și a asfalt ud.

În ușa clasei se ivi Jenia Rumianțeva.

— Serioja, poți să vii un minut?

Am ieșit pe coridor. În această zi neobișnuită, și Jenia mi se părea neobișnuită. Era îmbrăcată ca întotdeauna, neglijent: fusta scurtă, peste genunchi, care o văzuse crescînd și anul trecut, jacheta de lînă, strîmtă peste piept și sub ea o bluză de mătase albăstrită de atîtea spălături; pantofi de copil cu botul lat și fără tocuri. Îți făcea impresia întotdeauna că Jenia poartă lucrurile unei surori mai mici. Părul ei des, lung, de-un blond cenușiu îi era strîns la întîmplare în ace, agrafe și piepteni în jurul feței mici și totuși îi acoperea și fruntea și obraji; o șuviță îi cădea într-una pe nasul mic, iar ea o dădea la o parte iritată. Ce avea nou astăzi, era rume-neala ușoară care-i aprinsese fața, strălucirea vie și caldă a ochilor mari și cenușii, cînd serioși și aferați, cînd pârînd a nu vedea absolut nimic.

— Serioja, voiam să-ți spun un singur lucru: hai să ne întîlnim peste zece ani.

Glumele nu intrau în firea Jeniei, așa că am întrebat-o serios:

— Pentru ce?

— Aș vrea să știu ce-o să devii. Jenia își dădu la o parte șuvița rebelă de pe frunte. Mi-ai fost foarte drag în toți anii aceștia.

Mă gîndeam că Jeniei Rumianțeva îi sînt străine și aceste cuvinte, și asemenea sentimente. Toată viața ei s-a desfășurat pe două planuri: într-o muncă încordată de comsomol — era organizatoarea noastră de grupă — și în vise despre lumile stelare. Nu auzisem niciodată ca în

orele ei libere, Jenia să fi vorbit despre altceva în afară de astre, planete, orbite, galaxii și zboruri cosmice. În vreme ce mulți dintre noi nu ne hotărîsem încă asupra drumului pe care-l vom urma în viață, Jenia știa încă din clasa a șasea că va fi astronom și nimic altceva.

Între noi nu existau propriu-zis relații de prietenie, învățasem în clase paralele și ne întâlneam numai pe linie de comsomol. Cu cîțiva ani în urmă, pentru o boacănă, de abia scăpasem să nu fiu exclus din organizația de pionieri. Băieții îmi luaseră cu dîrzenie apărarea și am rămas cu cravata roșie. Numai Jenia, nouă în școala noastră, a insistat pînă la capăt pentru excluderea mea. Asta a înrîurit într-o anumită măsură atitudinea mea față de ea. Mai tîrziu, am înțeles că dîrzenia Jeniei provine dintr-o înaltă exigență față de sine și față de oameni, și de loc dintr-o răutate a inimii. De o puritate exemplară, fermă și devotată, ea ar fi vrut ca toți din jurul ei să fie la fel. Departe de a fi cavalerul fără frică și fără pată, mărturisirea ei neașteptată m-a uimit și m-a zăpăcit. Căutînd să dezleg enigma, parcurgeam cu gîndul trecutul, dar nu găseam în el nimic; nimic decît o singură întîlnire: cea de la Apele limpezi...

O dată, am hotărît să ne întîlnim cu toții duminică la bazinul de la Himki ca să ne plimbăm cu barca. Întîlnirea era fixată la Apele limpezi, lîngă foișorul mare. Dar dis-de-diminează, se pornise o ploaie și la punctul de întîlnire am venit numai eu, Pavlic Arsanki, Nina Barîșeva și Jenia Rumianțeva. Nina venise pentru că nu putea rămîne acasă într-o zi de odihnă, eu am venit din pricina Ninei, Pavlik — din pricina mea, dar pentru ce a venit Jenia nu puteam în-

țelegă nici unul dintre noi. Jenia nu lua parte niciodată la petrecerile noastre modeste, nu mergea cu noi nici la cinema, nici în parcul de cultură, nici la „Ermitaj“. Nimeni n-o suspecta de fățarnicie, toți știam pur și simplu că n-are timp : era ocupată și la cercul astronomic de pe lângă Universitatea de stat din Moscova și mai avea de lucru și la Planetariu. Îi respectam hărnicia și perseverența și nu voiam s-o stînjinem cu nimic.

Și iată-ne adunați în marele pavilion, sub gigantica umbrelă de lemn din mijlocul bulevardului. Ploaia, cînd biciuia pămîntul cu picături mari și zgomotoase, cînd se prelingea în fire subțiri, aproape invizibile și neauzite, dar nu conținea un minut. Norii, cenușii și deși, fără nici o spărtură, se lăsaseră peste acoperișurile caselor. Nici vorbă să te mai gîndești la Himki. Dar Jenia insistă atît încît ne convinsese să plecăm. Își îngăduise pentru prima oară o mică abatere de la programul ei obișnuit, atît de sever, și era păcat să aibă chiar atîta ghinion. De nasturele jachetei de catifea își atîrnase pachetul cu sandvișuri. Te mișca pachetul acesta care dovedea că Jeniei nu-i trecuse o clipă prin minte ideea că se poate dejuna într-un bufet, într-o cafenea sau chiar într-un restaurant, așa cum obișnuiam noi să facem în timpul excursiilor noastre. Din milă pentru acest pachetel, am propus :

— Hai să ne plimbăm cu barca pe heleșteu. Arătai spre barca bătrînă și dogită, cu fundul plat, ce-și scotea prova de sub pilonii debarcaderului. Și ne vom închipui că sîntem la Himki.

— Sau pe Marea Mediterană, supralicită Pavlik.

— Sau în Oceanul Indian ! se prinse cu entuziasm în joc Jenia. Sau lângă coastele Groenlandei !...

— Și n-o să ne scufundăm ? întrebă Nina. Ar fi păcat : sînt invitată la o premieră la MHAT.

Visle nu erau, am făcut rost pe țărm de două scînduri, am scos apa din barcă și am pornit în călătoria noastră în jurul lumii. În afară de Jenia, aproape nici unul din noi nu era încîntat. În vreme ce eu și cu Pavlik plesneam indolenți apa cu lopețile noastre improvizate, Jenia stabilea traseul croazierei. Vom trece Bosforul, prin Canalul de Suez ne vom strecura în Marea Roșie, de aici vom intra în Marea Arabă, vom trece apoi pe lîngă insulele Sonde și Filipine și vom ajunge în Oceanul Pacific. Accesul de copilărie întîrziat al Jeniei, o făcea drăgălașă și mișcătoare, și totuși era în ea ceva care inspira și milă.

— Uitați-vă ! spuse Jenia, arătînd printre cren-gile copacilor, lucioase de ploaie, coloanele sumbre, triste și ude ale teatrului „Colizeu“¹. Uite palmieri, liane, elefanți ; am ajuns în Indii !...

Ne-am uitat unul la altul. Așa cum se întîmplă la șaptesprezece ani, ne apărăm viața noastră lăuntrică încă fragilă, ușor vulnerabilă, sub o cuirasă de sarcasm intenționat și de ușor cinism și nu putem pricepe cum cineva își poate da în vileag sentimentele cu atîta naivitate.

— Ne apropiem de înspăimîntătoarele insule Salomon ! declară Jenia cu o voce funestă.

— Întocmai ! o susținu Pavlik, cel mai bun la suflet dintre noi. Și iată și băștinașii, canibalii. Arată spre un grup de băieți, din partea locului, care se opriseră să tragă o țigară lîngă țarcul bazinului.

¹ Amfiteatru din Roma antică unde se dădeau luptele gladiatorilor.

— Armele pe bord ! comandă Jenia, Pregătiți muniția !

— Jenia, trezește-te, ăsta-i colonialism !' fi spusei eu.

— Intr-adevăr ! zîmbi Jenia, fericită că născocirile ei găsiseră un răsunset în noi, și fără să simtă în candoarea ei, ironia.

— Trebuie să ne ducem la ei ca prieteni buni, să le dăruim unelte de muncă, scule, medicamente.

— Și în loc de *Biblie* — manualul lui Abramovici și Golovencenko, adăugă Pavlik.

Plictisitoarea noastră plimbare pe apă, sub ploaie, continua. Jenia comanda neobosită : „Cîrma la dreapta !“, „Cîrma la stînga !“, „Pînzele sus !“, „Strîngeți pînzele !“ — stabilind direcția după astre : busola ni se stricase în timpul unui uragan. Aceasta i-a dat prilejul să ne țină o lecție de astronomie, din care nu mai țin minte decît că, după ecuator, bolta cerească e parcă răsturnată. Pe urmă, am suferit un naufragiu și Jenia ne-a împărțit „ultimii pesmeți“ — sandvișurile ei ude de ploaie. Le mestecam cu un aer mahmur, în timp ce Jenia ne povestea cît de mult îi place viața lui Robinson.

Eram ud, obosit, îmi intrase în mîină o țeapă de la vîslă, ceea ce îmi dădea un aer jalnic și am spus că nu cunosc carte mai mărginită decît *Robinson Crusoe*.

— Toată cartea e plină de la un capăt la altul de preocupări meschine pentru îndestularea pîntecului, îmbrăcăminte și obiecte de menaj. Nesfîrșite liste de bucate și boarfe... Un imn al instinctului biologic triumfător !

— Iar eu nu cunosc nimic mai emoționant decît aceste, cum le-ai numit — aceste liste de

bucate! răspunse Jenia cu lacrimi în ochi. Și cât spațiu e în acea carte, câtă poezie, câte visuri...

Cearța ne fu întreruptă de Nina Barîșeva. Ea strigă deodată :

— Ura ! Tărml !...

— Unde ? Unde ? întrebă neliniștită Jenia.

— Acolo, lângă debarcader, răspunse cu un glas obișnuit Nina. Gata ! Am ajuns ! Băieți, am înghetat, mor dacă nu beu o ceașcă de cafea.

— Să mergem la Pokrovka, la cafeneaua de vară, propusei eu.

Jenia se uită perplexă la noi, obrații i se împurpurară.

— De ce nu ? făcu ea cu bărbăție. Dacă-i bal, bal să fie !

Traserăm barca sub piloni, sărirăm pe mal și imediat dădurăm ochii cu vechiul meu cunoscut și vrăjmaș, Lialik. În ultimii ani, acest adolescent cu apucături de huligan stătuse în închisoare și într-o colonie de reeducare prin muncă. Era un găligan solid, lat în spate, privea pieziș și își luase un aer de bandit înveterat. Ajungându-ne din urmă, Lialik mă împinse cu un umăr pe mine, cu celălalt pe Pavlik și începu să înjure murdar. Acum, înconjurat de aureola lui de infractor glorios, știa că nu riscă nimic. Nu atît el ne insufla frică, ci reputația lui. Ne domina cu măreția sumbră a destinului său și ne simțeam, în comparație cu el, niște plozi jalnici, niște copilași vîrîți în poalele mamei. Cum puteam să ne măsurăm cu acest băiat disperat !

— Să nu cutezi să înjuri, huliganule ! țipă la el Jenia, care nu știa cine este Lialik.

Lialik, fără să-i răspundă nimic, se întoarse și veni spre noi. Dar Jenia îl înhăță de la jumătatea drumului, îi trase peste ochi șapca veche

cu cozorocul rupt și-i dădu cu toată puterea o lovitură în piept. Lialik zbură spre gazonul împrejmuit cu sîrmă ghimpată și, trecînd prin gard, căzu în iarbă.

De-abia acum pricepurăm că Lialik nu este decît un băietan, la fel ca mine și ca Pavlik, care, cu toată mutra lui fîroasă, nu face nici două parale.

— Ce împingi, mă? mormăi el cu glas plîngător, încercînd să-și tragă în sus șapca, care-i acoperea ochii.

Pe urmă, ne-am instalat în cafeneaua de vară sub pinza vărgată și udă, am băut cafea neagră fierbinte și bere rece. Jenia a înghițit o cană cu bere, agrafele și acele i-au alunecat parcă toate deodată din părul ei bogat și lung, s-a înroșit și a început să spună cu voce tare că e o cheflie și-un suflet pierdut. Ne era puțină rușine din pricina ei și ne temeam ca ospătara să nu vrea să ne mai dea bere pentru că Jenia nu păruse niciodată, mai înainte, o fetișcană atît de agresivă ca în această cafenea, cu părul ei revărsat pe umeri și cu rochia dezgolindu-i tot timpul genunchii rotunzi. Și Jenia mai spunea că ar vrea să piară în primul zbor cosmic, pentru că acest cosmos nu poate fi cucerit fără jertfe și e mai bine să moară ea decît alții mai merituoși.

Știam că vorbește sincer, fără să bănuiască măcar noblețea ei sufletească și aceasta ne făcea să ne simțim mici. Noi nu ne asemuiam cu ea, nici chiar sub înrîurirea berei, aveam nevoie să știm că există o cît de mică șansă de a scăpa teferi...

Din ziua aceea, Jenia nu s-a mai întîlnit niciodată cu grupul nostru. Am poftit-o de

nenumărate ori la reuniunile noastre, dar ea a refuzat mereu, pretextînd că e ocupată. Poate că, într-adevăr, nu avea timp, dorea cu atîta ardoare să obțină tot ce-și propusese. Dar dacă la acea unică întîlnire venise pentru mine, însemna că tot din cauza mea le refuzase pe celelalte, spunîndu-și sieși cu mîndră sinceritate: n-am avut noroc...

— Atunci, pentru ce ai tăcut înainte, Jenia ? o întrebai eu.

— La ce bun să vorbesc ? Îți plăcea așa de mult Nina.

Cu senzația tristă că am pierdut ceva, i-am spus, nu fără un regret :

— Unde și cînd ne vom întîlni ?

— Peste zece ani, la 29 mai, la orele opt seara ; între cele două coloane din centru ale Teatrului Mare.

— Și dacă numărul coloanelor de acolo e fără soț ?

— Sînt opt coloane acolo, Serioja... Pînă atunci eu voi fi devenit un astronom renumit, adăugă ea cu importanță, pe-un ton visător și convins. Dacă mă voi schimba mult, mă vei recunoaște după portrete.

— Poate că atunci voi fi și eu celebru, spusei eu și o sfeclii : nu eram de loc în stare să-mi închipui în ce domeniu mă voi acoperi de glorie ; nici măcar nu mă hotărîsem la care facultate să mă înscriu. În orice caz, voi veni cu mașină proprie...

Era stupid, dar nu găseam să spun altceva.

— Foarte bine, rîse Jenia. O să mă plimbi prin oraș...

Au trecut ani, Jenia era studentă la Leningrad și nu mai știam nimic despre ea. În iarna lui 1941, lacom să cunosc știri despre soarta prietenilor mei, am aflat că Jenia a părăsit institutul chiar din prima zi de război și s-a înscris la școala de aviație. În vara anului 1944, aflându-mă în spital, am auzit la radio citindu-se decretul prin care maiorului de aviație Rumianțeva i se decerna titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Când m-am întors din război, am aflat că titlul de erou i-a fost acordat Jeniei post-mortem.

Viața mergea înainte, din când în când îmi aduceam aminte de convenția noastră, iar cu câteva zile înainte de data stabilită, am simțit o neliniște atît de ascuțită și dureroasă, de parcă toți anii care au trecut n-au făcut decît să mă pregătească pentru această întîlnire.

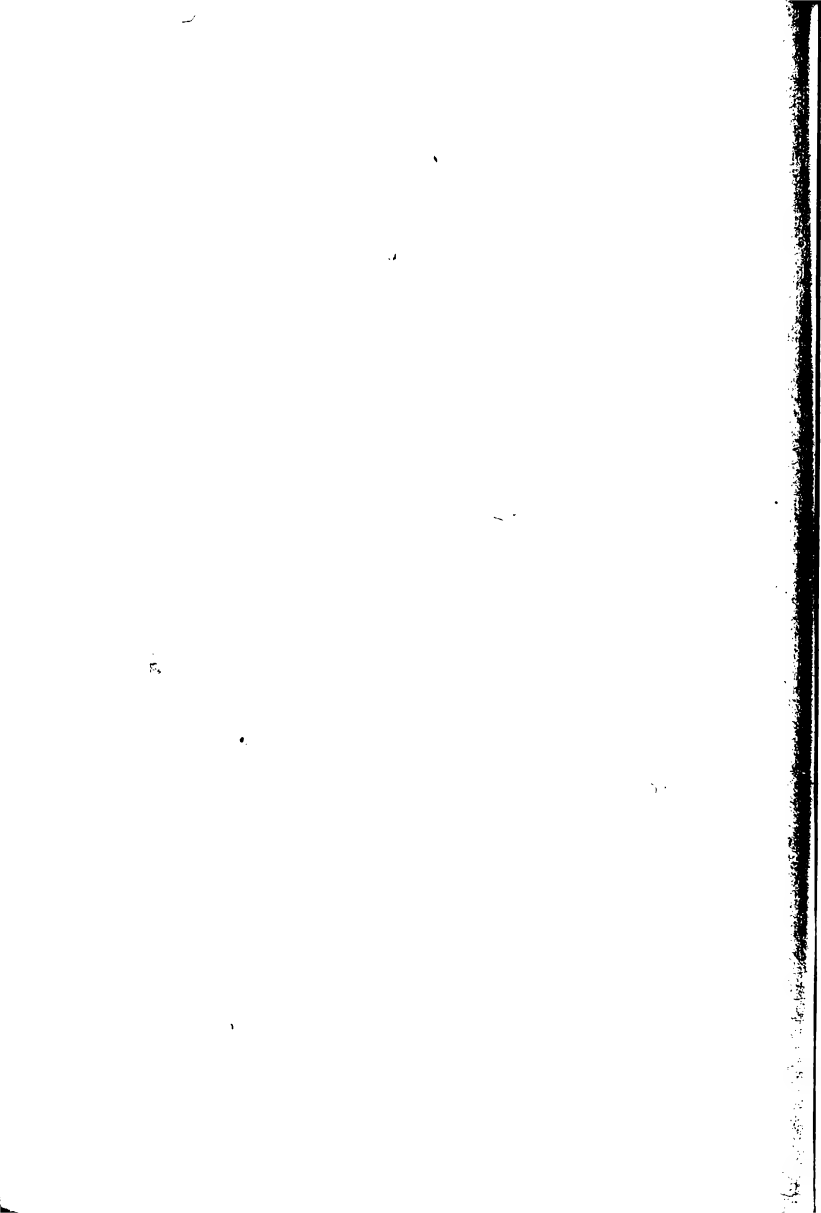
N-am devenit renumit cum îi făgăduisem Jeniei, doar într-un singur lucru nu mă dezmințisem: eram posesorul unui „Oppel“ străvechi, cumpărat pe-un preț de nimic la un centru de mașini de captură. Mi-am îmbrăcat un costum nou, am pus șaua pe armăsarul meu mîncător de benzină și m-am îndreptat spre Teatrul Mare. Dacă aș fi întîlnit-o acolo pe Jenia, i-aș fi spus că, după toate șovăielile, mi-am găsit drumul: îmi apăruse un volum de povestiri și în prezent lucram la altul. Nu erau chiar cărțile pe care le-aș fi dorit, dar eram încredințat că voi mai scrie și altele.

Am tras mașina lîngă scuar, am cumpărat de la o florăreasă un buchet de lăcrămioare și m-am îndreptat spre intervalul dintre cele două coloane centrale ale Teatrului Mare. Erau într-adevăr opt. Am stat acolo vreme îndelungată, pe urmă am dăruit mărgăritarul unei fetișcane slăbuțe cu

ochii cenușii, încălțată în pantofi de sport, și am plecat acasă...

Aș fi dorit pentru o secundă să opresc timpul, să mă privesc pe mine, anii trăiți, să-mi amintesc de fetița cu fustă scurtă și bluză strîmtă, barca greoaie și diformă, ploaia care se prelingea pe oglinda gălbuie a lacului, strigătul emoționat : „Am ajuns în Indii !“ — să-mi amintesc orbirea sufletului meu tînăr care trecuse atît de ușor pe lîngă ceea ce putea deveni un destin.

Traducere de
Madeleine Fortunesco

VASIL ROSLIAKOV

(n. 1921)

E originar dintr-o familie de țărani din regiunea Stavropol. În 1941, student în anul I, la facultatea de filologie, pleacă pe front, rămânând în armată pînă la sfîrșitul războiului. După terminarea Universității din Moscova (1950) desfășoară o intensă activitate de critic literar, una dintre lucrările sale, monografia *Reportajul sovietic în anii de după război* (1956) fiind apreciată în mod deosebit.

Prima lucrare beletristică, nuvela *Unul dintre noi*, publicată în revista *Novii Mir* (1962), s-a bucurat de un mare succes și i-a adus, ca prozator, o reală popularitate, întărită prin apariția nuvelei *O poveste obișnuită* (1963).

MESTECENII ROȘII

Cînd ne-am văzut prima oară, acum 18 ani, directorul nu și-a adus dintr-o dată aminte de el așa că nu mi-a putut răspunde pe loc.

— Velikanov, întrebă el, Trofim Ivanovici ?

Dușumeaua de beton din sala mașinilor vibra surd. Era în miezul treierîșului și toate cele patru agregate funcționau din plin.

Am cercetat pe dinăuntru și pe dinafară stațiunea care mi-a produs o impresie bună. Privită de departe îmi părea o cetate modernă înălțată în stepă, deși știam bine că în epoca noastră nu se mai ridică cetăți în inima stepei.

— Velikanov ? Trofim Ivanovici ? Fruntea cărnoasă a directorului se acoperi de crețuri, dar de amintit nu-și putu aminti...

După ce construcția hidrocentralei din Sergievsk fu terminată, la redacția noastră sosi un manuscris cam ciudat. Cineva, cosînd la un capăt sacii de hîrtie întrebuiințați la transportul cimentului, confecționase un caiet, de proporții uriașe. Pe filele acestui caiet scrisese cînd cu creionul, cînd cu cerneală, dar cu aceeași caligrafie imposibilă, un poem-cronică în care se preamărea

construirea hidrocentralei intercolhoznice din Serghievsk.

Versurile poemului aveau o rezonanță de tinichea.

Multă vreme am rîs în redacție de această relicvă literară. Dar nimănui nu i-a trecut atunci prin minte să-i răspundă autorului măcar pentru forma stranie a manuscrisului său, dacă nu pentru versurile care erau din cale afară de slabe :

„Ca progresul să-mplînim
Hidrocentrala din Serghievsk construim.
A întunericului domnie am biruit
Precum Lenin ne-a poruncit.“

Poemul conținea tot ceea ce era necesar să conțină din punct de vedere ideologic : și entuziasm pentru munca constructorilor și laude la adresa conducătorilor, ba chiar și critica unor lipsuri ; critica îi viza îndeosebi pe cei leneși, pe chiulangii, ca și pe gură-cască din serviciul de aprovizionare. Dar pe lîngă toate acestea, în poem răsuna glasul plin de sinceritate al unui om, din păcate, insuficient de instruit. Această sinceritate m-a impresionat profund. De aceea cînd mi s-a întîmplat, în vara următoare, să vizitez hidrocentrala de la Serghievsk am socotit că e de datoria mea să-l caut pe autor.

— Velikanov ? întrebă încă o dată directorul hidrocentralei și în glasul lui deslușii accente care mă făcură să mă îndoiesc că-și va mai aminti despre cine anume e vorba.

— A scris un poem... încercai eu să-l ajut, dar directorul ne mai așteptînd să termin, mă întrepruse vesel, bucuros că aflase despre cine era

verba. Începu să rîdă cu atîta poftă, încît îi tremurau obrazii și bărbia. Rîdea totodată și de el, rîdea pentru că nu-și putuse aminti de Velikanov.

— E Troșa ! Scriitorul ! — spuse el continuînd să rîdă. Apoi, după ce se opri, adăugă încet, și oarecum pe gînduri :

— A fost unul dintre cei mai buni escavatoriști ai noștri, deși dacă l-ai vedea, nu-i mai mare de-o șchioapă ! De două ori pe săptămînă citea, la punctul nostru de radioficare, versuri din poemul său. Ce apuca să scrie noaptea, furînd din orele de somn, citea ziua. Nu mai aveam nevoie de nici un fel de brigadă artistică...

Directorul tăcu pentru o clipă, apoi adăugă, de parcă s-ar fi mirat de ceva.

— Bine zici, Velikanov îl cheamă. Trofim Ivanovici. Acum e brigadier la „Mestecenii roșii“.

Îmi zisei în sinea mea că n-am prea auzit să existe mesteceni roșii. Și tot timpul cît motocicleta directorului hurducăi pe drumul desfundat de țară, încercai să-mi închipui niște mesteceni de culoare roșie. Dar toate străduințele mele fură zadarnice, căci orice-ași fi făcut eu mestecenii tot albi rămîneau și pace ! De ce le-o fi zicînd atunci „roșii“ ?

Trecurăm încă un deal. În fața noastră se deschise deodată perspectiva unei cîmpii nesfîrșite, întretăiată de un drum de țară, care cobora în vale, pentru ca, o dată ajuns jos, înainte de a urca din nou, să se proptească într-un sat — mică insulă verde în mijlocul vastei întinderi aurii.

Motocicleta se opri în fața unui podeț de lemn pe jumătate dărîmat. Privind în jur, directorul coti la dreapta, apucînd pe valea pîrîiașului. În stînga noastră apărură — de sub acoperișurile

stufos de paie — niște cocioabe înnegrite de vreme. Ridicate aiurea, fără nici o noimă, cocioabele își ascundeau înfățișarea mizeră sub pletele verzi ale sălciilor. La dreapta, unde cîrmise directorul, valea pîrîiașului era străjuită de niște căsuțe rînduite într-o aliniere severă, fapt care le făcea să pară mai puțin vechi decît erau în realitate. Lucrul cel mai de seamă aici erau însă mestecenii : albi și zvelți — se înșirau pe două rînduri, întocmai ca niște pionieri la ceremonia înălțării steagului. Apariție cu totul neașteptată, mestecenii aceștia contrastau puternic cu tot ceea ce-i înconjura : stepa gîrbovită, pășunile verzi ce se întindeau de partea cealaltă a pîrîiașului, acoperișurile de paie ale colibelor din stînga podetului, ba chiar și cu căsuțele care, deși așezate simetric pe două rînduri, se vedea că ajunseseră la bătrînețe. Trufași, mestecenii se înălțau plini de tinerețe aidoma unor pionieri la ceremonia înălțării steagului.

Cînd pătruserăm în alee, lumina albă, puternică ne orbi.

Aleea era pustie, după cum pustiu era și biroul de evidență al brigăzilor. Nu se zărea nicăieri nici țipenie de om ; doar pe partea cealaltă a pîrîiașului, se vedea venind agale, dinspre islaz, o femeie îmbrăcată în ceva pestriț. Nu părea să fie de prin partea locului, ci mai curînd o orășeancă.

Dintr-o curte învecinată se ivi capul unui băiețandru. Uitîndu-se cînd într-o parte, cînd în cealaltă, băiețandru nu se hotărî încotro s-o apuce. Strigîndu-l, directorul îl întrebă dacă nu știe unde se află brigadierul.

— Nu știu — răspunse băiatul, strigînd, la rîndul lui, la o băbuță care ședea în fața unei

case — băbuță pe care noi n-o văzuserăm din pricina soarelui prea puternic :

— Hei, bunico ! Nu l-ai văzut pe „scriitor“ ? Habar n-are ! ni se adresează apoi nouă și adăugă : Duceți-vă la arie !

Deși termenul de „scriitor“ mai fusese rostit și de director, auzindu-l acum, pentru a doua oară, din gura unui copilandru, mă uimi la fel de puternic ca și mestecenii.

O pornirăm în direcția pe care ne-o arătase băiatul. După ce trecurăm de podet, urcarăm pe colină. Din vârful acesteia, se vedea, dincolo de crestele stufoase ale sălciilor, o arie nu prea mare și o treierătoare cu cai. Patru mîrtoage înhămate cruciș învîrteau un tambur greu de lemn. Treierătoarea era mică, aproape cît o vînturătoare, dar făcea zgomot cît una mare.

Pe arie nu era prea mare înghesuială : un vizitiu cu biciul în mînă și 3—4 oameni. Un unchiaș bărbos alegea snopii și-i arunca în treierătoare, iar prin norul de praf stîrnit de paie se întrezăreau două-trei basmale muieresti.

— ... Numai ce s-a dus în sat, ne spuse unchiașul cel bărbos.

Și văzînd că vrem să plecăm ne strigă din urmă :

— Stați locului de-l așteptați, că altfel nu-l mai prindeți, chiar de-ar fi să alergați toată ziua.

Și cum, într-adevăr, nu l-am putut găsi pe „scriitor“ în sat, ne-am întors la locul unde ne lăsasem motocicletă, hotărîți să-l așteptăm acolo. Străbătînd iarăși alea de mesteceni, mă frămîntă din nou întrebarea : de unde să fi apărut această minune a naturii, aceste două șiruri de mesteceni tineri și plini de prospețime ? Copacii emanau parcă un soi de tristețe tainică, poate

pentru că erau prea tineri și nu se potriveau cu peisajul înconjurător, poate pentru că te invitau, cu o ciudată insistență, să te gîndești la cei care-i sădiseră în șiruri atît de drepte și totodată avîntate spre viitor. Simțeai dorința să-i vezi pe oamenii aceia tineri și puri ca și acești mesteceni... Dar nu-i vedeai nicăieri — aleea și satul erau pustii...

În sfîrșit, îl zărirăm pe brigadier. Ghicirăm îndată că era el; tăbăcit din cap pînă-n picioare, îl vedeam cum merge grăbit, tăind de-a dreptul peste cîmp, sărind peste mușuroaie, peste hîrtoape și noroaie uscate, ridicînd praful și făcînd să foșnească iarba arsă de soare. În mersul lui era ceva asemănător unui tractor care înainta cu smucituri.

Cînd ajunse în fața noastră se opri brusc, ca încremenit. Deși mașina stopase, motorul continua să funcționeze. Pe fața tăbăcită de ploii și vînturi, acoperită cu o barbă deasă de culoarea mîlului, ochii brigadierului, în care umbra și lumina alternau în mod ciudat, mărturiseau nenumărate griji.

După ce stătu o bucată de vreme încremenit în fața noastră, fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, omul se așează în sfîrșit jos, pe iarbă, cu picioarele strînse turcește sub el.

— Stați jos — ne spuse. Nu pot să stau de vorbă cu oamenii, în picioare !

Schimbai o privire cu directorul. Nu ne prea venea să ne așezăm așa, tam-nesam, pe jos. Dar cînd gazda te invită, ești totuși dator să iei loc. Așa că după cîteva clipe de nehotărîre ne așezarăm pe iarbă. Abia acum ne dădu brigadierul binețe, întinzîndu-ne pe rînd mîna neagră și noduroasă.

— Mi-am scos sufletul alergînd încoace — spuse el apoi cu un glas care nu prea părea să fie al unui om ostenit. Pe dumneata, Fiodor Mihailovici, te-am recunoscut de îndată...

Directorul zîmbi.

— Și eu pe dumneata, Trofim Ivanovici. Doar numele de familie ți-l uitasem. Noroc că tovarășul meu mi l-a adus aminte...

— Înainte de război mi se spunea Troșka-escavatoristul. După război, am devenit Troșka-scriitorul. După numele de familie arareori cine mă știe...

— Chiar așa — spuse directorul cam fără sens.

Privii picioarele desculțe ale lui Trofim Ivanovici, călcîiele lui negre ca tuciul, crăpăturile cît niște piteni de tractor.

— Dumneata, Trofim Ivanovici, ai compus un poem, mă băgai eu în vorbă. Am dorit să te văd, să te cunosc...

— Din păcate nu-ți pot arăta poemul — mă întrerupse el — mi l-au luat niște tovarăși de la comitetul raional cînd cu inaugurarea hidrocentralei, și au plecat cu el...

— Ți-am citit poemul, Trofim Ivanovici...

Brigadierul îmi aruncă o privire curioasă, deși în ochii săi stăruiau alte griji, apoi mă întrebă :

— Și care e părerea dumitale ?

— E scris din inimă — îi răspunsei eu după o clipă de gîndire.

— Oamenilor le plăcea poemul — confirmă directorul.

— Ei, l-am scris așa, pentru îmbărbătare... La drept vorbind ce scriitor pot fi eu, cînd știu atît de puțină carte ? începu să facă pe modestul Trofim Ivanovici. Dar se vedea că-i face plăcere să asculte și să discute despre poemul pe care-l

scrisese, Chipul lui tăbăcit, cu barba de culoarea milului, își mai îndulci trăsăturile, în ochi îi licări o lumină mai caldă, grijile nenumărate păreau că se retrag una după alta. Apoi Trofim Ivanovici propuse :

— N-are rost să stăm aici, haideți la mine acasă...

Căsuța în care locuia se afla chiar lângă biroul de evidență al brigăzilor. Cum intrarăm în ogradă, Trofim Ivanovici, întorcându-se către noi, ne spuse :

— La mine, ce-i drept, e cam dezordine... Stau singur cuc... Străbăturăm mai întâi o tindă întunecată, ticsită cu tot felul de boarfe, apoi un coteț de unde zvîcniră speriate niște găini. În cele din urmă intrarăm în partea locuită a casei unde dădurăm peste alt rînd de găini. Trofim Ivanovici își ceru încă o dată iertare pentru dezordine.

— Stau singur, nevasta mi-a fugit la oraș, avem acolo un băiat. Luați loc, pînă mă gîndesc un pic ce să vă dau de mîncare... Așa ! Am găsit — zise el apoi — vă fac acușica niște ochiuri, am ouă — și începu să cotrobăiască prin colțuri, căutînd ouă și sperîind găinile.

— Sînt calde încă, numai cît au fost ouate...

Ne aruncarăm ochii în odaia luminată doar pe jumătate. Scaunele șchioape, patul cu salteaua și perna neînfățate, lavița de lemn și masa, toate erau murdare de găinaț. Cum nu se vedea nici un locșor unde să te poți așeza, ne învîrteam de colo-colo, dînd ocol mesei.

Geamurile murdare — se prea poate să nu mai fi fost spălate de la război — abia lăsau să se strecoare în odaie o rază din lumina albă a mestecenilor.

În tindă, sfîrîi cîteva clipe primusul, după care gazda îşi făcu apariţia cu o tigaie fierbinte, plină cu ouă. Aşezînd tigaia pe masă, Trofim Ivanovici curăţi scaunele şi ne pofti să mîncăm.

— Pîine n-am, n-am apucat să mă duc la moară să-mi macin grîul. Dar nu-i nimic, se poate mîncea şi fără pîine.

Nu ştiu cum i s-or fi părut directorului ochiurile ; eu unul ştiu că le-am mîncat numai ca să nu jignesc gazda ; şi tot timpul am privit prin geamul ceţos siluetele albe, albe ale mestecenilor.

— Ți-e cam greu, Trofim Ivanovici, fără nevastă — spuse Fiodor Mihailovici.

— Ei, așa-s muierile — răspunse el fără pic de răutate. Zi-i muiere şi pace !

Mîncea cu multă poftă, era vesel şi vorbăreţ, deşi mie unuia îmi venea greu să cred că e sincer.

— Nenorocirea nu-i că mi-a plecat muierea — spuse el continuînd să înfulece — ci că n-avem oameni. N-avem oameni deloc, n-au mai rămas decît bătrînii. Şi încă de-ar fi moşnegi mai treacă-meargă, dar n-avem decît babe... Uneori, pornim la cîmp numai fierarul şi cu mine. Fierarul e şi la treierat şi la fierărie... Eu, alerg năuc de colo-colo... N-avem oameni, asta-i beleaua, că altfel ne-am mai descurca noi... Burghezii se vaită de şomaj, iar nouă, nu ne-ajung oamenii. Şi n-ai de unde să-i iei, oricît ai căuta...

Mîncă tot, pînă la ultimul duminic, apoi făcîndu-i ştrengăreşte cu ochiul lui Fiodor Mihailovici, spuse :

— Ehe, bun ar fi fost acum un păhărel ; n-avem însă prăvălie în sat, iar pînă la sovietul sătesc e cam departe. Nu-i nimic, altă dată...

Țigara rămase pe masă iar noi ieșirăm în uliță, acolo unde se înălțau mestecenii.

Uitându-se când într-o parte, când în altă, Trofim Ivanovici, împovărat de nenumăratele lui griji, ne spuse :

— Mai poftiți pe la noi, altă dată am să pregătesc și un păhărel de băutură...

— Frumoși mesteceni aveți — îi spusei eu din dorința de a-i face plăcere.

— Sînt de pe vremea comunei. Cînd ne-a părăsit Lenin, am hotărît să organizăm aici, în satul nostru o comună, zise Trofim Ivanovici. Am clădit casa, am sădit mestecenii, am pus temelile comunei... Era pe-atunci la modă — culoarea roșie : „Dimineata roșie“, „Plugarul roșu“, „Partizanul roșu“. Sădind acești mesteceni i-am pus și noi comunei noastre numele de „Mestecenii roșii“. Numele, cum vedeți, a prins, trăiește și astăzi...

— Dar comuna ? S-a desfăcut ?

— A fost desființată — spuse Trofim Ivanovici. Nu venise încă vremea comunelor. Așa c-au fost desființate...

Fiodor Mihailovici îl privea pe brigadier atent, dar totodată, și cu o umbră de tristețe ca și cum ar fi vrut să-i spună ceva, ceva la care pînă la urmă renunță, mărginindu-se doar să-l privească în tăcere. Dar deodată, cuvintele izbucniră fără voia lui :

— Trofim Ivanovici, nu te gîndești, cumva, să pleci la oraș, la băiatul dumitale ?

— Nu — răspunse brigadierul — ajunge că s-a dus muierea... și apoi, aici, cine să tragă greul ?... Nu șade frumos să plec la băiat, sînt doar membru de partid, Fiodor Mihailovici.

După ce aruncă o privire în jur, îmi întinse mîna lui neagră :

— Ei, eu trebuie să fug... Mai veniți, fac rost de niște băuturică, și vă citesc din versurile mele ; am un maldăr uite atîta...

Trofim Ivanovici o luă apoi la sănătoasa peste cîmp, și, trecînd pîrîiașul, sări peste mușuroaie, peste gropi și peste noroaiele uscate, ridicînd praful și făcînd să foșnească ierburile uscate. Împins parcă de la spate de niște pinteni negri, semăna leit cu un tractor... Un tractor mic, dar energic, bun pentru grădinile de zarzavat.

Lumina alburie începu să ne joace în fața ochilor. În alee, tremurau crîmpeie dantelate de soare, iar mestecenii se înălțau falnici ca niște pionieri în fața steagului.

„A întunericului domnie am biruit
Precum Lenin ne-a poruncit...”

Versurile din poemul lui Trofim Ivanovici îmi răsunară pe neașteptate în urechi.

...După optsprezece ani, am întrebat din nou de Trofim Ivanovici :

— Dar Troșka-scriitorul ? Oare ce-o mai fi făcînd ?

— Trofim Ivanovici a murit.

— A murit ? Cum se poate ?

— Uite-așa ! A murit. Și-a trăit traiul și-a murit...

— Dar mestecenii ?

— Mestecenii ? Stau și-acum acolo...

Mestecenii roșii ai lui Trofim Ivanovici există și astăzi...

Traducere de
Tatiana Nicolescu

GRIGORI BAKLANOV

(n. 1923)

Nuvela care l-a făcut cunoscut pe G. Baklanov, *Pentru un petec de pământ* (1959), s-a înscris ca un moment important în noua viziune asupra realităților războiului, viziune pe care o înregistrăm în proza sovietică din ultimii ani, în creația lui K. Simonov, I. Bondarev, E. Kazakevici etc. Baklanov continuă să rămână credincios temei războiului după cum ne-o dovedesc nuvelele: *Morții n-au rușine* (1962), *Pentru un munte de durere* (1962), ca și ultimul său roman *Iulie 1941* (1965).

Ca volum de povestiri menționăm *Trei nuvele* (1963).

PENTRU UN MUNTE DE DURERE

Era în mai, trecuseră șase luni de la terminarea războiului, dar noi ne aflam în același cătun nemțesc. Noi, adică eu și patru ostașicercetași. Eu eram comandantul lor. Cătunul acesta, care nu aducea de loc cu satele noastre rusești, cuprindea douăsprezece gospodării. Casele arătoase aveau fiecare un beci bine măturat, cu nisip pe jos și în beci butoaie cu cidru rece ; în ogradă se plimbau păsări și purcei trandafirii, iar în staul oftau din greu vacile olandeze. Mai încolo, pe ogoarele îmbibate de îngrășămintă, rodeau grânele. Soarele acestui mai lumina pașnic tabloul : și lanurile de grâu de pe ogoare, și acoperișurile roșii de țiglă, și purceii trandafirii, și pe stăpînii acestor case, care ne salutau atît de binevoitori în fiecare dimineată. Ei trecuseră dintr-o dată, fără a sta prea mult pe gînduri sau a face filozofie inutilă, la starea de pace ; o făcuseră simplu, ca și cum pentru aceasta ar fi fost de ajuns să-și scoată cizmele și să-și pună papucii de casă din pîslă, aceiași papuci pe care-i dezbrăcaseră cu șase ani înainte pentru a încălța cizme. Nu le prea făcea plăcere să discute despre război. Se mulțumeau doar să clatine din cap a

dezaprobare și să adauge numele lui Hitler, că și când ar fi vrut să spună : „El e vinovat de toate cîte s-au întîmplat, n-are decît să răspundă pentru tot ce a făcut“. În ce-i privește, ei își făcuseră datoria descălțînd cizmele.

A doua zi după încheierea războiului, am prins într-un lan de grîu din apropierea satului un plutonier neamț. Era înalt de statură, purta un impermeabil negru, din acelea ofițerești, lucioase, cu guler de catifea și cum îl vedeam stînd așa, în mijlocul nostru, îmi spuneam că pentru prima oară mi se întîmpla să prind un neamț și să nu știu ce să fac cu el. Privindu-l cum își înălța pe sub impermeabil umerii dreپți, am avut dintr-o dată sentimentul convenționalului care încătușează atîtea noțiuni ale oamenilor : alaltăieri, acest neamț era încă dușmanul nostru, acum încetase de a mai fi vrăjmaș, nu era nici măcar prizonier și totuși parcă mi se părea curios să-l las să plece liber.

Mi-amintesc că în iulie 1941, pe cînd ne retrăgeam, cînd atîția dintre noi își pierduseră viața în lupte, dacă se întîmpla să luăm prizonier vreun neamț și-l vedeam că are palme bătătorite de om care a muncit, îl băteam prietenește pe umăr, încercam să-i explicăm cîte ceva cum puteam, de parcă-l compăttimeam că Hitler l-a forțat, l-a silit să lupte cu noi. Îi dădeam chiar să mănînce din merindele noastre. Asemenea scene au avut loc nu o dată la începutul războiului. Dar acum, cînd războiul se terminase și în fața noastră stătea un plutonier neamț, descoperit într-un lan de grîu, nici unuia dintre noi nu-i venea să-l bată prietenește pe umăr. Și nici nu ne puteam spune, așa cum probabil și-au spus soldații după terminarea primului război mon-

dial : „Tu ești ostaș, eu sînt ostaș, vinovați nu sîntem noi, ci aceia care ne-au silit să tragem unul împotriva altuia. Și răspunderea n-au decît s-o poarte ei.“ Căci între noi se așternuseră alte hotare și cu altă măsură decît altădată se cîntărea acum vina și răspunderea fiecăruia.

Dar se părea că locuitorilor satului și stăpînului casei unde fusesem cazat, le erau străine aceste frămîntări. În fiecare dimineată, cînd îmi luam micul dejun, stăpînul intra în cameră cu pipa în gură și-l saluta pe „herr ofizier“. La început, a făcut-o din pragul ușii, dar n-au apucat să treacă decît vreo două zile că a și început să ia loc la masa mea, șezînd picior peste picior. Făcînd ochii mici din cauza razelor de soare care priveau pe fereastră, tot sugînd din pipa cu căpăcel metalic, înnegrit de nicotină, el privea, cu un aer mulțumit, cum mîncea „herr ofizier“. Și el fusese cîndva tînăr și știa bine că dimineata orice om tînăr are o poftă de lup. Ochii lui mici păreau să mă privească plini de bunăvoință.

În timpul acesta, prin curte alerga nevastă-sa, zăngănind din găleata de email. La optsprezece ani, ea născuse primul copil, și acum, la treizeci și doi, nu părea de loc a fi mama acestui adolescent, slăbănog, lungan, cu o jumătate de cap mai înalt decît taică-său. La început, am crezut cu toții că nu era băiatul ei, că se născuse dintr-o altă căsnicie, mai veche, a bătrînului.

Chiar din prima zi după ce ne-am instalat în gospodăria lui, stăpînul casei mi-a cerut voie să plece cu nevastă-sa ca să rămînă peste noapte la niște rude, într-un cătun din apropiere. „Soția mea — spunea el — e femeie tînără, iar aici au venit ostași...“ Și ca să nu am nici un fel de îndoieli, m-a asigurat că în casă are să rămînă

să doarmă băiatul lor. Întrucît cu noi rămîneau vacile, purceii, tot avutul lor, nu aveam nici un fel de îndoieli în ce priveşte motivele care-l făceau pe băiat să doarmă acasă.

Părinţii plecau o dată cu apusul soarelui, iar vlăjganul mai trebuia pînă se lăsa noaptea, zăngănind într-una din chei. Noi nu-i dădeam nici o atenţie. Ostaşii se strîngeau pe înserate cu toţii în ogradă, priveau apusul soarelui şi cîntau, pe două voci, balada cazacului plecat la luptă. Cîntecul acesta auzit de noi pînă atunci de sute de ori, ascultat, aici, în Germania, părea să ne înfioare inima.

Dis-de-dimineaţă, pe răcoare, stăpînii casei se întorceau. Bărbatul venea să-l salute pe „*herr ofizier*“, iar femeia începea de îndată să alerge prin curte, să pregătească cu mîinile ei pline şi trandafirii mîncare pentru purcei. În ogradă şedeau alene încălzindu-se la soare ostaşii. Femeia alerga într-una din casă în grajd, din grajd în casă, lăsînd în urmă-i o adiere de fîn, de lapte, de sudoare fierbinte, trăgînd ochiade şi atingînd ca dinadins cu poalele fustei genunchii unuia sau ai altuia dintre ostaşi. Mai apoi, o vedeai în grajd înconjurată de purceii care se înghesuiau la mîncare şi, guiţînd, se frecau de picioarele ei goale. Privind-o cum stătea cu mîinile proptite în şoldurile mari şi proeminente, în mijlocul acestei grămezi mişcătoare de purcei, uitîndu-te la formele ei pline, la chipul de prunc bine hrănit, ai fi zis că ai în faţă statuia mulţumirii şi a bunăstării. Bărbatul, în schimb, era urît, numai piele şi oase, cu umerii aduşi, cu mîinile lungi. În colţul gurii avea întotdeauna o pipă pe care n-o stîngea. Dar dincolo de mersul agale, tărăgănat, dincolo de această înfăţişare casnică, sim-

team parcă ținuta militară, pe care neamțul se străduia cu grijă s-o mascheze. Nu-mi pot explica de ce, dar aveam mereu impresia că omul acesta avea ceva de ascuns.

În dimineața de care am început să vorbesc, el ședea ca de obicei și mă privea în timp ce mîncam. Aruncîndu-i, din cînd în cînd, cîte o privire, simțeam cum crește în mine dorul de acasă; s-ar fi zis că n-au trecut șase zile, ci o sută, de cînd ne aflam în acest sătuc nemțesc strălucind de curățenie, ca prin minune ferit din calea războiului. Un singur gînd mă putea bucura în dimineața aceea: în ogradă mă aștepta o motocicletă nou-nouță.

Prin fața ferestrei mele, cărînd un butoi de stejar, trecu Magda. Fața ei bătrîncioasă nu avea nici o expresie, mînele suflecate lăsau să i se vadă brațele slabe, uscățive, în picioare purta cizme soldățești cu carîmbii scurți. Din toamna trecută, Magda muncea ca argat la fermă. Cîndva, femeia își avusese căminul ei. Dar bărbatul ei, care fusese comunist, a murit, înjunghiat pe la spate la un miting. A avut Magda și un fiu, singurul ei copil. După moartea soțului, acest copil a fost unica ei rațiune de a exista. Dar băiatul a căzut pe front în 1944.

L-am văzut deodată pe Margoslin, comandantul plutonului de cercetași, care dormitase pînă atunci, ridicîndu-se și, așa cum era, în cămașă fără centiron, în picioarele goale, apropiindu-se de Magda. Margoslin puse mîna pe butoi, dar bătrîna se încapătîină să nu-l lase și, cîtiva pași, cei doi meraseră împreună prin mijlocul ogrăzii, trăgîndu-l fiecare în partea sa. În cele din urmă, Margoslin își impuse voința, apucă butoiul, îl săltă cu ușurință pe umeri și porni. Iar Magda

mergea în urma lui și fața ei părea neagră chiar și în această zi atât de plină de soare. Amîndoi o cotiră după șopron.

Îmi zisei că nu văzusem niciodată pînă atunci ca ostașii mei să vină în ajutorul stăpînului fermei, nici gazdei, deși era atât de ademenitoare, nici vlăjganului de fiu-său. Singura de care li se făcuse milă — poate că nici n-ar fi putut să explice de ce — era bătrîna Magda, care pierduse totul în război și care trudea din greu pentru niște oameni, ce nu numai că nu pierduseră nimic, dar pare-se că și cîștigaseră de pe urma războiului.

După ce terminai de mîncat ochiurile, îmi turnai din nou vin în pahar. Vinul era auriu, cristalin, de-abia fusese scos din beci și era atât de rece, încît paharul gol, purtînd urmele degetelor ce-l ținuseră, mai rămase încă un timp îndelung aburit. Apoi mi-am pus diagonala, m-am încins cu cureaua lată de ofițer de care atîrna pistolul greu ce-mi apăsa șoldul — stăpînul urmărise cu respect toate pregătirile mele — mi-am așezat chipiul pe cap și am ieșit în curte. Se vede că la cei douăzeci și doi de ani ai mei rămăsesem de fapt foarte tînăr — chiar după ce străbătusem drumurile unui război cumplit — dacă toate aceste fleacuri mai puteau avea însemnătate pentru mine.

După paharul de vin rece, soarele dimineții mă orbea. Lîngă zidul de un alb imaculat, scînteia motocicletă albastră. Pornii motorul, scosei motocicletă din ogradă și de-abia apucaii să pun piciorul pe pedale, că ea o și luă la goană. Drumul de cîmp se dădea în lături din fața mea, totul părea să gonească o dată cu mine. Parcă zburam spre zidul înalt de azur ce se ridica în

fața mea la orizont, acolo unde dealul se întâlnea cu cerul și în minte-mi stăruia gândul că războiul se terminase cu adevărat și că nu e mai puțin adevărat că armata noastră se afla în Germania. Goneam din răspuțeri, de parcă voiam să-i răzbun pe cei ce nu ajunseseră să vadă sfârșitul războiului. Viteza atinsese maximumul, nu mai simteam decât vântul șfichiindu-mi fața și un fior străpungându-mi inima : fiorul ascuțit al vieții.

Dincolo de dealul ce se înălța în fața mea, se găsea satul în care se afla Volodia Iakovenko cu ostașii săi. Gîfîind, cu picioarele amortite de efortul de a stăpîni motocicleta, urcai pînă în vîrf drumul pietros. De acolo, motocicleta se năpusti, se prăvăli pe ulițele satului cu un zgomot asurzitor. Din perdeaua de lacrimi ce-mi acoperise privirea, totul — pomii, casele, gardurile — se contopi în două dîre luminoase.

În fața mea ulița se desfăcea în două, iar în mijloc se înălța o grămadă de pietre. Drumul dinspre dreapta ducea la Iakovenko. Dar în clipa în care coteam, înclinîndu-mă împreună cu motocicleta, un cățel țîșni dintr-o casă drept în mijlocul uliței. O clipă și ar fi intrat sub roți. Totul dură o secundă, mîinile mele au reacționat cu mai multă promptitudine decât mintea. Avui timp să întorc, să frînez. Dar mișcarea bruscă mă azvîrli din șa, căzui în țărînă și cîțiva metri motocicleta mă tîrî prin praf, în timp ce mă propteam cu palmele de pămînt.

Sării în sus ca ars. În fața casei stătea un băiețel de vreo trei ani care ținea în brațe cățelul. Băiatul parcă încremenise, stătea nemișcat, doar ochii săi rotunzi mă priveau cu o spaimă cumplită, în timp ce brațele-i micițe strîngeau la piept cățelul.

Din cauza loviturii puternice, îmi crăpaseră pantalonii în genunchi, iar din palmele prăfuite și parcă arse de foc, țîșnea sîngele. Motocicleta mutilată zăcea neputincioasă pe grămada de pietre. Doar roata din spate i se mai învîrtea. Mă așezai și eu pe o piatră. Picioarele îmi tremurau. Din gură scuiam țărînă. Și în mintea-mi parcă amețită, se strecură un singur gînd limpede: „Uite cum puteam să mor... După ce s-a terminat războiul...”

Ostașii lui Iakovenko alergară în întîmpinarea mea. Am fost transportat în casa unde erau cantonați ei, bucată cu bucată: la început propria-mi persoană, apoi chipiul pe care unul dintre soldați l-a găsit în partea cealaltă a străzii...

M-am întins pe pat și, în timp ce ostașii îmi trăgeau din picioare cizmele, Iakovenko, întinzîndu-mi un pahar cu vodcă, îmi spuse îngrijorat:

— Bea... Oasele ți-s întregi? Băieți, ce ziceți, oasele i-s întregi? Apoi, după ce-mi pipăi capul, zise: Te doare? Nu? Dar aici? Ești teafăr! Atunci poți să bei!

După ce ostașii ieșiră din cameră, Iakovenko se așeză alături de mine, pe pat. De-abia atunci îl văzui cît era de schimbat la față, s-ar fi putut crede că e bolnav. Simții, în același timp, cum mirosea a vodcă.

— Știi, îmi zise el, am fost să vizitez lagărul de concentrare. Cum, tu n-ai știut că, în apropiere, a fost un lagăr de concentrare? La trei kilometri de aici! Ieri am fost acolo.

Și-și șterse cu palma fruntea udă de sudoare. Iakovenko își pierduse în 1941, lîngă Kiev, tatăl, care fusese comisar al unui batalion de tancuri. După doi ani, a venit la ei acasă un necunoscut

care spunea că evadase dintr-un lagăr de concentrare din Germania și că acolo, printre prizonieri, s-ar fi aflat și tatăl lui Iakovenko. Dar acesta era atît de slăbit că nu mai putuse încerca o evadare, rugase doar să se transmită familiei că mai e în viață. Aflînd această veste, mama lui Iakovenko îi scrisese, pe front, fiului întrebîndu-se și întrebîndu-l ce să facă, să spere, să aibă încredere ?

De atunci Iakovenko trăia cu unica speranță, tăinuită în adîncul sufletului : să afle ceva despre soarta tatălui său. Aștepta cu nerăbdare ca armata noastră să ajungă în Germania, acolo nădăjduind să lămurească totul. Și cu cît era mai aproape sfîrșitul războiului, cu atît și nerăbdarea lui Iakovenko creștea. De se întîmpla să întîlnească pe drum oameni cu haine vărgate, deținuți eliberați din lagăre, îl vedeam cum îi descoase în cele mai mici amănunte.

Și iată că ieri, văzuse, în sfîrșit, pentru prima oară, un lagăr de concentrare german. Pășind pe pămîntul îmbibat de sînge, străbătuse drumul de la lagăr la crematoriu, același drum pe care l-au parcurs sute de mii de mucenici. Și își zisese, desigur, că și în cazul că ar fi existat printre aceste urme pe veci dispărute, urma tatălui său, nimeni nu mai avea cum să i-o spună.

— Am văzut acolo un șanț — continuă Iakovenko. În spatele crematoriului... și îl observai cum pălește brusc. Muște roiau deasupra lui... muște verzi... La început, n-am înțeles. Dar apoi m-a cutremurat un fior de groază. Se vede că mirosul m-a făcut să înțeleg... Acolo, în șanț, era grăsimă de om... După ce oamenii erau arși, grăsimă se scurgea în șanț.

Iakovenko stătea gîrbovit, cuprinzîndu-și genunchii cu mîinile, și se legăna încet...

— Știi, am o singură speranță — rosti el. Tata era comisar. Iar pe comisari, hitleriștii nu-i luau prizonieri... Și apoi omul acela i-a spus mamei că, în lagăr, tata purta numele de Iakovlev. Deci nu Iakovenko, ci Iakovlev. Poate că nu era el, poate că l-a confundat cu altcineva. Mama nu l-a mai văzut niciodată pe omul acela.

Ce puteam să-i răspund? I-am spus că presupunerile lui sînt plauzibile, că e chiar sigur că s-a întîmplat așa, că eu însumi cunosc cîteva cazuri de acest fel. Iată, de pildă, în regimentul nostru, pe cînd ieșeam din încercuire...

Cu ochii închiși, Iakovenko continua să-și legene trupul. Chipul îi era palid, numai tîmplele se aprinseseră și pe frunte îi curgeau broboane de sudoare...

Trezindu-mă pe neașteptate în timpul nopții, am văzut proiectîndu-se pe tavan, deasupra mea, o umbră uriașă care schița conturul unui cap adus între umeri și acoperea tot spațiul. Sprijinindu-și tîmplele în pumni, Iakovenko ședea la masă, două lumînări așezate pe o farfurioară îi luminau de jos fața. Auzindu-mă că nu dorm, se așeză pe patul meu, așa cum era în papuci, cu pantalonii militari și cămașa largă neîncinsă.

— Mi-au spus acolo, cei din lagăr: cenușa... cenușa oamenilor arși în crematoriul lagărului era așternută pe șosea... Tot cu ea se îngrășau și ogoarele...

Vorbea cu o voce răgușită, gura i se uscaseră și-și freca cu un gest nervos gîtul.

— Cînd m-am întors, i-am întrebat pe cei de aici: „Ați știut de toate astea?”. „*Nichts, nichts.*“ Nimic, nimic, spuneau. Atunci le-am zis: „Du-ceți-vă și vedeți“. Ceafa parcă i se umflase și căpătase o culoare stacojie. Nu se duc, nu vor să

se ducă. Îți dai seama? Aici, alături de ei, oamenii erau arși de vii. Cenușa lor se folosea la îngrășatul pământului. Iar ei înfulecă astăzi pîinea crescută pe aceste ogoare. Să nu-i văd în ochi!

Se ridică de pe pat, lumînările pîlpiiră, iar umbra brațului său se proiectă pe perete întinzîndu-se spre o policioară. Iakovenko luă un bibelou de faianță, îl întoarse și privi la lumina lumînării marca fabricii. „Vezi?“ Era francez. La flacăra pîlpiindă a lumînării, ne priveau de pe pereți, de pe policioare, bibelouri și obiecte ce nu semănau între ele, străine unele de altele, ciudate în această neasemănare a lor. Se vedea că aparținuseră cîndva unor oameni ce nu avuseseră nimic de-a face unii cu alții, ce nici nu se cunoscuseră, ce vorbiseră limbi diferite. Erau lucruri strînse laolaltă, lucrurile unor oameni ce poate nici nu mai trăiau, ce fuseseră exterminați... Mai departe, în ogradă, găseai vaci aduse din Olanda, sau purcei din Danemarca. Iar la numai cîțiva kilometri distanță, un lagăr de concentrare. Acolo fuseseră arși de vii oamenii cărora poate că le aparținuseră toate aceste lucruri...

A doua zi mi-era silă să privesc ogoarele.

„Cu cenușa se îngrășau ogoarele...“ Nu credeam că a putut fi așa. Știam cît e de ușor, dacă vrei, să arunci vina unuia sau numai a cîtorva asupra tuturor. Dar toți tăcuseră. Și cei care știau acest lucru, și cei care îl bănuiau numai, și chiar și cei care nu erau de acord cu el.

Coboram cu căruța în vale, mergînd spre cătunul meu. Ostașul strîngea hățurile, ca să frîneze caii. Stăteam culcat în fîn, soarele strălucea, caii încălziți miroseau a sudoare, priveam cum trec, plutind, cîmpiile înverzite. Pe ogorul afinat, ce părea de culoarea cenușii, se ridica grîul tînăr

puțin stropit de praf. Griul lucea în soare, sorbind seva pământului. Dar mi-era silă să privesc și pământul, și lanurile.

Pe cerul Germaniei, de un albastru idilic, pluteau nori scînteietor de albi, și umbrele lor luceau ușor pe pământ. Domnea pacea și liniștea. Dar în această lume a păcii ce începea, cîtă omenire avea să înmormînteze din nou pe cei morți, și cît de puțini erau fericiții care aveau să regăsească pe cei înmormîțați!

Cînd ajunserăm în dreptul casei unde locuiam, ostașul care mă adusese cu căruța porni de îndată înapoi, căci se grăbea să se reîntoarcă, iar eu intrai în ogradă. Nu găsii pe nici unul din ostașii mei. De cum mă văzură, stăpînii casei se ascunseră în grajd; îi zăream cum şușotesc acolo. Din cînd în cînd, apărea chipul agitat al vreunuia dintre ei. Îmi dădui seama că, în timpul cît lipsisem, se petrecuse ceva.

Mă așezai pe banca de lîngă zidul casei, întinzînd piciorul lovit, pe care nu-l puteam îndoi. Vruî să aprind o țigară. Dar vîrînd mîna în buzunar, îmi dădui seama că purtam pantalonii pe care mi-i împrumutase Iakovenko, iar bricheta o uitasem în cei cu care fusesem îmbrăcat la plecarea de acasă.

Stăpînul se apropie. Părea și mai amabil decît de obicei. Văzîndu-mă că țin în mînă țigara neaprinasă îmi întinse de îndată un foc, dar fără grabă, ca unui bun prieten. După aceea, se așeză pe bancă alături de mine, invitîndu-mă parcă la o discuție ca între doi bărbați.

Dar aprinzîndu-mi țigara, o zării cu coada ochiului pe nevastă-sa cum trecea spre cotețul porcelor. Chipul ei trăda minie, dar și teamă și resemnare în fața unei eventuale umilințe. Băr-

batul păru că nu observă nimic. El ședea pufăind din pipă, luminat ca și mine de razele soarelui, ce scăldau banca. Între timp, îl văzui pe băiat cum se apropie de noi cu o agendă și un creion în mână. Se opri în fața mea, cu agenda deschisă, o ridică pînă în dreptul ochilor și-și dresе glasul de parcă s-ar fi pregătit să cînte.

Îmi ridicai privirea spre el. Cînd băiețașul începu să vorbească, de emoție umerii i se lăsară în jos, iar gîtul i se lungi. Vorbea foarte repede și nu puteam prinde decît înțelesul unor cuvinte disparate. Dar vlăjganul le repeta cu insistență de cîteva ori și, în cele din urmă, înțelesei despre ce era vorba. În timpul cît lipsisem, unul din ostași împușcase un porc. „*Erschossen, erschossen!*”¹ repeta el, arătîndu-mi prin gesturi cum se petrecuse totul.

În acest timp, în ogradă, apăru, mergînd agale, cu un pas legănat, Margoslin, îmbrăcat într-o scurtă de piele ce lucea la soare. După aerul hotărît pe care-l avea, ai fi zis că a pornit în recunoaștere. Dar vlăjganul nu-l vedea, el repeta mereu unul și același lucru, și de enervare îi apăruseră pete roșii pe față.

— Era un porc bun. Avea treizeci de kilograme și putea să mai crească... Dar chiar așa fiind, însemna totuși treizeci de kilograme de carne de cea mai bună calitate... Treizeci de kilograme... și un kilogram de carne de porc costă...

Rostise de cîteva ori pînă atunci cuvîntul „kosten”. Țineam minte acest verb nemțesc din anii copilăriei. Știam pe atunci niște versuri : „*Guten Tag, Frau Meyer! Was kosten die Eier? Acht*

¹ Impușcat, împușcat ! (Germ.)

*Pfennig ! Acht Pfennig ? Das ist zu teuer !*¹ Femeie cumsecade, Frau Meyer ! În războiul care se terminase, fusese un general în SS, Meyer, un călău și un criminal.

Tot timpul cît vorbise vlăjganul, taică-său șezuse lângă mine. Își băgase picioarele sub bancă, mâinile și le proptise de bancă și așa, așezat, se legăna ușor. Capul părea să i se fi afundat cu totul între umerii ridicați, slabi, numai oase. Tot timpul cît vorbise fiul lui, el nu scosese un cuvînt, îl ascultase, cu ochii închiși, și doar pipa aprinsă din colțul gurii părea să se încline în semn de aprobare. Îi privii mâinile, cu degetele înfipite în scîndura băncii. Erau mîini lăbărțate, muncite ; în crăpăturile pielii și în jurul unghiilor late se vedeau urme de negreală. Erau urme de țărînă ? Sau de cenușă ?

Pipa neamțului, aprinsă în colțul gurii, aproba mereu, iar vlăjganul îmi recapitula iarăși socoteala, pe care și-o făcuse în prealabil întreaga familie. Voia să mă convingă, să mă facă să înțeleg că nu e vorba de nici un calcul necinstit la mijloc, de nici o șmecherie, nimeni n-are de gînd să mă înșele și că, pentru carnea aceea „de cea mai bună calitate“, am să plătesc o sumă moderată. Nasul i se făcuse alb ca varul, gesturile nervoase, grăbite. Apropiind și mai mult agenda de ochi, citi numele celui ce împușcase porcul : „*Zoldat Makarúška*“. Apoi tăcu și mă privi țintă. În clipa dintîi, nu mi-am dat seama că aceste cuvinte „*Zoldat Makarúška*“, rostite anevoie, cu un accent străin, se referă la Makaruška, cel mai tînăr dintre oștașii mei.

¹ Bună ziua, doamnă Meyer ! Cît costă ouăle ? Opt pfenigi ! Opt pfenigi ? Sînt scumpe ! (Germ.)

Pe acest Makaruška l-am întâlnit într-un sat din Ucraina, care fusese eliberat de regimentul nostru. Mi s-a adresat mie, pentru că fusesem primul ofițer ce-i ieșisem în cale. Era descult, părea cam sălbăticit și după ochi se vedea că era cumplit de flămînd. Se ruga de noi să-l luăm pe front. Nimeni din sat nu știa prea bine cine este ; apăruse prin locurile acelea primăvara, înainte de a fi început să se topească zăpada, venise tot așa descult și, prin pantalonii ruți, i se vedeau genunchii vineți de frig. Femeile îl socoteau cam sărac cu duhul și unele, mai miloase, îi dădeau din cînd în cînd cîte ceva de mîncare. Faima aceasta de prost îl ferise de o deportare în Germania.

Băiatul s-a deprins repede cu ostașii noștri, dar încă mult timp după aceea avea obiceiul să ne spună „ruși“, așa cum ne denumeau nemții, iar de la ei împrumutaseră acest cuvînt și locuitorii din regiunile ocupate de hitleriști. Era liniștit, avea o fire molcomă și, după ce mai prinse puțină carne pe el, se dovedi a fi puternic. Nu-mi amintesc cine anume l-a botezat Makaruška, dar numele i se potrivea de minune flăcăului acestuia voinic și ascultător. Și toți începuseră să-l strige Makaruška, mai ales că nimeni nu-i știa adevăratul nume.

Într-o zi, pe cînd ne găseam amîndoi la punctul de observație, Makaruška îmi povesti viața lui.

Era originar dintr-un sat unde se formase un detașament de partizani. Aproape toți bărbații, între care și tatăl său plecaseră în pădure. Nu se știe din ce pricină, nemții nu se atinseră o vreme de familiile rămase în sat, nu se răzbunară asupra lor. Pînă cînd, într-o noapte, făcură pe ne-

așteptate o razie. Sătenii fură duși cu toții în clădirea școlii, ușile acesteia ferecate, și hitleriștii îi dădură foc. Cei ce încercară să sară pe fereastră, pentru a scăpa de flăcări, fură împușcați. Acolo, în foc, a pierit mama lui Makarușka. Cu toate că razia a fost făcută pe neașteptate, multe mame reușiseră să-și ascundă copiii. Și o parte din locuitorii satului au scăpat și ei prin diferite ascunzișuri. Dar nemții nu s-au lăsat, au început să-i caute prin beciuri, prin gropi. Iar noaptea i-au dus, pe cei găsiți, să-i împuște. Makarușka o purta în brațe pe surioara lui, care avea numai doi ani. Lângă ripă i-au așezat pe rînd. Un singur lucru nu-și putea ierta Makarușka : de ce o ținuse, în această ultimă clipă, pe surioara lui în brațe ?

— S-o fi așezat pe pămînt... Era mică, s-ar fi strecurat printre picioare, poate n-ar fi observat-o. Era doar noapte... Dar ea era atît de speriată, se lipise de mine, de n-o mai puteam smulge, își înfipsese unghiușele uite aici... și flăcăul își arătă gîtul.

Mi-am zis atunci că oricît ar trăi pe lume Makarușka, n-are să uite niciodată aceste degețele înfipite în gîtul lui, degețelele copilului care simțise cu toată făptura lui micuță apropierea morții.

„Putea să mai crească...” spunea neamțul cel tînăr despre porcul care cîntărea treizeci de kilograme. Era porcul lui și nimeni n-avea voie să i-l împuște, fără să fie pedepsit, argumenta el. Iar tatăl vlăjganului ședea pe bancă, în papuci de casă, și-l aproba. Se vedea cît e de mulțumit de felul cum discuta fiu-său și-l aproba.

Îmi ridicai din nou privirea spre neamțul cel tînăr. Avea paisprezece ani și vorbea cu un glas

cam răgușit : i se schimba vocea. Avea aceeași vîrstă cu cea pe care o avusese Makarușka cînd fusese mînat la moarte, cu surioara lui de doi anișori în brațe, și cînd mai apoi, noaptea, se strecurase din grămada de cadavre și se tîrîse în pădure, unde singur, ca o fiară, își lecuise cu ierburi rănile.

Neamțul, la cei paisprezece ani ai lui, nu gustase încă din amarul vieții, dar, în schimb, știa cît costă și cu cît trebuie plătit un kilogram de carne de porc de cea mai bună calitate. Și-l privii din nou cum stătea în fața mea, cu nota de plată în mînă, convins că are dreptul să-mi prezinte socoteala.

Seara, la cină, am avut carne de porc. Ca de obicei, la ora aceea, neamțul și nevastă-sa erau plecați. De astă dată, se arătaseră foarte nemulțumiți de noi, evitaseră să ne privească, iar femeia umblase tot timpul cu obraji roșii de plîns. Rămăsese numai băiatul, tînărul administrator al fermei, care tot mai trebăluia prin ogradă.

Frîngîndu-și razele de acoperișurile țuguiate, soarele apunea în spatele casei, pe după ogoarele în miniatură, bine îngrijite. Afară, pe cerul străveziu, mai stăruia lumina lui puternică, dar în casă se lăsase semiîntunericul.

Deodată, auzii trîntindu-se portița și în curte niște pași necunoscuți ; cineva mergea, tîrșindu-și ghetele. De la fereastra camerei mele, se putea zări o parte din ogradă. Am stat cîteva clipe în așteptare pînă cînd necunoscutul a apărut în cîmpul meu vizual. Era un om îngrozitor de slab, care tîra un picior, dar după felul cum se uita în jur îmi dădui seama că mai fusese cîndva în această curte.

Ajungînd la cotețul porceilor privi cîteva clipe înăuntru. Nu ştia că din spate, de după grămada de lemne, îl urmărea feciorul neamţului. Vlăjganul făcu cîţiva paşi înainte, gata să-l strige mînios, dar, pe neaşteptate, îl văzui cum se schimbă la faţă şi înţelesei că s-a speriat.

Acum, paşii necunoscutului se auziră în dreptul tindei. Perdeaua de la fereastră îi acoperea partea de sus a corpului, încît nu-i vedeam decît picioarele în pantofi scîlciţi, urcînd treptele. Picioarul drept părea să-l doară rău de tot, nici nu apuca să calce cum trebuie cu el că-şi şi trecea greutatea pe stîngul, iar pe cel bolnav abia şi-l tîra.

Omul nu descoperi de îndată clanţa, cîtăva vreme îi auzii răsuflarea grea în dreptul uşii. În cele din urmă, uşa se deschise şi necunoscutul apăru în prag. Era un bătrîn, îmbrăcat în haine cenuşii, împrumutate probabil de la altcineva, căci atîrnau îngrozitor pe el. Necunoscutul examină cu atenţie odaia şi iar avui impresia că omul acesta mai fusese cîndva pe aici.

— Bună seara, rostii eu din penumbra camerei.

Omul tresări şi se întoarse spre mine cu o expresie ciudată în ochi. Dar ceea ce citii în adîncul lor nu era teamă. După ce mă cercetă cu privirea, necunoscutul îşi scoase din cap boneta pe care-o purtau deţinuţii din lagărele de concentrare, mă salută şi mi se adresă în poloneză. Dădui din umeri în semn că nu înţeleg. Omul pipăi cîteva clipe lucrurile din odaie şi mi se adresă iarăşi în poloneză şi germană. Căuta pe stăpînul casei. Îi răspunsei că, de obicei, e aici, dar că momentan e plecat. Remarcai că necunoscutul aştepta cu mare încordare răspunsul meu.

— Hier, repetă el, părînd că se liniștește. Și apoi îmi mulțumi în poloneză : „*Dzenkuii*“.

Îl poftii să se așeze pe un scaun masiv de stejar. Necunoscutul luă loc. Acum, cînd stătea aproape de mine, îmi dădui seama că nu era bătrîn, ci doar istovit ; fața lui cenușie n-avea pic de sînge, iar tîmplele păreau două adîncituri. Tocmai în clipa aceea, ostașul mi-a adus o farfurie cu friptură de porc și cartofi prăjiți în untură. Mîncarea era fierbinte, avea un miros ademenitor, care pentru un om flămînd nu putea fi decît răscolitor. Necunoscutul privi de cîteva ori farfuria. I-am întins-o cu o grabă poate cam exagerată. Dar deodată citii în ochii lui groaza.

— *Niet ! Niet !* spuse el, clătînînd cu violență din cap.

— Mănîncă, mănîncă, îl îmbiai eu. Mie o să-mi aducă îndată altă farfurie.

Dar necunoscutul respinse farfuria cu mîna lui slabă. Nu înțelegeam nimic, dar n-am mai insistat. Mă simțeam însă cam jenat, și atunci i-am turnat un pahar cu vin. Necunoscutul îmi mulțumi cu privirea și sorbi cu lăcomie din pahar. Se vedea că-i era sete. În timp ce bea, îl priveam : vinele de la tîmple ba i se umflau, ba i se micșorau, iar mîna care ținea paharul părea transparentă. Oasele degetelor erau ca niște raze la capătul brațului. Mărul lui Adam, neras de cine știe cînd, îți inspira, așa cum aluneca în sus și în jos, o milă nespusă.

Nici nu apucă să termine de băut paharul că se și înecă, apucîndu-l un acces cumplit de tuse. Tuși îndelung, chinuitor, chipul i se făcu vînat.

'Apoi, un timp, nu-și veni în fire, ședea istovit, cu ochii înlăcrimați, iar mâinile îi tremurau.

— Ați locuit cîndva aici ? l-am întrebat eu ca să curm tăcerea, mai ales că-l vedeam deprimat de slăbiciunea sa. Cunoașteți această casă ?

El dădu din cap negativ.

— Sînt polonez, răspunse, explicînd prin aceste cuvinte toată situația lui, situația unui om ce fusese deportat cu forța în Germania. Am vrut să-l văd pe el... Ciocăni de cîteva ori în masă și mă privi. Soția mea a locuit aici. Acolo — și-mi arătă prin fereastră staulul. Nu putea ridica mîna, era un efort prea mare pentru el. Și aici mi s-a născut un copil... Necunoscutul mă privi din nou. Cînd s-a născut și a scos primul țipăt, dînsa i-a acoperit gura cu palma să nu-l audă nimeni. Dar numai un mort poate fi ascuns. Într-o zi, pe cînd îl alăpta, în staul a intrat neamțul. N-a scos nici un cuvînt, s-a uitat doar cum îl alăptează. Nu mi-a putut explica cum anume s-a uitat, dar plîngea și tremura toată cînd mi-a povestit întîmplarea. Dar cu ce puteam s-o ajut eu ? Ce puteam face ? Eu lucram la un alt neamț, dincolo, în satul acela de acolo... Ce puteam face ? Eram neputincios...

Buzele lui cenușii, uscate, parcă înghețate, abia se mișcau. În lumina amurgului ce se lăsa încetîșor, fereastra se reflecta strălucitoare în ochii lui nemișcați, privind într-un singur punct. Omul părea să nu vadă nimic, se cufundase cu totul înăuntrul sufletului său.

— Acum îmi dau seama ce a însemnat privirea lui de atunci. El, stăpînul, îi dădea să mănînce, ca să poată munci, iar copilul îi lua din puteri... De-atunci, de cîte ori pleca să lucreze la cîmp, nevastă-mea pitea copilul... Îmi spuse apoi că în

ziua aceea, i-a auzit țipetele... Eu cred că aceste țipete le purta mereu în inima ei... Auzind cum țipă copilul, se întoarse în goană de la cîmp. În ogradă, neamțul înhăma liniștit caii, se pregătea să plece în vizită. Cotețul porcilor era închis pe dinafară cu o scîndură. Nevastă-mea parcă a avut o presimțire, s-a năpustit într-acolo. Cînd dădu la o parte porcii, văzu copilul... De atunci, această imagine i-a stat mereu înaintea ochilor. Iar cînd și-a pierdut complet rațiunea și n-a mai putut munci, neamțul a luat-o de mîină și a dus-o spre munți, în lagăr. Acolo era crematoriul. Ea, săraca, nu înțelegea unde-o duce și asta a fost fericirea ei.

Toate acestea mi le povestii într-un amestec de germană și poloneză. De afară, se auzea cîntecul molcom al ostașilor... În întunericul care se lăsa, nu-i mai distingeam necunoscutului trăsăturile : în locul pomeților se vedeau două pete mari de umbră și ochii îi străluceau în orbitele imense și negre.

— Am fost un an și jumătate în lagăr și am supraviețuit ; am vrut să mă întorc în această ogradă, spuse el.

Atunci, îmi amintii că-l văzusem pe vlăjgan, pe fiul neamțului, urmărindu-l pe polonez de după grămada de lemne. Mă apropiiai de fereastră ca să-l strig pe Margoslin. Cîntecul se întrerupse și auzii cum se apropia scîrțîitul scurtei de piele pe care o purta ostașul. Cînd ajunse în dreptul ferestrei își ridică chipul spre mine. Margoslin era mic de statură, dar avea mușchi de fier.

— Adu-l încoace pe vlăjgan, îi spusei eu.

Timp de vreo zece minute, auzirăm voci și pași prin ogradă, după șoproane, în jurul casei. În cameră se făcuse întuneric de-a binelea, prin cele

două ferestre mai pătrundea o dîră de lumină ce se reflecta în oglinda din colț. Între timp, îl întrebai pe polonez dacă știe unde-i satul în care înnoptează neamțul și nevastă-sa și dacă ne-ar putea conduce pînă acolo. Iar acum ședeam în tăcere. În sfîrșit, apăru și Margoslin. După cum mă și așteptam, vlăjganul nu mai era de găsit.

Patru inși — polonezul, Margoslin, Makaruška și cu mine — o pornirăm prin pădure. Luna uriașă, de o culoare arămiu-portocalie se oprise ca împietrită la mijlocul drumului astral, în spatele dealului negru. Părea că nu reușește să se rupă din încătușarea dealului. În cele din urmă, smulgîndu-se din brațele lui, urcă grăbită, mereu spre dreapta, micșorîndu-se cît ai vedea cu ochii. În lumina ei acum albă, care schimba în chip tainic lumea nopții, zărirăm satul: casele cu pereții albaștrui, acoperișurile de țiglă povîrnite și umede, ferestrele negre, cu geamurile strălucind. Am ocolit casele. Totul părea cuprins de un somn adînc, iar din partea de jos a satului venea un aer rece și umed; acolo, alerga grăbit, din piatră în piatră, strecurîndu-se pe sub tufișuri, un rîușor. Cîteva trepte strălucind de rouă duceau într-acolo.

Doi dintre noi rămaseră să țină sub observație casa și șopronul, doi intrară tiptil în curtea pustie care, în lumina lunii, părea netedă și măturată. Urcarăm pe o scară de lemn în pod. Și, deși cîinele din ogradă răgușise de lătrat și era gata să rupă lanțul care-l ținea pironit, nimeni din casă nu aprinse lumina și nici o ușă nu se deschise.

În pod, pe fîn, am zărit lucind în întuneric două perne albe. Se vedea limpede că cineva dormise aici cu puțin timp înainte. Am cotrobăit cu lampa de buzunar în mînă prin toate ungherele

podului, ale șopronului, ale casei, ale curții. Dar cei pe care-i căutam nu erau nicăieri. N-au apărut nici a doua zi. Mai târziu am aflat că au plecat spre vest. Toți trei.

Țăranii din sat ne-au povestit după aceea că oamenii aceștia au fost răi. Unii spuneau că bărbatul a fost chiar nazist. Alții ziceau că nu el, ci fratele lui a fost nazist. Toate acestea ni le povesteau de-abia acum.

— Dar de ce nu ne-ați spus-o mai înainte? îi întrebai.

Dădeau din umeri.

— Ne-a fost frică...

Numai Magda nu-i vorbea nici de bine, nici de rău. Tăcea la fel ca și înainte. Mai trecură câteva zile în care veni ca de obicei, dis-de-dimineață, hrăni porcii, mătură curtea, mulse vacile — adică își făcu îndatoririle a căror executare o lega în mod mecanic de viață. Laptele muls ședea prin bidoane și se acrea.

Probabil că, și astăzi, fostele noastre „gazde“ își amintesc de acele zile ale lunii mai, ca de o epocă neagră din viața lor. Pe atunci, vlăjganul avea paisprezece ani, i se schimba vocea. Pe atunci, tuturor celor de seama lui li se schimba vocea. Acum, au prins mai multă putere. Și cu vocea aceasta mai puternică au început să proclame în fața lumii diferitele lor pretenții.

Noul ministru de război al Germaniei Federale, fiul unui măcelar, și-a scos papucii de casă, și-a încălțat cizmele și se prezintă și el în fața lumii cu o notă de plată, cu socoteli prin care cere pământurile, teritoriile, spațiile pe care cei de teapa lui le-au golit de oameni, le-au pustiit de viață...

În primele zile ale erei de pace, într-o dimineață de mai, un vlăjgan de paisprezece ani a venit la mine să-mi prezinte o socoteală, o notă de plată... Îl văd ca acum : nasul alb ca varul, pete roșii pe față... Pe acest vlăjgan nu-l privea trecutul, nu voia să știe de acest trecut, nu-l interesau decît banii pentru carnea de porc de care fusese păgubit... Chiar și în condițiile acestui trecut, el se credea îndreptățit să prezinte socoteli, să aducă note de plată...

Traducere de
Tatiana Nicolescu

VLADIMIR TENDRIAKOV

(n. 1923)

Primele schițe și reportaje semnate de Tendriakov apar încă din 1947, dar numele său capătă o circulație largă abia prin 1953 o dată cu publicarea nuvelei *Căderea lui Ivan Ciuprov*, urmată de scrieri care întăresc din ce în ce mai mult prestigiul de prozator al autorului (*Intemperii și Străin de casa lui*, în 1954, *Hirtoape și Sașa pleacă la drum*, în 1956, *Icoana făcătoare de minuni*, în 1958). În ultimii ani Tendriakov manifestă înclinare spre problemele etice, spre analiza psihicului uman, cum o dovedesc nuvelele *Trei, șapte, as* (1959), *Judecata* (1960), *Un caz excepțional* (1960), *Scurt circuit* (1962) și romanul *Pe urmele timpului care fuge* (1959).

Nuvela publicată în antologia de față face parte din volumul *Ruguri pe zăpadă*, apărut în 1964.

RUGURI PE ZĂPADĂ

Eram un flăcăiandru necunoscător într-ale războiului, pregătit la repezeală într-o școală de ofițeri adjutanți din spatele frontului, de unde am ieșit radiotelegrafist; cu o companie de marș m-am pomenit la statul-major al regimentului care ocupa poziții de apărare. Era un regiment de gardă, care se acoperise de glorie și fusese decorat. Soldații din plutonul de pază, postați în fața bordeiului în care se afla comandamentul, priveau cu un aer absent și plin de dispreț pe deasupra capetelor noastre. Iar undeva, la marginea stepei, o stepă aidoma aceleia prin care am mărșăluit o zi întreagă — numai lut roșu și pelin veșted — trosneau vesel, pe întrecute, împușcăturile și, pocnind surd, explodau proiectilele. Așadar, eram pe front...

M-a izbit înfățișarea unuia dintre ostașii „bătrâni” adunați în grup ceva mai la o parte. Din locul de unde-l priveam, părea mic de statură, dar nu știu de ce, pe lângă el, și ceilalți soldați, și căluțul somnoros cu buza răsfrîntă, înhămat la bucătăria de campanie, și bucătăria care răspîndea o aromă îmbietoare de friptură înăbușită —

totul, dar absolut totul în jurul lui părea ireal, redus la proporțiile unor jucării.

Mi-era foame și adu-mecam cu nesaț aburul ce adia dinspre bucătărie ; împușcăturile din depărtare îmi dădeau fiori și, în același timp, eram numai urechi la ordinele comandantului care abia răzbăteau la suprafață prin gura neagră a bordeiului ; murmurul acela al vocii profunde, voce care aparținea, desigur, comandantului, hotăra soarta noastră, a noilor-veniți : la ce subunitate va fi repartizat fiecare. Nici n-am băgat de seamă când a dispărut soldatul acela ciudat ; deodată, însă, și calul, și bucătăria, și bucătarul, și toți oamenii din jur căpătară parcă o înfățișare normală, obișnuită. Apoi, am uitat cu totul de soldatul acela.

Dar l-am revăzut chiar în seara zilei următoare.

În mijlocul unei pălălăi înăbușitoare, colbăite, soarele se pregătea să se scufunde în stepă. Desprinzându-se din flăcările asfințitului, înainta spre mine o matahală uriașă, lălie și diformă, ca un car cu doi cai răsturnat pe roțile dinapoi.

Venea agale, cu pasul legănat și m-am îngrozit văzându-i umerii imenși, pieptul bombat sub tunica prea strîmtă, jocul bicepsilor obosiți, peste care țesătura decolorată a mîneșilor se umfla cu totul nefiresc. Și fața aceea... Privirea îi licărea înfundată în dosul cîtorva cute mărunte, iar ochii abia se zăreau de după pomeții cărnoși, repeziți în afară, și de sub sprîncenele-i negre și atît de stufoase, încît ar fi fost de ajuns să faci din ele niște mustăți de toată frumusețea pentru comandantul batalionului, pentru comandantul companiei și, cine știe, poate chiar și pentru comandantul plutonului.

Trecu pe lângă mine cu un aer grav, fără a cătadicsi să-mi arunce măcar o privire; părea să nu fi băgat de seamă sincera mea consternare.

L-am petrecut cu privirea și i-am văzut spatele de dimensiuni neînchipuite, cu niște omoplați cit pietrele de moară, mișcându-se alene și... Și mai era ceva care te făcea să te cutremuri de groază: picioarele, picioarele lui, încălțate cu cizme! Erau niște cizme uriașe, probabil numărul cel mai mare cu puțință, cu carîmbi largi din pînză impermeabilă. Și nici carîmbii ăștia nu erau de ajuns pentru pulpele lui groase și puternice, așa că-i descususe la spate.

Și movilița bordeiului, mascată cu mănunchiuri de pelin veșted, și parul cu antena postului de radio al regimentului, ba chiar și stepa însăși, cu marginea încețoșată a orizontului, păreau niște jucărioare în comparație cu făptura lui masivă care înainta greoi, legănându-se.

Il chema Habdullah Iaparov. Era cercetaș și făcea parte din plutonul de recunoaștere.

Novici cum eram, n-am observat decît a treia zi o altă făptură, care se ținea lipcă de el. Picioarele-i subțiri, crăcănate, erau bine strînse în moletiere, boneta i se lăbărțase ca o plăcintă, creștetul capului nu-i ajungea nici pînă la umăr lui Iaparov, iar sub nasul vinețiu de babă-hîrcă fumegea veșnic o țigară răsucită, groasă de un deget; pe fața lui uscățivă, zbîrcită, inspirînd la prima vedere neliniște, se deslușeau înfumurare și insolență, iar ochii albaștri, jucăuși, aruncau priviri înțepătoare, batjocoritoare și răutăcioase.

Era Rojkov, prietenul nedespărțit al lui Iaparov care făcea și el parte din plutonul de recunoaștere

— un zurbagiu nesuferit, lăudăros și guraliv, poreclit Drăgălașul. Vocea lui pițigăiată răsună mereu prin preajma bucătăriei :

— Ce fel de porție mai e și asta ? Ce-ți închipui, c-o să-l satur pe un jugan ca ăsta cu un singur polonic ? Toarnă mai zdravăn ! Haide, haide, mișcă ! Că de nu, pun eu mîna pe linguroi.

În ăst timp Iaparov ședea tolănit, cu un aer grav, lîngă bordeiul său, adîncit în preocuparea sa obișnuită — contempla lumea lui Dumnezeu, unde s-a pomenit și el, el care semăna atît de puțin cu tot ce era în jur, cu tot ce era comun, obișnuit, cu tot ce era supus frămîntărilor deșarte.

Drăgălașul îi aducea două gamele pline-ochi, și i le întindea, spunînd :

— Na, crapă, juganule !

Uneori, îi striga :

— Nehalitule ! Iar ai înfulecat toată pîinea ! O să te faci ditamai huiduma, iar mie o să mi se lipească burta de șira spinării !...

Iaparov tăcea cu același aer măreț.

Se spunea că nu-și părăsea calmul contemplativ decît atunci cînd se îmbăta. Într-o zi, a fost nevoie de două plutoane ca să-l lege — plutonul de recunoaștere și plutonul de pază al comandamentului. Iar cel dintîi care s-a repezit să dea, fără teamă, în trupul care se zvîrcolea turbat, a fost Drăgălașul...

Pentru mine Iaparov a rămas o enigmă. Ce fel de „eu“ se ascundea sub musculatura lui nemai-pomenită, sub țeasta lui cît un cazan de campanie ? Oare era capabil omul acesta să sufere la fel ca și ceilalți oameni, să iubească la fel ca ei ? Uneori mi se părea că, e viu, nu trăiește, ci doar există și el așa, ca orice lucru neînsuflețit.

Stalingradul, care se afla spre răsărit de noi, era în încercuire. Regimentul nostru ocupase poziții de apărare în mijlocul stepei încă înainte de căderea zăpezii. Dar a venit și zăpada și s-a așternut pretutindeni pentru multă vreme. Săptămânile treceau șirag, iar noi parcă prinsesem rădăcini în pământul înghețat, ne deprinsesem cu traiul nostru pe front, ne făceam vizite ca niște buni vecini și discutam despre micul cătun Starîie Rogaci, pînă la care ne mai rămăseseră, în timpul ofensivei, vreo doi kilometri. Treceau săptămînile, noi ne încălzeam lângă sobițele de tuci, iar cătunul Starîie Rogaci continua să rămînă la nemți.

Noi, radiotelegrafiștii regimentului, aveam un bordei minuscul sub pământ, calculat pentru trei oameni și stația de radio cu instalația de alimentare. În fiecare seară, mai veneau la noi cinci oaspeți care abia încăpeau în bordei ; am mai fi primit bucuroși încă vreo zece, dar nu mai era loc nici pentru unul singur, așa că eram nevoiți să-i refuzăm cu toată politețea. Iaparov nu venea la noi, căci prea era corpolent, n-ar mai fi încăput nimeni în afară de el în bordei. În schimb, Drăgălașul era nelipsit. Venea cu sfințenie, ca la gardă.

Sus, peste acoperămintul subțire, presărat cu țărină, vuia vîntul și viscoalea, dar în strîmtoarea bordeiului nostru era bine, numai că plutea un miros atît de greu de trupuri omenești, încît luminaarea așezată pe latul unei baionete înfipite în peretele de pământ abia mai pîlpîia, gata să se stingă.

Neavînd altă treabă, jucam cărți ; făcusem rost de niște cărți slinoase cu care jucam, pe rînd, ba „popa prostu“, ba „țapul“, ba „bețivul“ și ascu-

tam balivernele lăudăroase ale Drăgălașului. După spusele lui, în vreme de pace, fetele se dădeau în vînt după el.

— Da' ce ? Doar nu-s nici eu un flăcău de lepădat, se fălea el cu o sfîntă naivitate.

„Flăcăul“ avea aproape patruzeci de ani și nasul i se încovoiasse ca la o bufniță bătrînă, dar n-avea nici o umbră de îndoială că e chipeș și irezistibil. Nimeni n-ar fi putut să-l convingă de contrariu.

Într-o zi, cineva aduse vorba cum că nemții, obișnuindu-se cu locurile, se obrazniciseră. Se zvoinea că încercaseră să pătrundă într-o unitate vecină și că ar fi aruncat mai multe grenade în adăpostul comandantului companiei. Ai noștri au trimis cercetași să prindă „o limbă“ și au aruncat în luptă întreaga companie, dar fără nici un rezultat.

Atunci răsună iarăși glasul Drăgălașului :

— Vor să ne ia prin surprindere... Dacă mă rugau pe mine, prindeam eu unul...

— Uite că nu le-a trăsnet prin cap mai marilor noștri să vină și să se ploconească pînă la pămînt în fața ta.

Drăgălașul care nu se tulbura prea ușor, acceptă pe dată :

— Păi, asta cam așa e... Cît ai zice pește, ajungem unde trebuia și prindeam „limba“.

— Bine, dar n-ai fost și tu o dată cu ceilalți în recunoaștere ?

— Ei, da, dar ce folos de ei . S-au apucat să se vînzolească drept sub nasul neamțului, de par-ar fi fost la cumetrie. Neamțul, cum te miroase, cum spală putina. Altceva e de unul singur, în liniște, ți-e mai mare dragul...

— Păi du-te și tu singurel, cin-te oprește ?

— Dacă mă rogi frumos... Îmi place vorba bună.

— Îți place să pălăvrăgești de pomană.

— Mie ?

— Ba nu, dulăului Crăpatu, ăla de-a rămas acasă.

— Pe mine mă faci palavragiu ? Ați auzit, fraților ?

— Am auzit, am auzit. Mai tacă-ți fleanca !

— Da' ce-i asta, fraților ? Va să zică așa, mă socotiți, palavragiu ?

— Te socotim... Da' ce, pînă acum n-ai băgat de seamă ?

Ochișorii înțepători ai Drăgălașului se umplură de lacrimi, iar vârful nasului i se făcu stacojiu de mînie.

— Facem prinsoare !...

— Ei, haide, nu te mai aprinde așa !

— Facem prinsoare, mama voastră ! În zori, sosesc cu „limba“ !

— La tine minciuna-i o nimica toată.

— Fac prinsoare cu voi toți ! Ce, v-ați speriat ?

— Bine, dar pe ce faci tu prinsoare ? Poate doar pe Iaparov. Că în afară de taurul ăsta de prăsilă, n-ai nimic la sufletul tău.

— Fără mine, sînteți aici șapte inși. Mîine dimineată, cînd plutonierul o să vă dea suta de grame, să n-o dați pe gît dintr-o dată, ci să mă așteptați, pînă mă-ntorc. Dacă vin fără „limbă“, luați și suta de grame cuvenită mie...

— O sută de grame la șapte oameni ? Cam puțin...

— Șapte zile în șir ; și să mă bată Dumnezeu dacă în caz că nu aduc „limba“, o să mă ating de păhăruț. Iar dacă vin cu neamțul pe tavă...

— S-a făcut, ne învoirăm cu toții, într-un glas. Dacă-l aduci, îți dăm o ploscă plină, cu plecăciune.

— Va să zică, fraților, ne-am înțeles !

— Tu să bagi de seamă la învoială, nu noi...
— Care s-o răzgîndi pe urmă, îl spintec !
— Haide, haide, nu mai amenința atît...
— Va să zică, așa rămîne ! Am plecat.
Și Drăgălașul își făcu loc spre ieșire.
— Vezi să nu te umfli în pene înainte de vreme...

— Succes !...

Se întoarse furios :

— Ia mai duceți-vă dracului !...

Apoi dispăru după foaia de cort care acoperea gura adăpostului, albă de promoroacă.

Am mai schimbat cîteva glume pe socoteala lui, apoi ne-am împrăștiat — ora era înaintată.

A doua zi, înainte de revărsatul zorilor, m-am repezit pînă la statul-major al diviziei, ca să schimb acumulatorul care se descărcase. Trei kilometri dusul, trei întorsul, așa că m-am înapoiat abia pe la ora zece.

Pe drum, m-am întîlnit cu sergentul-major Pucikov, de la transmisiuni, un tînăr arțăgos și rău de gură, mare meșter la cîntat din acordeon. Aseară, tocmai el îl întăritase mai mult decît ceilalți pe Drăgălașul.

— Ai auzit ? mă opri el. Știi că Drăgălașul...

— Ce-i cu el ? Nu s-a mai întors ?

— Ba da, și închipuie-ți că n-a venit singur...

— Ei, nu mai spune !

Am alergat într-un suflet la bordeiul statului-major.

Curioșii făcuseră zid la intrarea în bordei, unde jos, pe zăpadă, ședea un neamț. Părea un băiețandru, tras la față, cu o bonetă răsucită pînă peste urechi — un omuleț nemaipomenit de slab și de pirpiriu, încît te și minunai cum de l-o fi dibăcit

Drăgălașul, exact pe măsura lui ? Prizonierul încerca să prindă, cu ochii săi rotunzi și supuși, privirile soldaților, schițînd un zîmbet plin de teamă, de parcă s-ar fi rugat de ei : „Nu mă omoriți !” Degetele lui subțiri și murdare se crispau pe genunchii scheletici, iar sub tunica prea mare pentru trupul lui firav, umerii i se cutremurau de groază și de frig. Ieșise fără manta, probabil pentru anumite nevoi, din adăpostul său, iar Drăgălașul nu-l lăsase să se mai întoarcă...

Tanțoș nevoie mare, acesta i se învîrtea prin preajmă. Sub nasul lui, pe buza răsfrîntă semeț, fumega țigara groasă. Cu arma la umăr, se răsucea falnic pe picioarele-i strîmbe, încălțate cu pîslari. Din cînd în cînd, arunca o privire, așa, ca din întîmplare, spre „finul” său. Sub privirea aceasta, neamțul se chircea tot, degetele scheletice îi înțepeneau pe genunchii ascuțiți, iar în ochii albaștri, larg deschiși, i se citea groaza. Cu ce l-o fi speriat Drăgălașul pe țîștarul ăsta ? Într-adevăr, nu-i fiară mai de temut decît pisica ¹.

La un moment dat, își făcu apariția și Iaparov, care, după ce-l privi cîteva clipe cu admirație pe captiv, pe deasupra șepcilor celorlalți ostași, se întoarse și se depărtă, cu pasul lui legănat.

Cineva aruncă în urma lui :

— Mic-mic, da' dat dracului !

Iar un altul adăugă :

— Ce folos de cîte unul mare, dacă-i prost !

Iaparov nu se întoarse, dar izbi cu putere, cu vîrfurile cizmei, o tinichea ruginită care i se nimerise în cale — cutia unei măști de gaze nemțești.

Nimeni, în afară de mine, nu-i observase gestul.

¹ Aluzie la finalul fabulei *Șoarecele și șobolanul* de I. Krilov.

Priveam uimit în urma lui. Pînă în clipa aceea, Iaparov fusese pentru mine o stîncă și nu un om, și iată că acum s-a dat de gol... Va să zică, nu-i chiar de cremene, de vreme ce e în stare să se înfurie, să se simtă jignit, să invidieze la fel ca oricare alt muritor. Cu aceste slăbiciuni, îmi devenise parcă mai simpatic. Aș fi vrut să stau de vorbă cu el, să aflu cîte ceva despre traiul lui de acasă, — o fi avut și el un cămin în timp de pace! — despre soția lui, care-l așteaptă probabil, cine știe pe unde; despre copii te pomenești că o fi ținut și el copii în brațe și o fi rostit vorbe de alint...

Am pornit spre bordeiul plutonului de reconvalescenți.

Iaparov ședea, ca de obicei, la gura adăpostului, înfășurat în ecurta lui îmblănită, cu șapca trasă pe ochi. Își lăsase picioarele, încălțate cu pîslari, să atîrne peste marginea șanțului de la intrarea în bordei. Cînd m-am apropiat, m-a privit așa cum numai Iaparov știa să privească: se uita la mine și în același timp undeva pe-ălturi de mine, ca și cum în fața lui nu s-ar fi aflat un om, ci un copac.

Nu m-am așezat lîngă el, și nici n-am mai încercat să stau de vorbă.

Drăgălașul primi de la plutonier cele șapte rații de cîte o sută de grame. Împreună cu porția lui, se alese cu o ploscă de opt sute de grame. Nu-și împărți plăcerea cu nimeni, nici măcar cu Iaparov, și, o dată cu gamela cu fiertură de hrișcă, goli și plosca, pînă la ultimul strop. Ceva mai tîrziu, se zvîrcolea în bordeiul său, doborît de o suferință cumplită. Iaparov ședea lîngă el și-și curăța arma automată.

În aceeași seară, Iaparov, chemîndu-l de o parte pe locotenentul Grișin, comandantul plutonului său, îi spuse :

— Am o vorbă cu dumneata...

Peste noapte, dispăru ; dimineța ne pomenirăm cu el cărînd în brațe un pachet pe care-l puse jos în fața intrării în adăpostul statului-major — un pachet înfășurat într-o manta cenușie-albastră. Din pachet, spînzurau o pereche de cizme înalte, bine lustruite. Iaparov împinse ușor pachetul care începu să se miște ; apoi, deodată, apărură pe lîngă cizme o pereche de pantaloni de postav bine întinși și, în sfîrșit, la lumina zilei se ivi un ofițer neamț, zdravăn, trecut demult de vîrsta tinereții. Prinsă de un nasture al tunicii sale mototolite, se bălăbănea o mică lanternă electrică. Ofițerul privi buimac în jur, apoi se așează pe manta și-și acoperi fața cu mîinile, în timp ce coatele și umerii cu epoleți înguști i se cutremurau. Pe inelarul neamțului strălucea o verighetă. Iaparov îl apucă cu grijă de guler.

Șeful plutonului de pază al comandamentului avu prilejul să cunoască acum întreaga capacitate retorică a lui Iaparov care-i ieși înainte, stăvilindu-i drumul :

— Ei ?...

— Ce : ei ? întrebă plutonierul, nedumerit.

— Răsplata !

— Care răsplată ?

— Cum așa : care ?

— Mi se pare c-ai greșit adresa. Eu nu sînt secția de recompense. Vezi la statul-major.

— Pentru un ofițer mi se cuvine mai mult...

— Ce mai mult, flăcăule ? Nu pricep ce vrei, răspunse plutonierul, clipind cu înțeles către cei din jur.

— Ei, din aia...
— Spune limpede, ce vrei ?
— Ei, din aia...
— E-e, va să zică asta era. Bine, dar la mine nu-i cârciumă. Pe Drăgălașul ăla al tău l-au cinstit de bunăvoie camarazii lui pentru frumoasa ispravă.

— Dar mie cine-mi face cinste ?

— Caută, poate că te-o cinsti și pe tine careva.

Chipul lui Iaparov exprima o încăpăținare tenace. Sub sprâncenele încruntate, privirile îi erau pironite în pământ. Plutonierul nu pricepuse că nu de vodcă era vorba, ci de răsplata unui merit.

Nu l-a răsplătit nimeni. Nu l-am cinstit nici noi — doar nu avusesem nici o înțelegere cu el.

Și Drăgălașul a băut totul de unul singur, iar după aceea s-a zvîrcolit în dureri cumplite și a umblat câteva zile galben la față și posomorît, renunțînd cu totul la semeția sa de erou.

Noaptea ne-a oprit înaintarea. Cînd ești în ofensivă, n-ai vreme să sapi bordeie, azi ești ici, mîine colo ; era o noapte de ianuarie.

Și atunci s-a întîmplat un lucru de necrezut ; peste întreaga stepă se revărsară vîlvătăile rugurilor. Ruguri în prima linie !

Și cînd te gîndești că ne ascundeam țigările în mîneacă și frecam amnarul cu fitil — „katiușa” noastră — sub foaia de cort, căci era de ajuns lîcărirea de o clipă a unei lanterne de buzunar, necamuflată la timp, pentru că bateriile inamice să trimită o ploaie de proiectile care răscoleau totul în jur.

Noaptea, pe front, pămîntul zace fără suflare, ascuns în beznă și numai sus, pe cerul trădător, își fac mendrele rachete luminoase și-și cos tighelurile gloanțele trasante. Acum însă, pe pămînt

înfloriseră rugurile, iar cerul era negru. Ruguri de la un capăt la altul, insolente, provocătoare. Părea că secolul douăzeci — cu tunurile lui cu bătaie lungă, cu aruncătoarele de mine, cu tancurile și avioanele lui, cu observatorii lui lipiți de ocularele lunetelor la toate posturile de comandă — dispăruse, că renăscuse bravura străvechilor războinici, că taberele polovțiene se împrăstiaseră pretutindeni.

Ard rugurile și aruncă scînteii spre bolta întunecată. Ard rugurile de-a latul stepei, numai de-a latul ei, nu și în adîncime. Hotarul rugurilor este hotarul pămîntului recucerit iar dincolo de el domnesc întunericul, tăcerea, teama. Nici un aruncător de mine nu cutează să țintească în vîlvătăi. O liniște mormîntală domnește dincolo...

Mîine, vom trece noi, dincolo, apoi — spre Voropanovka, de unde nu mai e decît o azvîrlitură de băț pînă la Stalingrad. Umbrele mișună pe lîngă ruguri, iar zăpada, răscolită de șenilele tancurilor, se împurpurează. De-ar trece noaptea asta mai repede ! De dormit, nici vorbă. Fața și mîinile întinse spre foc se încing de căldură, iar spatele fîi îngheață de frig.

Lîngă rugul nostru, se ciorovăiau Drăgălașul și Iaparov. Abia se întorseseră dintr-o misiune de recunoaștere. Plutonul lor, nimerind în raza unei baterii antiaeriene, fusese scărmanat de o mitralieră de mare calibru, cu patru țevi, destinată exclusiv doborîrii avioanelor. Din pluton, numai trei scăpaseră cu viață, doi ostași căzuseră. Drăgălașul, care avea falca sfîrtecă de bulgării de pămînt înghețat răscoliți de proiectile, era furios și-și vărsa necazul pe Iaparov.

— Numai tu ești de vină, la fel ca și atunci ! Huidumă ! Te vede și-un chior, cît de colo...

Iaparov tăcea, răsuflînd zgomotos deasupra focului. Se părea însă că tocmai tăcerea asta îl în-tărîta mai tare pe Drăgălaş.

— Ce să caute în recunoaştere un buhai ca tine? Ai fi bun la artilerie, ca tractor! Clipeşti, ai? Clipeşte, clipeşte! O să-i ai pe suflet pe cei doi flăcăi, huidumă!...

— Ei, lasă...

— Ce „lasă”? Cînd se încurcă omul cu tine, nu se poate să n-aibă un necaz. Că doar nu-i pentru întîiaşi dată. Mai ții minte cum am nimerit, plocon, la nemți? Și cine a fost de vină? Tot tu, hărăbaie! Poate ai curajul să zici că eu am fost de vină!

— Păi tu ai glăsuیت cel dintîi, atunci...

— E-eu? Am glăsuیت? Fraților, ați auzit? Eu?!?

Am auzit, și nu o dată. Era o poveste veche despre o întîmplare petrecută încă în primul an de război. Am auzit-o și eu foarte curînd după sosirea mea la regiment. De altfel, n-aș putea să jur că istoria aceasta ar fi fost întru totul adevărată, căci nu existau decît doi martori: Drăgălaşul și Iaparov. O povestea, de obicei, Drăgălaşul, iar dacă cineva îl întreba pe Iaparov dacă-i adevărat ce spune acesta, uriașul răspun-dea scurt:

— Minte!...

Plecaseră împreună într-o misiune de recunoaş-tere. Nu se știe din vina cui — căci fiecare arunca vina asupra celuilalt — dar înainte de revărsatul zorilor nimeriseră drept în mijlocul unui grup de nemți care se odihneau. Se dezmeticiră amîndoi abia după ce se stîrnise zarva și se văzură înconju-rați sub amenințarea a zeci de puști automate.

Nici măcar Iaparov nu s-a mai gîndit să opună vreo împotrivire.

În revărsat de zi, pe rouă, fură trimiși sub escorta unui pluton întreg, într-un sat din apropiere. Pentru a preveni orice surpriză din partea lui Iaparov, îi legară miinile la spate și, cît ținu drumul, soldații din escortă îl pipăiră mereu, uluiți de înfățișarea lui, ca de o apariție rară.

Se pare că ofițerul căruia îi fusese predat acest cuplu cu totul neobișnuit, nu era lipsit de perspicacitate, căci dădu ordin să fie despărțiți.

Pe Iaparov îl duseră într-o mică magazie de la marginea satului, cu pereții solizi și cu acoperișul de scînduri, nu de stuf. Puseră un lacăt greu la ușă și lăsară o santinelă.

Pe Drăgălașul îl împinseră în camera unei case. Ușa de scînduri a camării se închidea pe dinafară cu un zăvor obișnuit. Dar era greu să scapi de acolo, căci ușa dădea spre tindă, la intrarea căreia era postată o santinelă. Iar prin ușă din fața camării, larg deschisă, se vedea camera în care fuseseră cazați o mulțime de soldați nemți.

Drăgălașul se prefăcu cuminte și cam prostuț. Șezu liniștit, într-un colț, ca un șoricel, și reuși să spele putina ziua-n amiaza mare.

Spre norocul lui, tocmai atunci sosiseră în satul cu pricina niște prizonieri de-ai noștri. Soldații din odaia vecină se înghesuiră la ușa de la intrare, ca să-i vadă, așa că santinela n-avea cum să știe ce se petrece înăuntru. Cu o surcică, Drăgălașul împinse zăvorul, apoi se strecură tiptil, pe la spatele soldaților, în camera lor.

Iată cum relatea el însuși peripețiile prin care trecuse, și, din lipsă de dovezi, n-aveai ce-i face, trebuia să-l crezi pe cuvînt...

„Mă furișez eu în odaie la dînșii, măi fraților, și ce-mi văd ochii : o masă încărcată cu toate bunătațile ! Maică, măiculiță ! Nu isprăviseră, pesemne, cu crăpelnița, cînd sosiră prizonierii noștri. Și mai erau acolo, măi fraților, fel de fel de șnapsuri, și niște sticle care mai de care mai de minune. Într-o tigaie erau niște ochiuri prăjite, iar pe un blid stăteau înșirate hălci de carne. De-atîtea mirosuri, îmi venea leșin de la stomac. Am înșfăcat o sticlă, și încă una, am smuls o pușcă automată din perete și țîști, pe fereastră, afară...

E-ei, da' ce credeți, era chip să mergi așa, ziua-n amiaza mare, prin sat ?

Sub fereastra aceea, care va să zică, creșteau bostani și gulii, așa că m-am pitulat pe după frunze, să nu mă vadă careva din uliță ; deodată, zăresc o fîntînă cu lanț, iar deasupra fîntînii — o gălețică.

De gălețică nu mă ating, o las să atîrne acolo — să nu care cumva să se iște vreo bănuială — sar peste ghizdul fîntînii și o iau binișor la vale. Ușor de zis ! Da' fîntîna era adîncă și măcar că mă propteam cu călcîiele de bîrne, alunecam mereu. Și nici mîinile nu le aveam libere — strîngeam sticlele la piept, sub cămașă, și mai țineam, pe deasupra, și arma automată. Deodată, am alunecat rău de tot și m-am prăbușit grohotind, cu toate bulendrele. M-am lovit la scăfirle și după aceea n-am mai știut de mine. M-am dezmeticit în apă. Mi-am pipăit țeasta — parcă era nevătămată. Da' ce să te miri de țeastă, cînd și sticlele rămăseseră întregi. Uite-așa dibăcisem eu să cad ! Numai că apa era rece ca gheața, de mă apucase durerea la ficați. Ei, și atunci, care va să zică, am desfundat o sticluță și am dus-o la gură.

Mi s-a făcut dintr-o dată mai cald. Stăteam ce stăteam, și iar mai trăgeam o dușcă.

Și era pesemne tare veche fîntîna aceea, că avea pereții putreziți, alunecoși, iar sus nu se zărea decît un ochi de lumină, cît un pitac, și fundul găleții care se legăna sub bolta albastră. Parcă mă vîrîsem într-o țeavă, zău așa. Și nu auzeam nimic — or fi băgat de seamă, oare, că am șters-o ? Da' eu tot mi-am zis că paza-i sfîntă, așa că m-am pitit într-un colțișor și m-am vîrît mai adînc în apă ; poate că-mi venea pînă la brîu, poate ceva mai jos, dar, la nevoie, puteam să mă și scufund ; numai că tare era scîrboasă apa aceea plină de noroi, ca într-un mormînt.

Deodată, văd în ochiul de lumină că se smuncește gălețica. Mă chincesc sub apă și las afară numai ochii și nările. Îndată după aceea, răsări în ochiul de lumină o mutră scîrnavă. Mi se făcuse inima cît un purice, da'nu m-am pierdut cu firea și am pregătît arma. Dac-o pofti neamțul încoace, mi-am zis, barem să crăpăm amîndoi. Da' se vede treaba că-i bătea soarele în ochi, așa că nu mi-a zărit scăfîrlia în bezna hrubei. Se vînzoli el ce se vînzoli cu găleata, apoi, deodată, vîrî arma în fîntînă și slobozi cîteva gloanțe. Numai că gloanțele intrară în ghizduri ca în brînză, așa că mă pomenii, jos, doar cu niscaiva așchii de lemn putrezit. Ei, și va să zică am scăpat teafăr și de data asta... Și iarăși stau și aștept în fundul hrubei și mă uit cu nădejde la gălețica mea dragă, de parcă mi-ar fi fost mamă bună, nu alta. Picioarele îmi amortiseră de tot și pieptul parcă mi-era strîns într-o menghine, ce să vă mai spun, mare jale, mare chin. De nu m-or pescui cumva nemții, tot o să crăp acolo. O singură bucurie aveam : sticluta. Trăgeam cîte-o dușcă din ea, da' așa, mai cu milă,

și-mi mai veneam în fire... Pînă la lăsarea nopții, am dat gata o sticlă. Am încercat să mă cațăr — nici pomeneală de așa ceva. Prea erau alunecoși pereții aceia blestemați. Parcă nimerisem într-o cursă de șoareci.

Pînă în zori, am dat gata și cealaltă sticlă. Nu-mi dezlipeam ochii de la gălețica aceea cu fundul cît o păraluță, și de la ochiul de cer cît un pitac. Cerul era cam tulbure, măcar că se lumina de ziuă, vremea părea să fie închisă.

Deodată, văd că gălețica mea o ia la vale. Cînd ajunge mai aproape, o apuc vîrtos cu o mînă, iar în cealaltă țin arma gata de foc. Eram numai ochi, să văd : cine trage gălețica ?

Era o muiere, mări fraților ! Îi zăresc basmaua albind și-i strig de jos : «Trage, suflețelule, încețișor...» Și m-a scos la lumină, mi-a venit într-ajutor. De n-ar fi fost dînsa, acolo îmi putrezeau oasele. Da' s-a nimerit o muiere afurisită. Mă blagoslovi cu fel de fel de ocări, e drept, cam în șoaptă, da' în lege : «Mă, așa și pe dincolo, ce-mi tot vîri pușca sub nas ? Piei din ochii mei, n-auzi ! O să mă facă ăștia harcea-parcea, o să creadă că te-am ascuns...» Iar eu către dînsa, cît pot de gingaș : «Taci, femeie, taci... Iaca, plec, mă duc...» «Fugi, nenorocitul, și ia-o prin dos, prin grîu, pînă dai de o pădurice...» Doar nu era să trec în marș pe ulița principală, știam asta și fără dînsa...

Tocmai ajunsesem în lanul de grîu și mă tîram pe burtă, spre pădure, cînd aud împușcături din-spre sat. Îmi zic : «Cam tîrzior v-ați adus aminte de mine...» Abia după ce-am ajuns cu bine la ai mei, mi-am dat seama că-l petrecuseră pe Iaparov ; o fi plecat și el, pesemne, fără să-și fi luat rămas bun..."

Iaparov n-avea cum să scoată ușa din țîțîni, căci santinela l-ar fi ras cu mitraliera. L-a salvat stiva de lemne așezată într-un colț al magaziei. A mutat omul stiva lîngă un perete, așezînd lemnele cruciș ca să nu se dărîme. A luat apoi un buștean și s-a suit peste lemne. După ce-a ajuns sus, opintindu-se, începu să-și dezdoaie spinarea drept sub grinda tavanului, de care își proptise umerii pu-ternici...

Santinela auzi deodată trosnete și pîrîituri, apoi văzu că acoperișul magaziei o ia din loc. Începu să alerge năuc în jurul magaziei. Trase o rafală în ușă, apoi într-un perete...

După ce săltă acoperișul, Iaparov îl sprijini în buștean, așteptă pînă ajunse santinela în dreptul lui și-și dete drumul în jos...

Treziți de răpăiala împușcăturilor, nemții aler-gară într-un suflet la magazie. Îl văzură pe neamț prăbușit lîngă zid, turtit și zdrobit, acoperișul desfăcut ca un căpăcel de cutie — o căscătură fioroasă de fiară ațîțată — proptit într-un buștean... Nu s-au mai ostenit să-l urmărească pe fu-gar, mulțumindu-se să tragă cîteva focuri spre liziera pădurii, așa, ca să se cheme că n-au stat degeaba.

Aceste împușcături le auzise Drăgălașul.

Toate acestea s-au petrecut la începutul războiului, iar acum, în stepa troienită, ard mii de ruguri, în timp ce dușmanul, pitulat în întunerice, tace îngrozit. Drăgălașul se răstește la Iaparov, soldații, strîngîndu-se cît mai aproape unii de alții, ca să se încălzească, întind mîinile spre foc, și așteaptă să treacă noaptea mai repede. De-ar veni odată zorile ! Începe ofensiva...

Zidurile sfărîmate ale caselor sînt înghețate bocnă. Prin căscăturile sinistre ale ferestrelor pătrunde luna. Ca niște elefanți somnoroși, se înalță, peste mormanele de cenușă, sobele gheboase, ciupite de schije. Fulgi ușori de zăpadă se aștern și peste cenușă, și peste morții care zac pe toate drumurile.

Scîrțîie jalnic și ruginit un pat de fier agățat undeva, la nivelul etajului patru, o tablă smulsă de pe un acoperiș. Prin fereastra unui subsol se prefiră, pe zăpadă, lumina slabă a unei gazornîțe și răzbat pînă afară acordurile unei armonici. O voce cam răgușită cîntă despre limanurile Odesei, despre castanii înfloriți...

În depărtare, răsună rar, alene, cîte un schimb de focuri. Undeva, printre ruinele orașului distrus, se mai ascund grupuri înarmate de oameni înrăiți, care nu mai așteaptă îndurare.

Din cînd în cînd, pe deasupra coamei ciopîrțite a unui zid rămas în picioare, se tîrăște pe cer, ca un soare minuscul, o rachetă, în fața căreia se eclipsează luna rece.

Vocea răgușită cîntă :

„Ești obosit, Mișka, și tocmai de-aia...”

Un soldat trece în fugă pe strada liniștă, plină de cadavre înghețate. Apoi un al doilea, un al treilea, o companie întregă, și toți aleargă în aceeași direcție. Cuvîntul „incendiu“, aruncat de o voce emoționată, plutește în văzduh...

Arde peste tot. Ard căscioarele de la periferiile orașului, ard camioanele nemțești împotmolite în ruine, ard pe înfundate blindajele statelor-majore răvășite de explozii. Și nu se sinchisește nimeni...

Dar atunci cînd este vorba de un foc la care aleargă toată lumea, trebuie să fie ceva neobișnuit.

Ardea spitalul german, o clădire mare, cu trei etaje, una dintre puținele clădiri rămase în oraș. Prin ferestrele largi se vedea cum, învăluite în uciătoarea pălălaie poleită, se prăbușeau, de la un etaj la altul, paturile în care zăceau răniții nemți, sufocați de fumul incendiului.

O trîmbă trandafirie presărată cu scînteii se înșuruba în cerul întunecat. La oarecare depărtare, pe zăpada înmuiată, se strînseseră o mulțime de oameni, încremenți de uimire și de milă. Era o mulțime ciudată — cojoacele și mantăile soldaților ruși alături de uniforme nemțești. Aceeași expresie era întipărită pe toate fețele : și deprimarea, și neputința, și durerea apăsătoare. Orașul e distrus, pămîntul este acoperit de sînge închegat, morții încă n-au fost strînși. Mai adineauri ei ne împușcau pe noi, iar noi trăgeam în ei. Și acum, această mulțime strînsă laolaltă...

Alături de mine, un neamț mai în vîrstă își leagă mîna bandajată, ca pe un copil. În același ritm i se leagă și capul cu fața zbîrcită, pe care durerea se exteriorizează ca la o femeie. Caut un răspuns la întrebarea : cine a putut să dea foc ? O fi nimerit întîmplător o mină, dintre cele din urmă, în podul clădirii, sau, poate, vreun rănit fanatic s-o fi gîndit să scape de prizonierat și să nu-i lase nici pe ceilalți în captivitate ?

Căpriorii acoperișului se poleiesc cu aur, limbi de foc țîșnesc prin ferestre, iar înăuntru se prăbușesc paturile cu bolnavii care acum zac copleșiți, fără a încerca să se mai împotrivească, să se mai agațe de viață.

Mulțimea aceasta de oameni înghesuiți unul într-altul, adînc îndurerați, se frămîntă pe loc în tăcere. Nu mai e nimic de făcut, e prea tîrziu. Peste cîteva clipe, se va prăbuși acoperișul.

Iar între mulțime și incendiu aleargă încolo și încoace un om sprijinit în cîrji. Poartă, peste cămașa de noapte, o tunică germană, izmenele de tricot îi scot în evidență picioarele foarte subțiri, cu genunchi ascuțiți, un picior îi e desculț, celălalt, ferecat într-o gheată diformă de ghips, iar cîrjile îi ridică pînă la urechi umerii și mai slabi decît picioarele. Neamțul rănit are fața rotundă, tinerească, gura deschisă a mirare ; numai ochii îi sînt adînciți în orbite, ca la bătrîni. Sprijinit în cîrjile lui, sare prin preajma focului, ba apropiindu-se, ba depărtîndu-se. Din cînd în cînd, în mijlocul liniștii pe care n-o curmă decît trosnețele, pîrîiturile și bufnetul surd al grinzilor prăbușite în interiorul clădirii, răsună un strigăt deznădăjduit :

— Willi !

Un strigăt jalnic și pătrunzător, amintind strigătul unei păsări de baltă singurate, în toiul nopții. Și de fiecare dată, la auzul acestui strigăt, un freamăt înfioară mulțimea. Numai vecinul meu continuă să-și legene atent mîna bolnavă dînd din cap, somnoros, în același ritm.

După o clipă de înfiorare, mulțimea încremenește din nou, urmărind dansul, pe cîrji, din fața focului.

— Willi !

Poate că un frate al neamțului o fi rămas în flăcări, sau, poate, vreun prieten care-i era mai drag decît un frate.

— Willi !!

Aș dori să mă smulg din mulțime, să alerg la infirmul acela, să-l cuprind de după umeri și să-l iau de acolo : „Potolește-te, omule... Înțeleg, s-a întâmplat o nenorocire...” Dar mulțimea mă ținutuește locului, nehotărîrea și inerția ei mă imobilizează. Să fie oare lașitate ? Nu e cuvîntul cel mai potrivit — ci mai curînd lipsă de îndrăzneală. Nu mă pot hotărî să fac ceea ce nu se hotărăște nimeni să facă. Stau pe loc și tresar la fiecare strigăt :

— Willi !!

Iar vecinul meu își leagănă mîna...

Cineva din mulțime, ajuns la limita răbdării, spune :

— Luați-l de acolo...

Doi bravi infanteriști, îmbrăcați cu scurte îmblănite, impresionant de spătoși și — s-ar părea — puternici, fac cîțiva pași timizi spre el : și pe dinșii îi ține în loc mulțimea.

— Ei, tinere, ajunge... Nu te mai vînzoli atît...

— Willi !!

Zărindu-i, rănitul își strînge și mai tare cîrjile, și, cu trupul adus înainte, se repede în clădire, prin ușa din care năvălește afară un fum gros. Infanteriștii se opresc uluiți, apoi se retrag. Mulțimea scoate un oftat — poate de ușurare. Cineva spune cu glas tare :

— S-a zis cu el, fraților !

În clipa aceea, despărțind cu ușurință mulțimea în două, pe deasupra căștilor, a căciuililor cu apărători pentru urechi și a bonetelor militare nemțești, înaintează o șapcă bine înfundată pe un cap imens — capul lui Iaparov. Croindu-și drum spre casa cuprinsă de flăcări, se întoarce din cînd în cînd spre cei adunați și-i blagoslovește pe toți :

— Mama voastră, de ieșiți din găoace !

Apoi le întoarce spatele său lat și-și vede de drum, cu pasul legănat.

— Încotro ?

— S-a scrîntit !

— Înapoi !

Dar Iaparov, cu capul vîrit între umeri, pătrunde în clădire.

Trece un minut, trec două... Mă simt cuprins de rușine. Eram mai aproape decît Iaparov, aș fi putut să ies din mulțime înaintea lui, și, fără prea mare greutate, să-l iau pe neamț de acolo. Acum, prin căscătura ușii, nu mai ieșea decît un fum negru, înecăcios și nu mai țîșneau decît limbile roșii ale flăcărilor. Dar, pe lîngă rușinea pe care o simt, mai nutresc o vagă și lașă speranță : „Nu-i el omul care să ardă, a scăpat teafăr și în împrejurări mai grele...”

Deodată, clădirea cuprinsă de flăcări scrișni înspăimîntător, mulțimea dădu, îngrozită, îndărăt, tîrîndu-mă și pe mine după ea. Grinzi aprinse cădeau acum de sus în zăpadă și, ajungînd pe pămînt, se sfărîmau sfîrîind. Deasupra capetelor noastre, plutea un fum greu, și se învîrtejau scînteii și zdrențe fumegînde.

Ruine mohorîte străjuiesc strada principală a orașului. Un șuvoi lărbățat de prizonieri se scurge fără sfîrșit de-a lungul străzii. Au trecut două zile și două nopți de cînd a pornit și tot nu i se vede sfîrșitul. Plăpumi, mantale mototolite, broboade, tot felul de zdrențe, opinci de paie pe picioarele degerate, fețe înnegrite de fum și de noroi, care și-au pierdut pînă și capacitatea de a exprima suferința — o paradă a mizeriei și a des-

perării. Din zori și pînă-n noapte, tîrșîitul surd, nesfîrșit, al miilor de picioare...

Iar în vecinătatea străzii principale, într-o curtică cu o sobă neagră, cocoșată, sub niște meri bătrîni și noduroși, săpăm pămîntul înghețat. Mormîntul seamănă cu o tranșee — una din nenumăratele tranșee pe care le-am săpat în drumul nostru.

Pregăteam un mormînt spațios, căci era destinat omului care nu încăpea într-un adăpost obișnuit. Dar trupul, înfășurat într-o foaie de cort, era atît de mic, încît s-ar fi zis că era al unui adolescent. Iaparov fusese scos din flăcări pe jumătate carbonizat.

Și noaptea trecută, și astăzi toată ziua m-a chinuit un sentiment de rușine și de dispreț față de mine însumi. Acum, cînd mă opinteam să sap pămîntul înghețat, cînd îi pregăteam mormîntul, îl simțeam parcă mai viu ca oricînd pe Iaparov. Nu mai aveam nici urmă de îndoială : da, știa să sufere, să iubească, și, probabil, mai profund decît mine.

Pe movilița de pămînt înghețat, i-am așezat casca și o tăbliță frumos caligrafiată cu un creion chimic. Apoi am ridicat spre cer țevile puștilor automate...

Acum, frontul e departe, la sute de kilometri de noi, în Ucraina. Am ajuns adînc în spatele frontului. Peste orașul ruinat s-a așternut o liniște neobișnuită. Salva trasă de noi, împușcăturile noastre au fost ultimele împușcături auzite aici, cele din urmă împușcături. Sunetul sec al rafalelor trase de puștile automate s-a pierdut printre ruine.

Privirea Drăgălașului s-a încrucișat cu privirea mea. Avea pleoapele roșii. Se întunecase la

față, se uscaseră parcă și mai tare, iar în vârful nasului vinețiu îi atârna, stingheră, o lacrimă străvezie.

— Prostul de Iaparka... Un prost, zău așa... atât izbuti el să rostească, nedeslușit și aproape rugător. Întotdeauna a știut să biruie greutățile... Și acum... Și din pricina cui ?

Drăgălașul era consecvent cu sine însuși : pînă și acum își dojenea prietenul.

— Eh, n-ai avut minte...

Își suflă nasul, se întoarce și se depărtă, cu pas nervos, cu un umăr mai ridicat decît celălalt.

Iar din strada principală, în mijlocul unei liniști puțin obișnuite în timp de război, ajungea pînă aici un zgomot nedeslușit, amintind fișiiitul aluatului pus la dospit într-o albie uriașă. Era tîrșiiitul a mii și mii de picioare înfășurate în zdrențe, pe drumul înzăpezit. Cuceritorii păraseau orașul pe care nu-l putuseră cuceri...

Traducere de
Maria Bistrițeanu

VASILI BÍKOV

(n. 1924)

Scriitorul bielorus Vasili Bíkov a debutat în literatură în 1956, ca nuvelist, deși primele sale încercări în acest domeniu datează de prin 1951 (*Moartea unui om, Furierul*). Anii de război ocupă un loc important în biografia spirituală și în viața lui Bíkov, care, plecat pe front, student, în vîrstă de 17 ani, a rămas în rîndul luptătorilor pînă la actul final. De aici preferința subliniată pentru tema războiului, tratată aproape în exclusivitate în scrierile sale, pentru eroismul simplu, modest, dar autentic al omului din popor, devenit ostaș. (*Strigătul cocorilor, Trădare, Capcana, Balada Alpilor* etc.)

Numele lui devine cunoscut îndeosebi după publicarea nuvelei *A treia rachetă* (1962) tradusă în mai multe limbi străine, între care și limba română. Principalele volume apărute: *Strigătul cocorilor* (1961), *Pagini de pe front* (1963), *Povestiri ostășești* (1964).

MOARTEA UNUI OM

Omul zăcea istovit, aci pierzându-și cunoștința, aci venindu-și pentru scurtă vreme în fire.

Durerea cumplită a rănilor nu mai contenea, coșmarurile se țineau lanț, torturându-l într-una. Îl chinuia, mai ales, țipătul acela strident, asurzitor, din care răzbătea o groază sălbatică. În răstimpuri mai slăbea, parcă îndepărtându-se, și atunci porneau să se rotească, într-o sarabandă nebună, uriașe planuri înclinate, cu marginile ascuțite. Omul sărea în lături, căutînd scăpare. Dar planurile acelea i se înfingeau în trup cu marginile lor tăioase. Și iarăși răbufnea din toate părțile țipătul lugubru, și atunci suferințele, ajunse la paroxism, înăbușeau cu totul plăpînde licăriri de viață din trupul mai mult mort decît viu.

Asta a ținut mult. Omul, aci cădea în nesimțire, aci se zvîrcolea gonind vedeniile delirului, aci încremenea sub apăsarea durerii cu nepuțință de îndurat.

Și deodată totul s-a sfîrșit. Vedeniile s-au făcut nevăzute, țipătul a contenit, viața a început să se reîntoarcă încetul cu încetul în trupul mu-

tilat. Lumea reală i s-a înfățișat din nou omului în toată expresivitatea ei, ca după un vis înfrigorant, întrerupt de o trezire bruscă. Minteai își recăpătase luciditatea dintotdeauna. Fără a se fi ogoit cu totul, durerea nu-l mai ardea însă așa de tare, și numai sfârșeala cumplită, căreia voința și efortul fizic nu puteau să-i poruncească, îl mai ținea pe om captiv.

În clipa în care se simți într-o lume reală, omul își dădu seama ce putea să însemne asta : sosise ceasul morții.

Zăcea pe spate, acoperit aproape în întregime de iarba înaltă a pădurii. Când deschise ochii, văzu deasupra crengile unui arin tânăr, cu frunza deasă. Frunzele de jos aproape că atingeau pământul. Între ele și tufele de ferigă se scurgeau încet umbrele înserării. Razele piezișe ale soarelui învăpăiaseră a rămas bun creștetul ariniștei. O boare ușoară clătina lin crenguțele cele mai subțiri și frunzulițele cele mai mici, conținând, în răstimpuri, cu totul.

Omul, deși scund, era voinic, bine făcut, lat în spate. Bluza militară, cu petlițe roșii, năclăită de sînge, sfîșiată în cîteva locuri, dezvelea petice din cămașa albă și din pieptul vînjos, năpădit de păr, pe care stăruiau de asemenea urme de sînge închegat. Trăsăturile pronunțate și expresive ale feței foarte slăbite vedeau franchețe și tărie de caracter. Acum fața era albă ca ceara. Albeața aceasta, cu totul nefirească sub țepii deși ai bărbii negre, nu-ți îngăduia să apreciezi vîrsta omului. Ostașul semăna cu un întemnițat abia ieșit dintr-o celulă subpămînteană. Ochii istoviți se infundaseră adînc în orbite, sub fruntea osoasă, încercănați de umbrele vinete care vesteau sfîrșitul apropiat.

Omul își mișcă mâinile aruncate în lături, încercînd să și le ridice. Dreapta îi dădu anevoie ascultare. În stînga, însă, simți o greutate pe care n-o putea birui. Strîngea în degete, fără să-și dea seama, ceva metalic, rotund și rece. Făcînd încă o sforțare, izbuti să ridice mîna și văzu în ea o grenadă neagră, ovoidală.

Fiecare mișcare făcea să i se strîmbe fața de durere și să-i treacă, prin tot trupul un fior. Pusese stăpînire pe el o sfîrșeală atît de mare, încît orice încercare de a-și mișca un singur mușchi îl făcea să sufere. Pieptul și-l simțea gol.

Lăsînd să-i cadă mîna în care ținea grenada, își zise că trebuie s-o sfîrșească pînă nu i se întunecă judecata. Energic și activ din fire, simțea o insuportabilă repulsie la gîndul că va muri încet, pe deplin conștient, în liniștea serii acesteia de vară. Dar avea o grenadă la el și grenada aceasta putea să-i prindă bine...

Iată, așadar, care ți-e sfîrșitul, omule...

Crezuse mereu că dacă îi va fi dat să moară, va muri luptînd, sub ochii oamenilor, și că moartea lui îi va costa scump pe dușmani. Vezi însă că acum va trebui să-și curme singur suferințele și nu va afla nimeni și niciodată cum au fost clipele lui cele din urmă.

„Ei și? Așa o să fie mai bine... Păcat numai că totul va fi zadarnic...”

Dar judecata omului, biruind presentimentul morții, se agăța cu îndîrjire de viață, în aceste ultime clipe. În om mai stăruia încă luptătorul din el.

„Unde-o fi compania noastră? se gîndea. Unde-or fi camarazii? Oare să se fi retras din nou, să nu fi putut rezista?...”

Erau puțini, mult prea puțini pentru a putea alcătui o companie. Tancurile fasciste îi înghe-suiseră la vad, și aici, în arinișul acesta și în ră-chițile de pe mal, s-au încheștat cu dușmanul într-o luptă pe viață și pe moarte.

Revăzu clipa cînd grenada lui a izbit tancul acela. Era ultima grenadă antitanc și ostașul a aruncat-o cu toată furia și cu toate puterile sale. N-a fugit în lături și nu s-a trîntit la pămînt ; a strîns numai din dinți de i-au trosnit fălcile și s-a ghemuit tot, gata parcă să se năpustească asupra dușmanului cu pumnii.

Explozia a fost puternică și nu se putea să nu fi străpuns blindajul. Ostașul a mai apucat să vadă că era într-adevăr așa, după care s-a cu-fundat în întuneric și-n uitare.

O pală ușoară de vînt făcu să freamăte vîr-furile copacilor, răscolind frunzele și trezindu-le pentru scurtă vreme din toropeală.

Auzul omului, ascuțit în liniștea din jur, sur-prinse, prin freamătul pădurii, un vuiet înfundat, venit parcă de sub pămînt.

La început nu putu să-și dea seama de unde venea vuietul acesta rău-prevestitor, care sporea și se lățea neconținut, umplînd tot mai mult spațiul și prefăcîndu-se treptat într-un huruit prelung.

Ochii se rotunjiră. Sclipirea plăpîndă din el vădea încordarea și efortul chinuitor de a în-țelege ce se întîmplă. Un gînd îi luminează fața schimonosită de suferință, însuflețindu-l.

Omul știa că undeva, pe-aproape, se afla dru-mul pe care-l apăraseră compania lui. Acum, probabil, nu mai era nimeni acolo și coloanele de tancuri fasciste răzbiseră spre răsărit, înaintînd

tot mai departe, în țara cotropită și schilodită. Îi veniră din nou în minte, fără să vrea, chipurile arogante ale cotropitorilor văzute mai adineauri și inima slăbită i se umplu de ură.

Moartea părea să fi dat îndărăt.

Dându-și seama ce înseamnă huruitul acesta, muribundul încercă să se ridice. Neizbutind, se apucă de o tufă tîrîndu-și anevoie trupul.

O nestăvilită sete de acțiune punea tot mai mult stăpînire pe el. Nu mai simțea nici un fel de teamă ; aștepta doar să se încaiere din nou cu dușmanul, ca să se răzbune pentru miile de nenorociri pricinuite, pentru suferințele oamenilor și pentru moartea lui timpurie.

Setea de luptă izbucni cu atîta putere, încît i se păru că își simte mușchii încordîndu-i-se.

Omul vîrî grenada în buzunar și, biruindu-și sfîrșeala, întinse, încet, o mîină înainte și se apucă de trunchiul subțire al arinului. Apoi, tot atît de încet, întinse înspre copac și cealaltă mîină. Scuturat de spasme, omul își împinse înainte trupul greoi, și, săltîndu-se puțin, apucă trunchiul mai de sus, încercînd să se ridice în picioare. Copăcelul subțire se clătina, agitîndu-și creștetul, dar se ținea bine și-l ajuta, cum putea și el, pe om.

Între timp huruitul devenise tot mai înfiorător. Acum, după ce pusese stăpînire deplină pe văzduh, acoperind orice alte sunete, părea că pătrunde și în inima pămîntului, care-i răs-pundea cu un tremur mărunț ce nu mai conțenea. Din pricina slăbiciunii, omului îi tremurau genunchii ; lui însă i se părea că tremurul pămîntului trecuse în picioarele sale.

Ținîndu-se strîns de arin, omul se clătina laolaltă cu copacul ; în ochii lui dărțuia pădurea

și dănțuia cerul, și se iscau cercuri de valuri negre-stacojii... Pământul i se părea șubred ; clătinându-se sub picioarele lui, îl trăgea cu tot mai multă putere către el.

Fără a lăsa din mâini sprijinul salvator, omul făcu un pas înainte. Atunci copacii săriră în lături, iar o dată cu ei se clătină și cerul, și, mai înainte de a-și da seama ce se întâmplă, omul simți din nou mirosul amărui și putred al pământului.

Nereușita nu-l făcu să renunțe la ceea ce-și pusese în gând. Omul fusese întotdeauna perseverent, iar acum, în ultimele clipe de viață, îndirjirea asta înăscută îi înzecea puterile.

Cu o mișcare obișnuită își trase un picior sub el, își strecură o mână prin iarba deasă și se tîrî înainte. Apoi celălalt picior și cealaltă mână repetară aceleași mișcări...

Pe bluză îi apăru o pată mare, roșie ; i se deschisese rana. Dar omul continua să se tîrască. Răsuflînd din greu și lăsînd pe pământ urme de sînge închegat, dădea, îndărătnic, iarba în lături... În fața lui își luau zborul, speriați, fluturii și se împrăștiau care încotro, speriate, gîngăniile. Omul lăsa în iarbă o urmă apăsată.

Undeva, aproape de tot, trecea o coloană de tancuri germane, huruind din șenile în urletul cumplit al motoarelor. Pământul se cutremura revoltat, ca și cînd ar fi vrut să-și scuture de pe grumaz monștrii de oțel ai cotropitorilor.

Erau aproape de tot și omul se grăbea să ajungă la vreme. După cîteva istovitoare minute de luptă pentru fiecare metru, ajunse la marginea unui mic luminiș și aici, judecata lui, acum

privind cu nepăsare moartea, se cutremură la vederea unui tablou înfiorător.

În iarba deasă și plină de sevă, drept în fața lui, zăcea un mort, cu capul aruncat, într-un chip ciudat, în lături. Ochii larg deschiși ai acestuia își ațintiseră privirea oarbă, încremenită, sus, pe cerul înserării.

Omul simți, în inimă, o durere surdă când recunoscă în mortul din fața lui pe însuși comandantul companiei sale, pe acela care, îndemnându-i la luptă, le insuflase de atâtea ori credința în victorie. Săltîndu-și capul, omul privi împrejur și ceea ce văzu îl lămuri, fără cuvinte, asupra celor petrecute în rariștea asta liniștită.

La zece pași de cadavru stătea, prăvălit într-o rînă, un tanc german. Țeava tunului, sucită într-o parte, țintea, neputincioasă, desişul pădurii. Șenilele se răvășiseră pe pămînt. Roata motrice din dreapta, intrase în corpul altei mașini din care nu mai rămăsese decît un morman diform de fier pîrjolit. Cîțiva pași mai departe, într-un pîlc de arini cu trunchiurile schilodite, zăcea o turelă de tanc cu tun cu tot, aruncată acolo de explozie. Rariștea era brăzdată în lung și-n lat de urme de șenile. Iar în jurul tancurilor, în iarba culcată la pămînt, zăceau în poziții nefirești, oameni, ostași sovietici. Erau mulți și toți erau morți. Și n-avea cine să-i îngroape în pămîntul țării lor. Zăceau acolo ca niște martori muți ai teribilei încleștări.

Omul se opri, neîndrăznind să-și urmeze drumul pe acest înspăimîntător făgaș al morții. O durere mult mai ascuțită decît durerea fizică îi sfredelea sufletul. Își recunoscă, între morți, camarazii. Își dete seama că nici unul nu se retrăsese, că muriseră toți împlinindu-și pînă la capăt

datoria lor de soldați. Numai el singur mai respira încă, printr-o minune, numai prin el mai trăia compania lor de pușcași. Nu, el nu putea, nu avea dreptul să moară pînă nu făcea ceea ce-l îndemna să facă glasul celor căzuți.

În conștiință își făcu loc încrederea că încercarea lui avea să fie încununată de succes. Părea că, din această clipă, dreptatea sacră a celei din urmă datorii îl luase sub oblăduirea ei.

Prăvălit în desiş, soarele, alunecînd pe după un nor, își risipi, pentru cea din urmă oară, razele pe deasupra pădurii. Deși pîclele nopții începuseră să învăluie în umbrele lor rariștea, pe cerul de deasupra pădurii mai stăruia încă lumina și liniștea. În calmul desăvîrșit al tăriilor atîrnau nori rari, luminați, de jos, de aurul crepuscular al soarelui coborît sub geana zării.

Sleit de puteri, omul străbătu rariștea și se opri. Mai departe începea un crîng rar de mes-teceni, dincolo de care se afla drumul. Numai cincizeci de pași îl mai despărțeau de țintă. Acum putea stabili cu precizie, după huruitul și zornăitul ce se auzea într-una scurgerea mașinilor dușmane. Deși mișcarea nu contenea, distanța dintre tancuri creștea din ce în ce; coloana părea să se sfîrșească.

Omul știa că trebuie să se tîrască mai departe, dar puterile îl părăsiseră aproape cu totul. Cîteva minute, care i se părură foarte lungi, rămase lungit, cu fața la pămînt, fără să facă nici o mișcare. Drumul anevoios și priveliștea înfiorătoare din rariștea morții, îl sleiseră cu desăvîrșire. Mintea i se încețoșă iar. Speriindu-se că va cădea din nou în nesimțire omul își porunci: înainte!

Minutele treceau... Omul mai străbătea un metru, doi și iar încremenea nemișcat. Simțindu-l din ce în ce mai slab, moartea tăbări din nou asupra-i și omul nu mai putu să se apere... Îl copleșiră vedenii chinuitoare, realitatea începu să alterneze cu visul... Răstimpurile în care i se întuneca memoria, deveneau tot mai lungi, omul uita de sine și numai ținta propusă mai stăruia, îndărătnică, în conștiința ce abia mai pîlpîia. Numai ea, ținta aceasta, îi mai dădea puteri să se împotrivească morții.

În pădure întunericul se lăsa cu repeziciune.

Acum omul zăcea mai mult culcat decît se mișca, încremenit, cu mîinile și picioarele azvîrlite în lături. Numai arareori, cînd își mai venea în fire, se proptea stîngaci, cu picioarele în pămînt, și mai înainta un pas...

În cap i se învălmășeau o sumedenie de gînduri, frînturi de fraze, crîmpeie de cuvinte... Printre blestemele la adresa dușmanului, se amestecau ocări pe seama slăbiciunii ce-l copleșise. Și toate astea i se învălmășeau în cap aiurea, împotriva voinței sale, ca și cum judecata, desprinsă de ființa lui, își vedea de treabă de una singură.

E greu de spus cîtă vreme a trecut, dar într-unul din scurtele răstimpuri de luciditate, omul băgă de seamă că s-a făcut noapte. La început i se păru că a orbit. Dar, ridicînd capul, văzu deasupra vîrfurilor întunecate și foarte apropiate ale copacilor, lucind stelele. Pe marginea drumului se așternuse colbul stîrnit de tancuri. În jur era pustiu și se statornicise o liniște deplină. Omul ajunsese la țintă, dar prea tîrziu.

Izbucni în plîns, poate pentru prima oară după mulți ani de viață. Începu să plîngă așa cum plîng numai copiii cumplit obijduiți, ori bătrînii

care și-au pierdut cele din urmă puteri, căci nu-și mai putea stăpîni deznădejdea care-l copleșise după toată obida îndurată. Îi părea rău nu de el, ci pentru că i se năruise și ultima speranță.

Simți din nou, cu toată ființa sa, apropierea clipei în care viața i se va stinge pentru totdeauna.

Mai trecu un scurt răstimp. Printr-o minune omul izbuti să mai străbată vreo zece metri, după care alunecă, de pe taluzul acoperit cu iarbă, drept în mijlocul drumului. Colbul, frământat de șenile, era cald încă, întocmai ca spuză unui foc care abia s-a stins. Mîinile slabe ale omului se cufundară în acest colb...

Teribila încordare care-i ațîțase neconținut puterile, se mistuise slăbind din ce în ce; omul nu mai avea putere să se împotrivească morții. Mintea i se încețoșă iar. I se năluciră fapte fantastice și înfiorătoare. Coșmarurile îl chinuiau tot mai cumplit.

Și deodată, ca sub imboldul unei lovituri, omul tresări venindu-și în fire. Fu cutremurat de-o presimțire și bănuî, deși cu întîrziere, ce însemna asta. Dibui cu mîna buzunarul și scoase grenada. Degetele traseră cu o mișcare precisă, siguranță, iar dinții o scoaseră din amorsă. Ținînd strîns declanșatorul, omul vîrî grenada în nisip, sub el.

Asta fu tot ce mai putu face, căci după aceea se statornici, pe deplin, liniștea...

Trecuse de mult de miezul nopții. Pulberea drumului se răcise și leșul mortului era țeapăn.

Cornul strălucitor al lunii își încheiase plimbarea obișnuită pe bolta înstelată a cerului.

De după o cotitură, într-un vacarm de pîrîituri, luminînd cu farurile copacii din preajmă și drumul, răsări un grup de motocicliști. Spintecînd întunericul, fascicolul de raze slobozit de farul motocicletei din față lunecă de-a lungul drumului. Văzînd obstacolul, motociclistul frînă brusc, iar după el se opri toată coloana.

— Vedeți ce e! comandă motociclistul din față...

Săriind de pe motociclete, doi hitleriști se re-peziră să execute ordinul. Lumina puternică a farului le proiectă umbrele lungi, tremurate, pe taluzul drumului.

— Rus, spuse hitleristul care, apropiindu-se primul de cadavru, îl întorsese, cu o izbitură de cizmă, pe spate.

— Soldat rus, adăugă și celălalt hitlerist.

Motociclistul din fruntea coloanei puse mîna pe manetă, ambreie, și trecu peste cadavrul ostașului. Dar în aceeași clipă, de sub picioarele lui țîșni un fulger roșu, asurzindu-l și împrăștiind în toate părțile un roi de schije fierbinți și ucigătoare...

Traducere de
Igor Block

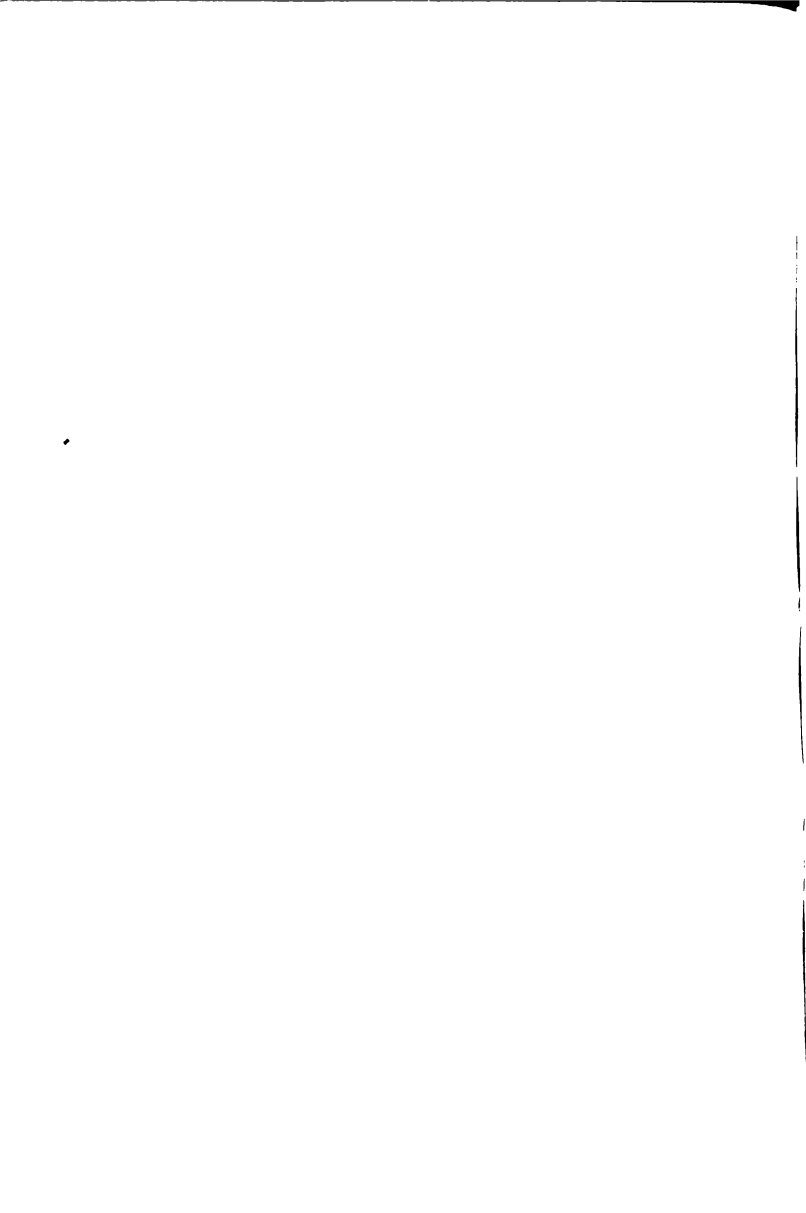
IURI KAZAKOV

(n. 1927)

E unul dintre cei mai cunoscuți nuvelişti sovietici contemporani, prețuit deopotrivă atît pentru sensibilitatea sa, pentru poezia discretă cît și pentru lirismul autentic care-i străbate scrierile (*Toamna în pădurile de stejar, Fuge un ciîne, Cîntărețul, Pe insulă, În nordul blestemat* etc.).

Traduse în mai multe limbi străine (între care franceză, germană, română, bulgară, maghiară etc.), creațiile lui Kazakov s-au impus deopotrivă și cititorului din afara Uniunii Sovietice. Alături de volumele de nuvele și povestiri *Albastru și verde* (1963), *Pasărea de foc* (1963), *O viață ușoară* (1963), creația lui Kazakov cuprinde și un număr de reportaje dintre care *Jurnal nordic* este cel mai cunoscut și apreciat.

Unele din nuvelele lui Iuri Kazakov (*Toamna în pădurile de stejar, Fuge un ciîne, Intr-o haltă* etc.) au fost tălmăcite și în revistele din țara noastră.

PE INSULA

Sirena vaporului de cursă care-l adusese pe revizorul Zabavin şuieră gros și, înclinându-și tribordul, vasul se întoarse ca să pornească iarăși la drum, spre porturile îndepărtate ale Nordului. Dar Zabavin nu-l învrednici nici măcar cu o privire ; într-atîta i se urîse în trei zile de acest vapor alb și murdar, de scrișnetul troliurilor în timpul escalelor și de duduital motoarelor.

Cu cît Zabavin călătorea mai mult în Nord, cu atît acest peisaj îi devenea mai familiar, și-i părea mai monoton. De mult nu mai băga în seamă frumusețea stîncilor întunecate, splendoarea mării și a naturii nordice, deși, odată, fusese adînc îndrăgostit de toate acestea.

Iar acum, în barcă, iritat și nebărbierit, nu observa nici contururile ciudate ale insulei, semănînd izbitor cu o fiară încovoiată, cufundată în apă, nici stîncile de un verde aproape negru, ce se zăreau sub valuri, și nu era atent nici la discuțiile aprinse din jurul său ; era preocupat doar de un singur lucru : să se vadă cît mai degrabă pe țarm, într-o cameră caldă.

Cînd barca care-și croia drum printre nenumăratele șalupe, pilotine și vase cu un singur

catarg, acostă la cheiul de lemn, Zabavin sări primul pe țarm, tropăind din picioare cu satisfacția de a simți, în sfârșit, pământul solid sub tălpi.

Pe chei, de abia te puteai mișca. Erau îngrămadite aici baloturi uriașe cu alge uscate, liliachii și cafenii, butoaie cu ciment, țevi și șine ruginite, trântite în maldăre lângă zidurile magaziei joase. Mirosea puternic și obsedant a iarbă de mare, mirosea a pește și a parîme, a petrol și a scînduri, a fin și a mare — într-un cuvînt, a tot ce-ți umple de obicei nările în porturile maritime.

Zabavin pășea pe zgura bătătorită, trecînd pe lângă ateliere cu vuiet surd de motoare și pe lângă cazane cu aburi, improșcînd căldură în răcoarea dimineții.

Era înconjurat de-un pămînt trist, acoperit cu licheni alburii care răzbăteau pe alocuri din piatra cenușie. Cîțiva cai și vaci răzlețe rătăceau printre licheni și ți-era milă să privești aceste animale slabe, azvîrlite pe-o insulă sălbatică, stinghere și absolut de prisos aici.

Zabavin făcu o strîmbătură, oftă și întrebă pe muncitori unde se află birourile; informat, o porni într-acolo de-a dreptul, fără să se mai uite la nimic și gîndindu-se numai cum să se azvîrle mai repede în pat — noaptea trecută, pe vapor, nu dormise aproape de loc.

I se dădu o cameră, se culcă imediat și dormi zdravăn. Cînd se deșteptă, se bărbieri, își făcu pe cap o frecție cu apă de colonie și se pieptănă îndelung și minuțios. Apoi, sorbi dintr-un pahar de sticlă fină ceaiul fierbinte și tare pe care și-l pregătise singur și își aprinse cu voluptate o țigară. În sfârșit, scoase la îndemînă dosarul cu documente și își legă cravata, bucurîndu-se că arată bine, că e îngrijit și curat și că a scăpat pen-

tru câteva zile de mirosul neplăcut de batog sărat, care îl chinuise pe vapor. Sprinten și proaspăt, mirosind a apă de colonie și a tutun bun, o porni spre birou, ca să se-apuce cu forțe proaspete de treburile pentru care venise aici.

Ziua aceea și celelalte două care-au urmat, Zabavin și le-a petrecut într-o muncă aridă, verificînd mapele voluminoase cu acte care i se aduceau în birou, controlînd rezervoare, conca-soare, depozite și laboratoare.

În tot timpul acesta, a avut o atitudine rece și oficială, în vreme ce directorul, fericit de prezența unui om nou, se agita și pălăvrăgea, întrebîndu-l cu lăcomie pe Zabavin despre Arhanghelsk. Cu tichie pe cap, cu ochii bulbucați sub pleoapele răsucite, cu riduri adînci în obrazii albastrii de sclerotic, el îl însoțea pretutindeni pe Zabavin, plin de însuflețire, călcînd greoi pe picioarele sale masive, răsuflînd anevoie din plicina astmei. Alături de voluminosul director, Zabavin — slăbuț, brunet, în pantaloni moderni, înguști la glezne, părea un adolescent și, simțind ațintite asupra-i privirile tinerelor muncitoare, își lua un aer din ce în ce mai rece și mai oficial.

La un moment dat, Zabavin avînd nevoie să expedieze o telegramă la Arhanghelsk, se duse la stația meteorologică unde i se spusese că se află aparatul de recepție-emisie. Găsi fără greutate stația, datorită antenei de T.F.F., înaltă, de la care porneau în toate direcțiile, spre pămînt, o sumedenie de cabluri.

Suind treptele de la intrare, Zabavin bătu în ușă. Cum nu-i răspunse nimeni, apăsă pe clanță și intră în casă. Camera în care pătrunse mai avea încă trei sau patru uși. Una din ele se des-

chise deodată și în încăpere își făcu apariția un flăcău — radiotelegrafistul. Avea un gît subțirel, urechi mari și roșii și o pieptănătură Cicero. Zărindu-l pe Zabavin, îl privi bănuitor.

— Cine sînteți? întrebă el, străduindu-se să rostească cuvintele cît mai aspru. Și, fără să-l asculte pe Zabavin pînă la capăt, spuse grăbit și încruntat că șeful stației lipsește momentan, că fără el nu primește nimic și că legătura cu Arhanghelskul nu se poate obține decît seara.

Zabavin îl înștiință că va reveni spre seară și ieși în cerdac, simțind în ceafă privirea suspicioasă a radiotelegrafistului. Vremea era frumoasă și se hotărî să se plimbe prin insulă.

Urcă dealul spre turnul alb al farului și, uitîndu-se în jur, observă prima oară cît de frumoasă este marea pe care soarele o învăluia rînd pe rînd cînd într-o lumină sclipitoare, cînd în ceață. Lîngă far dădu peste o bisericuță de lemn, cu ușa bătută în scînduri, iar puțin mai jos observă un cimitir străvechi. Se îndreptă într-acolo, suspinînd ușor, și începu să rătăcească printre morminte bătătorite de vreme și lespezi întunecate, crescute parcă din pămînt.

Pe una din lespezi, Zabavin desluși cu trudă : „Sub această piatră odihnesc osemintele robului lui Dumnezeu Vasili Ivanov Prudnikov, sublocotenent și observator al farului din orașul Belaia, gubernia Smolensk. Viața i-a numărat 56 ani. Și-a dat duhul după călătoria întreprinsă la mînăstirea Solovei, la una mie opt sute cincizeci și opt, septembrie, ziua a șasea. Doamne, odihnește-i sufletul“.

„E-hei... se gîndi cu oarecare nostalgie Zabavin. O sută de ani ! Au trecut de atunci o sută de ani...”

Încercă să mai citească și alte inscripții, dar celelalte lespezi erau și mai bătrîne, acoperite cu totul de mușchi și nu se putea desluși nimic. Zabavin se așează pe una din pietre, cu fața spre mare și rămase așa multă vreme, nemișcat, lăsîndu-se pradă farmecului trist al toamnei, al cimitirului uitat, meditînd la cei care au trăit aici, poate nu numai cu o sută de ani în urmă. Apoi, încet, adîncit în gînduri, coborî povîrnișul și se duse acasă să se odihnească.

Dormi prost, se trezi repede și se așează lîngă fereastră. În timp ce dormise, peste insulă se lăsase ceața. Era o ceață foarte groasă și nimic nu se mai deslușea în jur. Toate — antena, farul, atelierele și coșurile fabricii erau ascunse sub același vîl.

Caprele se adunaseră grămadă sub fereastră și stăteau nemișcate. Se părea că viața pe insulă încremenise. Ceața înghițise toate zgomotele, numai undeva, în Nord, neobosită, urla încontinuu o sirenă și șuierul ei era trist și plin de răutate.

Din momentul în care Zabavin vizitase cimitirul, un straniu sentiment față de această insulă pusese stăpînire pe el. Observatorul farului, care trăise și murise aici cu o sută de ani în urmă, atunci cînd, după toate probabilitățile, pe insulă domnea o atmosferă și mai apăsătoare, nu-i ieșea din minte.

Și din pricina ceței, a urletelor sălbatice ale sirenei, a caprelor încremenite sub fereastră, Zabavin fu cuprins deodată de un sentiment ciudat și-l năpădi dorința să audă forfotă, glas de oameni, muzică. Se îmbracă repede și o porni spre stația meteorologică, uitîndu-se cu precauție în jur și aflîndu-și cu greutate drumul prin ceața

și umbrele prăvălite ale amurgului de toamnă timpurie.

Șeful stației se dovedi a fi o fetișcană de vreo douăzeci și ceva de ani, răspunzând la numele rar de Augusta. Era micuță, cu picioarele subțirele, tunsă scurt, ceea ce îi scotea și mai mult în evidență gîtul gingaș și slăbuț, avea o fețișoară oacheșă și rotundă și niște ochi mari, umbriți de gene dese și învălmășite.

Toți de pe insulă îi spuneau pe scurt Gustia. Cînd surîdea, obrații i se acopereau cu o rumeală ușoară și tot atunci i se înroșeau și urechile mici. Privind-o, Zabavin simți o furnicăre prin suflet și-l cuprinse brusc dorința s-o strîngă în brațe, să-și treacă palma peste pletele scurte și mătăsoase și să simtă pe gît răsufierea ei călduță.

Înmîinîndu-i radiotelegrafistului textul telegramei, ceru îngăduința să mai rămînă puțin, să asculte radioul. Gustia încuviință repede, cu bunăvoință și, cum i se păru lui Zabavin, chiar cu bucurie, și-l conduse la ea, într-o cameră micuță, aprinse lampa de masă și puse de ceai.

În timp ce aducea ceștile, în timp ce mîinile ei fragile le orînduiau pe masă, făcînd să sune lingurițele și umplînd zaharnița, Zabavin se așeză pe scaun picior peste picior, din obișnuință, trăgîndu-și pantalonii strîmți care i se ridicau în sus, deschise aparatul ce luminează penumbra roză a asfințitului, prinse un post norvegian apropiat și își mușcă buzele de plăcere.

De o atenție neobișnuită, era conștient de toate amănuntele din jurul său : se uita și la drăgălașa gazdă, și la această cameră minusculă cu fereastră spre sud, cu zece cărți pe poliță, carpetă pe jos și pat îngust, bine orînduit și, cum i se părea, de cea mai mare austeritate. Îi veni în minte felul

în care îl priveau muncitoarele din fabrică, și începu să se gîndească la insulă, la cimitir, la ceața și la întunericul de dincolo de geam.

Dar, lucru ciudat, acum, aceste gînduri nu-l mai nelinișteau, nu-l mai apăsau, ci dimpotrivă, asculta cu și mai mare plăcere muzica norvegiană, trosnetul sobei din cameră, urmărind cu coada ochiului mișcările gazdei.

— Drace! făcu Zabavin uitîndu-se la ceainio și la mîinile Gustiei. Iartă-mă... Dar vezi, mergi, mergi într-una și, întotdeauna, aceeași apă fiartă, aceeași piine uscată, aceeași singurătate... Ah, drace! În ce veac voi mai avea norocul de astăzi?

— Ce spuneți?! exclamă Gustia și-și lăsă privirile în jos.

— Serios! urmă cu însuflețire Zabavin. Ceața de afară, sirena asta blestemată — totul e de-a dreptul înspăimîntător. Cînd călătorești singur sau stai seara în vreo cameră pierdută de oaspeți, te gîndești și te tot gîndești. Pe vremuri visai la dragoste, la fapte mărețe, la fericire — și acum, nimic, nimic din toate astea, cutreieri lumea, faci revizii, te rupi de familie...

Surprinzînd privirea ciudată a Gustiei, Zabavin se opri brusc.

— Iartă-mă... urmă el, cuprins de un dezgust subit pentru sine însuși. Pe dumneata nu te interesează, iar pe mine m-a luat gura pe dinainte: am tăcut o săptămînă întreagă și această seară...

— Dar nu face nimic! spuse Gustia, turnîndu-i ceai. Beți, vă rog!

Izbucnind în rîs, Zabavin luă ceașca. Începură să pălăvrăgească și află imediat că fata muncește de multă vreme aici, că a și ajuns, conform contractului, să primească un salariu dublu, că i-e

urît și că ar vrea să meargă la Arhanghelsk sau la Leningrad.

Discutînd despre plictiseală, trecînd în revistă toate cele știute de ei doi, începură să vorbească despre iubire și fericire, și amîndoi se însuflețiră și mai mult.

— Vorbești despre iubirea conștientă, spuse deodată Zabavin, deși Gustia nu vorbise de loc despre vreo iubire conștientă. Toți discută despre dragoste, perorează și decid cine pe cine să iubească. Scriitorii scriu despre dragoste, cititorii organizează conferințe și se ceartă între ei dacă cutare merită pe cutare, hotărăsc care dintre ei este mai bun, mai nobil și are o conștiință mai înaltă, care e mai demn să trăiască în secolul comunismului. Și totuși, nici unul dintre noi, muritorii de rînd, nu ne putem da seama niciodată ce înseamnă dragostea. Și cu cît stau să mă gîndesc mai mult, cu atît sînt mai încredințat că în iubire, deșteptăciunea, talentul, cinstea și celelalte virtuți asemănătoare, joacă un rol minor, și că principalul e cu totul altceva, ceva despre care nu vorbești și de care nu poți în nici un chip să-ți dai seama. Dar ce să mai vorbim ! Cunosc un tînăr, un prostănac, un bețiv, un individ fără obraz și fără conștiință. Și închipuiește-ți că e iubit cu pasiune de femei și cînd spun femeii am în vedere persoane inteligente, intelectuale. Iar el, știind că este iubit, împrumută de la femei bani, face che-furi, se poartă cu ele ca un porc, iar dîinsele varsă lacrimi amare. Am văzut asta cu ochii mei. Pentru ce ?

— Pesemne că dumneavoastră nu știți să vedeți în el acel ceva pe care-l văd femeile acelea, răspunse cu seriozitate Gustia.

— Pe naiba ! Ce văd ele în acest om ? Minte ? Talent ? Generozitate sufletească ? Nici vorbă de așa ceva — e prost, leneș, e impertinent ! Și nici măcar n-are chip ca oamenii, ia, o mutră acolo, pe care începe să se-adune slănina !

În camera radiotelegrafistului, aparatul de T.F.F. ticăia într-una ; în sfârșit, zgomotele amuțiră și se auziră pași.

— Le-am recepționat și le-am expediat pe toate... Situația e pe masă ! strigă radiotelegrafistul, trântind ușa de la intrare. Pe mine — „e clar“ ?! O șterg la club ! mai strigă el de afară, tropăind prin cerdac, și în casă se așternu liniștea.

Expresia de pe chipul Gustiei se schimbă brusc, parcă s-ar fi speriat de ceva privind pe fereastra întunecată ; se uită cu o privire limpede și serioasă la Zabavin și, imediat, își lăasă ochii în jos, roșind. Iar Zabavin, ca și cum n-ar fi avut treizeci și cinci de ani, ca și cum n-ar fi avut în spate nici armată, nici familie, nici ani de muncă, simți deodată o tulburare străpungătoare și o uscăciune în gură, adică întocmai ceea ce simțea în tinerețe, când era îndrăgostit de școlărițele cu care se săruta în nopțile albe și liniștite.

— Și fericirea mai înseamnă... începu încet Zabavin și după felul în care rostise aceste cuvinte, Gustia, înțelegînd că e vorba acum de ceva serios și minunat, se liniști și, surîzîndu-i, își aținti ochii ei frumoși și catifelati asupra chipului lui. Nădăjduim de obicei în viitor, continuă repede Zabavin, sorbind ceaiul cu înghițituri mici, și simțînd întunericul de dincolo de ferestre și răsufierea rece a mării. Nădăjduim în viitor și ni se pare că trăim o viață mărunță, neinteresantă... Trăim fără să vedem în jur nimic bun, ocărîm

viața încredințați că va sosi ceasul și că fericirea va veni mâine. Toți la fel, și dumneata ca și mine... Și totuși, fericirea sălășluiește în fiecare din noi, ne însoțește pretutindeni, fericirea aceasta, de pildă, că stăm alături și bem ceai, că îmi plăci și că dumneata știi că îmi plăci.

Zabavin se opri, își trase răsuflarea, zîmbind cu ironie asupra lui însuși, în vreme ce Gustia, îmbujorată toată, nu cuteza să-și ridice privirile.

— Aș vrea să vină cineva puternic de tot, care să ne silească pe toți să ne privim în față. Căci cu cît trăim mai îndelungat, mai mult, cu atît avem parte de mai puțină fericire. Omenirea e veșnic tînără, în timp ce oamenii îmbătrînesc... Uite, bunăoară eu, am acum treizeci și cinci de ani, iar dumneata...

— Douăzeci și cinci, șopti Gustia, hotărîndu-se să-și ridice fața ca o flacăra și să-l privească în ochi pe Zabavin.

— Vezi ! Iar peste un an, eu voi avea treizeci și șase, iar dumneata douăzeci și șase, noi doi și ceilalți împreună cu noi vom îmbătrîni cu un an, ceva ne va părăsi, o particulă de vigoare, o anumită cantitate de celule va muri pentru totdeauna, și așa mereu și mereu, din an în an... Și ce-i mai important, nu ne va îmbătrîni numai trupul, nu numai noi vom cărunți, vom deveni pleșuvi și copleșiți de diferite boli, despre care acum nici habar n-avem, dar și sufletul ne va îmbătrîni — treptat-treptat, pe nesimțite, dar va îmbătrîni — și atunci, unde e aici fericirea ? Nu, în asta nu-i nici o fericire, și eu nu-i înțeleg pe oamenii care așteaptă într-una : lasă că o să vină vara, și voi fi fericit, iar cînd vine vara și el tot nu este fericit, își spune : las' că vine ea, iarna, și o să fiu fericit... Dar ce să mai vorbim !

— În ce constă fericirea ? întrebă încet Gustia.

— În ce ? Și eu mă întreb în ce... Uite, de pildă, dumneata, vrei să te smulgi de pe această insulă, aștepti ceva, îți spui : va trece un an, vor trece doi-trei — și voi fi fericită ! Și n-ai dreptate ; dumneata ești fericită acum, tocmai pentru că nimic nu te doare, fiindcă ești tinără și ai niște ochi minunați, pentru că astăzi, când ai douăzeci și cinci de ani, ți-e plăcut să te privești în oglindă, pentru că ai o muncă onorabilă, ai marea și această insulă... Ia, gîndește-te o clipă !

— E ușor să vorbești ! spuse Gustia, surîzînd neîncrezătoare.

— Da ! Firește, lumea-i mare, meleagurile minunate sînt fără număr și, la urma urmelor, de ce tocmai o insulă ? Desigur, Arhanghelskul e un loc mult mai interesant decît această insulă. Cînd dumneata te gîndești, și nu numai dumneata, dar cînd și eu mă gîndesc la Arhanghelsk, cînd ne vin în minte Moscova sau Leningradul, vedem teatre, lumini, muzee, expoziții, zgomot, mișcare și toate celelalte... Într-un cuvînt, vedem viața. E adevărat ? Și totuși, cînd sînt acolo, acasă, nu observ nimic din toate astea, și încep să mă gîndesc la ele numai cînd mă aflu departe, iar cînd ajung la Arhanghelsk nu mi se spune decît că mi s-a îmbolnăvit băiatul, că sînt convocat seara la o consfătuire, că trebuie să dau cît mai degrabă darea de seamă... Și încep să mă învîrtesc ca verița-n cușcă, nevăzînd nici pe departe teatrele și neparticipînd nici pe departe la alte distracții de acest soi. Prin ce duc eu o viață mai bună decît a dumatile ? Cu o semnificație superioară, ca să mă exprim așa ? Nu, nu, dumneata ești infinit mai fericită decît mine : ai douăzeci și cinci de ani, iar eu — treizeci și cinci.

— Oare, asta-i totul? întrebă Gustia, ridicându-și fața și suspinînd.

— Asta! Mai devreme sau mai tîrziu, vei pleca, însfîrșit, vei locui la Leningrad, vei vedea Neva, podurile, catedrala Isaaki... Dar, crede-mă, cînd vei fi acolo, îți vei aminti neapărat de această insulă, de locuitorii ei, de mare, de mireasma aceasta de alge, de norii ăștia, de soare și furtuni, de aurora boreală, de toate, și peste mulți, mulți ani vei înțelege că n-ai fost fericită decît aici.

— Nu știu, spuse Gustia pierdută în gînduri. Niciodată nu m-am gîndit la asta...

— Da, aproape întotdeauna se întîmplă așa. Plîngem după ceea ce a fost, și de la distanță orice priveliște ni se pare mai frumoasă.

Cuprins de emoție, Zabavin se uita la Gustia și se gîndea, împotriva voinței sale, ce bine ar fi să se afle cu ea pentru multă, multă vreme într-un colțisor de lume retras. Sfișiat de aceste dorinți, își dădea seama cît sînt de nepotrivite și era conștient de neputința de a schimba ceva în orînduiala vieții sale, dar nu putea să nu se gîndească la aceasta, după cum nu putea să se-ndepărteze în nici un chip de Gustia, deși orele erau înaintate.

Se hotărî să plece numai atunci cînd radiotelegrafistul, întors acasă de la club, puse o muzică de jaz și începu să fluiera.

Gustia ieși cu Zabavin în cerdac și stătură acolo amîndoi îndelung, deprinzîndu-se cu negura.

— Vă conduc, sînt întinse cablurile, spuse Gustia și-l apucă de mînă. Palma ei era aspră, fierbinte și tremura. „Scumpo!“ îi mulțumi în gînd Zabavin, care, în aceeași clipă, începu să se gîndească cu tristețe la el.

Ceața se risipise, sirena amuțise de mult, sus, deasupra capului, ardeau stele micuțe cu raze străpungătoare și curgea calea-lactee, sfîșiată, înjumătățită, dar limpede.

Obișnuindu-se iute cu întunericul, Gustia mergea înainte, iar Zabavin pășea în urma ei, distingînd anevoie în negură paltonul ei de culoare deschisă și căutînd cu trudă poteca pietruită, printre mușchi. Cîteva minute se scurseră în tăcere, apoi Gustia se opri și Zabavin zări jos luminile răzlețe și galbene ale orașelului.

— Am ajuns... spuse Gustia. Acum o să nimeriți singur, nu vă mai rătăciți. La revedere.

— Mai rămii puțin, o rugă Zabavin. Să fumez o țigară.

— Bine, încuviință Gustia după o scurtă gîndire. Îl apucă din nou de mîină, mai făcu cîțiva pași și se opri lîngă un gard, de care se sprijini întorcîndu-și fața spre Zabavin. Acesta își aprinse țigara, străduindu-se să deslușească, la flacăra chibritului, expresia de pe chipul Gustiei, dar nu văzu nimic.

Jos, valurile băteau în țărîm ritmic și rar, venea fluxul, era frig. Vîntul aducea mireasma deosebit de tristă a mării, toamna. Iar marca se vedea neagră, de-un negru adînc și tainic.

Zabavin observă deodată cum obrazul Gustiei cînd răsare din întuneric ca o flacără palidă, cînd dispare cu totul. Deveni atent și peste trei-patru secunde zări steaua înaltă și albă a farului cu o lumină orbitoare în jur, care țîșni pentru o clipă în noapte, ca să se stingă din nou. Apoi steaua se aprinse și se stinse iarăși și asta se repeta mereu și mereu și era și ciudat, și plăcut să privești această lumină mută, cu viață de-o secundă.

Zabavin se întoarse din nou spre Gustia.

— Farul, spuse el fără expresie. Ne luminează farul.

Apoi, ca și cum s-ar fi observat de la distanță fiind propriul său judecător, se aplecă și o sărută apăsător pe buzele rigide și crăpate.

Fără să spună nimic, Gustia își întoarse capul, iar Zabavin o prinse de umerii slăbuți și-o purtă spre întuneric, printre arbuști foșnitori și copaci scunzi și aspri cu miros pătrunzător de toamnă, prin mușchiul moale, sub care se simțea stinca tare și rece — cât mai departe de flacăra farului. În sfârșit, se opriră, avînd în față întunericul surd și vuietul mării.

— De ce? se auzi întrebarea ei tristă. Nu mă cunoști de loc! Dar mai ales, de ce?

Zabavin o sărută iar. O sărută cu fața împetrită de durere și cu ochii închiși, deși în acest timp se gîndea că poate tocmai asta e fericirea despre care vorbiseră adineauri.

— Nu, te rog, nu, să ne întoarcem, spuse ea încet.

— Nu te supăra, se rugă la fel de încet Zabavin și o urmă supus.

Lîngă gardul unde se îmbrățișaseră întîia oară, Gust'a se opri, începu să plîngă cu sughițuri și își lipi obrazul de mantaua rece a lui Zabavin.

— Pe mîine! spuse ea, în sfârșit, ștergîndu-și lacrimile și suspinînd. Acum n-o să mai dorm toată noaptea... De ce, la ce bun toate astea?

Respingîndu-l, se îndepărtă repede, alergînd aproape spre casă și, privind-o fugind, Zabavin fu cuprîns deodată de o milă nespusă. Rămase pe urmă așa, multă vreme, uitîndu-se cînd la sclipirile farului, cînd la lumina îndepărtată și caldă de la geamul Gustiei. Fața-i ardea, simțea un nod

în gît, iar el sta așa, oftînd, cu fruntea acoperită de cute, și inima îi bătea rar și greu.

Vasul cu care trebuia să plece Zabavin la Arhanghelsk urma să sosească în insulă peste o săptămînă. Avea în față șapte zile neobișnuite, șapte zile de fericire. Dar, în dimineața următoare, la biroul unde lucra Zabavin, sosi radiotelegrafistul de la stațiunea meteorologică și, fără să rostească un cuvînt, îi înmînă o telegramă. Textul cuprindea următoarele: „*Vă așteptăm urgent Arhanghelsk pct. nu așteptați vaporul virg. azi sau mîine vine insulă goeletă pct. Maximov.*”

Zabavin îngheță. Radiotelegrafistul ieșise; ar fi dorit să-și continue munca, dar nu mai pricepea nimic din ce i se spunea și nu reținea nici o cifră. Sfîrșindu-și de bine, de rău treburile și semnînd ultimele documente, remise delegația directorului și plecă acasă.

Seara, cînd Zabavin se pregătea să se ducă pentru ultima oară la Gustia, goeleta se apropie de insulă. Se ivi pe neașteptate, ca destinul, făcîndu-și cunoscută sosirea printr-un urlet scurt de sirenă, prin lumina verde și albă de la catarg și printr-o radiogramă receptată întîi de far, și apoi de stație. Tulburat, Zabavin trimise o telegramă de răspuns și goeleta rămase la ancoră pînă dimineața.

Pînă la orele două noaptea, Zabavin și Gustia rătăciră prin insulă, sperînd potîrnicurile care zburau agitîndu-și cu foșnet aripile, stînd pe pietrele reci și zgrunțuroase, îmbrățișîndu-se tot mai tare și mai dureros și, în tot acest timp, luminile de pe goeletă le aminteau de apropiata despărțire.

Pe urmă, se întoarseră la stație și din nou străluci ochiul roșietic al aparatului de radio, răsună muzica înceată și veselă și mormăiră crai-nicii, din nou băură ceai, băură însă puțin — mai mult se priveau unul pe altul, neîndurându-se să nu se privească...

— Oare ce se întâmplă cu noi ? întrebă Gustia. Să fie fericire ? Spune-mi dumneata ! Eu nu știu...

— Ei ! răspunse cu voită nepăsare Zabavin. Pur și simplu, o seară plăcută.

— Dumnezeule ! exclamă ea. Va să zică... va să zică, pleci ! Așadar pleci ! Deabia ai venit și, deodată, pleci !

— „Dăruiește-mi la despărțire un bilet...” spuse lungind cuvintele Zabavin. „Ca să plec undeva cu trenul...”

— Poftim ? întrebă Gustia fără să priceapă. Ce bilet ?

— Sînt cuvintele unui cîntec... „Mi-e totuna unde mă duc, numai să pornească !” E un cîntec vesel. Nu-l știi ?

— Ai spus... Gustia își făcu de lucru la butonul aparatului de radio. Ai spus că ai un copil.

— Doi, doi ! Un băiat și o fetiță.

Zorile se iveau, neplăcute, sărăcăcioase. Fereastră se îngălbenea. Zabavin se ridică, se uită în trecut în oglindă, își văzu chipul palid și nefericit, se apropie de geam și șterse cu mîna sticla aburită.

Cerul era de un albastru decolorat, pustiu, ca de sticlă, marea se întindea uriașă, bombată și nedată, iar la vreo două sute de metri de țărm, ca o halucinație, stătea nemișcată, în ancoră, goeleta

neagră, cu luminile de poziție aprinse încă la catarg.

Cît cuprindeai cu ochii, totul încremenise — pe țărm și pe mare, totul era nemișcat, neînsuflețit și mort. Deodată, de după o stîncă se ivi un cîine imens și negru, care începu să alerge zorit cu coada în sus, și apariția lui fu atît de neașteptată că Zabavin tresări.

Se întoarse de la fereastră și se uită la Gustia. Stătea la masă, cu mîinile lipite de piept, în dreptul inimii. Ochii și-i ținea închiși și fețișoara ei mică și palidă era liniștită de parcă ar fi dormit. Zabavin își îmbracă încet mantaua.

— Gustia... e timpul, spuse el cu glas răgușit și-și aprinse o țigară. Dar, fără să știe de ce, nu izbuti să simtă tăria tutunului.

— Așa repede? Așteaptă puțin. Eu... eu imediat... Te conduc! spuse grăbită Gustia.

Zabavin se întoarse din nou cu fața spre fereastră, cu umerii încovoiați deodată, ascultînd respirația precipitată a Gustiei și zgomotul pașilor ei prin cameră.

Ieșiră împreună în cerdac. Zabavin trase în piept aerul rece și aspru, îl scutură un fior de frig și începu să privească zarea sîngerie și mușchiul încărunțit de brumă. Pășeau alături, dar nu pe cărare, ci pe o scurtătură care ducea de-a dreptul spre mare. Mușchiul trosnea sub tălpile lor. Din nou apăru cîinele deșirat, care începu să alerge după ei.

Venise refluxul, barca trasă la mal părea foarte departe de apă. Se opintiră amîndoi îndelung, congestionați la față, cu răsuflarea oprită și, în sfîrșit, izbutiră s-o desprindă de lîngă țărm și s-o împingă spre mare.

Zabavin apucă vîrsla și încep să lopăteze încet. Pe mal, cîinele atent și cu botul întins, le adulmeca urmele și, deodată, scoase un schelălăit firav, sărind cu labele ude pe nisip. Gustia ședea la pupa, cu obrazul parcă și mai smead în lumina aceea; privea peste capul lui Zabavin și mînuia visla a doua.

Apa era neobișnuit de limpede: pietre, nisip, și alge semănînd cu niște cozi de cai, plutind liniștit sub ei. Din cînd în cînd, Zabavin se oprea din vîslit și se uita la meduzele roșiatice spînzurînd nemișcate în apă, minunîndu-se cum de poate într-un asemenea minut să mai fie interesat de ceva.

Barca se izbi cu zgomot sec de bordul goeletei. Imediat, căpitanul, în tunică albastră și încălțat cu cizme înalte, își făcu apariția pe punte. Era fără căciulă, avea un păr albicios și o față tînără cu pomeți proeminenți, ușor umflată de somn.

— Tovarășul Zabavin? întrebă el, rostind cuvîntul „tovarăș“, cu accent pe litera o. Se aplecă peste bord și strigă: Aruncați capătul!

Zabavin azvîrli parîma și îi dădu geamantanul. Apoi, clătinîndu-se, se întoarse spre Gustia și făcu trei pași în direcția pupei. Gustia se ridica și stătea dreaptă, privind printre lacrimile care-i umpluseră ochii, chipul lui Zabavin.

Se sărutară îndelung și cu pasiune, pînă la durere, apoi Zabavin se întoarse cu un oftat greu și se cățărară pe bordul goeletei. Căpitanul, care îi urmărise cu o expresie serioasă, îl ajută, apoi coborî repede spre încăperile echipajului de la prova.

Peste un minut, de sub prova, începură să-și facă apariția matrozii întîrziați, încheindu-și din

mers tunicile, și goeleta prinse viață. Puntea acoperită de brumă fu pătată de urmele murdare ale cizmelor, motorul începu să trepideze, lanțul ancorei scîrții strident. Se ridică un vînt aproape imperceptibil care începu să onduleze ușor fața netedă a mării. Gustiei îi căzu pe frunte o șuviță de păr, dar n-o ridică, continuînd să stea nemișcată.

Căpitanul trecu el însuși la timonă și uitîndu-se la Zabavin ordonă „viteză redusă”. Goeleta se urni, barca în care se afla Gustia începu să se îndepărteze. La prova, stătea un marinăr ciufulit, care ridica o încărcătură cu frînghia strigînd cu voce răgușită :

— Opt ! Șapte ! Șapte și jumătate !

În adînc începură să se vadă, ca și înainte, pietrele verzui, petele întunecate ale algelor și meduzelor.

Zabavin stătea la bord și privea cum se îndepărtează tot mai mult țărmlul și barca. O vedea pe Gustia la pupa, nemișcată, în aceeași poziție. Sub bătaia vîntului prova neagră a bărcii, ridicată mult peste valuri, se răsucea ușurel, înspre țărml. Zabavin simțea cum îi vuiește capul, ochii uscați și-i simțea arzînd, dar privea într-una spre insulă, spre barcă.

Ieșind în larg, goeleta își spori viteza ; căpitanul, lăsînd în locul lui la timonă un marinăr, părăsi camera de comandă și veni lîngă Zabavin.

— Mîine seară vom fi la Arhanghelsk, spuse el încet.

Insula nu mai era acum decît o fișie îngustă și albăstruie, din care nu se mai putea distinge decît turnul alb al farului — în afară de asta

nimic. Începu puternica hulă marină, corpul vasului se cutremura sub duduitalul motoarelor. În cele din urmă dispăru și fișia subțirică, de jur împrejur era marea — valurile ei line se rostogoleau pînă la orizont. Se ivi soarele, dar împreună cu el, dinspre răsărit, apărură și norii și lumina nu izbutea să se înfiripe.

— Va fi vînt, spuse căscînd căpitanul. Hei ! Hei ! La aparate, repede ! strigă el deodată cu toată puterea. Iar dumneavoastră, poftiți vă rog, în cabină ! îl invită el pe Zabavin.

Coborîră împreună, se așezară la o masă îngustă unul în fața celuilalt și-și aprinseră cîte o țigară.

— Nu vreți să beți ceva ? îl îmbie căpitanul și începu să cotrobăie într-un dulăpior.

Zabavin bău.

— Cum e ? întrebă căpitanul. Mai torn ?

— E-n ordine, bătrîne ! spuse Zabavin. Mulțumesc.

— Dînsa era soția dumneavoastră ? întrebă din nou căpitanul, după o scurtă tăcere.

— Nu, răspunse cu voce slabă Zabavin și începu să-i tremure buzele.

— Întindeți-vă, să vă odihniți puțin, îi propuse căpitanul. Uite, patul ăsta de aici e liber.

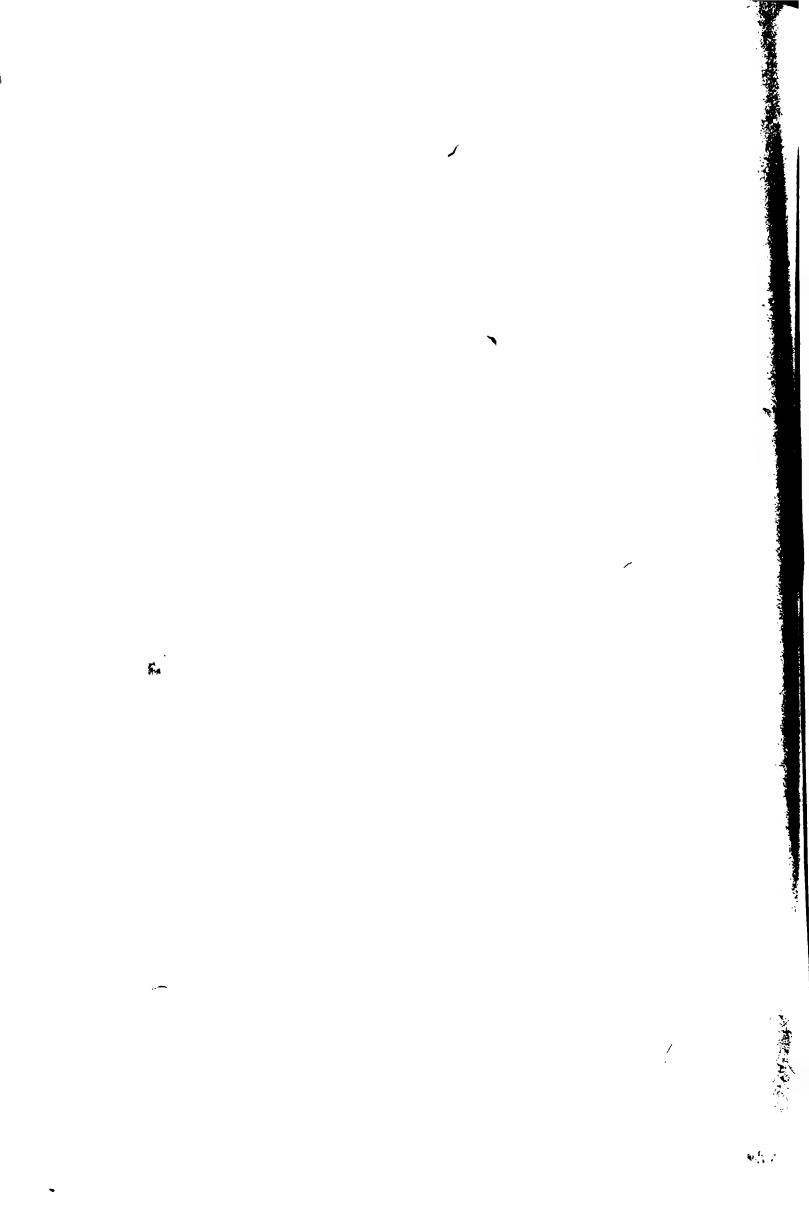
Zabavin se dezbracă ascultător și se culcă pe patul îngust și rigid, cu colacul de salvare la cap. Încăperea se ridica și se lăsa domol. Dincolo de bord clipoceă apa.

„Așadar, iată și fericirea ! se gîndi Zabavin și imediat îi răsări în minte chipul Gustiei. Iată și iubirea ! Ce ciudat... Iubirea ! *«Dăruiește-mi la despărțire un bilet...»*“

Stătea întins, mușcîndu-și cu disperare buzele și gîndindu-se într-una la Gustia și la insulă, avînd mereu în față chipul și ochii ei, auzindu-i glasul și nemaîștiind dacă e treaz sau visează...

Apa clipocea lîngă bord și sunetul acesta se-măna cu glasul unui izvor vesel, jucăuș, care nu amuțește niciodată.

Traducere de
Madeleine Fortunescu

ANATOLI KUZNEȚOV

(n. 1928)

Numele lui Anatoli Kuznețov a devenit cunoscut în lumea literară o dată cu apariția primei sale scrieri de proporții : *Continuarea legendei* (1957). De fapt, debutul său data din 1945, când adolescent încă, publicase schițe și povestiri în revistele pentru pionieri. Existența frământată pe care a cunoscut-o Kuznețov în anii copilăriei și ai adolescenței (rămas în Kievul ocupat de armatele hitleriste în timpul războiului, a fost de două ori deportat de fasciști și de două ori a evadat), a continuat și în anii de după terminarea războiului, manifestându-se, între altele, în schimbarea a numeroase meserii (își încearcă puterile în teatru, în pictură, în muzică, este tâmplar, mecanic etc.). O dată cu intrarea la Institutul de literatură „Maxim Gorki” (1954), preocupările sale literare se statornicesc definitiv. În afară de romanul

Continuarea legendei, Kuznețov a mai publicat o serie de nuvele reunite în volumul *Inima care bate* (1961), iar mai recent o nuvelă de dimensiuni mai ample, *La noi acasă* (1964). Romanul *Continuarea legendei* a fost tradus în limba franceză și a stîrnit un puternic ecou în rîndurile criticilor.

O FEMEIE

Intr-o noapte, vecinii învățătoarei Karelina auziră prin perete plînsul ei înăbușit, răscolitor.

În ultima vreme, arareori răzbătea vreun zgomot din încăperea alăturată. Învățătoarea era o femeie liniștită; nici măcar televizor nu avea.

Prima care s-a deșteptat la plînsul Karelinei a fost mătușica Fenia, speriată la gîndul ca nu cumva să fi pătruns niște hoți în casă și s-o fi strîns de git pe învățătoare. Mătușica Fenia îi trezi pe fiu-său și pe noră-sa. Dar în vremea asta plînsul conteni; doar de vreo două ori le ajunseră la ureche niște zgomote ușoare, parcă cineva ar fi mutat niște scaune dintr-un loc într-altul. Apoi se așternu iar tăcerea.

A doua zi dimineată cînd mătușa Fenia o întrebă pe vecina ei ce i se întîmplase în timpul nopții, învățătoarea îi răspunse, cam stingherită, că visase urît.

Tatiana Sergheevna Karelina avea o odaie spațioasă și, alături, o bucătărioară. Odaia și bucătărioara ocupau o treime din suprafața locuinței, o căsuță fără etaj, cu răzoare de flori în fața ferestrelor, cu grădină de zarzavaturi și cu o mică livadă.

Casa își avea povestea ei : o poveste ciudată. Se zvonise că, aici, ar zăcea îngropate niște ulcele cu bani de aur. Zvonul acesta dăinuia de mai bine de patruzeci de ani și își găsise crezare mai ales la oamenii în vîrstă, la băbuțele din împrejurimi, cu toate că nimeni nu dăduse nici-odată peste vreo monedă de aur.

Dar povestea avea un temel. Cîndva, casa în care locuia Tatiana Sergheevna aparținuse unui individ destul de bogat, administratorul unei fabrici de pielărie, ridicate în primii ani ai veacului în Zemlianka¹, o mahala mlăștinoasă și îndepărtată a orașului.

Bordeiele în care își duseseră traiul lor mizer tot soiul de cerșetori, de năpăstuiți ai soartei, vagabonzi, hoți, pieriseră de mult fără urmă. Dar, pe vremuri, Zemlianka era aidoma unei plăgi, o amenințare, un act de acuzare adus orașului. În toată mahalaua nu exista decît un singur felinar : la intrarea în cîrciumă. După lăsarea serii, chiar și poliția se ferea să se aventureze pînă aici.

Într-o bună zi, un industriaș întreprinzător începu să construiască pe malul rîulețului Griaznaia o fabrică de pielărie, fapt care înteeți duhoarea înăbușitoare și făcu să piară tot peștele, iar șuieratul sirenei trezea zi de zi mahalaua care o pornea spre ateliere.

Patronul dădea arareori pe la fabrică. Administrația fusese încredințată unui oarecare Ermolan, un polonez energic, mustăcios și isteț, care se trăgea și el dintr-o familie de vagabonzi din Zemlianka.

¹ În rusește, *zemlianka* înseamnă bordei.

Viclean și crud, înzestrat cu o minte ageră, Ermolan se pricepea să-i strunească pe lucrători cu o mînă de fier, muștruluiindu-i și silindu-i să se supună hotărîrilor lui. Pentru acest Ermolan, se construise în mijlocul Zemliankăi, din porunca patronului, prima casă adevărată.

Pe atunci, casa părea luxoasă, cu acoperișul ei de tablă, cu temelia de piatră, cu obloane sculptate, cu cornișe, cu o mică terasă și răzoare cu flori. Și cum fusese așezată în locul cel mai înalt și mai uscat, dominînd astfel bordeiele din Zemlianka, nu se știe cine și cînd îl porecli pe Ermolan „pan Eroplan“.

Despre zborul lui „pan Eroplan“, care l-a ridicat la o carieră amețitoare, s-au păstrat destule anecdote. Un singur lucru n-ar fi putut nimeni să spună, și anume ce s-a întîmplat cu el după revoluție.

La sfîrșitul anului 1917, „pan Eroplan“ dispăru pentru totdeauna în neant, iar în casa lui se mutară patronul fabricii cu fiul și soția lui, care se trăgea dintr-o familie nobilă și fusese doamnă de onoare a țarinei. La bătrînețe, doamna aceasta de neam ales fusese apucată de mania religioasă și devenise sectantă.

Puterea revoluționară îi luase industriașului și fabricile și imobilele din centrul orașului, așadar întreaga avere, nelăsîndu-i decît casa din Zemlianka. În felul acesta nu-i rămînea altceva de făcut decît să lucreze grădina de zarzavaturi a lui „Eroplan“.

Industriașul putea pe drept cuvînt să-și spună că scăpase ușor. De la o vreme, însă, începură să vină la el noaptea tot soiul de indivizi și, într-o bună zi, în zori, un fochist beat, care căzuse într-un șanț, văzu oprindu-se în fața porții o birjă

și cîțiva oameni descărcînd și cărînd în curte niște lăzi lungi, negre, însemnate cu cruci. Cum era cu mintea tulbure de băutură, crezu la început că sînt niște sicrie și fu cît p-aci să moară de spaimă. Se prea poate ca fochistul să fi visat toate astea, în timp ce zăcea în șanț, dar așa s-a născut povestea despre comoara îngropată.

Într-o bună zi, industriașul și fiul lui dispărură. Se zvoni că ar fi plecat să lupte ca ofițeri albi, mai întîi în armata lui Denikin, apoi în cea a lui Vranghel, și că la sfîrșitul războiului civil ori au murit, ori au fost împușcați.

Soția lui fu chemată la cercetări, în casă se făcură percheziții. Bătrîna simula nebunia, deși, într-o oarecare măsură, părea că într-adevăr nu e întreagă la minte. Mai tîrziu, înnebuni de-a binelea.

După 1920, locuia singură în toată casa ; umbla îmbrăcată în niște zdrențe fistichii, rupte toate, și cerea de pomană pe la cunoștințe.

Într-o zi, vecinii, mirați că n-o mai zăriseră de cîtăva vreme, sparseră ușa și o găsiră moartă, avînd întipărită pe față o expresie de groază. Multora li s-a părut ciudat că fereastra ce da înspre grădina de zarzavaturi nu era bine închisă.

Cum în casă nu mai era nimic decît pereții goi, nu avură nici cu ce s-o îngroape. De altfel, nu era nici cine s-o facă, așa că veni o căruță cu un milițian ca să ridice moarta. Cînd s-o urce în căruță, omul care mîna caii văzu scînteind ceva sub părul cărunt al moartei și-i scoase din urechi o pereche de cercei de aur bătuți cu briliante, care aveau o valoare foarte mare.

După moartea bătrînei, și pentru casa din Zemlianka începu o epocă nouă. Fiindcă nu

existau moștenitori, trecu în administrația întreprinderii locale, care o repartiză unui mecanic de locomotivă împreună cu familia sa și unor învățători tineri, proaspăt căsătoriți. Pe răzoare începură să înflorească deditei și cârciumărese; în curte, se auzea cotcodăcit de găini, iar copii zburdau în cămășuțele ieșite din pantaloni.

Totuși, nu era chip să-i scoți din cap mătușicăi Fenia, mama mecanicului de locomotivă, că era o casă nenorocoasă și asta din pricină că nepoțzii se îmbolnăveau mereu de câte ceva. Toate necazurile astea le puneă în circa bătrînei maniace religioase, care tînjea după huzurul vremurilor trecute. Mătușa Fenia istorisea cu aprindere oricui voia s-o asculte că o dată, în primăvară, se trezise din somn simțind că parcă o gîtuia cineva. Privind pe geam, înlemni de frică; i se păru că o vede aievea pe bătrîna în zdrențe negre care, clătîindu-se, îi făcea semn cu degetul s-o urmeze. Mătușica Fenia începuse să geamă, să plîngă și pînă dimineața nu-și putu veni în fire. Nu trecu nici o lună și unul din nepoței muri de congestie pulmonară.

Fiul mătușii Fenia căuta în fel și chip s-o convingă, să-i explice, ba o și certă, iar în cele din urmă, pentru a o liniști, săpă pămîntul în grădină, săpă în jurul casei, se vîrî în pivniță, mînios și blestemînd, se urcă și în pod, rupînd cu capul pînza de păianjen ce se așternuse pretutindeni. Cotrobăi prin toate ungherele. Dar nu găsi nici urmă de aur. Scoase în schimb din pivniță două ulcele roz, ciobite, care nu păreau să fi servit cîndva la fiertul mîncării. Cele două ulcele făcură ca povestea despre comoara îngropată să nu se stingă, ci, dimpotrivă, să i se dea crezare mai mult ca oricînd, spre supărarea me-

canicului de locomotivă Pavel Karpovici, care se înfuria și stucea ori de câte ori se pomenea în fața lui despre oalele de aur.

Dar mătușa Fenia nu avea dreptate. Casa lor era ca toate casele din lume, și în ea se petrecură întâmplări fericite și nefericite.

Rînd pe rînd, locatarii avură parte de boli și bucurii, de nenorociri și succese. Copiii crescură, se duseră la școală, sparseră geamuri, plecară în tabere pentru pionieri, căzură din copaci, aduseră premii. Mecanicului de locomotivă Pavel Karpovici era să i se întîmple o catastrofă, apoi a trebuit să fie operat de rinichi, și, după ani și ani, a fost decorat pentru serviciu îndelungat. Într-un timp, era cît pe ce să-l lase nevasta, dar apoi se împăcaseră, ajungînd să-și serbeze și nunta de argint.

Încăperile în care locuiau cei doi învățători erau veșnic pline de copii care veneau la băia-tul lor Andriușka, să developeze fotografii și să înalțe zmeul. Vara, trei dintre locatarii casei dispăreau : învățătorul, soția lui și fiul lor plecau în drumetie. La întoarcere, aduceau alune și conuri de brad din Siberia, scoici de mare din Caucaz și prundiș alb, pe care mătușa Fenia îl puneă în cuiburile păsărilor.

În iulie 1941, învățătorul Ilia Ilici plecă pe front și fu ucis la Odessa într-un bombardament. Tatiana Sergheevna nu izbuti nici măcar să dea de mormîntul lui.

Spre deznădejdea mamei, Andriușka, devenit bărbat la începutul războiului, plecă și el pe front. Dar soarta îl cruță.

Tatiana Sergheevna primea mereu de la el știri scurte, ba, din cînd în cînd, îi trimetea și cîte o fotografie. În tot acest răstimp, îl văzuse

o singură dată, atunci cînd Andrei se întoarse pe front, după ce zăcuse în spital. Slăbise, era parcă altul, mai puțin delicat, purta un cojoc care mirosea îngrozitor a oaie, părea străin și, mai ales, lua totul prea ușor. Tatiana Sergheevna plînsese, se văicărise, îl îndemnase să aibă grijă și să nu-și primejduiască zadarnic viața. Andriușa îi răspunsese: „Lasă, mamă! Dacă faci totul cu cap, atunci nu mai e chiar atît de mare grozăvie cum îți închipui tu.“ Cu cap desigur, dar glonteale nu alege, îl nimerește și pe cel deștept și pe cel prost.

În adîncul sufletului, însă, datorită acelei credințe de neclintit, caracteristică femeilor — poate nădejde nebunească — Tatiana Sergheevna era convinsă că Andrei avea să scape de gloanțe și obuze. Era o încredere de o forță neobișnuită, un fel de intuiție maternă, un al șaselea simț, deși, dacă, din cine știe ce pricină, scrisorile întîrzieau, în părul Tatiane se iveau mereu alte fire cărunte. Andrei trebuia să rămînă teafăr, măcar pentru faptul că-i murise tatăl, ca și cum tributul către soartă fusese plătit.

Tatiana Sergheevna Karelina fu adînc îndurerată și nu-i iertă multă vreme lui Andrei că se însurase, fără să-i ceară îngăduința, fără măcar să-i dea de veste. Făcuse totul pe neașteptate luînd de nevastă o fetișcană de pe front, care servea într-o unitate de transmisiune.

Karelina era o mamă bună, îi ierta multe, dar de data asta se simți rănită pînă în adîncul inimii. Poate că era o fată cumsecade dar, ca mamă, socotea că s-ar fi convenit să afle din vreme toate acestea. Plină de indignare, îi scrisese fiului ei o scrisoare aspră, spunîndu-i că socotește necugetat actul lui, o prostie de băiețandru, că,

de obicei, toate aceste vremelnice „neveste de front“ sînt niște destrăbălate, niște zăpăcite, care nu urmăresc altceva decît să pună mîna pe vreun ofițer burlac, ca Andrei.

Fetișcana, pe nume Irina Lopuhina, îi trimise soacrei sale o scrisoare amănunțită, adresîndu-i-se cu cuvîntul „mamă“. Dar Tatiana Sergheevna, tremurînd de indignare, îi răspunse atît de caustic, încît orice corespondență încetă.

Trei luni mai tîrziu, Tatiana Sergheevna primi știrea că fiul ei Andrei căzuse în luptele pentru eliberarea Königsbergului.

2

În noaptea cînd Tatiana Sergheevna spusese că visase urît, lucrurile se petrecuseră cu totul altfel. Dimpotrivă, ea avusese un vis frumos, un vis minunat, aducător de fericire, unic în felul lui.

Se făcea că mergea cu fiul ei, cu Andrei, prin Königsberg, Kaliningradul de astăzi. Era o zi dogoritoare de vară, copacii păreau a suferi cumplit din pricina arșitei. Se simțea viața clătitoare și trepidantă a orașului, și în jurul lor plutea boarea plăcută a florilor. Deodată, dădură cu ochii de un monument impunător, ce se înălța pînă sus, sus de tot, spre cer, și pe care erau săpate cuvintele :

„Aici sînt înmormîntați o mie două sute de ostași din regimentele de gardă, eroi căzuți vitejește la asaltul orașului și al cetății Königsberg...”

„O mie două sute...” se înspăimîntă Karelina rostind această cifră și i se păru că văzduhul se

cutremurase de un tunet îndepărtat. „O mie două sute de ostași din regimentele de gardă, eroi căzuți vitejește...”

Cîte destine umane, cîte minți înțelepte, cîte suferințe, cît sînge, cîte trupuri omenești... Andrei e numai unul dintre ei!

I se păru ciudat că, deși nu fusese niciodată la Kaliningrad, recunoscuse de îndată monumentul și locul unde era înălțat. La școala unde lucra Karelina, era o profesoară de biologie, Klava, transferată din Kaliningrad, dar aceasta îi povestise numai generalități. Și deodată, Tatiana Sergheevna se simte atît de ușoară, încît aleargă sărind într-un picior, și abia atinge pămîntul cu vîrfurile pantofilor. E o fetișcană, nu-i mult de cînd a absolvit școala medie. Ca toate fetele socoate că are viitorul în față, dar ea și-a trăit o dată viața și acum știe ce înseamnă asta; ca într-un joc de copii, însă, se presupune că nu știe și că va trebui să ia totul de la capăt, de-adevărat, serios.

Uite, curînd, peste cîteva zile, are să-l cunoască din întîmplare pe Ilia, la poștă. Apoi se vor întîlni lîngă statuia lui Gogol, se vor plimba pînă în zori, se vor duce la concertele de la Casa Populară. Apoi el îi va deveni soț, el, acest om bun, apropiat, timid, dar optimist, Ilia al ei. Vor urma anii grei de studenție, căci nu izbutesc să se mute împreună, mîncînd la cantină, se întîlnesc prin case străine, apoi sînt numiți la școli diferite. Dar Ilia nu se dă bătut și obține să fie transferat la școala ei. Vor urma alți ani grei, dar au locuință, iar clasele lor sînt printre cele mai bune, fără nici un repetent, li se decernează drapelul frunțașilor și ochii plini de admirație ai elevilor cată spre ei.

Își amintește de excursiile la lacurile Baikal, Levan și Ladoga, de conurile acelea ciudate și de piatra albă de râu, rotundă, pe care mătușa Fenia o punea în cuiburile păsărilor.

În sfârșit, va naște un băiat de trei kilograme și jumătate. Dar n-are lapte destul. Nu trece mult și copilul face diateză exudativă, iar la unsprezece luni încetează să mai doarmă noaptea, țipă într-una, chinându-se și chinându-i deopotrivă pe mama și pe tatăl său. La doi ani, trecuse prin toate bolile pe care natura le-a hărăzit copiilor. La cinci, e la un pas de moarte de pe urma unei anghine bilaterale.

Dar va trăi ! Și va deveni un fotograf pasionat, se va juca cu zmeul, va băga groaza în iepurii de casă, se va bate, va refuza cu îndârjire să stea în aceeași bancă cu fetele, apoi va veni ziua solemnă care-l va răscoli pînă în adîncul sufletului, ziua primirii în Comsomol.

Și, deodată, monstruoasa invazie germană. Ceva cum n-a mai fost niciodată : sirene, cruci pe geamuri, cruci pe aripele avioanelor, ziare aruncate pe străzi din camioane militare, coloane de recruți, școli ticsite de răniți. Ilia Ilici va muri în timpul unui bombardament asupra Odessei. Tatiana Sergheevna va continua să-l iubească și să spere, apoi îi va muri fiul, dar ea va continua să aștepte cu aceeași încordare.

Și iată că în clipa aceasta — după atîția ani — se adevărește că a avut dreptate, că simțul ei, acest al șaselea simț, n-a înșelat-o, că n-a fost zadarnică speranța ei.

— Andreika, îi spune ea fiului său, ori mai bine zis nu ea, ci fetișcana proaspătă, absolventa,

al cărei rol îl joacă. De ce nu ești în uniformă? Toți bărbații poartă uniforma, tu de ce nu o porți?

— Ți-am spus doar că am fost demobilizat, îi explică el cu răbdare, ca unui copil.

Deodată, fetișcana pornește înaintea lui Andrei, vrea să-l privească din față. Dar el se uită ba într-o parte, ba în alta, cercetează totul cu atenție (i-au scăpat atâtea lucruri în anii aceștia, a rămas în urma vieții!).

Dar ea nu se supără. E doar pedagog și cunoaște soarta mamelor care au băieți: ascultă cît ascultă povețele părinților, se alintă ascunzîndu-și fața în mîinile mamei, dar cînd se fac mari, uită de toate astea. Fetițele sînt mai legate de mamele lor. Tatiana Sergheevna e însă fericită că cel puțin poate alerga alături de el, îi poate privi chipul drag. Andrei a slăbit, trăsăturile feței i s-au ascuțit, arată ca și cum ar fi supărat, dar ea știe că asta nu-i decît o părere. Andrei e leit taică-său, un om pîinea lui Dumnezeu, rar găsești altul ca el. Desigur că băiatul își dă aere. Încruntă sprîncenele, își încrețește pielea la rădăcina nasului, dar îl trădează ochii, ochii lui căprui, strălucitori, de o nespusă bunătate. Asta-i tot ce-a moștenit de la maică-sa: ochii căprui. Taică-său îi avea cenușii. E un bărbat frumos. Ferice de fata pe care o va alege. Și ea, maică-sa, ar fi în stare să se îndrăgostească de el, întocmai ca fata aceea, întocmai cum se îndrăgostise odinioară de Ilia Ilici. Andrei e mai îndrăzneț, mai dezghețat decît taică-său. Ilia Ilici fusese un intelectual timid, unul dintre eroii lui Cehov parcă...

— Dar ce crezi, pe taică-tău l-or fi demobilizat? E doar un contingent mai vechi, îi spune ea băiatului.

— Bineînțeles, răspunde plin de importanță Andrei. Acum vom fi demobilizați cu toții.

— Da, știu, a scris și în ziare...

— Nu, mamă! o întrerupe el contrariat. Acolo e vorba de cei vii, asta-i altă socoteală. Le-ai încurcat pe toate. Noi vom fi demobilizați în primul rînd.

Auzindu-l, Tatiana Sergheevna simte o răceală de gheață. Nu rațiunea trează, ci subconștientul o fac să înțeleagă într-o clipă cît de ireală e toată situația. Andrei a existat pînă acum undeva, într-o neființă irațională, așteptînd, chinuitor, să vină eliberarea...

— Nu, nu-i așa, îi răspunde el ca și cum i-ar fi ghicit gîndurile, am avut treabă acolo.

— Ce-ai făcut? întrebă ea mirată.

— Am construit.

— Ce-ați construit?

— De toate. Dar ce, nu știi? Veneam aici în fiecare zi cu brigada.

„Atunci de ce tot privești în jur? vru Tatiana Sergheevna să-i strige. De ce nu te uiți la mine?”

Dar se rușină că nu știa despre ce vorbește fiu-său, ba, pe deasupra, mai socotise că el era cel care rămăsese în urma vieții.

— Dar pe tata nu l-ai întîlnit?

— L-am căutat, l-am căutat neconținut... Cred că și el mă caută, dar... înțelege, mamă, sîntem milioane care am căzut numai în războiul ăsta!

— Andriușka, cum să-l găsim și pe el?

— Cred că mai întâi trebuie să ne ducem la Odessa. Dar tu să nu-ți pierzi cumpătul și să nu fii îngrijorată... Doar nu-i copil mic. Poate că ne și așteaptă acasă? Adresa e tot cea veche, nu?

Tatianeii Sergheevna îi trecu prin minte un gând luminos. Într-adevăr, adresa era tot cea veche. Trebuie să dea fuga acasă în Zemlianka, pe jos, cu picioarele ei tinere și mușchiuloase!

Multe s-au schimbat pe lume! Se petrec tot felul de fapte minunate, viața a devenit așa cum a visat-o, o viață în care totul e cu putință, în care suferințele ei cumplite nu mai sînt zadarnice, ci capătă un înțeles adînc, plin de înțelepciune. Tatiana Sergheevna caută să pătrundă acest înțeles, să-l pătrundă pînă la capăt, să afle de ce merg ei, de ce merg fără odihnă, urmăriți de monumentul acesta amenințător. E de ajuns să-și întoarcă ochii pentru a vedea iar cîvintele acelea care miros a praf de pușcă și evocă bubuitul tunurilor („O mie două sute de ostași din regimentul de gardă... eroi căzuți vitejește ...“).

Ca și cînd monumentul ar fi trebuit să însoțească pe fiecare întreaga viață, de-a lungul veacurilor, pe fiecare contemporan și pe urmașii lor, ca o necesitate, altfel viața ar înceta să mai aibă vreun sens...

Trezindu-se, Tatiana Sergheevna se convinse că îi fusese cald de la soba încinsă, că toate senzațiile acelea de nespusă fericire încercate în timpul somnului se datorau faptului că dormise nu pe partea stîngă, așa cum era deprinsă, ci pe partea dreaptă.

Dar, de fapt, nu-și venise încă de-a binelea în fire. Simțea încă zvîcnindu-i în piept bucuria că, în sfîrșit, toți cei de-acolo vor fi demo-

bilizați. Apoi își spuse: „Hai, hai, trezește-te. Totul n-a fost decît un vis de la un capăt la altul...” Și, treptat, prinse a se trezi la realitate. Lucrurile își ocupau locul lor obișnuit, bluza atîrna pe scaun, acolo unde o pusese de cu seară, în timp ce lumina gălbuie a zorilor se strecura prin fereastră. Își dădu seama, însă, că pînă dimineța mai e mult, că prin fereastră răzbate lumina felinarului din stradă, învăluind într-o culoare aurie țurțurii ce atîrnau pe sub streșină. Ar fi trebuit să mai doarmă, dar somnul îi pierise, ca măturat de vînt. Tatiana Sergheevna se așază pe pat, încercă să-și spună cuvinte de îmbărbătare, înțelepte, așa cum mai făcuse și altă dată, dar arătările din vis fuseseră prea neobișnuite. Și atunci, sprijinindu-și capul de soba caldă, își acoperi gura cu palma și prinse a suspina înăbușit și monoton.

3

Karelina sosea cea dintîi la școală, foarte devreme. Apoi o urma Șubman, profesorul de matematică.

În timp ce se îndrepta spre școală, învățătoarea se gîndea că ninsese și că va face, ca de obicei, pîrtie la intrare, iar Șubman îi va recunoaște urmele și va ști că e acolo. Dar asta nu-l va mira. Bătrînul profesor va fi surprins cînd, într-o bună zi, nu va mai vedea urmele lăsate de ea.

Portăreasa școlii dormea încă. Trebui să bată mult timp la ușă pînă cînd se auziră pași înăbușiți. Zăngănindu-și cheile, mătușa Dusia îi deschise și îi dete drumul înăuntru.

La ceasurile acestea ale dimineții, școala arăta cu totul altfel decît o știau elevii. Era pustie, aveai un simțămînt de liniște și, totodată, de intimitate. Pe coridoarele cu parchetul bine frecat și strălucitor și cu palmierii nemișcați în hîrdaiele lor, era încă întuneric. Răsunau doar pașii portăresei, cînd și cînd, sau vreo ușa trîntită cine știe unde. Din penumbra pereților priveau îngîndurate portretele clasicilor.

Caloriferul arsesese toată noaptea și era foarte cald. Tatiana Sergheevna își avea locul ei preferat în cancelarie, lîngă radiator. După ce-și atîrnă paltonul și-și încălzi mîinile, se așeză la locul ei, înconjurată de reviste și cărți de metodologie și începu să-și scrie planul lecției.

Cu mai bine de patruzeci de ani în urmă, se inaugurase, într-o veche casă boierească, școala primară unde Tatiana Karelina fusese numită îndată după absolvirea școlii pedagogice. Mai păstra o fotografie din acele vremuri. Cincizeci de fețișoare, bălaie sau smeade, copii mai mari și mai mici, copii îmbrăcați ca vai de lume, în picioare cu obiele din saci, unii purtînd șepci militare care le cădeau pe ochi, alții legați cu basmale, și în mijlocul lor o învățătoare tinerică, speriată, legată și ea cu o băsmăluță. Aceasta fusese prima ei clasă.

Școala se dezvolta vertiginos ; devenind în cîrînd neîncăpătoare, fuseseră nevoiți să împartă elevii în trei serii. În 1934, fu construită o clădire nouă, ce se înălța printre căsuțele vechi și povîrnite din Zemlianka ca un Gulliver printre pitici.

Întrucît școala nu fu gata la 1 septembrie, inaugurarea solemnă cu steaguri, cîntece și răpăit de tobe, avu loc la 14 septembrie 1934.

Seara, profesorii organizaseră un banchet. Tatiana Sergheevna dansase mult, amețită de vin și de plenitudinea vieții. În seara aceea îi făcuseră rînd pe rînd declarații de dragoste directorul școlii, Denis Soloviov, profesorul de istorie, Vasia Scepkin, și cel de educație fizică al cărui nume îl uitase.

Profesorii de la școala lor erau timizi și nu le plăcea să bea, așa că de data asta o luaseră razna. Trebuie spus că și Ilia Ilici mîncase cu acest prilej o săpuneală zdravănă, fiindcă se arătase prea îndatoritor față de directoarea de studii — și numele ei îl uitase Tatiana Sergheevna.

Nu înțelegea de ce, dintre toate zilele fericite, dintre toate serbările, tocmai aceasta îi venise acum în minte.

Denis Soloviov, coleg cu ei la școala pedagogică, fusese primul lor director numit în această funcție încă din ziua cînd se deschisese școala din casa boierească. Venise la școala pedagogică direct de pe front ; era tînăr de tot pe atunci, naiv și tare prost îmbrăcat. Apoi, vreme de douăzeci de ani, fusese director de școală. În 1941, plecase pe front ca voluntar, deși era un om în vîrstă, puțin cărunt, bolnav de astmă și de ficat.

Fuseseră ani grei, cumpliți, cînd lecțiile se întrerupeau și învățătorii porneau cu elevii spre adăpostul antiaerian. După orele de școală, profesorii cărau saci cu nisip, ridicînd baricade pe străzi, iar în curte și în grădină săpau șanțuri antitanc. Într-o zi, suflul unei bombe căzute în apropiere sparse geamurile dinspre aripa stîngă, acolo unde e acum cancelaria, astfel că fură nevoiți să suspende cursurile.

Profesorii făceau tot timpul de gardă la telefonul din cabinetul directorului. Tatiana Sergheevna

era tocmai de gardă, cînd Denis Soloviov veni să-i predea cheile școlii.

Purta o pufoaică, în spate avea o ranită și în picioare cizme. „Să nu ne pierdem speranța. Poate, cîndva ne-om revedea” — spusese el și o sărutase. Mai tîrziu, Tatiana Sergheevna află că ea fusese ultimul om din școală care l-a mai văzut. Soloviov dispăru fără urmă, de parcă nici n-ar fi existat vreodată.

Karelina se evacuase spre răsărit împreună cu băiatul, cu unul din ultimele trenuri, în timp ce în jurul lor bombele cădeau cu nemiluita. Ilia Ilici se afla pe atunci la Odessa.

La Sverdlovsk, Andrei fu încorporat și el. Tatiana Sergheevna locuia cu alte cinci învățătoare la colțul roșu al secției raionale de învățămînt. Era un frig cumplit, care o silea să se scoale dis-de-dimineață și să dea fuga, înaintea altora, la școala încă pustie, dar încălzită; acolo se așeza lângă sobă și începea să-și facă planul lecțiilor. De atunci îi rămăsese această deprindere.

În 1943, cînd s-a întors acasă, școala din Zemlianka nu mai exista. Rămăseseră doar zidurile afumate și golurile ferestrelor. Mătușa Dusia îi povesti cum se petrecuseră lucrurile.

În timpul ocupației germane, în școală fusese sediul Serviciului de recrutare a forțelor de muncă pentru Germania. Cu cîteva luni înainte de retragere, hitleriștii transformaseră clădirea în cazarmă, iar în clasele de la parter făcuseră grajd pentru cai. Cînd frontul se apropiase, cazarma a servit drept spital.

În ziua cînd se retrăseseră din oraș, cîteva ofițeri hitleriști veniseră cu o mașină și dăduseră foc școlii. Clădirea arseze multe, multe zile în șir, încet și mocrnit; ar fi fost de ajuns un furtun

ca să stingă incendiul, dar în jur era prăpăd, se dădeau lupte, tunurile se aflau amplasate chiar pe terenul de sport al școlii și de acolo se trăgea, iar pretutindeni vedeai grămezi de obuze. În cele din urmă arsesse pînă la temelie, pînă la ultimul mîner de lemn.

Portăreasa stătuse ascunsă două săptămîni în pivniță, mîncînd doar cartofi. Fata ei, fostă elevă a Tatianei Sergheevna, fusese trimisă ca „forță de muncă” în Germania, să lucreze la o uzină de război, și murise acolo în timpul unui bombardament al aviației americane.

Școala se mută în vechiul conac boieresc, pe jumătate dărîmat. Ferestrele fură acoperite cu placaj, iar crăpăturile astupate cu cîrpe. Era un frig atît de cumplit, încît îngheța și cerneala în călimări. Elevii scriau pe hîrtie de împachetat și aduceau fiecare, cînd veneau la școală, o bucată de lemn.

Secția de învățămînt institui o comisie de cercetare a ruinelor fostei clădiri a școlii pentru a se vedea dacă nu există unele materiale care ar putea fi folosite la reparații sau drept combustibil. Tatiana Sergheevna făcea și ea parte din această comisie și, într-o bună zi, se duse să inspecteze școala care arsesse. Curtea era toată numai gropi, pretutindeni zăceau grămezi de bucșe și de feșe cu pete ruginii. La intrarea în subsol, unde se aflau cazanele de calorifer, dădură peste o autoșeniletă germană arsă. Prin golurile ferestrelor se vedeau grinzile căzute. Cînd Tatiana Sergheevna se uită în clasele ei de odinioară, zări o serie de cîrlige mari de fier, ruginite, bătute în șir pe pereți. Nu știa să fi existat pe vremuri și nu putea înțelege la ce serviseră, dar deodată își aminti că, după cum îi

istorisise portăreasa, la parter fusese grajd pentru cai.

Spre marea mirare a Tatiane Sergheevna, comisia constată că cele două scări de piatră care duceau pînă sus în pod rămăseseră intacte. Oamenii încercară să le urce, dar pe trepte erau îngrămădite bucăți de moloz și de fier răsucit. Îndărătul ușilor de pe palier erau goluri, prăpăstii. În crăpăturile pereților își făcuseră cuib stăncuțele care se înălțară în văzduh, țipînd, cînd se iviră oamenii. De-a lungul scării, pereții își păstraseră culoarea, numai pe alocuri zugrăveala se scorojise din pricina căldurii. În sfîrșit, Tatiana Sergheevna își recunoscua școala. Pe aceste trepte urcaseră mii de copii, le urcase gîfiind Denis Soloviov sau, în fugă, Andriușka, le urcase și ea cu Ilia Ilici. Nu știa cum, dintre toți oamenii aceștia, doar ei îi fusese dat să se întoarcă și să vadă ruinele rămase.

Apoi profesoarele și copiii din toate clasele începură să se ducă în fiecare zi la școala veche. Se duse și ea cu clasa ei. Veseli, țipînd cu glas ascuțit, copiii trăgeau din mormane bucăți de tablă, dădeau la o parte grămezile de cărămizi, pînă cînd, în cele din urmă, ajunseră la pardoseala de mozaic din vestibul care rămăsese intactă.

Școala fu reconstruită în 1946. Tot ceea ce se petrecuse pînă la această dată se contopi în amintirea Karelinei într-o singură imagine, în care se suprapuneau cărămizi cenușii, ude, afumate, bucăți strîmbe sau rupte de tablă, cerneală înghețată, sobe de tuci fumegînde, alimente pe cartelă, cizme găurite. Fuseseră de bună seamă și zile însorite, zile de vară, dar ea nu-și amintea de ele, de parcă tot timpul geruise și plouase.

Dacă asemenea magnetofonului, zidurile ar fi putut înregistra și păstra sunetele, dacă ar fi putut reproduce tot ceea ce le fusese dat să audă, de la „recrutarea forțelor de muncă pentru Germania“ — acest neînchipuit salt al istoriei sociale înapoi, această întoarcere spre epoca sclaviei — și pînă la nechezatul cailor în clase, zgomotele din cazarmă, gemetele răniților sau ale muribunzilor, bubuitul bîrnelor în cădere, țipetele stăncuțelor speriate, strigătele copiilor de șapte și opt ani, care „reconstruiau“, — toate acestea ar fi fost de-ajuns pentru ca un om să-și iasă din minți.

Dar zidurile n-au memorie. Și omul uită, altfel n-ar mai putea trăi. Astăzi, micuții elevi strigă, zburdă, se bat pe coridoare, își dau drumul în jos pe balustrada aceleiași scări, iar ea, Tatiana Sergheevna, se duce, vine... și mătușa Dusia umblă de colo-colo, bombăne, îi ceartă pe copii, își zăngănește cheile, de parcă nicicînd n-ar fi existat o Zemliankă a vagabonzilor, mizera Zemliankă a proprietarului fabricii de pielărie, cu „pan Eroplan“, de parcă nicicînd n-ar fi existat copii îmbrăcați în sac din fostul conac boieresc, nici inaugurarea școlii celei noi, nici baricade, cîrlige de fier pe pereți și cuiburi de stăncuțe în crăpăturile zidurilor...

Dar oare cu asta s-a încheiat istoria? Ce va mai fi? Și cum?

Zgomotul îndepărtat al unei uși trîntite, apoi pași tîrșiți o făcură pe bătrîna învățătoare să se smulgă din meditațiile ei. Venise Șubman.

Adus de umeri, profesorul intră grăbit, ținînd sub braț o servietă ponosită, deschisă, din care ieșeau rigle, echere, compasuri.

Nenumărate generații de elevi își aminteau de această servietă, pe care o porecliseră „bombar-

dier". Cu vreo cinci ani în urmă, profesorii se înțeleseseră ca, la aniversarea lui Șubman, să-i dăruiască o servietă elegantă, cu o mulțime de despărțituri, care se închidea cu niște curele și avea monograma lui.

Atenția colegilor îl mișcase nespus de mult pe bătrînul profesor, care venise de cîteva ori la școală cu servieta cea nouă, dar, după aceea, se reîntorsese la vechiul „bombardier” și, de atunci, nimeni nu-l mai văzuse cu aceea dăruită de colegi.

4

— Ce zăpadă e anul ăsta în martie! spuse Șubman scoțîndu-și galoșii și așezîndu-și „bombardierul” pe masă. Și anul trecut a nins în martie...

— Nu te simți bine? îl întrebă grijulie Tatiana Sergheevna.

— Pur și simplu filozofez, mormăi Șubman scoțînd din servietă un teanc de hîrtii.

Ținea lecții la șapte clase și era greu de înțeles cum de izbutise, cu toată zăpăceala lui, să nu se încurce în tot acest haos de teme acasă, caiete de exerciții în clasă, lucrări de control.

Avea două fete măritate, una cu un inginer la Leningrad, alta cu un zidar la Saratov, care îl chemau mereu la ele, dar bătrînul nu se urnea din loc, trăind de unul singur, în locuința lui de văduv, la marginea Zemliankăi, o casă fără confort, în care trebuia să-și aducă apa de la cișmea cu găleata. Elevii îi tăiau lemnele și-l ajutau să transporte la poștă coletele pe care le trimitea în fiecare săptămînă.

Dacă îl întreba cineva de ce nu le face pe plac fetelor și nu se mută la ele, bătrînul Șubman striga supărat că nimic nu e mai rău decît să locuiești împreună cu copiii tăi. Te cheamă ei și te îmbie, dar, de fapt, socrul e bun numai atunci cînd vine din cînd în cînd în vizită, avînd grijă ca aceasta să fie cît mai scurtă.

— Desigur, așa cum scrie undeva, omul a evoluat de la stadiul de maimuță, a învățat să-și șteargă nasul, a născocit galoșii și reactorii atomici. Dar, în esență, s-a schimbat oare viața? Iată ce gînduri năstrușnice îi trec prin minte unui bătrîn, continua să mormăie Șubman.

— Dar ce, dumneata ești bătrîn, Mihail Isakovici? îl întreabă Karelina.

— Sînt bătrîn și am dreptul să mă gîndesc cît de lipsită de sens e viața, răspunse Șubman, scuturîndu-și în coș firimiturile din servietă. Aș da orice să încerc încă o dată simțămîntul acela de uimire și de dragoste, care este un har al tinereții! Și ți-o jur, Tatiana Sergheevna, că aș plăti nu știu cît pentru această capacitate de a te minuna, nu ca să am obrajii rumeni, mustați și putere, să ne înțelegem bine. Ceea ce te îngrozește mai mult la bătrînețe nu este decăderea trupului, ci anchilozarea spiritului. Mă exprim foarte naiv, nu-i așa?

— Poate că și noi înșine sîntem vinovați, oftă Tatiana Sergheevna. Și simți dintr-o dată nevoia să împărtășească cuiva sentimentul încercat cu puțin înainte, cînd își imaginase cum arăta școala pe cînd era cazarmă germană, apoi spital și, după aceea, cînd arseese. Avem de ce să ne minunăm. Spune-mi, te rog, de pildă, nu e vrednic să te minunezi de faptul că între zidurile

acestea învață iar copii, pe care coșmarurile trecutului nu-i ating cîtuși de puțin ?

— Coșmarurile trecutului ! izbucni Șubman. Cînd o să te apropii de optzeci de ani o să vorbești ca mine. Căci nu vei avea prilejul să devii o bunică grăsulie și bună, n-ai să te poți cufunda în griji de familie, ai să rămîi singură. Are să-ți mai rămînă un an-doi de trăit. În martie are să ningă și ai să-ți spui că totul e un coșmar. Și noi am avut copii, care n-aveau nimic comun cu grozăviile trecutului. Dar, curînd, aceste grozăvii au început să ne privească. Am început să învățăm, probabil, pentru ca, la rîndul nostru, să-i putem învăța pe alții. Am făcut-o conștiincios, ani și ani în șir, o viață întreagă, pentru ca ei, acești copii, să ne ia locul și să învețe la rîndul lor alți copii, pînă cînd vor muri și ei, dar în martie va ninge mereu. Ce simplu și ce ciudat ! Cine a născocit și cui îi folosesc toate astea ? Iartă-mă ! spuse morocănos Șubman și se adînci în caietele lui.

Tatiana Sergheevna nu-i răspunse. Ce ar fi putut răspunde la acest strigăt atît de ciudat al unui om bătrîn, mai potrivit unui tînăr pesimist, decît unui ins care se află la capătul vieții ! De altfel, ziua aceasta începuse în totul cam neobișnuit. În fiecare dimineață, Tatiana Sergheevna și Șubman ședeau fiecare în colțișorul lui și lucrau în tăcere, schimbînd arareori cîte un cuvînt fără importanță. Amîndoi se pricepeau să tacă și se complăceau în mușenia lor.

Tatiana Sergheevna avea elevii din clasa întii pînă într-a patra. Șubman preda la clasele superioare. Elevii Karelinei treceau apoi la bătrînul profesor și ea recunoștea pe caiete numele atît de cunoscute, bucurîndu-se dacă cei mai buni

„matematicieni“ ai ei se remarcău și la orele lui Șubman.

— Ce-ți mai fac nepoții, Mihai Isakovici? îl întreabă Karelina după o clipă de tăcere. Cum merg treburile la Leningrad?

— La Leningrad merg bine. Dar la Saratov prost, răspunse Șubman nervos. Nu știu ce să spun: băiatul are nouă ani, de cîțiva ani îl doare stomacul și nimeni nu-l poate vindeca. Ce-o să se întîmple mai departe?

— Dar doctorii ce zic?

— Doctorii! Doctorii! Ce să zică! Nimic! Nu se pricep la nimic! Iar mie nu mi se scrie nimic, mi se ascunde totul, poate că are colită, poate că are ulcer, poate și mai rău. Nu știu nici măcar unde să alerg, ce medicament să-i caut.

— Cîndva i-am doftoricit pe ai mei cu un medicament miraculos pentru stomac, spuse Tatiana Sergheevna. E aloe sau, cum i se mai spune, „planta veșnică“.

— Foarte bună idee! Am să fac rost și am să-i trimit, exclamă Șubman. Îți sînt nespuse de recunoscător. Vreau să-mi trăiască nepotul și vreau să mai trăiesc și eu, de aceea sînt atît de furios pe cei care născocesc bombele atomice în loc să-și îndrepte toate forțele și toate mijloacele spre prelungirea vieții. Ce paradox: să inventăm mijloace de distrugere și nu de prelungire a vieții!

— Acestea sînt căile ciudate pe care se mișcă progresul, observă Karelina.

— Bătrînul Bernard Shaw spunea: ce tot flecăriți despre progres? În ultimii trei mii de ani, nu prea îmi amintesc de nici un fel de progres. Așa sau cam așa vorbea el, da! Oamenii au vrut întotdeauna să trăiască, totdeauna

au iubit, au suferit și au murit, indiferent dacă au cunoscut sau nu secretul bombei atomice...

— Nu vorbi așa, Mihail Isakovici ! îl rugă Tătiana Sergheevna.

— Tînăra generație de astăzi are nervii grozav de obosiți, continuă Șubman fără s-o ia în seamă. Din cauza radiațiilor atomice au început să se nască copii-monștri, totul e primejdios, primejdioase sînt pînă și undele radiofonice, cu care recent americanii au reușit să ucidă o duzină de maimuțe. Sau numești poate progres mijloacele sălbatice, mai sălbatice decît în epoca de piatră, cu care au fost exterminați oamenii ? O știi mai bine decît mine, ți-ai pierdut soțul și fiul.

— N-ai dreptate, Mihail Isakovici, îi răspunse Karelina, căutînd din răsputeri să se stăpînească. Trebuie să cumpănești cine a ucis și în ce scop. Trebuie să ții seama de asta dacă vrei să înțelegi ceva.

— Dacă prin voința unor noi monștri se va isca iar un război și omenirea întreagă va fi aruncată în aer, să văd eu cum ai să mai cumpănești atunci, strigă Șubman.

— Asta n-are să se întîmple !

— Cine ți-o garantează ?

— Nu știu, nu știu... Dar asta nu trebuie să se întîmple. Nu se poate ca suferințele a mii de generații să nu fi folosit la nimic ! Ai să vezi, ai să-ți aduci aminte de cuvintele mele ! spuse Tătiana Sergheevna cu durere în glas și vorbind anevoie. Ce să-ți mai amintesc ?... Viața îngrozitoare a oamenilor primitivi, sclavia din Egiptul antic, iobăgia rusă, în sfîrșit Zemlianka și fabrica ei de pielărie. În paradoxul lui Bernard Shaw pe care l-ai citat, scriitorul a vrut să spună cu totul altceva ! Adu-ți aminte de ciuma me-

dievală, de vărsatul negru, de holeră !... Energia atomică se aplică în tratarea cancerului... De ce mă îndurerezi cu bună știință, amintindu-mi de soțul și de fiul meu ? E limpede că nu-ți pot replica nimic și recurgi la asemenea argumente crude ! E îngrozitor... e greu ca rațiunea să te poată face să înțelegi cum fiecare pas înainte se realizează cu prețul unor asemenea sacrificii... Dar, Mihail Isakovici, poate că nepotul dumitale n-are să învețe să tragă în oameni și nimeni n-are să tragă în el ! Majoritatea zdrobitoare a oamenilor, cei mai buni dintre ei, s-au maturizat într-atît, încît au ajuns la ideea că trebuie înfăptuită o astfel de viață. Așadar există totuși un sens, toate au avut un sens... Noi o să murim, o să ne ducem, am trăit destul, am trăit cinstit. Mie, de pildă, mi se pare că am obosit să trăiesc, spuse ea curmînd deodată discuția.

— Cum se ia aloe ? întrebă Șubman. Nu mi-ai explicat...

— Trebuie să pui la macerat în vin roșu, dulce, bucățele din această plantă și să bei lichidul pe nemîncate, cîte o linguriță de ceai, îi răspunse Tatiana Sergheevna. Dar și mai bine e să mesteci, tot pe nemîncate, o bucățică de frunză verde. Alor mei le ajuta...

Școala începuse să învie, se auzeau tot mai des uși trîntindu-se, răsunau voci. Căci așa cum sînt elevi care întîrzie, tot așa sînt și dintre cei care vin dis-de-dimineată, aleargă prin clasă, pocnesc băncile, scoțînd-o din răbdări pe mătușa Dusia. De ce n-or fi stînd acasă, ce-i atrage la școală ?

În cele din urmă sosește și directoarea de studii, sosesc și cele două prietene, Vera și Klava,

două profesoare tinere, nemăritate. Una predă istoria, cealaltă, cea care s-a transferat din Kalingrad, biologia.

5

— Ce clasă de elevi obraznici mi-ați lăsat, Tatiana Sergheevna, i se adresează Klava. Refuz să le mai fiu dirigintă, dacă nu stați serios de vorbă cu ei.

E vechea poveste. Trecînd în clasa a cincea, despărțindu-se de învățătoarea cu care se deprinseseră timp de patru ani, elevii erau neastîmpărați, nu se împăcau cu nimeni, profesorii veneau să se plîngă Tatianei Sergheevna și ea se vedea nevoită încă mult timp după aceea să-și „patroneze“ fosta clasă, să se ducă și să le vorbească. De altfel și pe ea fiecare nouă despărțire de o clasă pe care o îndrumase, o îndurera.

— Închipuiți-vă, spuse Klava. Aseară, venind la laboratorul de biologie, i-am găsit pe toți strînși grămadă, pe podea, și făcînd curse de broaște. Iar unul dintre ei mi-a vîrît o broască în servietă! Asta-i isprava lui Habarov! Preferatul dumneavoastră!

— Am să stau eu de vorbă cu ei, îi făgădui Tatiana Sergheevna. Iar dumneata, Klavocika, fii mai înțeleghătoare. Ai să vezi că n-am greșit în ce-l privește pe Habarov, e un băiat tare isteț, numai că are cam prea multă energie. Copiii de felul lui sînt mai greu de strunit, dar dacă ai să reușești s-o faci, ai să vezi că, în clasa a zecea, are să se îndrăgostească de tine, iar la despărțire are să bocească.

— De mine nu se îndrăgostește nimeni, Tatiana Sergheevna, spuse Klava în glumă, făcînd un gest de deznădejde cu mîna. De fete bătrîne ca mine nu se mai îndrăgostește nimeni.

— Nimeni nu știe cînd și cum vine dragostea. Cîte cazuri cu totul neobișnuite nu se întîmplă !

— Și eu ce să fac, să stau să aștept acest caz cu totul neobișnuit ? întrebă ironic Klava.

Hotărît, era o altfel de zi decît toate celelalte, întoarsă pe dos. În ce să-și găsească un refugiu pentru a alunga gînduri ca acestea ? „Da, e o generație de fete nedreptățite de soartă, își zise cu o logică femeiască Tatiana Sergheevna. Logodnicii lor au căzut în război, iar ele caută să braveze, muncind cu elan și voie bună, dar anii trec, și mai ales aici, la noi, la școală, cum ar putea să-și găsească un soț ? Dacă stai să te gîndești, asta nu-i un fleac, e o tragedie...”

Zbîrniitul brusc al soneriei o făcu să tresară. De patruzeci de ani o tot auzea, dar în ziua aceasta îi trecu pentru prima oară prin minte gîndul că parcă ar fi la teatru. Soneria sună, ea intră în scenă, apariția ei e așteptată de o mică sală de spectatori, și patru ore de-a rîndul va juca în fața acestei săli neastîmpărate, ținîndu-le trează atenția încordată sau, dimpotrivă, împrăștiată, fără să-și fi învățat dinainte rolul. Trac nu mai are de multă vreme, deși, altădată, fetișcanei speriate, cu băsmăluță pe cap, totul i se păruse atît de înspăimîntător și de complicat ! Nu numai că găsea broaște în servietă, dar îi puneau scaune cu picioarele rupte, îi așezau sub masă pocnitoare care făceau un zgomot asurzitor, sau o loveau din spate cu praștia.

Un om nervos, fără răbdare, și-ar fi spus că nu sînt copii, ci o adunătură de mici fiare. Dar cît de

mult au îndrăgit-o mai apoi, și cît de mult s-a apropiat și ea de ei ! Știa că dacă se va duce în clasa Klavei, copiii vor sta cuminți, privind-o cu ochi vinovați, rugători, iar ea are să le facă morală, are să-i mustre, are să le spună cuvinte aspre, care o să-i facă să se rușineze. La urmă, însă, ei au s-o înconjoare și au să-i spună cu glas plîngăreț : „Ce rău o ducem fără dumneavoastră, Tatiana Sergheevna ! Învățați-ne mai departe tot dumneavoastră, n-avem nevoie de altcineva...”

Așa s-a întîmplat cu toate clasele, așa va fi și cu cea de acum. E adevărat că, treptat, treptat, încep s-o uite, iar după ce termină școala, e mare lucru dacă o mai recunosc și o mai salută pe stradă. Unii îi trimit scrisori, dar asta se întîmplă arareori. Și cum ar putea fi altfel ?

Tatiana Sergheevna își luă catalogul, se ridică de pe scaun și porni spre „scenă”.

La intrarea ei, micul auditoriu se sculă cam nedisciplinat în picioare, pocnind pupitrele. Învățătoarea strigă catalogul, privind cu un interes nou, proaspăt, fețele cunoscute, de parcă s-ar fi așteptat să le vadă în ziua aceea într-o lumină nouă.

Ghici în privirile lui Bobrov că nu-și făcuse temele și-l strigă să iasă la tablă. Presupunerea ei se adeveri. Bobrov era îngrijorat și speriat. Tatiana Sergheevna îl certă aspru, dar nu-i puse doi.

Afară, în vîrfurile salcîmului, un stol de vrăbii se luase la bătaie, făcînd o zarvă grozavă, și toți copiii își întoarseră capetele spre fereastră.

Tatiana Sergheevna privi și ea într-acolo. Vrabiele se războiau cu îndîrjire și zarva lor avea ceva nespus de primăvărat. Mugurii salcîmului erau umflați, zăpada se topea, de pe acoperiș și-roia apa...

După ce-i lăasă pe copii să privească la bătaia vrăbiilor pînă se plictisiră, Tatiana Sergheevna oftă și-l scoase la lecție pe Tomașek, un băiețel roșcovan, stîngaci, care se bîlbîia cînd răspundea. Ceilalți elevi îl ascultau cu capul plecat. Se vedea că știe lecția, că a învățat-o sîrguincios, dar că nu e în stare să se exprime frumos, iar, de emoție, a și uitat ceva. În sinea ei, Tatiana Sergheevna își spunea că Tomașek ar trebui să se dezbrace de timiditatea lui, să se deprindă să-și expună corect gîndurile, de aceea îi puse „bine“, deși îi păru rău numaidecît.

O chemă apoi la tablă pe Belenkaia, premianta clasei. Fetița se ridică din bancă cu atîta plăcere, de parcă abia ar fi așteptat această clipă. Belenkaia vorbea repede, cu ușurință, copleșită de fericirea că știe totul și temîndu-se ca nu cumva să fie întreruptă. Tatiana Sergheevna îi făcu pe plac și o lăasă să spună toată lecția fără s-o întrerupă, dar apoi regretă. Nu trebuia să procedeze așa, trebuia măcar din cînd în cînd să-i pună în catalog cîte un „bine“. Belenkaia, însă, te uluia într-atît prin faptul că știa întotdeauna lecțiile la perfecție, încît ar fi fost nepotrivit să-i pui întrebări suplimentare și să-i ceri ceva în plus. Bătrîna învățătoare îi puse un „foarte bine“, deși nu-i făcea o plăcere deosebită. În sinea ei, avu din nou remușcări că-i pusese numai „bine“ lui Tomașek.

— Tatiana Sergheevna, Triapkin a băut cernelă, sare cu gura Zina Mosina, pîrîtoarea clasei. Și fiindcă i se dădu un ghionț în spate, ea strigă : Habarov mă bate !

— Habarov, ridică-te în picioare, spune Tatiana Sergheevna, știi doar că e grozav de urît ca un bărbat să bată o femeie.

— Mi-a scuiat în ureche, se dezvinovățește bosumflat Habarov.

— Nu-i adevărat, am făcut-o fără să vreau, răspunse cu glasul ei ascutit Zina Mosina. Dar el de ce-mi spune „javră“¹, ce-s eu, cățel?

— Triapkin, hotărăște Tatiana Sergheevna, du-te și spală-te pe gură. Nu trebuia să bei cerneală, fiindcă e otrăvitoare. Iar tu, Habarov, stai jos!

Cu buzele negre și cu dîre de cerneală pe bărbie, tîrșindu-și picioarele, Triapkin străbate alene clasa și o pornește spre ușă.

Tatiana Sergheevna știe că asta așteptase Triapkin și că pînă la sfîrșitul orei n-are să se mai întoarcă. Are să se vînture pe coridoare și apoi o să urce în pod. Dar ce putea să-i facă? În halul acela, nu era potrivit să-l lase în clasă. Tatăl lui, directorul unui magazin, îl snopea în bătăi, iar maică-sa, o femeie tare cumsecade, era grozav de amărîtă că băiatul învață prost, dar Triapkin era nemaipomenit de leneș și nici strădaniile părinților, nici cele ale învățătoarei, nu dăduseră încă nici un rezultat.

Și Zina Mosina, fata unei muncitoare de la fabrica de cartoane, îi făcea multe necazuri bătrînei învățătoare. Porecla dată de copii nu era în-țimplătoare. Cu fiecare avea ceva de împărțit, dar vinovați erau întotdeauna ceilalți, ca de pildă — astăzi — Habarov, un băiat potolit și serios. Era fratele mai mic al lui Habarov despre care se vorbea la cancelarie — la fel de sincer și de cinstit ca și el, dar mai închis, mai cuminte, spre deosebire

¹ Joc de cuvinte în limba rusă între numele de familie „Mosina“ și „mosika“ — javră, cățeluș.

de celălalt care dădea dovadă de o energie nestăvilită.

Incidentul s-ar fi putut încheia prin restabilirea adevărului : cine a scuipat în urechea celuilalt, și așa mai departe, dar învățătoarea se simți cuprinsă de o oboseală atât de cumplită amestecată cu nepăsare și de o tristețe atât de coplesitoare, încât își puse mâinile subțiri, cu pielea zbîrcită, pe catalog și spuse :

— Să iasă la lecție Aptekareva.

Aptekareva era fiica unui activist de partid, cu o muncă de mare răspundere. Înaltă, frumușică, avea părul legat cu funde, și în picioare pantofiori eleganți ; șorțul era întotdeauna călcat fără o cutișoară. Toate acestea vădeau dragostea și grija mamei. În ochii ei mari, frumos croiți, întrebători, se reflectau ferestrele și bucăți din cerul de martie. Era o fată drăguță, un copil bun, care se dezvolta normal și nu pune probleme.

„Ce te așteaptă în viață ? se gîndi profesoara în timp ce eleva spunea lecția. Ai să te faci mare, ai să fii o fată ca toate celelalte, apoi din Aptekareva ai să devii Ivanova, Petrova, Habarova, ai să faci cunoștință cu cel care ți-e sortit să-ți fie soț, la poștă, la un concert sau într-o excursie... Ai să dai viață unui băiat, care are să devină fotograf-amator pasionat sau are să construiască aparate de radio... sau vei avea o fetiță, pe care ai s-o dîchisești, ai să-i calci panglicile. Și-apoi...”

— Tatiana Sergheevna ! Petrov aruncă o rachetă ! sare cu gura „javra”.

— Dă-o-ncoace ! poruncește Tatiana Sergheevna.

— N-am nici un fel de rachetă, răspunde Petrov cu o privire șireată, și ridică mâinile, vrînd să dovedească adevărul spuselor sale.

— Mai așteaptă puțin, după ce ai să termini cu învățătura, ai să lansezi rachete adevărate, dar deocamdată stai locului, îl muștră cu severitate învățătoarea.

Știa că Petrov are pe genunchi o săgeată de hîrtie, dar n-avea chef să lungească discuția și continuă să asculte distrată ce spunea Aptekareva.

„Copiii mei, se gîndi învățătoarea, ființe dragi...”

Între timp, fetița terminase și o privea cam nedumerită.

— Treci la loc. Ți-am pus „foarte bine”, spuse Tatiana Sergheevna șovăind, căci de fapt nu ascultase răspunsul elevei. Acum să scriem... Deschideți caietele. Scrieți : *Dictare*. Ascultați cu atenție și căutați să nu faceți greșeli : „*Partidul Comunist duce popoarele spre fericire și pace...*”

6

Întorcîndu-se acasă, Tatiana Sergheevna scoase, ca de obicei, din cutia de scrisori *Izvestia* și *Pionerskaia Pravda* ; mai era și o scrisoare oficială.

Deschise scrisoarea fără prea multe emoții și citi :

„*Mult stimată tovarășă Karelina ! Ca răspuns la cererea dvs. vă aducem la cunoștință că, din păcate...*” etc. Pentru identificare, i se cerea din nou, a nu știu cîta oară, să indice numele și prenumele, anul și locul nașterii, gradul în armată și alte date auxiliare.

Karelina însă nu știa nimic din toate acestea, nu păstrase nici măcar acea unică scrisoare trimisă de Lopuhina, ci o rupsesese și o aruncase. Me-

morase doar încheierea : „*Nora dumneavoastră iubitoare, Irina*“.

Cu toate acestea, și Crucea Roșie și multe alte organizații cărora li se adresase, căutaseră s-o ajute, făceau cercetări, dar de fiecare dată venea același răspuns : „...*Din păcate*...“

„Cîți ani să aibă Lopuhina ? Dacă e încă în viață, trebuie să fie ceva mai mare decît Klava, profesoara de biologie.“ În casă era ghețarie. Tatiana Sergheevna își schimbă rochia, aprinse focul în sobă, apoi își încălzi mîncarea gătită cu o zi înainte. Iarna își pregătea totdeauna mîncare pentru trei zile, căci era frig și se păstra bine. Spălă apoi vasele și mătură pe jos, fără să stăruiască prea mult pe la colțuri.

Îi trecu prin minte că dacă n-ar face curățenie, odaia ar arăta așa cum mai fusese cîndva : pustie, prăfuită, doar fără cerceii de briliante pe care-i purta maniaca aceea religioasă...

Intr-un tîrziu, mătușa Fenia bătu la ușă și intră aducînd o strachină acoperită cu un ștergar, plină cu piroști calde, prăjite în untdelemn. Era „specialitatea“ casei. Bătrînica socotea de datoria ei să-i aducă din cînd în cînd Karelinei piroști și, totodată, să mai stea nițel de vorbă cu ea. Pentru Tatiana Sergheevna, „specialitatea“ casei fusese odinioară budinca cu mere, dar de mulți ani încetase să mai facă această prăjitură. Budinca își pierduse farmecul pentru ea.

Mătușa Fenia era o băbuță scundă, îndesată, în veșnică mișcare și tare vorbăreată.

— Mănîncă-le, mănîncă-le sănătoasă, că prea ai slăbit, draga mea, și n-are nimeni grijă de dumneata.

— Mătușă Fenia ! îi răspunse tristă Tatiana Sergheevna, noi femeile slăbim nu atunci cînd

nu ne poartă nimeni de grijă, ci atunci cînd noi n-avem cui purta de grijă...

— Ce-s vorbele astea ? Ești sănătoasă, ești stăpînă pe viața ta, n-ai griji ! Nu-ți mai face inimă rea ! Cînd stai să te gîndești cîte griji au și ce greu o duc alte femei ! Au atîta treabă, că nici n-apucă să trăiască, pe cînd dumneata, draga mea, o duci bine, ești chiar de invidiat ! Nu te mai gîndi la nimic, nu te mai întrista, mănîncă ! Eu așa zic — și mătușa Fenia își coborî într-atîta glasul că vorbea în șoaptă — eu zic că noaptea trecută ai visat-o pe sectanta aia rea, că prea ai gemut. Dar nu te mai gîndi la ea. Dă-o încolo de afurisită, zău așa, Tatiana Sergheevna !

Învățătoarea zîmbi și, pentru a o liniști pe bătrînă, spuse :

— Fii pe pace, n-am visat-o pe sectantă !

Dar, fără să vrea, se gîndi că nici sectanta aceea nu fusese totdeauna o bătrînă afurisită, că odinioară, demult, fusese și ea copil, o fetiță cu pielea trandafirie, de neam boieresc, poate că semănase cu Aptekareva, și — cît de ciudat ! — și ea avusese un soț și un fiu, care muriseră amîndoi.

— Doamne ! exclamă ea, înspăimîntată de ceea ce îi trecuse prin minte. I-au murit și soțul și băiatul, apoi ne-am mutat noi în locul lor, și mi-au murit și mie și soțul și băiatul.

— Soarta nu alege, oftă băbuța. De asta te-am îndemnat să nu te mai necăjești zadarnic.

— Au murit amîndoi.

— Da, dar gîndește-te pentru ce au murit, spuse bătrînica pe un ton naiv și totodată înțelept. Nu-i pune pe aceia într-o oală cu dumneata.

Tatiana Sergheevna o privi fără să-i înțeleagă vorbele, copleșită încă de gîndul acela curios, aproape superstițios...

— Erau oameni răi aceia, oftă iar mătușica Femia. Dumneata nu-i ții minte, dar eu îi știu. La doisprezece ani, am început să le spăl, îmi jupuiam pielea frecînd rufe, și-mi dădeau numai cincisprezece copeici pe zi. Seara veneam acasă, în bordei, și mă porneam pe bocit, iar dimineața mă duceam iar la lucru. Și asta pentru cincisprezece copeici pe zi ! Iar cînd am crescut oleacă, am început să mestec piei puturoase în cazane, pentru treizeci de copeici pe zi. Plecam la lucru cînd abia se crăpa de ziuă, și mă întorceam acasă cînd se lăsa noaptea. De-abia-mi tîram picioarele de osteneală. Amarnică era viața ! Și pe de-alde noi nici nu ne-ar fi lăsat să intrăm în casa lor !... Umblau numai cu trăsura, cu oamenii se purtau de parcă erau vite, o țineau numai în chefuri și baluri, în baluri și chefuri, i-am văzut eu... de aceea și-au apărat cu ghearele și cu dinții avuțiile, pentru ele au murit... Pentru aurul lor ! N-am carte, dar am văzut în viață atîtea, că altuia i-ar fi ajuns pentru trei vieți...

Tatiana Sergheevna știa ce viață amărîtă dusese bătrîna. Se născuse în Zemlianka și aici crescuse. Primul ei bărbat, meșter instalator, fusese un bețiv fără pereche. Îl călcase într-o noapte o căruță cu lemne. Avusese cu el patru copii : doi muriseră înainte de a împlini un an, al treilea la doi ani, doar ultimul rămăsese în viață. Îl trimisese să slugărească, iar ea lucra la fabrica lui „pan Eroplan“. Urmase apoi războiul, foametea, și băia-tul plecase cu ostașii roșii.

Femeia se gîndi să se ducă la țară, la socrii ei. Pe drum o siluiră niște cazaci beți și-n noaptea aceea vru să se spînzure în pădure, dar un cioban bătrîn o hotărî să-și schimbe gîndul. Cînd a venit Armata Roșie a urmat-o și ea ; le pansa rănile

ostașilor, le cîrpea și le spăla boarfele. S-a măritat apoi cu un comandant de pluton de mitraliori și a trăit cu el un an de zile, pînă cînd plutonul a căzut într-o cursă și au fost nimiciți cu toții. Pe ea au iertat-o dușmanii și i-au dat drumul, spunîndu-i să nu le mai iasă în cale.

Soartă de femeie !

După plecarea bătrînei, învățătoarea rămase la fereastră, privind îndelung strada. Între timp, piroștile se răciseră și se zbîrciseră.

Tatiana Sergheevna virî piroștile în dulap, deschise călimara cu cerneală roșie și începu să corecteze un teanc de caiete de aritmetică. Aproape mecanic, sublinia cifrele scrise urît, corecta greșelile, punea „foarte bine“, „bine“, „suficient“. Caietele semănau atît de mult cu cei cărora le aparțineau, încît uneori nici n-avea nevoie să se mai uite la etichetă pentru a citi numele.

Caietul lui Triapkin era rupt, plin de pete de grăsime și avea o sugativă numai găuri toată. Începuse să scrie, murdărise pagina, o rupsese. Și cît se luptase ea ca să-și învețe elevii să nu rupă paginile ! Triapkin adunase 43 cu 27 și-i ieșise 600. Închisese caietul, pătase pagina și cu asta socotea că și-a făcut datoria.

Caietul Belenkaiei era ordonat, n-avea nici cea mai mică pată, literele și cifrele erau frumoase, scrise caligrafic. Nici n-avea nevoie să-l corecteze, știa că nu sînt greșeli. Era un caiet excepțional, care putea fi dat de exemplu și dus la expoziție. Fetița nu este atît de inteligentă, pe cît e de silitoare, neobișnuit de silitoare. E în stare să muncească îndoît și întreit, în comparație cu alții. La lecție e numai ochi și urechi, parcă soarbe cuvintele, dar prea este mult lăudată. E un copil

care te atrage, dar totodată te îngrijorează. Și totuși trebuie să-i pună „foarte bine“, ca de obicei...

Amintindu-și de bietul Tomașek, bîlbîitul, căruia îi pusese numai „bine“, Tatiana Sergheevna îi căută caietul. E curat, tema e bine făcută dar la ultima lucrare a uitat o unitate. Și nici scrisul nu e prea frumos. Dorea atît de mult să-i pună „foarte bine“, încît parcă-i venea să corecteze în locul lui greșeala prostească pe care o făcuse! „Cîte treierătoare au fost?“ Åsta-i desigur caietul Mosinei. Caietul Aptekarevei era îmbrăcat într-o învelitoare nouă, frumos tăiată. Se vedea mîna mamei. Paginile scrise erau aproape fără nici o pată, ca la Belenkaia, dar un ochi experimentat putea să descopere, ici și colo, ștersături, ștersături iscusite, făcute de un om matur, nu cu guma, ci cu lama. Și de cîte ori le interzisese să facă ștersături! Tatiana Sergheevna sublinie fără milă ștersăturile, spunînd în gînd: „Uite așa, nu-ți obișnui copilul cu o frumusețe falsă, de paradă! Dintr-o minciună mică se naște o minciună mare, și va veni clipa cînd va trebui să răspunzi de această minciună, oricum te-ar chema: Aptekareva, Petrova, Habarova.“

7

Cu toate că lucrase anume încet, teancul de caiete se isprăvi totuși.

Tatiana Sergheevna își mai făcu de lucru prin odaie, așeză cele patru scaune la locul lor, lîngă masă, apoi, uitîndu-se la ceas și văzînd că nu e tîrziu, se îmbrăcă și plecă la cinema.

Casa de cultură a fabricii de pielărie era puternic luminată. La intrare stăteau grămadă băiețandri și fetișcane. Erau tineri de tot și, trecînd pe lângă ei, Tatiana Sergheevna îi văzu cufundați în discuție, arborînd un aer misterios. Fetișcanele chicoteau nervos, iar băiețandrii, vrînd să-și dea aere, fumau.

Pe cînd urcase scara, două fete o ajunseră din urmă și i-o luară înainte.

— Am dat examenul la rezistența materialelor, spuse una dintre ele, înaltă și bălaie. Am două bilete, dacă vrei, hai să mergem.

— Ce miini reci ai ! exclamă cealaltă, care era mică și îndesată.

„L-a așteptat mult lângă statuia lui Gogol, el sau n-a venit sau a întîrziat, și, de ciudă, are să intre la cinema cu fata asta, simpatică și durdu-lie, care, biata de ea, nu aștepta pe nimeni“, își spuse zîbind Karelina.

Rula un film vechi : *Evghenii Oneghin*. Deși îl mai văzuse o dată, Tatiana Sergheevna luă un bilet. În hol era un bufet, de unde cumpără vreo zece mere, dar n-avea chef să le mănînce, așa că le vîrî prin buzunare, fără să se întrebe și fără să știe de ce procedează astfel.

Se așează în primul rînd, aproape de tot de ecran, alături de bătrîne și copii. Filmul era uzat, se rupea adesea, și atunci băieții fluierau și tropăiau. Sonorizarea era veche, sunetele parcă se tirau și hîrîiau, fapt care îi supără pe spectatori. De astă dată, opera preferată a Tatianei Sergheevna nu-i produse o impresie plăcută, dimpotrivă o enervă.

Cînd ieșiră de la cinema cădea o fulguială ușoară. Din sălile de sus se auzeau sunetele languroase ale saxofoanelor, iar la intrare stăteau

grupuri-grupuri, băiețandri și fetișcane, şușotind, dîndu-și aere și înghesuindu-se.

Bătrînele porniră una după alta spre casă; Tatiana Sergheevna mergea în urma lor. Se lăsase un frig grozav, era sloi de gheață și parcă n-avea pic de sînge în vine.

În timp ce se muncea să descuie lacătul, dădu cu ochii de o hîrtie albă, împăturită, vîrită sub ușa. O desfăcu și văzu cu mirare că e o telegramă.

De vreo optsprezece ani nici nu mai trimisese, nici nu mai primise nici un fel de telegramă. Aproape uitase cum arată. Era întuneric și nu vedea să citească. Înfuriată că-i înțepeniseră degetele se căzni cîtva timp cu lacătul care nu voia să se descuie. În sfîrșit, cu chiu, cu vai, suci cheia în broască, intră, aprinse lumina și se aplecă asupra telegramei, întrebîndu-se încă dacă îi era adresată ei.

În telegramă, scria :

„Dorim să ne oprim o zi... în trecere prin oraș. Așteptați gară. Sosim trenul... vagonul 4... sîmbătă... Lopuhina.“

Tatiana Sergheevna reciti telegrama o dată, de două ori, de trei ori. Încetul cu încetul, prinse a înțelege cele citite. Puse telegrama pe masă și, mașinal, începu să-și scoată distrată paltonul, dar, fără s-o facă pînă la urmă, apucă din nou foaia de hîrtie. Textul complet suna astfel :

„Dorim să ne oprim o zi. Sîntem în trecere prin oraș. Așteptați gară trenul 42, vagonul 4, sîmbătă cinci treizeci după-amiază. Lopuhina.“

Tatiana Sergheevna remarcă laconismul și exactitatea militărească. Nu avea nevoie nici măcar să se ducă la gară, să întrebe la Informații la ce oră sosește trenul 42, căci telegrama men-

ționa totul. Era totul prevăzut, cu o grijă ciudată, poate fără rost, poate jignitoare. Nu trebuia să alerge nicăieri, nu trebuia să afle nimic.

Tatiana Sergheevna străbătu de câteva ori încăperea de la un capăt la altul, apoi luă două seaune de lângă masă și le așeză de o parte și de alta a dulapului. Asculta cu încordare claxoanele mașinilor care treceau arareori pe stradă și tic-tacul pendulei în odaia vecinilor.

— Mamă, am cămașă curată? întrebă cu voce sonoră mecanicul Pavel Karpovici, după care răsună tusea lui. Era ciudat, foarte ciudat, să auzi un om aproape bătrîn rostind cuvîntul „mamă“.

Tatiana Sergheevna se duse în săliță să-și ia lemne, aprinse focul în sobă, scoase merele din buzunarele paltonului și o franzelă veche din bufet, apoi începu să pregătească budinca.

O cuprinse groaza cînd își dete seama de cîtă vreme nu mai curățise cratița și se apucă s-o frece cu sîrmă și sodă. Și lingurile și furculițele erau pătate, așa că se apucă să le frece și pe ele. De dincolo, de după perete, se auzi bătînd pendula, o dată, de două ori... Tatiana Sergheevna curăța, freca, gîndindu-se la lucruri fără nici o legătură, la lucruri foarte diferite, și nu putea înțelege cum de s-au întîmplat. O căutase pe femeia aceasta timp de cincisprezece ani, fără să-i poată da de urmă, iar ea îi trimisese acum o telegramă.

Puse budinca în cuptor, la foc mic și, cu gîndurile încețoșate, fără să-și dea seama ce face, se gîndea, se gîndea neconținut, ca într-o toropeală.

.

Trenul avea o întârziere de trei minute și, în acest răstimp, Karelina se plimbă agitată prin mulțime, pregătindu-se în fel și chip pentru întâlnirea ce avea să urmeze.

Dacă trenul n-ar fi întârziat, dacă ar fi sosit la timp, de bună seamă că s-ar fi aruncat de gîtul Lopuhinei și ar fi izbucnit în hohote de plîns. Dar, între timp, izbutind să-și înfrîngă emoția, se hotărî doar s-o sărute cu duioșie. Apoi neștiind cum va reacționa Lopuhina la gestul ei, își zise că e mai bine să n-o sărute. La sfîrșitul celui de al treilea minut, era gata s-o întîmpine cu politețe și să discute cu ea calm, așa cum făcea la școală și pe stradă.

În aceeași clipă, pufăind din greu, se ivi și locomotiva.

Prin fața Karelinei alunecară cu zgomot roțile roșii, vagonul de bagaje, apoi vagonul poștal. Își alesese foarte bine locul, vagonul 4 se opri chiar în dreptul ei.

Întîi sări conductorul. După el coborî un bărbat gras, cu înfățișare de om sănătos, purtînd pe cap o căciulă miștoasă. Ridicînd mîna, strigă : Hamal ! Apoi se ivi o femeie bătrînă, cu o pană neagră la pălărie, și conductorul o ajută să-și dea jos geamantanul învelit într-o husă galbenă.

Apoi apăru ea.

Tatiana Sergheevna o recunoscuse de îndată. Lopuhina era îmbrăcată civil, dar hainele ședeau pe ea de parcă ar fi fost o uniformă militară. Era o femeie destul de drăguță, zveltă, cu părul vopsit și buzele date cu roșu, se ținea dreaptă și avea un aer sever. Căută cîteva clipe cu ochii prin mulțime, apoi privirea i se opri asupra învățătoarei.

— Dumneavoastră sînteți, desigur ? întrebă ea cu un glas plăcut, adînc. Eu sînt... bine v-am găsit...

— Bine-ai venit ! Îmi pare foarte bine că te cunosc, în sfîrșit, rosti cu bunăvoință Karelina fraza pregătită la sfîrșitul celui de-al treilea minut.

Urmă apoi o clipă în care se simțiră stîngerite, în jurul lor se înghesuiau oamenii și le sileau să se dea la o parte. La microfon se anunța : „Din cauza întîrzierii trenului rapid, oprirea va fi mai scurtă...”

— Haideți să mergem. Vă rog, bîlgui Karelina.

Mergeau alături, cercetîndu-se pe furiș și studiindu-se una pe alta ; pe față își zîmbeau și continuau flecăreala banală, obișnuită, despre tot soiul de nimicuri, ca de pildă : „Cum ai călătorit ? N-a fost frig în vagon ?” „Da de unde, era o căldură îngrozitoare, iar geamurile erau închise !”

În stația de taxiuri nu mai găsiră nici unul, căci toate fuseseră luate de călătorii mai întreprizi. Fură nevoite să aștepte. Arareori se mai ivea cîte o mașină, dar era asaltată încă de la cotitură de oameni descurcăreți, de felul celui cu căciula miștoasă, care coborîse din tren.

Atunci Tatiana Sergheevna îi propuse să meargă cu tramvaiul. Dar și acolo era înghesuială mare : tramvaiul nu venise de mult. Zăriră iarăși o mașină cu lumină verde, alergară după ea, dar cineva le-o suflă de sub nas. În timpul acesta, tramvaiul plecase, astfel că rămaseră în stație să aștepte.

Între timp, Lopuhina îi povestise că se duce să se odihnească la Zelionîi Mis, lîngă Batumi. I s-a spus că acolo ar fi toiuul verii și că s-ar

putea face baie. S-a recăsătorit. Soțul ei e șef de serviciu la o întreprindere. Se ocupă de aprovizionarea cu materiale tehnice. Are doi copii și e înnebunită de treburile gospodăriei. De-abia a izbutit să-l convingă pe bărbatu-său s-o lase să plece. Au încercat să ia o femeie de serviciu, dar au nimerit o hoată. Acum au alta, de la țară, care e bucuroasă că i-au făcut formele definitive de mutare la oraș și poate de aceea își dă mai multă osteneală la treabă. Fetița merge la grădiniță, iar băiețelul e într-a patra, dar nu învață, are numai note rele. E o adevărată pacoste, nu ia însă note proaste pentru că e incapabil, ci pentru că învățătoarea nu-l poate suferi. Nu-i rămîne altceva de făcut decît să-l mute la altă școală.

Tatiana Sergheevna se uită într-una după tramvai, ascultă cu amabilitate, dar simte deodată că începe s-o doară sufletul. Și o doare atît de tare, încît nici nu poate respira. Se îngrozește la gîndul că ar putea să-i vină rău. Și, abia vorbind, întrebă :

— Cum de m-ai găsit ?

— Andrei mi-a povestit multe despre dumneata, despre orașul acesta, despre Zemlianka. M-am gîndit că poate locuiești în aceeași casă și am scris biroului de adrese. Dar a ieșit o încurcătură întreagă. Mi s-a trimis o adresă, dar era vorba de o altă Karelina, și nici măcar de Karelina, ci de Karenina, ca în Tolstoi... Nici numele, nici pronumele nu se potriveau... Am scris din nou...

Tatiana Sergheevna asculta și pe măsură ce trecea timpul își dădea seama tot mai limpede că întîlnirea lor fusese cu totul inutilă, de prisos, fără sens... Pînă acum îi lipsise un ultim amă-

nunt, putea încă să spere, să caute și să aștepte. Dar acum acest amănunt fusese adăugat, nu mai rămânea nimic, era pustiul. Nici măcar scrisori oficiale nu vor mai veni.

.
Budinca se copsese.

Pendula din odaia alăturată bătu ora trei. Tatiana Sergheevna se trezi buimacă și-și dădu seama că se grăbise cu budinca. Prăjitura aceasta trebuia mîncată fierbinte, în clipa cînd o scoți din cuptor. Și pînă în seara următoare, la sosirea oaspetelui, budinca își va pierde toate calitățile, fără a le mai putea redobîndi, oricît ai încălzi-o.

De obicei, Ilia Ilici și Andriușka așteptau cu nerăbdare momentul solemn cînd budinca era scoasă din cuptor și, cu lingurițele pregătite din vreme, se aruncau asupra ei. O mîncau dintr-o suflare, fără să mai lase ceva pentru mai tîrziu, răzuind pînă și fundul cratiței.

Ar fi putut să se ducă a doua zi la bufet să mai cumpere mere, în caz că ar mai fi găsit, și să pregătească o altă budincă. Dar, obosită și nedormită, Tatiana Sergheevna simți că îi este indiferent totul. Dacă Lopuhina a izbutit, într-un chip atît de ciudat, să dea de ea, trimițîndu-i cu atîta certitudine telegrama, n-are decît să vină. N-are decît.

8

Trenul sosi fără nici o întîrziere.

Și veni din altă direcție decît cea dinspre care se aștepta Karelina. La început nici nu se dumiri dacă era într-adevăr trenul pe care-l aștepta sau un altul. Făcînd să se cutremure peronul, loco-

motiva se ivi cu un zgomot asurzitor, plină de dîre de ulei, cu niște roți gigantice, roșii, apoi goniră ca niște grămezi uriașe vagoanele; abia se puteau descifra numerele: „1“, „2“, „3“... Vagonul 4 nu se vedea; încurcase totul, căci așteptase la celălalt capăt al peronului și acum trebuia să alerge de-a lungul trenului, care nu se opriese încă, dar bineînțeles nu apucă să ajungă nici pînă la mijlocul lui, cînd vagoanele se opriră scîrțîind și șuierînd. O încurcă vagonul-restaurant făcînd-o să piardă socoteala, i se pîrură o veșnicie secunde cît trebui să alerge prin fața lui.

Peronul se umplu de lume. Karelina se ciocni de un soldat în bluzon, fără centiron și cu o sticlă de bere în mînă. Era cît p-aci să cadă, dar privi spre el cu un aer rugător și vinovat. Cînd, în sfîrșit, ajunse la vagonul patru, cu răsufierea tăiată și cu inima bătîndu-i nebunește, nu mai văzu pe nimeni coborînd, doar conductorul cerceta cu un aer plictisit tampoanele.

Lopuhina nu se zărea nicăieri. Niște bătrînei se sărutau, hamalii strigau: „La o parte!“; o familie țipa într-una, nu știa dacă așteptau pe cineva sau plecau, căci toți zbierau unul mai tare decît celălalt. În urma lor, uitată cu desăvîrșire, venea o fetiță sfioasă, în uniformă de școală, cu un buchet de flori în mînă. O pereche anti-patică, poate soț și soție, el zvelt, îmbrăcat bine, după ultimul jurnal, ea o femeie simplă, urîțică, bondoacă, stăteau dezorientați lîngă geamantane, așteptînd un hamal.

Deodată bărbatul se întoarse și Tatiana Sergeevna se opri înlemnită: era Andrei.

— Dumneavoastră... dumneavoastră... îi spuse femeia aceea urîțică și-i strigă în ureche: eu sînt Lopuhina! Eu sînt Lopuhina! Sașka, dă o

mînă de ajutor, așezați-vă pe geamantan, liniștiți-vă !... Nu plîngeți... Dar de fapt, ea era cea care plîngea, iar Tatiana Sergheevna doar privea. Un hamal se apropie de ei, și, înclinîndu-și capul pe umăr, obișnuit cu tot felul de scene, aștepta răbdător.

Tînărul care semăna leit cu Andrei, stătea intimidat și părea că nu se simte la largul lui, ca și cum această întîlnire nu-i era pe plac.

— Cum de m-ai putut găsi ? întrebă mirată Karelina.

— Vă caut din 1945. Ați plecat din Sverdlovsk fără a lăsa adresa, v-am căutat prin Ministerul Învățămîntului, apoi v-am căutat...

Dar Tatiana Sergheevna abia auzea vorbele Lopuhinei.

— Andriușa, vino-ncoace, spuse ea.

— Mă cheamă Sașka. Bine v-am găsit, spuse băiețandrul corect, căutînd să se stăpînească de față cu atîția oameni. Nu-mi închipuiam că arătați așa...

— Ducem bagajele la taxi ? întrebă hamalul, dar, cum nimeni nu-i răspunse, începu să lege geamantanele cu o curea.

— În ce clasă ești, Sașa ? întrebă Tatiana Sergheevna.

— Într-a opta, răspunse băiatul cu o voce gros-cioară, privind pe sub sprîncene, întocmai ca Andrei.

— Cum ați călătorit ? întrebă iar cu un tremur în glas Tatiana Sergheevna. A fost bine în vagon, nu v-a fost frig ?

Apoi porniră cu chiu, cu vai spre casă ; o dată ajunși, se strînseră vecinii — mătușa Fenia, mecanicul Pavel Karpovici cu nevasta — minunîn-

du-se și punînd tot soiul de întrebări. Apoi ațes-
tia plecară.

Tatiana Sergheevna trebăluia prin casă, aju-
tîndu-le să-și așeze lucrurile, să-și scoată
paltoanele. Băiețandru subțirel, elegant îmbră-
cat, îi dădu apă dintr-o cană cu coada ruptă. Lo-
puhina, într-o rochie simplă, uzată, cu niște șo-
șoni vechi în picioare, era bondoacă, dar iute la
treabă. Avea mîinile mari și roșii de frig și vor-
bea cu un accent neobișnuit pentru urechile Ta-
tiane Sergheevna, pronunțîndu-l foarte puter-
nic pe a.

— Am adus o fotografie, e tot ce mi-a rămas,
spuse Lopuhina, scoțînd din geamantan o poză
din timpul războiului, ștearsă, făcută de un
amator.

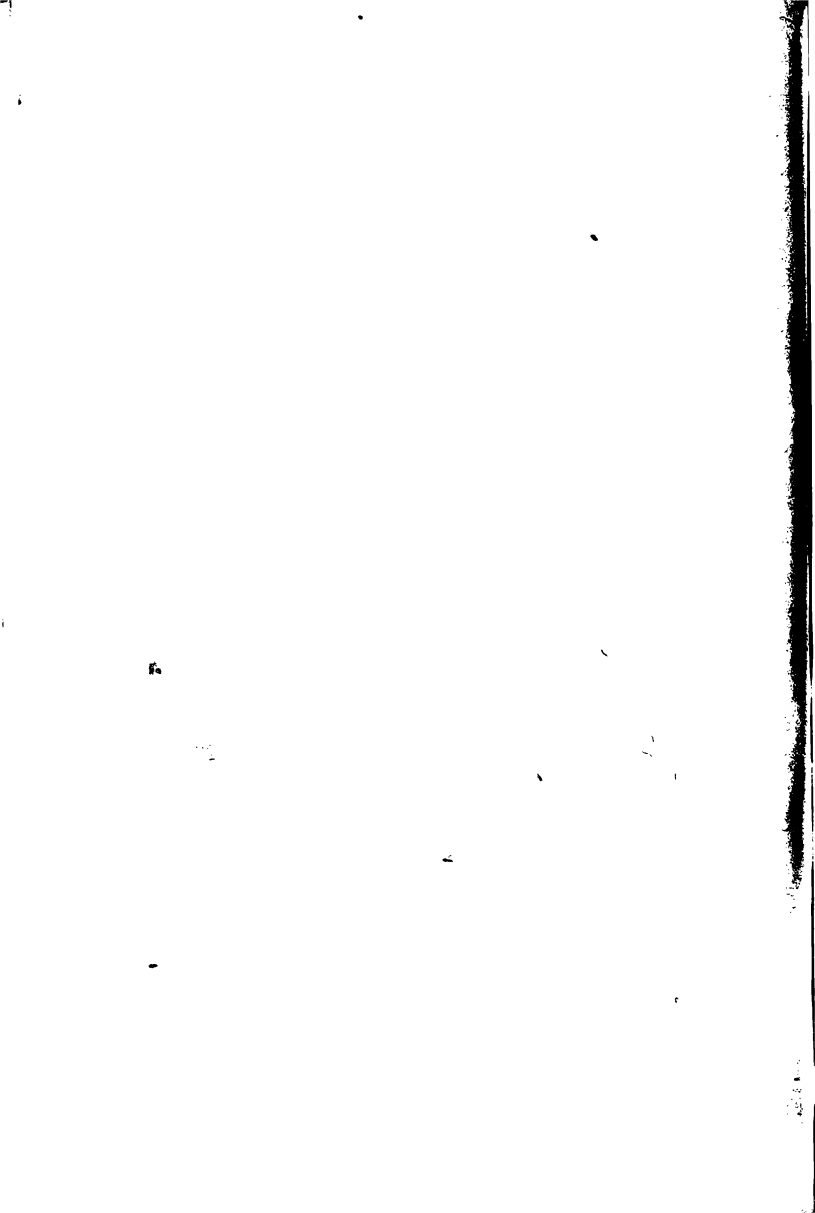
Andrei zîmbea, privind pe sub sprîncene, pe
cap avea o căciulă cu urechi și era îmbrăcat în
cojocul acela care mirosea îngrozitor a oaie.

De-abia cînd văzu fotografia, Tatiana Ser-
gheevna păru că se trezește; abia atunci văzu
totul și își dete seama că totul e adevărat, că
aceasta e viața. Își apăsă mîinile pe obraji și iz-
bucni, în sfîrșit, în hohote de plîns — plîngea
din pricina acestei bucurii amare, chinuitoare,
plîngea pentru toate mamele, pentru toate fiicele,
pentru toată durerea lor, și pentru toate suferin-
țele lor. Înțelegea că numai ei îi surîsese soarta,
care pentru atîtea milioane de femei fusese crudă.
E îngrozitor cînd stai și te gîndești cum se duc
oamenii la moarte, deși idealul pentru care se
duc să moară e măreț. Își dădea seama că, deși
suferințele nu se vor curma, va trebui totuși să
se pună capăt acestor coșmaruri ale trecutului,
acestor anacronisme, acestei sălbăticii, acestei

barbarii, pentru ca Saška, nepoții lui Șubman, Habarov, Petrov, Triapkin să nu fie nevoiți să mai tragă în oameni. Așa va fi, pentru că oamenii se îndreaptă spre o viață adevărată, iar copiii vor fi mai fericiți decît părinții. Așa va fi în această lume istovită de milenii de suferințe.

Fiți fericiți, oameni !

Traducere de
Tatiana Nicolescu

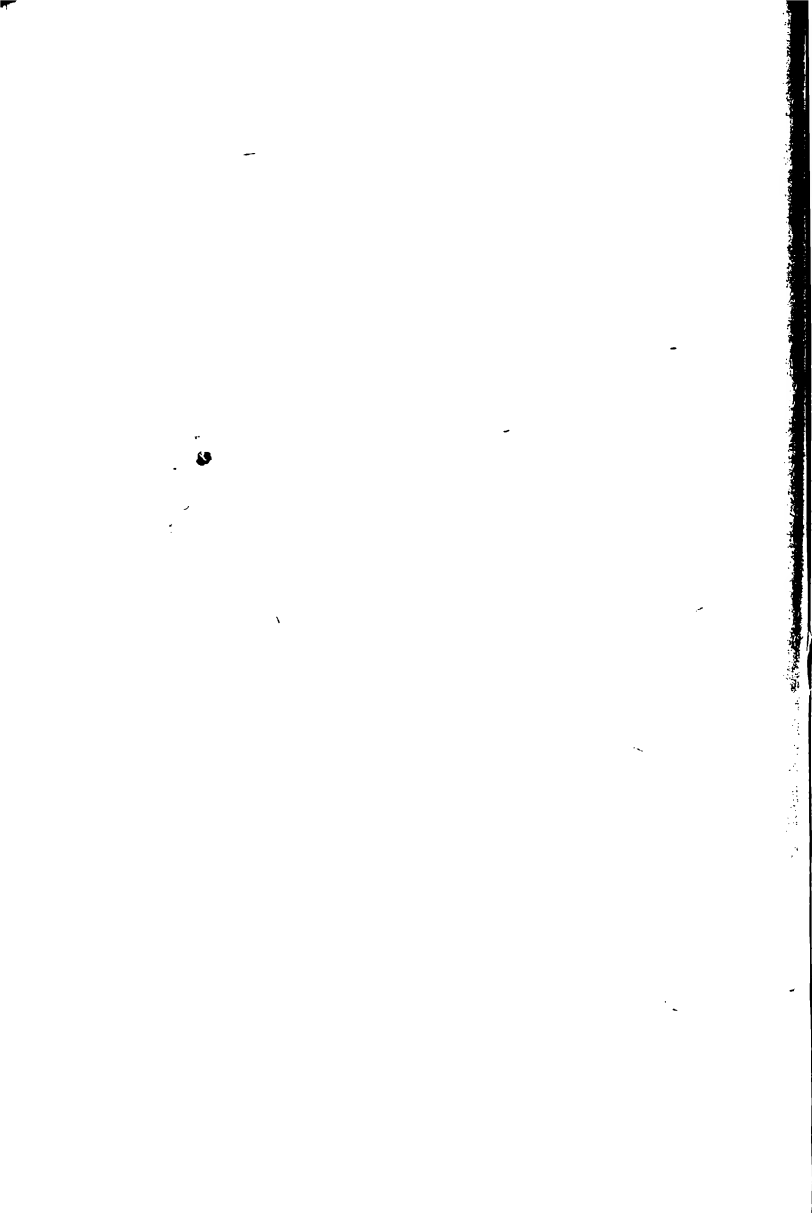

CINGHIZ AITMATOV

(n. 1929)

Scriitorul kirghiz Cinghiz C. Aitmatov este laureat al premiului Lenin (1963). Activitatea sa literară a început în 1952, dar numele său se impune abia după publicarea nuvelei *Djamilia* (1958), tradusă în mai multe limbi (rusă, franceză, spaniolă, poloneză, italiană, română) și apreciată elogios de critici și de scriitori, între care și Louis Aragon. Urmează apoi nuvelele: *Defileul*, *Ochi de cămilă*, *Primul învățător* (toate traduse în românește) și, mai recent, *Ogorul mamei*.

Proza lui Aitmatov, abordând probleme contemporane, definatorii pentru etica, mentalitatea și psihologia omului sovietic din zilele noastre, se distinge printr-un stil aparte, plin de lirism și cu puternice note folclorice.

DJAMILIA

Iată-mă iar înaintea acestui tablou nu prea mare, înrămat modest.

Mîine în zori, trebuie să plec spre ail¹. Privesc îndelung și cu luare-aminte tabloul, așteptînd parcă un cuvînt cald înainte de a porni la drum.

Nu l-am expus încă niciodată. Mai mult, cînd vin la mine neamuri din ail, mă străduiesc să-l ascund în vreun ungher ferit de priviri, deși n-are în el nimic rușinos, după cum nu poate fi socotit nici pe departe o capodoperă.

E simplu, simplu ca pămîntul pe care-l înfățișează.

Pe fundalul tabloului — o fișie din cerul alburii de toamnă. Vîntul gonește mici nori bălțați peste crestele îndepărtate ale munților. În prim-plan, stepa acoperită cu un covor de pelin roșu-închis și drumul negru, nezbicit încă în urma ploilor căzute de curînd. De-a lungul lui se îngrămădesc tufe de colilie uscate și rupte. Pe cărarea desfundată se zăresc urmele a doi drumetși. Pe măsură ce se îndepărtează, urmele sînt tot mai slabe și ai impresia că, încă un pas, și

¹ Sat kirghiz.

cei doi vor dispărea dincolo de ramă. Unul din ei... dar să nu anticipez.

Cele ce urmează s-au petrecut în pragul adolescenței mele. Eră în al treilea an de război. Pe fronturile îndepărtate, undeva la Kursk și Orel, luptau părinții și frații noștri, iar noi, pe atunci băietani de vreo 15 ani, lucram în colhoz. Pe umerii noștri încă firavi căzuse munca de zi cu zi a țăranului, muncă trudnică, de bărbat! Ne ajungea greul mai ales în toiul secerășului. Săptămîni întregi nu dădeam pe-acasă; zi și noapte eram pe cîmp, la arie ori pe drumul spre gară, unde se transportau grînele.

Intr-una din aceste zile dogoritoare, cînd secerile se încinseseră de atîta zor, întorcîndu-mă de la gară cu căruța goală, m-am hotărît să trec și pe-acasă.

Chiar lîngă vad, pe deal, la capătul uliței, se întind două curți înconjurată de un zid trainic din chirpici. În jur străjuiesc plopî. Acestea sînt casele noastre. Din timpuri îndepărtate, trăiesc alături cele două familii ale noastre. Eu sînt din Casa Mare. Am doi frați mai mari decît mine, burlaci amîndoi; amîndoi sînt plecați pe front și nu mai avem de mult nici o veste de la ei.

Tatăl meu, bătrîn dulgher, își făcea rugăciunea în zori și pleca la dulgheria colhozului. Se întorcea abia seara tîrziu.

Acasă nu rămîneau decît mama și sora mea mai mică.

În curtea de alături, sau, cum i se mai spune în aîl, Casa Mică, locuiesc rudele noastre apropiate. Nu știu dacă străbunicii ori stră-străbunicii noștri au fost frați buni, dar îi numesc rude apropiate fiindcă trăiam ca o singură familie.

Rînduiala aceasta s-a statornicit încă din timpul cînd bunicii noştri nomazi îşi aşezau împreună corturile şi păşteau vitele laolaltă. Această tradiţie am păstrat-o şi noi. Cînd în ail a venit colectivizarea, părinţii noştri şi-au clădit casele alături. Dar nu numai noi sîntem rude, întreaga uliţă Aral, care străbate ailul în lung, pe porţiunea dintre cele două rîuri, este locuită de rude de-ale noastre — toţi sîntem din acelaşi neam.

La puţin timp după colectivizare, stăpînul Casei Mici muri; nevasta acestuia rămase cu doi copii — doi băieţi. După un străvechi obicei al pămîntului, de care atunci încă se ţinea seama în ail, nu poţi lăsa ca o văduvă cu doi băieţi să se căsătorească cu un străin, şi rudele noastre din acelaşi neam îl însurară pe tatăl meu cu ea. Aşa cerea datoria faţă de spiritele străbunilor. Era doar faţă de răposatul ruda cea mai apropiată.

Astfel a apărut la noi o a doua familie. Casa Mică era socotită ca fiind o gospodărie aparte, cu ograda sa, cu vitele sale, dar, de fapt, trăiam la un loc.

Casa Mică a dat şi ea armatei doi fii. Cel mai în vîrstă, Sadik, a plecat la puţin timp după ce s-a însurat. Primeam scrisori de la ei, dar ce-i drept, la intervale foarte mari.

În Casa Mică a rămas mama, căreia îi spuneam *kici-apá*, adică mama-mică, şi nora ei, nevasta lui Sadik. Amîndouă, din zori pînă-n noapte, lucrau la colhoz. Mama-mică era o femeie bună şi înţelegătoare. La lucru nu rămînea în urma tinerilor, indiferent dacă era vorba de săpatul arîkurilor¹ sau de udatul grădinilor de

¹ *Arík* — canal de irigaţie.

zarzavat. Într-un cuvînt, mînuia bine ketmenul. Parcă răsplătînd-o, soarta îi dăduse o noră harnică. Neobosită și pricepută în toate, Djamilia îi semăna. Doar firea îi era alta.

O iubeam foarte mult pe Djamilia. Și ea mă iubea. Eram prieteni buni, dar nu îndrăzneam să ne spunem pe nume. Dacă n-am fi fost din aceeași familie, i-aș fi spus fără doar și poate Djamilia: dar așa, fiind nevasta unui frate mai mare, îi ziceam după obicei *djene*, iar ea mie *kicine-bala*, adică băiețaș, cu toate că nu mai eram mic și diferența de vîrstă dintre noi era neînsemnată. Așa se obișnuia în ail. Cumnatele le spun fraților mai mici ai bărbaților lor *kicine-bala* sau *kaini*.

De gospodăria celor două case se îngrijea mama. O ajuta surioara mea, o fetiță nostimă, cu fire de ață împletite în codițe. Niciodată nu voi uita cu cîtă hărnicie lucra ea în acele zile grele. Păștea mieii și vițeii ambelor gospodării, aduna vreascuri și bălegar uscat ca să avem totdeauna ce pune pe foc. Ea, surioara mea cîrnă, lumina singurătatea mamei, făcînd-o să mai uite gîndurile negre legate de frații mei, dispăruți fără veste.

Mamei mele îi datora marea noastră familie înțelegerea și îndestularea din casă. Ea era stăpîna atotputernică a celor două gospodării, apărătoarea și păstrătoarea căminului nostru. Intrată de foarte tînără în iurta bunicilor noștri nomazi, le-a cinstit apoi amintirea cu sfințenie, conducînd familiile cu toată dreptatea. În ail era respectată, fiind socotită gospodină vrednică și înțeleaptă. Ea avea grijă de toate. La drept vorbind, pe tata, locuitorii ailului nici nu-l socoteau drept cap de familie. Nu o dată îi puteai auzi

spunînd : nu te duce la *ustaka* — astfel sînt numiți la noi, cu respect, meseriașii — el una știe, barda lui și atît. La ei, mama cea mare este cap la toate. Vorbește cu ea și va fi mai bine.

Trebuie să spun că eu, deși foarte tînăr, mă amestecam deseori în treburile gospodăriei. Lucrul acesta era cu putință pentru că frații mei mai mari se aflau pe front. De altfel, mai des în glumă, dar uneori și în serios, mi se spunea *djighitul*¹ celor două familii, apărătorul și susținătorul. Mă mîndream cu aceasta și sentimentul răspunderii nu mă părăsea nici o clipă. Iar mama îmi încuraja manifestările de independență. Dorea să ajung bun gospodar și dezghețat, isteț, să nu-i semăn tatii care, cît era ziulica de mare, nu făcea decît să-și vadă de rîndea, fără să scoată o vorbă.

Așadar, am oprit căruța lîngă casă, la umbra unei sălcii, am lăsat hățurile și m-am îndreptat spre poartă. În curte l-am văzut pe brigadierul Orozmat. Era călare, cu cîrja legată de șa, ca întotdeauna. Alături de el stătea mama. Discutau ceva în contradictoriu. Apropiindu-mă am auzit vocea mamei :

— Asta n-o să se întîmple niciodată ! Pentru numele lui Dumnezeu, unde s-a mai văzut ca o femeie să care saci cu căruța ! Nu, dragul meu, lasă-mi nora în pace, să muncească așa cum a muncit și pîn-acum. Că și așa nu-mi vād capul de griji : nu-i lucru de glumă să vezi de două gospodării ! Noroc de copila asta a mea, că-i mai mărișoară acum... Altfel, ce m-aș fi făcut... De o săptămînă nu pot să mă-ndrept de șale, de parcă aș fi piuat pîslă. Iar porumbul tînjește

¹ *Djighit* — textual, călăreț viteaz și iscusit.

după apă, cineva trebuie să-l ude, că altminteri se usucă, spunea ea cu aprindere.

În timp ce vorbea, își tot vîra capetele turbanelului după gulerul rochiei, gest pe care-l făcea de obicei cînd era supărată.

— Ce fel de om ești și dumneata, spunea Orozmat legănîndu-se deznădăjduit în șa. Să am amîndouă picioarele tefere, și nu ciotul ăsta, nu m-aș fi rugat eu de dumneata. Singur aș fi încărcat sacii în car și aș fi mînat caii. Știu că nu este o treabă de femeie, dar de unde să luăm bărbați! De asta ne-am hotărît să le rugăm pe nevestele ostașilor. Dumneata nu vrei să-ți lași nora, iar pe noi ne ocărăsc șefii și ne fac de două parale... Soldații au nevoie de pîine, iar noi nu putem îndeplini planul la timp. Treabă-i asta?

M-am apropiat de ei, tîrînd biciul prin țărîină. Cînd m-a văzut brigadierul, tare s-a mai bucurat — pesemne l-a luminat un gînd.

— Ei, dacă te temi atîta pentru noră, iată-l pe *kaini* al ei, spuse el încîntat. Seit nu va lăsa pe nimeni să se atingă de ea. Poți fi sigură! Seit al nostru e un flăcău pe cinste! De pe urma băieților ăstora mîncăm și noi. Ei ne scot din încurcătură.

Mama nu l-a lăsat să-și termine vorba.

— Vai, în ce hal ești, băiat fără căpătii, izbucni ea privindu-mă. Uite cum ți-au crescut latele! Da' las' că și taică-tu nu-i mai breaz. Nu-și găsește timp să te tundă-n cap.

— Tocmai bine, lasă-l pe băiat azi să se răsefețe acasă la bătrîni, să se tundă, a continuat Orozmat, cîntînd cu dibăcie în struna mamei. Seit, rămîi azi acasă, îngrijește bine caii, iar mîine îi vom da Djamiliei o căruță și veți lucra împreună. Bagă de seamă, răspunzi tu pentru

ea. Nu-ți face griji, baibice¹, Seit nu va îngădui nimănui s-o jignească. Și dacă-i vorba pe așa, îl trimit cu ei și pe Daniar. Doar îl știți, flăcăul acela liniștit și tăcut, ăla care s-a întors de pe front. Vor căra toți trei grîne la gară și nimeni nu va îndrăzni să se lege de nora dumatăle. Nu-i așa, Seit, tu ce crezi? Vrem s-o punem cărăușă pe Djamilia, iar mama ta se împotrivește. Înduplec-o tu!

Mi-au mers la inimă laudele brigadierului și faptul că se sfătuia cu mine ca și cu un om mare. Și apoi, mi-am și închipuit cît de bine va fi să mergem la gară împreună cu Djamilia. Cu o figură serioasă, i-am spus mamei:

— N-o să pătească nimic... că doar n-au s-o mănînce lupii...

Și, ca un adevărat căruțaș, am scuipat printre dinți și m-am îndepărtat tîrînd biciul după mine și legănîndu-mi umerii.

— Ia te uită! s-a mirat mama și, pentru o clipă, am simțit în glasul ei bucuria, dar imediat, cu voce supărată a strigat: Îți arăt eu ție lupi... Ce știi tu! Uite ce deștept s-a mai găsit!

— Dar cine altul să știe dacă nu el? E doar djighitul a două familii, fala voastră, m-a apărat Orozmat, privind-o îngrijorat pe mama — nu cumva se răzgîndește?

Mama însă nu l-a contrazis, doar că s-a întristat deodată, a oftat din greu și a spus:

— El și djighit! Nu-i decît un copil care muncește ziua și noaptea, nici nu dă pe-acasă. Djighiții noștri dragi, lumina ochilor noștri, Dum-

¹ Termen de respect cu care cineva se adresează unei femei.

nezeu știe pe unde sînt! S-au pustiit curțile noastre ca niște sălașe de nomazi părăsite.

Mă depărtasem mult, astfel că n-am auzit pînă la capăt ce spunea mama. Din mers, am lovit colțul casei atît de tare cu biciul, încît s-a ridicat un nor de praf, și nici n-am răspuns surîsului surioarei mele care frămînta tizicul în curte. Grav, m-am dus sub șopron și, așezîndu-mă cîncit, m-am spălat pe mîini, turnîndu-mi fără grabă apă din ulcior. Am intrat apoi în casă, am băut o cană de lapte bătut, iar a doua am pus-o pe fereastră și am început să bag dumicați de pîine în ea.

Mama și Orozmat tot mai stăteau în curte, numai că acum nu se mai certau, ci vorbeau liniștit și încet. Pesemne vorbeau despre frații mei. Mama își ștergea cu mîneca rochiei ochii umflați de lacrimi, dînd îngîndurată din cap la cuvintele lui Orozmat, care, se vede, o îmbărbăta. Sta cu privirea pironită undeva departe-departe, dincolo de copacii înalți, parcă nădăjduia să-și vadă într-acolo fiii.

Copleșită de jale, părea că se împăcase cu propunerea brigadierului. Iar acesta, fericit de a-și fi atins ținta, și-a lovit calul cu *kamceaua*¹, părăsind curtea în trap întins.

Nici mama, și nici eu nu bănuiam pe atunci cum se vor termina toate acestea.

Nu m-am îndoit nicio clipă că Djamilia va ști să se descurce cu căruța și cu cei doi cai. Se pricepea la cai, era doar fiică de herghelegiu, dintr-un ail de munte, Bakar. Sadîk al nostru fusese și el herghelegiu. Se zicea că o dată, într-o

¹ *Kamcea* — nagaică, bici.

primăvară, la alergări de cai, Sadik n-a reușit s-o prindă pe Djamilia și, nu știu dacă este adevărat sau nu, dar se zvonește că după aceea Sadik, jignit, ar fi răpit-o. Alții afirmau că s-ar fi luat din dragoste. Oricum a fost, ei n-au trăit împreună decît patru luni. A început războiul și Sadik a fost chemat sub arme.

Nu-mi pot explica de ce, poate pentru că de mică crescuse pe lingă herghelie și fusese singură la tatăl ei, și fată și băiat, dar în caracterul ei se simțeau trăsături bărbătești, uneori chiar brutale, aspre. Muncea energic și la lucru nu rămînea în urma unui bărbat. Cu vecinele știa să se înțeleagă, dar, dacă se lega careva de ea degeaba, nu lăsa nimic fără răspuns, ba, în unele cazuri, mătura curtea cu cea care se făcuse vinovată.

Vecinii nu o dată aveau prilejul să se plîngă :

— Ce mai noră aveți ! N-a trecut bine pragul casei și gura îi merge ca o moară. Nu tu rușine, nu tu respect !

— Las' că-i bine așa ! răspundea mama. Norei noastre îi place să spună adevărul în față. Mai bine așa, decît să-l vorbești pe om de rău în spate. Mironosițele voastre sînt ca ouăle clocite : albe și frumoase pe dinafară, iar dacă te uiți ce-i înăuntru, nu știi unde să-ți ascunzi nasul !

Tata și mama-mică nu s-au arătat niciodată aspri sau cicălitori față de Djamilia, cum se cuvine unui socru și unei soacre. O iubeau și se purtau frumos cu ea, dorind un singur lucru : să fie credincioasă lui Dumnezeu și soțului.

Eu îi înțelegeam : cu patru fii plecați în armată, își aflau mîngîierea în Djamilia, singura noră din cele două gospodării, și de aceea o prețuiau atît... Dar nu o înțelegeam pe mama. Ea

nu era omul care să iubească pur și simplu pe cineva. Avea o fire aspră și autoritară. Trăia după legile sale și nu și le trăda niciodată. În fiecare an, o dată cu venirea primăverii, scotea în curte iurta noastră făcută de tata în tinerețe, pe când era nomad, și o afuma cu ienupăr. Și pe noi ne-a învățat de mici să iubim munca și să-i respectăm pe cei vîrstnici. Cerea de la toți membrii familiei o supunere deplină.

Djamilia, însă, din primele zile ale venirii sale, s-a dovedit a fi altfel de cum trebuia să fie o noră. Ce-i drept, îi respecta pe cei în vîrstă, îi asculta, însă nu-și pleca niciodată capul în fața lor. Dar nici nu șușotea cu răutate pe la colțuri pe seama socrilor, cum fac alte neveste tinere. Spunea totdeauna deschis ce gîndește și nu se temea să-și exprime părerile. Mama îi ținea de seori parte, era de acord cu ea, dar de fiecare dată își păstra ultimul cuvînt.

Cred că mama vedea în Djamilia, cu felul drept și deschis de a fi al acesteia, omul egal ei și în taină nădăjduia s-o lase cîndva în locul său, o stăpîină tot atît de autoritară în casă, tot o *baibice*, o păzitoare a căminului.

— Mulțumește-i lui Allah, fata mea, îi spunea mama, ai intrat într-o familie binecuvîntată, cu temelii trainice. Acesta e norocul tău. Fericirea femeii e să aibă copii și să fie îndestulare în casă. Iar ție, slavă Domnului, îți va rămîne toată agoniseala noastră, a bătrînilor, doar nu vom lua nimic cu noi în mormînt. Numai că, o avertiză ea, fericirea stă cu cel care-și păstrează ca ochii din cap cîntea și cuviința. Asta să n-o uiți niciodată și să te păzești.

Unele trăsături ale nurorii o cam uimeau totuși pe soacră ; prea era Djamilia veselă, întoc-

mai ca un copil. Uneori, fără nici o pricină, începea să rîdă tare, din toată inima, fericită. Iar cînd se întorcea de la lucru, nu intra, ci năvălea în curte, sărind peste arîk și, așa deodată, fără nici un motiv anume, se apuca să le sărute și să le îmbrățișeze, ba pe o soacră, ba pe cealaltă.

Și-i mai plăcea Djamiliei să cînte. Veșnic fredona cîte ceva, fără a se sfii de cei în vîrstă. Toate acestea nu prea se potriveau cu părerile statornicite în aîl despre purtarea pe care trebuia s-o aibă o noră. Dar amîndouă soacrele se mîngîiau cu gîndul că timpul avea s-o astîmpere — în tinerețe toate sînt la fel. Pentru mine însă, Djamilia n-avea seamăn pe lume. Ne simțeam atît de bine împreună, puteam să rîdem fără nici o pricină, să ne fugărim prin curte.

Era frumoasă Djamilia! Înaltă, bine făcută, zveltă, cu părul aspru, drept, împletit în două cozi bogate, își lega cu atîta pricepere baticul alb, lăsîndu-l puțin pe frunte, încît acesta se potrivea de minune cu pielea smeadă și netedă a feței. Cînd Djamilia rîdea, ochii ei negri, migdalați, scînteiau de tinerească îndrăzneală. Iar cînd începea să cînte cupletele piperate ale ailului, în seninul ochilor ei frumoși apărea o scîlpire nefeciorelnică.

Vedeam adesea cum djighiții și mai ales ostașii întorși de pe front nu-și luau ochii de la ea. Djamiliei îi plăcea să glumească, dar e adevărat că îi atingea peste mîini pe cei care întreceau măsura. Și totuși aceste lucruri mă supărau întotdeauna. Încercam un sentiment de gelozie, pe care-l au frații mai mici față de surorile lor, și, cînd observam tineri în jurul ei, mă străduiam să-i îndepărtez cu orice preț. Mă zburleam

și le aruncam priviri pline de răutate, de parcă aș fi vrut să le spun prin înfățișarea mea : „Ia nu vă mai hliziți atîta ! E nevasta fratelui meu și să nu vă închipuiți cumva că n-are cine s-o apere !“

În astfel de situații, cu o dezinvoltură, cu o obraznicie voită mă amestecam în discuție cînd era și cînd nu era cazul, căutînd să-i iau în rîs pe curtezanii ei, iar cînd nu reușeam, îmi pierdeam cumpătul și mă zborșeam.

Flăcăii se prăpădeau de rîs.

— Ia uitați-vă la el ! Ea îi e într-adevăr *djene* ? Ia uite cît e de hazliu, și noi să nu știm nimic !

Eu mă stăpîneam, dar simțeam că mă trădează roșul urechilor și ochii mi se umpleau de lacrimi, de jignit ce eram. Djamilia, *djene* a mea, mă înțelegea. Abia stăpînindu-și rîsul, lua o înfățișare serioasă.

— Credeați poate că o *djene* se găsește așa, oriunde, pe toate drumurile, le spunea djighiților luîndu-și un aer semeț. Așa o fi pe la voi, la noi însă nu ! Hai să plecăm, *kaini*, dă-i încolo.

Și, grozăvindu-se, Djamilia ridica mîndră capul, mișcînd provocător din umeri, și pleca împreună cu mine, zîmbind în tăcere.

Citeam în acest zîmbet și bucurie, și necaz. Poate că în asemenea clipe își zicea în sinea ei : „Prostuțule mic ! Numai să vreau să-mi dau frîu liber, cine m-ar putea opri s-o fac ? Toată familia de m-ar pîndi, tot zadarnic !“ În astfel de ocazii, tăceam, vinovat. Da, eram gelos pe Djamilia, o divinizam, mîndru de faptul că-mi era *djene*, mîndru de frumusețea ei, de firea ei deschisă, independentă, liberă.

Eram prieteni buni și nu ne ascundeam nimic.

În zilele acelea erau puțini bărbați în ail. Folosindu-se de această împrejurare, unii flăcăi se purtau obraznic cu femeile și le priveau cu dispreț: „Ce să-ți pierzi timpul cu ele? E de ajuns să le faci un semn cu degetul, și oricare vine după tine!”

O dată la cositul fînului, a început să se lege de Djamilia, Osmon, o rudă de-a noastră mai îndepărtată. Era și el dintre acei care credeau că nu le rezistă nici o femeie. Djamilia i-a dat ostil mâna la o parte și s-a ridicat. Tocmai se odihnea la umbra unui stog.

— Lasă-mă în pace, a spus ea cu obidă în glas și s-a întors. De altminteri la ce te poți aștepta de la niște armăsari de herghelie ca voi?

Osmon sta tolănit lângă stog, ținându-și cu dispreț buzele umede.

— Pisica zice că nu-i bună carnea la care nu poate să ajungă. Știu că al naibii ai mai vrea, dar faci nazuri!

Djamilia s-a întors brusc.

— Ei și? Poate c-aș vrea! Numai că așa ni-i soarta, iar tu rîzi ca un nătărău... O sută de ani să fiu singură, da' la unu' ca tine tot nu m-aș uita. Dacă n-ar fi fost războiul, aș fi vrut să văd cine ar mai fi stat de vorbă cu de-alde voi!

— Păi, asta spun și eu, e război și turbezi fără bărbat, s-a hlizit Osmon. Ehe, de-ai fi muierea mea, ai vorbi altfel!

Djamilia se smuci spre el, vrînd să-i mai spună ceva, dar, dîndu-și seama că nu face să-ți bați gura cu unul ca el, s-a lăsat păgubașă. L-a privit lung, cu ură. Apoi a scuipat în lături cu dispreț, și-a ridicat de jos furca și a plecat. Eram în căruță, dincolo de stog. Cînd m-a văzut, Djamilia

s-a întors pe loc și a luat-o în altă parte. A înțeles ce se petrecea în sufletul meu, în ce stare eram. Mi se părea că nu ea, ci eu fusesem jignit atunci, că pe mine mă batjocorise vorba lui Osmon. Cu inima înecată de durere, am început să-i fac reproșuri.

— De ce mai stai de vorbă cu d-ăștia ? ! Țin-te cît mai departe de ei !

Pînă seara, Djamilia a rămas posomorită. N-a schimbat un cuvînt cu mine și nici n-a rîs ca înainte. Cînd mă apropiam cu căruța de ea, ca să nu mă lase să-i vorbesc despre cumplita jignire pe care o tănuia în sine, lua în furcă o grămadă mare de fîn, în spatele căreia dispărea, întinzîndu-mi-o toată. O arunca dintr-o smucitură și, numaidecît, se îndrepta spre altă căpiță. Căruța se umplea repede. Îndepărtîndu-mă, o priveam pe furiș : stătea rezemată în furcă, abătută, gîndindu-se la ceva, apoi, trezindu-se parcă, se apuca iar de treabă.

După ce-am umplut ultima căruță, Djamilia, uitînd din nou de tot ce-i pe lume, își aținti privirile spre asfințit. Acolo, peste rîu, undeva la capătul stepei kazahe, ardea soarele unui amurg de vară. Se depărta ușor, se mistuia dincolo de orizont, înroșind cu pălălaia lui norii pufoși și aruncînd cele din urmă reflexe peste nemărginirea liliachie a stepei învăluită pe alocuri în pîcla albăstruie a înserării.

Djamilia privea asfințitul cu o încîntare mută, de parcă i-ar fi apărut o vedenie de basm. Fața fi era toată numai gingășie și lumină, și un zîmbet blînd de copil îi flutura pe buzele întredeschise.

Ca și cum ar fi răspuns reproșurilor mele nerostite, dar care-mi stăruiau pe buze, Djamilia

s-a întors către mine și, cu tonul cu care continui o discuție dinainte începută, mi-a spus :

— Nu te mai gîndi la el, *kicine-bala...* Dă-l încolo... Ce, ăsta-i om ?

A tăcut, urmărind cu privirea marginea soarelui ce se stingea la orizont, a oftat și a continuat gînditoare.

— De unde să știe unul ca Osmon ce are omul pe suflet ? Nimeni nu știe asta... și poate că nici nu sînt pe pămînt astfel de bărbați...

În timp ce întorceam caii, Djamilia s-a apropiat în fugă de femeile care lucrau lîngă noi și îndată am auzit vocile lor răsunătoare și vesele. E greu de spus ce se petrecuse cu ea. Poate că se înseninase privind spre soarele în asfințit. Sau, poate, era bucuroasă fiindcă muncise bine. Stăteam în căruță, cocoțat sus pe fîn, și o priveam. Își smulsese băsmăluța albă de pe cap și alerga după o prietenă de-a ei, cu brațele larg desfăcute, peste miriștea înnegurată. Vîntul îi flutura poalele rochiei și, privind-o, deodată m-a părăsit și pe mine tristețea : „Nu merită palavrele lui Osmon să te gîndești la ele !”

— Haida-a... hai ! am îndemnat eu caii, atin-gîndu-i cu kamceaua.

În ziua aceea, așa cum hotărîse și brigadierul, am rămas acasă ca să-l aștept pe tata, să mă tundă ; pînă una-alta, m-am apucat să-i răspund lui Sadîk la scrisoare. Și în această privință aveam anumite rînduieli ale noastre : frații își trimeteau scrisorile pe numele tatei, poștaşul ailului le înmîna mamei, iar sarcina de a le citi și de a trimite răspuns îmi revenea mie.

Știam ce scrie Sadîk înainte de a desface plicul. Toate scrisorile sale semănau ca oile în turmă.

Începutul suna invariabil astfel : „*Vă trimit urările mele de sănătate*“, după care urma neapărat : „*Trimit această scrisoare prin poștă părinților mei care trăiesc în înfloritul și înmiresmatul Talas : preaiubitului meu tată Djolcinbai...*“ Apoi veneau la rînd mama mea, mama-mică și noi toți, într-o ordine strictă. După aceasta, neapărat, întrebări despre sănătatea și bunăstarea *aksakalilor*¹ neamului, ale rudelor apropiate și la urmă de tot, parcă în grabă, Sadîk adăuga : „*De asemeni trimit un salut nevastei mele, Djamilia...*“

Desigur, cînd trăiesc părinții și prosperă în ail *aksakalii* și rudele apropiate, a te adresa mai întîi nevastei și mai ales a scrie pe numele ei este nepotrivit, ba chiar lipsit de cuviință. Așa vedea lucrurile nu numai Sadîk, ci oricare bărbat care se respectă. Despre aceasta nu încăpea discuție, așa era obiceiul în ail. De altfel nici nu ne opream asupra acestui lucru, și nici nu ne ardea de așa ceva : fiecare scrisoare era un eveniment fericit și așteptat.

Mama mă punea să i-o recitesc de cîteva ori, o lua apoi în mîinile ei crăpate cu un gest de pioasă duioșie și ținea hîrtia stîngaci, ca pe o pasăre gata să-și ia zborul. Mișcîndu-și greu degetele înțepe-nite, împătura în sfîrșit scrisoarea în formă de triunghi.

— Ah, dragii mei, vom păstra ca pe un talisman scrisorile voastre ! murmura ea, și vocea-i tremura de lacrimi. Iată-l, se interesează cum îi merge tatii, mamei, rudelor... pe unde e fiecare... Nouă ce să ni se întîmple ? Sîntem doar aici, la noi în ail. Dar voi cum o duceți ? Trimiteți măcar

¹ *Aksakal* — termen de respect pentru bătrînii satului.

un cuvînt : trăiesc ! — și atîta tot, nu ne trebuie mai mult.

Mama rămînea multă vreme cu ochii pe triungiul scrisorii, apoi îl ascundea într-un săculeț de piele, unde erau păstrate toate celelalte, și-l încuia în cufăr.

Dacă se întîmpla să fie acasă Djamilia, i se dădea și ei scrisoarea s-o citească.

Observam cum, de fiecare dată cînd lua scrisoarea în mînă, fața i se îmbujora. Citea în gînd, cu lăcomie, trecîndu-și privirea peste rînduri. Dar cu cît se apropia de sfîrșit, cu atît umerii îi coborau și focul din obraji se stîngea încet, încet. Își încrunta cu încăpăținare sprîncenele și, fără a citi ultimele rînduri, o înapoia mamei, cu indiferența cu care dai înapoi un lucru împrumutat.

Mama, se vede, înțelegea în felul ei purtarea nurerii și căuta s-o încurajeze.

— Ce-i cu tine ? se mira ea în timp ce încuia cufărul. În loc să te bucuri, te-ai întristat toată ! Doar nu numai al tău a plecat la război ! Nu ești numai tu necăjită. Nenorocirea e a tuturor, îndură și tu ca toată lumea, rabdă ca ea. Crezi cumva că alte femei nu tînjesc după bărbații lor, nu le duc dorul ?... Du-i dorul, dar nu-l da pe față, ține-l în tine !

Djamilia tăcea. Dar privirea ei încăpățînată și tristă parcă spunea : „Nu înțelegi dumneata nimic, mamă !“

Scrisoarea lui Sadîk fusese expediată și de data aceasta din Saratov, unde era internat în spital. Scria că, de va da Dumnezeu, la toamnă se va întoarce acasă... din pricina unei răni. Despre aceasta ne scrisese și înainte, și apropiata revedere cu el ne bucura pe toți.

Totuși, în ziua aceea n-am rămas acasă, ci m-am dus la arie. Aici rămîneau de obicei peste noapte. Am dus caii pe un lot de lucernă și i-am împiedicat. Președintele colhozului nu îngăduia să paștem caii în lucernă, dar ca să-i am bine hrăniți treceam peste această opreliște. Cunoșteam un locșor ferit, într-o vilcea. Și apoi, noaptea nimeni n-avea să mă vadă. De data asta însă, deshămîndu-i și ducîndu-i la locul știut, am văzut că cineva mi-o luase înainte, dînd drumul în lucernă la patru cai. Asta m-a revoltat. Doar eram stăpînul unei perechi de cai și a unei căruțe, ceea ce-mi dădea dreptul să mă revolt. Fără a sta prea mult pe gînduri, m-am hotărît să-i gonesc undeva mai departe, ca să-l învăț minte pe îndrăznețul nepoftit care se introdusese în domeniile mele. Dar, deodată, am recunoscut doi cai ai lui Daniar, cel despre care vorbise brigadierul. Amintindu-mi că, începînd de a doua zi, urma să transportăm împreună grînele la gară, i-am lăsat caii în pace și m-am întors la arie.

Daniar era acolo. Abia terminase de uns roțile căruței și acum înșuruba șaibele pe osii.

— Danike, caii aceia din vilcea sînt ai tăi ? am întrebat eu.

Daniar întoarse domol capul.

— Doi sînt ai mei.

— Dar perechea ailaltă ?

— Ceilalți sînt ai... cum îi zice... ai Djamiliei...

Ce-ți vine ea ?... Ți-e *djene* ?

— Da, *djene*.

— Chiar brigadierul i-a lăsat aici și mi-a spus să văd de ei.

Ce bine că nu-i gonisem !

Se lăsase noaptea și vîntulețul de seară ce adia dinspre munți se potolise. La arie de asemenea

coborîse liniştea. Daniar îşi făcu loc lângă mine sub un stog de paie, dar după puţin timp se sculă şi plecă spre râu. Se opri în apropiere, deasupra râpei, şi rămase aşa, cu mâinile la spate şi cu capul uşor înclinat într-o parte. Sta cu spatele la mine. Silueta-i lungă, colţuroasă, parcă cioplită în piatră, se contura puternic în lumina blîndă a lunii. Părea că ascultă cu încordare zgomotul râului mereu mai intens noaptea, pe la praguri, sau poate că prindea unele freamăte ale nopţii pe care urechea mea nu le distingea.

„Iar are de gînd să-şi petreacă noaptea la râu ! Ce om ciudat !“ mi-am zis eu zîmbind ironic.

Daniar venise de puţină vreme în ailul nostru.

Odată, la coasă, a venit în fugă un băieţel şi a spus că în ail a sosit un ostaş rănit, dar cine e şi al cui nu ştia. Ce mai zarvă s-a iscat atunci ! Căci aşa se întîmpla în ail : dacă se întorcea careva de pe front, toţi, pînă la unul, şi bătrîni şi copii, fugeau grămadă să-l privească, să-i strîngă mîna, să-l întrebe de n-a văzut pe careva dintr-ai lor, să asculte noutăţi...

S-a produs o larmă neînchipuită şi fiecare s-a pornit pe ghicit : o fi cutare sau cutare ?... Cosaşii au alergat să afle despre ce e vorba.

S-a văzut că Daniar era consătean de-al nostru, născut în ail. Se povestea că de mic rămăsese orfan şi, după ce rătăcise pe la casele altora vreme de vreo trei ani, plecase la kazahi, în stepa Ceakmakă, neamurile sale dinspre partea mamei fiind kazahi. Cum la noi băiatul nu avea rude apropiate care să-l readucă în ail, fu curînd uitat. Cînd era întrebat cum a dus-o după ce-a plecat de-acasă, Daniar ocolea răspunsul. Dar se putea înţelege că a sorbit pînă la fund amarul vieţii de orfan. Viaţa îl mînase pe Daniar cum

poartă vîntul ciulinii stepei, pe unde vrei și pe unde nu vrei. Multă vreme păscuse oile pe pămînturile sărate din stepa Ceakmakă. Cînd s-a făcut mai mare, a săpat canale în deșert, a lucrat în noile sovhozuri cultivatoare de bumbac și, înainte de a pleca în armată, la minele din Angren, aproape de Tașkent.

Reîntoarcerea lui Daniar în ailul de baștină a fost întîmpinată cu aprobare. „A rătăcit cît a rătăcit pe meleaguri străine, dar s-a întors ! — înseamnă că îi e sortit să bea apă din arikul natal ! Și nu și-a uitat nici limba, doar că mai amestecă cîteva vorbe din kazahă, dar încolo vorbește curat...”

Tulparul¹ peste nouă mări și țări își recunoaște herghelia. Dar cine nu-și iubește patria și poporul ? Cîste ție că te-ai întors ! Și noi ne bucurăm, și spiritele străbunilor tăi. Va da Domnul și-l vom birui pe neamț și vom trăi în pace ; tu, ca și alții, îți vei înjgheba o familie, se va ridica fumul și din vatra căminului tău, spuneau bătrînii aksakali.

Amintindu-și de strămoșii lui Daniar, ei au stabilit cu precizie din ce neam se trage acesta. Astfel, s-a ivit în ailul nostru o „rudă nouă” — Daniar.

Și iată, brigadierul Orozmat a venit la noi la fineață cu un ostaș înalt, puțin adus de spate, schiopătînd ușor de piciorul stîng. Cu mantaua aruncată peste umăr, păsea repede, străduindu-se să nu rămînă în urma iepșoarei buiestre a lui Orozmat. Alături de Daniar, brigadierul, scund și mobil cum era, aducea cu o becațină de rîu, plină de neastîmpăr.

¹ *Tulpar* — cal pur-sînge.

Băieții s-au pornit chiar pe rîs.

Daniar, din cauza piciorului — pe atunci încă nevindecat și țeapăn în genunchi — nu era bun de cosaș și a fost dat cu noi, copiii, la secerătoarele de fin.

Drept să spun, nu prea ne-a plăcut de el. Întîi de toate nu ne-a mers la suflet felul său de a fi, închis în sine. Vorbea puțin, iar cînd vorbea, simțai că gîndurile îi sînt în altă parte și nu știai dacă te vede sau nu, deși te privea drept în față, cu ochii săi gînditori și visători.

— Sărmanul flăcău, se vede că nu-și poate reveni după cele trăite pe front ! spuneau oamenii despre el.

Dar, lucru interesant era că, deși veșnic îngîndurat, Daniar lucra repede, cu precizie, și, privit din afară, părea om deschis și comunicativ. Poate copilăria grea, de orfan, îl învățase să-și ascundă gîndurile și sentimentele, să se poarte atît de rezervat. Și asta e cu putință.

Buzele sale subțiri, cu riduri accentuate în colțuri, erau veșnic strînse, ochii cătau trist, liniștit, și numai arcuțul suplu, mobil, al sprîncenelor îi însuflețea fața uscățivă, totdeauna obosită.

Uneori devenea atent ca și cum ar asculta ceva inaccesibil urechilor celorlalți, și atunci sprîncelele îi zburau în sus, iar în ochi i se citea un extaz de neînțeles. Și mult timp după aceea zîmbea unei bucurii ascunse. Nouă toate acestea ni se păreau stranii. Dar nu numai atît, mai avea și alte ciudățenii. Seara, după ce deshămam caii și ne strîngeam lîngă sălaș, așteptînd ca bucătăreasa să fiarbă mîncarea, Daniar se urca pe dîm-

bul de pază¹ și rămînea acolo pînă ce se lăsa întunericul.

„Ce-o fi făcînd acolo, e pus cumva de pază sau ce-i?” rîdeam noi.

Într-o zi, mînat de curiozitate, m-am cățarat și eu sus după Daniar. Se părea că nu era nimic deosebit acolo. Jur împrejur se întindea pînă la poalele munților stepa cufundată în amurgul violaceu. Cîmpiile se profilau tulburi, întunecoase, părădind că se mistuie încet în liniștea ce se lăsase peste fire.

Daniar nici nu luase în seamă venirea mea. Își cuprinsese un genunchi cu mîinile și ședea așa, scrutînd depărtările cu o privire gînditoare, dar plină de lumină. Și iarăși mi s-a părut că ascultă cu încordare sunete străine auzului meu. În răstimpuri ciulea urechile și rămînea nemișcat cu ochii larg deschiși. Îl apăsă, îl rodea ceva, și mă gîndeam că poate chiar în clipa aceea se va ridica și-și va deschide sufletul, nu în fața mea — pe mine nici nu mă vedea — ci în fața cuiva uriaș, necuprins, necunoscut mie.

M-am uitat apoi la el și nu l-am mai recunoscut. Stătea abătut și vlăguit, ca un om care trebuie să se odihnească după o zi grea de muncă.

Fînețele colhozului nostru sînt împrăștiate în lunca rîului Kurkureu. Nu departe de noi, rîul se smulge din defileu și gonește la vale, într-un torent nestăvilit, turbat. Revărsarea rîurilor de munte are loc tocmai pe vremea cositului. De cu seară apa începe să vină tulbure, înpumată.

¹ *Dîmb de pază* — la kirghizi, o înălțime de pe care se poate vedea întreaga regiune înconjurătoare. Denumirea a rămas de pe vremea năvălirii nomazilor.

La miezul nopții mă trezea zbuciumul puternic al râului. Noaptea adîncă, albastră, cobora în sălaș prin mii de stele, din cînd în cînd un vînt rece răbufnea în rafale, pămîntul dormea, și numai râul urlînd părea să înainteze amenințător spre noi. Deși nu ne aflam chiar lîngă mal, noaptea îmi părea că apa se face simțită atît de aproape, încît fără să vreau mă cuprindea frica : dacă deodată mătură totul ? Dacă ia sălașul nostru ? Tovarășii mei dormeau cu somnul adînc al cosașilor, eu însă nu puteam să închid ochii și ieșeam la aer.

E frumoasă, dar te și înfioară lunca revărsată a Kurkureului în noapte. Ici-colo, umbrele cailor împiedicați se văd ca niște pete întunecate pe întinderea luncii. Au păscut pe săturate iarba înrourată și acum ațipesc, fornăind arar. Iar alături, îndoind o salcie întilnită în cale, biciuind-o, năvălind peste mal, Kurkureul își rostogolește surd pietrele vuind neîncetat, teribil și amenințător. Te-nfiori și ți-e frică.

În astfel de nopți îmi aminteam întodeauna de Daniar. Obișnuia să doarmă în stoguri, chiar lîngă malul râului. Nu-i e frică oare ? Cum de nu asurzește de zgomotul râului ? Oare doarme sau nu ? De ce își petrece noaptea singur la marginea râului ? Ce-l atrage acolo ? Ciudat om, nu e ca toți ceilalți ; umblă cu capul în nori. Unde o fi acum ? Privesc în jur — nu se zărește nimeni. Malurile se pierd în depărtare, cu ridicături ușor înclinate, crestele munților răzbat prin întuneric. Acolo, la izvoarele râului, noaptea e liniștită și înstelată.

Se părea că era timpul ca Daniar să-și facă prieteni în ail. Dar el rămînea singuratic, de parcă noțiunile de prietenie și dușmănie, simpatie

și invidie i-ar fi fost străine. Iar în ail se impune
acel djighit care se poate apăra singur și-i poate
apăra și pe alții, care e în stare să facă bine, iar
uneori rău, care nu rămîne în urma aksakalilor,
dînd tonul la ospete și praznice. Acești djighiți
sînt luați în seamă și de femei.

Iar dacă omul, asemeni lui Daniar, se ține de o
parte și nu se amestecă în treburile de zi cu zi
ale ailului, atunci unii pur și simplu nu-l bagă în
seamă, iar alții spun cu îngăduință :

— Nimeni nu trage de pe urma lui nici ~~foloase~~,
nici ponoase. Sărmanul, își duce și el zilele de
azi pe mîine, ce să-i faci...

De regulă, un astfel de om e luat în deridere
sau privit cu milă. Iar noi, adolescenții, care tot-
deauna doream să părem mai mari decît eram,
pentru a fi pe picior de egalitate cu adevărații
djighiți, dacă nu în față, măcar între noi, rîdeam
mereu de Daniar. Luam în rîs chiar și faptul că
își spăla singur cămașa în rîu. De cum o spăla,
o și îmbrăca, așa udă, pentru că nu avea decît
una singură.

Dar, lucru de mirare, deși Daniar părea liniș-
tit și inofensiv, noi nu îndrăzneam să-l tratăm
ca pe un egal de-al nostru. Și nu pentru că era
mai în vîrstă — mare lucru, trei-patru ani acolo,
nu umblam noi cu mînuși în astfel de ocazii și-i
luam cu tu pe respectivii — și nici pentru că ar
fi fost aspru sau încrezut, ceea ce inspiră adesea
ceva asemănător respectului. Nu, era în tăcerea
lui posacă ceva inaccesibil și aceasta ne reținea pe
noi, altminteri totdeauna dispuși să luăm în bat-
jocură pe oricine.

Poate că un motiv al purtării noastre reținute
să fi fost o anumită întîmplare. Eram un băiat
foarte curios și nu rareori plictiseam lumea cu

întrebările mele, iar a întreba pe cei întorși de pe front despre război era o adevărată pasiune a mea.

Cînd a apărut Daniar la noi, la cositul finului, tot căutam prilej potrivit ca să aflu ceva de la noul venit.

Într-o seară, după cină, ne odihneam liniștiți lîngă foc.

— Danike, povestește ceva despre război, pînă ne culcăm, l-am rugat eu.

În primele clipe, Daniar n-a răspuns nimic. A privit îndelung, supărat parcă, focul, apoi și-a ridicat ochii spre noi.

— Despre război, zici ? a întrebat el și, parcă răspunzînd propriilor sale gînduri, a continuat surd : Nu ! E mai bine să nu știți de război !

După aceasta s-a răsucit, a luat un pumn de buruiene uscate și, aruncîndu-le în foc, a început să întețească flacăra, fără a se mai uita la vreunul din noi. N-a mai rostit nici un cuvînt. Dar și din această frază scurtă se văzuse limpede că nu se poate vorbi despre război, așa, oricum, că războiul nu este un basm bun de spus înainte de culcare. Prin valuri de sînge a pătruns războiul în adîncul inimii omenеști și a povesti despre el nu e de loc ușor. Mi-a fost rușine față de mine însumi. Și nu l-am mai întrebat niciodată pe Daniar despre război.

Totuși nu numai prin aceasta și-a cîștigat respectul. Seara aceea a fost uitată tot atît de repede, pe cît de repede a pierit în ail interesul pentru pesoana lui Daniar. Însingurarea lui, firea-i închisă trezeau în ceilalți nepăsare ori chiar milă, atît.

— Un pribeag... un sărman, se spunea despre el în ail. Bine că are și el o bucată de pîine în

colhoz, altfel rămînea pe drumuri... Este potolit, blînd ca o oaie.

Treptat, oamenii s-au obișnuit cu firea-i ciudată, iar mai tîrziu au încetat să se mai preocupe de el. Poate că așa și trebuie să fie ; dacă un om nu se manifestă prin nimic, încetul cu încetul este uitat.

A doua zi dis-de-dimineață, eu și cu Daniar am adus caii la arie. Tot atunci a venit și Djamilia. Văzîndu-ne, a strigat încă de departe :

— Ei, *kicine-bala*, ia adă încoace caii mei ! Dar hamurile unde-s ?

Apoi, ca și cînd ar fi fost căruțaș toată viața, cu un aer preocupat a început să examineze căruțele, încercînd cu lovituri de picior dacă bușele roților sînt bine fixate.

Cînd Daniar și cu mine ne-am apropiat, înfățișarea noastră i s-a părut caraghioasă. Picioarele lungi și slabe ale lui Daniar se bălăbăneau în cizmele din pînză impermeabilă cu turetcile largi, gata-gata să-i cadă, iar eu mînam calul cu călcîiele bătătorite și negre.

— Ian te uită ce pereche !

Djamilia a dat veselă din cap și, fără a pierde timpul, a început să ne comande :

— Dați-i drumul mai repede, să trecem stepa pînă nu se lasă căldura !

A apucat caii de frîu, cu mișcări sigure i-a adus lîngă căruța și a început să-i înhame. A făcut totul singură, doar o dată m-a rugat să-i arăt cum se pun hățurile la căpăstru. Pe Daniar nici nu-l lua în seamă, ca și cum n-ar fi fost alături.

Pe Daniar l-a uimit, pesemne, hotărîrea și încrederea ostentativă a Djamiliei în propriile-i

forțe. O privea cam dușmănos, și în același timp cu o admirație tăinuită, strângându-și cu strășnicie buzele. Când a ridicat în tăcere sacul cu grăunțe de pe cântar și l-a adus la căruță, Djamilia l-a luat la rost :

— Cum vine asta ? Fiecare o să se opintească așa, de unu singur ? Nu, bădie, așa nu merge ! Ia dă mîna încoace ! Ei, *kicine-bala*, ce stai și te uiți, urcă-te în căruță și așază sacii.

Djamilia l-a apucat de mîini pe Daniar și, cînd au săltat sacul împreună, Daniar, sărmanul, s-a înroșit de tulburare. Apoi, de fiecare dată cînd aduceau sacii, strângându-și puternic mîinile, în timp ce capetele lor erau atît de aproape încît mai-mai să se atingă, vedeam ce chin era pentru Daniar, cît de încordat își mușca buzele, cum căuta să n-o privească în față pe Djamilia, în timp ce ea glumea cu fata de la cântar, neluîndu-l cîtuși de puțin în seamă.

După ce căruțele au fost încărcate și noi am apucat hățurile, Djamilia, făcînd șiret cu ochiul, a rîs :

— Hei, tu, cum îți spune, parcă Daniar ! S-ar zice că ești bărbat, treci înainte să deschizi calea !

La fel de tăcut, Daniar a smucit căruța din loc. „Of, amăritule, pe lingă toate mai ești și rușinos !“ m-am gîndit eu.

Pînă la gară aveam de făcut cale lungă : vreo douăzeci de kilometri prin stepă, apoi trecerea prin defileu. Singurul lucru bun : drumul cobora tot timpul la vale și nu era de loc obositor pentru cai.

Kurkureul, ailul nostru, se întinde de-a lungul rîului, pe povîrnișul Marilor Munți tocmai pînă-n Munții Negri. Pînă în clipa cînd intri în

defileu, vezi mereu ca în palmă ailul cu coroa-
nele întunecate ale copacilor.

Reușeam să facem un singur transport pe zi.
Plecăm dimineața și ajungeam la gară după-
amiază.

Soarele dogorea cumplit, iar în gară era o îm-
bulzeală fără seamăn: trăsuri, căruțe cu saci
sosite de pe tot întinsul văii, măgăruși și boi în-
cărcați din colhozurile de munte mai îndepăr-
tate. Îi mînau băiețandri și neveste de ostași,
negri, cu veșmintele arse de soare, cu picioarele
goale zdrelite de pietre și cu buzele crăpate pînă
la sînge de căldură și de praf.

Pe poarta centrului de recepție a grînelor o
placardă mare: „*Fiecare spic de grîu pentru
front!*“ În curte, înghesuială, larmă, îmbulzeală,
strigătele conducătorilor de atelaje. Dincolo de o
împrejmuire scundă, manevrează o locomotivă,
aruncînd rotogoale dese de aburi fierbinți și răs-
pîndind miros de zgură. Pe alături trec în viteză
trenurile, scoțînd un urlet asurzitor. Căscîndu-și
fălcile îmbăloșate, cămilele zbiară mînios și des-
perat, nevrînd să se ridice de jos.

La centrul de recepție, sub un acoperiș de ta-
blă încinsă, se înalță munți de grîne. Sacii tre-
buie purtați pe o punte de scînduri, sus, chiar
sub acoperiș.

Praful, aerul înnăbușitor de grînar îți taie
răsuflarea.

— Hei, flăcăule, ia vezi! țipă omul cu ochii
înroșiți de nesomn, care primește grîul. Cară sus,
sus de tot!

Amenință cu pumnul și dă friu liber înjură-
turilor.

De ce-o fi înjurînd? Știm și așa unde să că-
răm, și vom căra. Ducem aceste grîne pe umerii

noștri chiar din cîmp, unde le-au crescut și le-au cules bob cu bob femeile, bătrînii și copiii, unde și acum, în toiul muncilor de vară, combainerul se zbate cu o combină epuizată care și-a trăit de mult traiul, unde spinările femeilor sînt mereu încovoiate asupra secerilor încinse, unde mîinile mici de copil strîng cu grijă fiecare spic căzut.

Și acum simt pe umeri apăsarea sacilor grei pe care i-am purtat. E o muncă pe potrivă unor bărbați foarte voinici. Urcam clătîindu-mă pe scîndurile punții care se îndoiau sub greutatea noastră și strîngeam cu dinții încleștați marginea sacului, de teamă să nu-l scap. Mă ustura în gît din cauza prafului, povara îmi apăsa coastele, în fața ochilor vedeam pete roșii ca focul. Și de cîte ori, simțind că puterile mă lasă, că sacul îmi alunecă neînduplecat de pe spinare, nu mi-a venit să-l arunc și să mă rostogolesc în jos o dată cu el!

Dar în urmă veneau alții. Purtau și ei saci și erau de vîrsta mea. Mai veneau în urma mea și femei, neveste de ostași, care aveau copii ca mine.

Dacă n-ar fi război, cine le-ar fi lăsat să poarte astfel de poveri? Nu, n-aveam dreptul să dau înapoi, cînd femeile făceau o muncă tot atît de grea.

Iat-o pe Djamilia. Merge înaintea mea cu poala rochiei suflecată deasupra genunchilor și văd cum se încordează mușchii picioarelor ei frumoase, cu pielea smeadă, văd cît de greu își păstrează echilibrul făptura-i suplă, cum se îndoiaie ca un arc sub greutatea sacului. Uneori numai se oprește o clipă, parcă simțind că mă lasă puterile cu fiecare pas.

— Ține-te bine, *kicine-bala*, a mai rămas puțin... mă încurajează ea, dar cu o voce fără vlagă, sugrumată.

După ce descărcam sacii, la întoarcere, ne întâlneam cu Daniar. Urca pe podeț schiopătînd ușor, cu pas viguros și măsurat, ca totdeauna singur și tăcut. Apropiindu-se de noi, arunca Djamiliei o privire arzătoare, întunecată, iar ea, îndreptîndu-și spinarea ostenită, își potrivea rochia boțită. De fiecare dată, el o privea ca și cum atunci ar fi văzut-o pentru întâia oară, în vreme ce Djamilia continua să nu-l bage în seamă.

Devenise un obicei : Djamilia ori rîdea de el, ori nu-i dădea nici o atenție, după dispoziție. De pildă, mergeam cu căruța, deodată i se năzărea ceva și-mi striga : „Hei, gonește !“. Chiuind și rotind biciul deasupra capului, mîna caii în galop. Mă țineam după ea. Îl lăsam în urmă pe Daniar, în norii deși de praf care stăruiau apoi mult timp pe drum. Cu toate că o făceam în glumă, nu fiecare ar fi putut îndura așa ceva. El însă nu părea să se supere, iar cînd noi treceam în goană, se uita cu o admirație sumbră la Djamilia, care rîdea în hohote stînd în picioare în mijlocul căruței. Întorceam capul. Daniar o privea și prin norii de praf. Privirea sa avea ceva blajin și atotiertător, dar ghiceam într-însa și o tristețe încăpățînată, ascunsă.

Nici batjocura, nici totala ei indiferență nu l-au scos vreodată din fire pe Daniar. Parc-ar fi jurat cu legămînt să îndure totul.

Mi-a părut rău de el la început și i-am spus de cîteva ori Djamiliei :

— De ce rîzi de el, *djene*, doar e atît de potolit !

— Ia dă-l încolo, a rîs ea dînd din mîină. Mai glumesc și eu, n-o să i se întîmple nimic ursului ăstuia !

După aceea m-am apucat și eu să rîd și să glumesc pe seama lui Daniar, nu mai puțin decît Djamilia. Privirile lui insistente, ciudate, începură să mă îngrijoreze. Cum o privea cînd ea își arunca sacul pe umeri ! E drept că în această larmă și înghesuială, în această viermuială de tîrg, care domnea în curte, printre oamenii răgușiți, prinși într-o forfotă fără răgaz, Djamilia atrăgea numaidecît atenția prin mișcările-i sigure, precise, și prin mersul ușor, de parcă s-ar fi aflat în largul stepei.

Nu puteai să n-o admiri. Ca să ia sacul din căruță, Djamilia își îndrepta trupul, apoi se în-doia de umăr și își ridica capul, descoperindu-și gîtul frumos, în timp ce cozile-i albité de soare erau gata-gata să atingă pămîntul. Daniar, ca din întîmplare, se oprea și o însoțea cu privirea pînă la ușă. Pesemne credea că nu-l vede nimeni, dar eu îi observam orice mișcare. Toate acestea începeau să-mi displacă, ba — mai mult — mă simțeam, într-un fel, jignit în sentimentele mele : doar nu-l puteam socoti pe Daniar cu nici un chip demn de Djamilia.

„...Dacă nici el nu-și poate dezlipi ochii de la ea, ce să mai vorbim de ceilalți !“ se revolta întreaga mea ființă. Și egoismul copilăriei, de care încă nu mă descotorosisem, stîrnea în mine o gelozie aprinsă. În fața străinilor, copiii sînt întotdeauna geloși pe cei apropiați. În locul milei, încercam acum pentru Daniar un sentiment de antipatie care mă făcea să jubilez cînd alții rîdeau de el.

Totuși, glumele pe care Djamilia și cu mine le făceam pe seama lui s-au terminat într-o zi foarte trist. Printre sacii cu care căram grîul, era unul uriaș, de vreo șapte puduri, făcut din pînză groasă. De obicei îl ridicam în doi, unul singur nu reușea. O dată, ce ne trece prin minte la arie, să ne batem joc de Daniar. Am așezat sacul în căruța lui, iar deasupra am pus alți saci. Pe urmă, trecînd printr-un sat rusesc, Djamilia și cu mine am intrat într-o livadă, am rupt mere și am rîs tot drumul. Djamilia arunca cu mere în Daniar. Apoi, ca de obicei, l-am lăsat în urmă, stîrnind nori de praf cu căruța noastră. Ne-a ajuns abia dincolo de defileu, la bariera de cale ferată. Bariera era închisă. De aici am pornit împreună la gară și nu știu cum s-a întîmplat că am uitat cu totul de sacul buclucaș. Ne-am amintit de el tocmai cînd terminam de descărcat. Djamilia m-a înghiontit ștregărește cu cotul, făcîndu-mi semn din cap să mă uit la Daniar. Acesta stătea în căruță și privea îngrijorat sacul, chibzuind pesemne cum să-l ridice. Apoi, uitîndu-se în jur, a văzut-o pe Djamilia pufnind în rîs și s-a înroșit tot : a înțeles cum stă povestea.

— Trage-ți pantalonii, altfel îi pierzi pe la mijlocul drumului ! i-a strigat Djamilia.

Daniar ne-a aruncat o privire furioasă și cît ai clipi a tîrît sacul pe fundul căruței, ridicîndu-l apoi pe marginea ei. După aceea a sărit jos ținînd sacul cu o mîină, l-a luat în spate și a pornit spre podeț. La început ne-am făcut că nu vedem nimic deosebit în asta, iar alții chiar că n-au observat nimic : un om cu un sac în spinare — doar toți mergeau cu saci în spinare. Cînd însă Daniar s-a apropiat de podul de scînduri, Djamilia l-a ajuns din urmă.

— Lasă sacul, am glumit !
— Pleacă ! a spus el răspicat, urcînd pe podeţ.
— Ia te uită, îl duce ! a spus Djamilia, dezvinovăţindu-se parcă.

Tot mai chicotea încetişor, dar rîsu-i suna nefiresc, ca şi cum s-ar fi silit să rîdă.

Am observat că Daniar începuse să şchiopăteze mai tare de piciorul rănit. Cum de nu ne gîndisem mai înainte la asta ? Nici acum nu pot să-mi iert gluma neghioabă de atunci, pe care chiar eu, nărodul de mine, o pusesem la cale.

— Întoarce-te ! a strigat Djamilia rîzînd nervos.

Dar Daniar nu se mai putea întoarce, căci în urma sa urcau alţi oameni.

Nu mai ştiu prea bine ce-a urmat. L-am văzut gîrbovindu-se sub povara sarcinii, cu capul mult aplecat, muşcîndu-şi buzele. Mergea încet, mişcînd cu băgare de seamă piciorul rănit. Fiecare pas îi pricinuia pesemne o durere atît de mare, încît capul îi tresărea, iar el se oprea locului pentru o clipă. Şi, cu cît urca mai sus, cu atît se clătina mai tare dintr-o parte într-alta sub povara sacului. De frică şi ruşine, îmi simţeam gîtlejul uscat. Înţepenit de groază, simţeam cu toată fiinţa mea greutatea pe care o ducea el în spinare şi durerea de nesuportat din piciorul rănit. Iată că s-a clătinat iarăşi, a scuturat din cap, şi în faţa ochilor mei totul a început să se învîrtă, să se întunece, pămîntul îmi fugea de sub picioare.

Mi-am revenit abia atunci cînd cineva mi-a strîns mîna atît de puternic, încît îmi trosniră oasele degetelor. Djamilia era de nerecunoscut. Albă ca varul, cu pupilele mărite, cu ochii larg

derchiși și cu buzele păstrînd încă tremurul rîsului de adineauri.

Acum nu numai noi, ci toți cei de față, chiar și responsabilul bazei de recepție, s-au strîns la marginea podețului. Daniar a mai făcut doi pași, a vrut să-și îndrepte sacul și a început să se lase încet într-un genunchi. Djamilia și-a acoperit fața cu mîinile.

— Aruncă-l, aruncă sacul ! a strigat ea.

Dar Daniar, nu știu de ce, n-o făcea, deși ar fi putut să-l răstoarne de mult de pe scînduri, ca să nu cadă peste cei care veneau în urmă. Auzind vocea Djamiliei, s-a ridicat, și-a îndreptat piciorul, a mai făcut un pas și a început iar să se clatine.

— Aruncă-l o dată, afurisitule ! urlă responsabilul bazei.

— Aruncă-l ! strigau oamenii.

Daniar s-a îndreptat însă și de data asta.

— Nu, nu-l va arunca ! a șoptit convins cineva.

Și pare-se că toți, și cei care urcau în urma lui pe scînduri, și cei care priveau de jos, și-au dat seama că nu va lăsa sacul din spate, chiar de-ar fi să cadă cu el cu tot. Se făcuse o liniște de mormînt. Numai dincolo de perete, afară, șuiera sacadat o locomotivă.

Daniar, clătînîndu-se buimac, urca spre acoperișul încins de tablă, și scîndurile podețului se îndoiu sub el. Făcea doi pași, se oprea spre a se cumpăni pe podeț, își aduna din nou forțele și suia mai departe. Cei care veneau în urma lui căutau să-și potrivească pasul după el și se opreau la rîndul lor pentru o clipă. Era chinuitor, erau și ei la capătul puterilor, mersul acesta îi istovea și mai mult, dar nimeni nu-i purta pică lui Daniar, nimeni nu-l ocăra. Ca și cum, legați

cu o frînghie, oamenii își purtau povara pe o cărare lunecoasă și abruptă unde viața unuia depindea de viața celui de alături. În înțelegerea tăcută și legănarea lor monotonă se deslușea un ritm unic, apăsător. Un pas, încă unul, după Daniar, și încă unul. Cu cîtă milă, cu cîtă rugă mută îl privea nevasta de ostaș care venea în urma lui sleită de puteri strîngînd din dinți. I se împleticeau picioarele de oboseală, dar ea se ruga pentru el.

Rămăsese puțin : cîtiva pași încă și partea înclinată a podețului va fi rămas în urmă. Dar Daniar se clătină din nou : piciorul rănit nu-l mai asculta. Părea că se va prăbuși în clipa următoare, dacă nu va arunca sacul.

— Fugi, ajută-l din spate ! mi-a strigat Djamilia, și, pierdută, a întins mîinile, ca și cum gestul acesta l-ar fi putut ajuta pe Daniar.

M-am repezit în sus. Făcîndu-mi loc printre oameni și saci, am ajuns la el. M-a privit pe sub cot. Vinele i se umflară pe fruntea întunecată, leoarcă de sudoare, iar ochii injectați de sînge mă străfulgerară mînioși. Am vrut să apuc de sac.

— Pleacă ! a strigat el amenințător, cu glas răgușit, și s-a smucit înainte.

Cînd Daniar, gîfîind și șchiopătînd, a coborît în sfîrșit, mîinile îi atîrnau ca moarte de-a lungul corpului. Tăcuți s-au dat toți la o parte, în liniște, iar responsabilul bazei nu s-a putut stăpîni și a strigat :

— Ai înnebunit, băiete ? Ce, eu nu sînt om, nu te-aș fi lăsat să răstorni grîul jos ? De ce cari astfel de saci ?

— Treaba mea, a răspuns încet Daniar.

A scuipat într-o parte și s-a îndreptat spre căruță. Cît despre noi, nu îndrăzneam să ne ridicăm ochii. Ne ardeau obrazii de rușine și ne era și ciudă că Daniar pusese prea mult la inimă gluma noastră prostească.

Toată noaptea am mers tăcuți. Pentru Daniar era ceva firesc. De aceea nu puteam să ne dăm seama dacă era supărat pe noi ori uitase totul. Ne simțeam inima grea, aveam remușcări.

Dimineața, pe cînd încărcam la arie, Djamilia a luat sacul cu pricina, i-a prins cu piciorul marginea și l-a rupt cu un pîriit răsunător.

— Ține-ți zdreanța ! s-a răstit ea la fata de la cîntar, care o privea mută de uimire, și i-a zvîrlit sacul la picioare. Și spune-i brigadierului să nu ne mai dea saci d-ăștia.

— Dar ce ai ? Ce-i cu tine ?

— Așa mi-a venit mie !

În ziua următoare, Daniar nu și-a manifestat prin nimic supărarea, era calm și tăcut, numai că șchiopăta mai tare ca de obicei, mai ales cînd ducea sacii. Se vede că în ajun i se iritase rău rana. Aceasta ne amintea mereu vina pe care o aveam față de el. Totuși, dacă ar fi rîs sau ar fi glumit, ne-ar fi venit mai ușor și neînțelegerea s-ar fi dat uitării.

Djamilia căuta și ea să se poarte ca și cum nu se întîmplase nimic deosebit. Deși rîdea, toată ziua următoare n-a fost în apele ei.

Ne întorceam tîrziu de la gară. Daniar mergea înainte. Noaptea era neasemuit de frumoasă. Cine nu cunoaște nopțile de august cu stelele lor îndepărtate și, totuși, apropiate și atît de strălucitoare ! Se vede și cea mai mărunță stea. Iată, una

dintre ele, cu marginile parcă tivite de promo-roacă, toată numai sclipire de raze albastre de gheață, privește cu o uimire naivă pământul, de acolo, din bolta întunecată. Treceam prin defileu și m-am uitat multă vreme la steaua aceea. Caii mergeau în trap întins spre casă și pietrișul scîrțîia sub roți. Vîntul aducea din stepă mireasma amăruie a pelinului înflorit, aroma abia simțită de secară coaptă, și toate acestea, îmbinate cu mirosul de catran și cu cel de hamuri de la caii asudați, îți dădeau o ușoară amețală.

De o parte, desupra drumului, atîrnau stînci învăluite în umbra tufelor de măceș, iar de partea cealaltă, jos, în adînc, ascuns în desișul de lo-zie și plopî sălbatici, clocotea învolburatul Kurkureu. Arar, undeva în urmă, se auzea un uruit strident, vestind că peste pod a mai trecut un tren, iar acesta, pierzîndu-se în depărtare, continua să-și afirme prezența îndelungă vreme prin tăcî-nitul răsunător al roților.

Era plăcut să mergi pe răcoare, să privești crupele legănate ale cailor, să asculți cîntarea nopții de august și să-i respiri mireșmele !

Djamilia mergea în fața mea. Aruncase hățurile, privea în jur și cînta ceva încetișor. Înțelegem că tăcerea noastră o apăsa. Într-o astfel de noapte nu e cu putință să taci, o astfel de noapte îndeamnă la cîntec.

Și Djamilia a început să cînte. Cînta poate și pentru că vroia să reînvie spontanietatea, sinceritatea dinainte dintre noi și Daniar, pentru că vroia să alunge, poate, sentimentul că era vinovată față de el. Avea un glas puternic, vioi, și cînta cîntecele obișnuite ale ailului, cam de felul acestora : „Semn ți-oi face cu basmaua de mătase“, sau „Dragul meu e dus departe“. Știa

multe cîntece și le zicea simplu, cu suflet, de-ți era mai mare dragul s-o asculți. Deodată s-a oprit din cîntat și i-a strigat lui Daniar :

— Ei, Daniar, cîntă și tu ceva. Ce fel de dji-ghit ești ?

— Cîntă tu, Djamilia, cîntă ! a răspuns sfios Daniar, strunind caii. Te ascult, sînt numai urechi.

— Da' ce crezi, că noi n-avem urechi ? Ian te uită la el ! Nu vrei, nici nu-i nevoie !

Și Djamilia s-a pus din nou pe cîntat.

Cine știe de ce l-o fi rugat să-i țină isonul ? Poate așa, fără motiv sau ca să-l audă vorbind. Mai curînd din dorința de a sta de vorbă cu el, deoarece după un timp i-a strigat iar :

— Ia spune, Daniar, ai iubit vreodată ? și a izbucnit în rîs.

Daniar nu i-a răspuns. A tăcut și Djamilia.

„Ți-ai găsit pe cine să îndemni la cîntat !“ mi-am spus eu în gînd.

Izbind cu potcoavele pietrele umede cu sclipiri argintii, caii au încetinit pasul lîngă un pîrîu care întretăia drumul. După ce am trecut vadul, Daniar a dat bici cailor și deodată a început să cînte cu o voce strangulată, care parcă sălta la hopuri :

„Munții mei, o munți înalți,
Pămînt al bunilor și străbunilor mei“.

S-a întrerupt brusc, a tușit, și versurile celelalte le-a cîntat cu un glas profund, ce-i drept, puțin răgușit.

„Munții mei, o munți înalți,
Leagănul meu...“

S-a oprit din nou, parcă speriat de ceva, și n-a mai continuat. Mi-am închipuit de îndată că s-a intimidat.

Dar chiar și în această cîntare timidă, întreruptă, era ceva adînc, o emoție puternică, iar vocea o avea frumoasă, aproape să nu-ți vină să crezi că era Daniar.

— Ia te uită, nu m-am mai putut eu stăpîni. Iar Djamilia a exclamat chiar :

— Unde mi-ai fost pînă acum ? Ia cîntă, cîntă ca lumea.

În fața noastră se făcuse parcă mai multă lumină : ieșeam din defileu. Dinspre vale se pornise un vîntuleț ușor. Daniar și-a reluat cîntecul. La început tot sfios, nesigur, apoi treptat vocea-i prinse puteri, umplu delifeul, îi răspunse ecoul în stîncile îndepărtate.

M-a uimit mai ales pasiunea, focul melodiei. Nu știam să definesc aceasta, și nici acum nu știu, mai precis nu pot să-mi dau seama dacă numai vocea sau ceva mai important și care ținea de însăși inima omului poate să-i transmită și altuia aceeași emoție și să-i răscolească tainițele cele mai adînci ale sufletului ?

De-aș putea reda cît de cît cîntecul lui Daniar ! Cuvintele aproape îi lipseau, dezvăluia fără cuvinte un suflet mare. Nici înainte și nici mai tîrziu nu mi-a mai fost dat să aud un cîntec ca acela ! Melodia nu semăna nici cu cele kirghize, nici cu cele kazahe, dar se împleteau în ea amîndouă. Muzica lui Daniar luase ce era mai bun în melodiile celor două popoare înrudite, contopind totul într-un fel al său, într-un cîntec unic, inedit.

Era un cîntec al munților și al stepelor, aici înălțîndu-se puternic ca munții Kirghiziei, aici

așternîndu-se larg în depărtări, aidoma stepei kazahe.

Ascultam și nu-mi venea să cred : ăsta-i, va să zică, Daniar ? Cine ar fi putut bănuî ?

Treceam acum prin stepă, pe un drum moale, bătătorit, și cîntecul lui Daniar se desfășura larg ; noi și noi melodii cu o uimitoare suplețe veneau să înlocuiască pe cele dinainte. E oare atît de bogat ? Ce s-a petrecut cu el ? Parcă ar fi așteptat anume această zi și acest ceas.

Și deodată am înțeles toate curiozitățile acestui om, întîmpinate cu uimire și luate în zeflema de către cei din jur — visările sale, dragostea sa de singurătate, de tăcere. Am înțeles de ce stătea seri întregi pe cîte un dîmb, de ce rămînea singur peste noapte la rîu, de ce asculta cu luare-aminte sunete inaccesibile celorlalți și de ce, uneori, ochii săi ardeau de-o lumină ciudată, iar sprîncenele veșnic încordate zburau în sus. Era un om profund îndrăgostit. Dar nu de o altă ființă ome-nească. Era o altfel de dragoste, o dragoste profundă de viață, de pămînt. Da, purta această dragoste cu el, în cîntecul său, trăia prin ea ! Un om nepăsător n-ar fi putut să cînte așa, oricît de frumoasă i-ar fi fost vocea !

Cînd credeam că s-a stins și ultimul ecou al cîntecului, o nouă revărsare a trezit parcă stepa adormită. Mîngîiată de ce era de fapt al ei, ea asculta recunoscătoare.

În undiri largi se legănau grînele albastre în așteptarea secerișului și o presimțire vagă a zorilor se furișa peste cîmp.

Un pîlc de sălcii bătrîne șușoteau lîngă moară, dincolo de rîu se stingeau focurile taberelor de cîmp. Cineva, fără zgomot, sălta ca o umbră pe

cal, pe lângă rîu, în direcția ailului, cînd pierind printre livezi, cînd arătîndu-se iar.

Vîntul aducea dintr-acolo aromă de mere, mîreasmă dulce-lăptoasă de porumb înflorit și o boare caldă de tizic întins la uscat.

Daniar a cîntat mult, cu uitare de sine.

Totul în jur amuțise, noaptea de august îl asculta fermecată. Pînă și caii mergeau cu pas ușor, de parcă se străduiau să nu alunge vraja ce se așternuse peste fire.

Deodată, la cea mai înaltă notă, Daniar s-a oprit din cîntat și, slobozind un chiot, a dat bici cailor.

Am crezut că Djamilia va face întocmai și m-am pregătit să-i urmez, dar ea nu s-a mișcat. A rămas în continuare cu capul aplecat pe umăr, ascultînd parcă niște sunete ce mai stăruiau undeva în văzduh. Daniar se îndepărtase, iar noi n-am mai scos un cuvînt pînă în ail. Oare trebuia să mai vorbim ? Uneori cuvintele nu pot exprima totul...

Din ziua aceea s-a petrecut parcă o schimbare în viața noastră. Eram mereu în așteptarea a ceva frumos și mult dorit. De dimineată, la arie încărcam sacii cu grîne în căruțe, îi transportam la gară și ne grăbeam să plecăm pentru a asculta la întoarcere cîntecele lui Daniar. Vocea lui mi se furișase în suflet, mă urmărea la fiecare pas. Mă însoțea dimineată cînd fugeam peste lucerna înrourată să despiedic caii, iar soarele, rîzînd, se rostogolea de după munți în întîmpinarea mea. Auzeam această voce în freamătul ploii aurii a grîului aruncat în vînt de către bătrînii vînturători și în cercurile desenate în țării de vreun uliu zburînd singuratic. Tot ce auzeam și vedeam mi se părea că era cîntecul lui Daniar.

Iar seara, cînd ne întorceam prin defileu, de fiecare dată mi se părea că mă găsesc într-o altă lume.

Îl ascultam pe Daniar cu ochii închiși și înaintea-mi se perindau tablouri uimitor de cunoscute și îndrăgite din anii copilăriei : ba vedeam plutind deasupra iurtelor, sus, în înaltul cerului, unde trec cocorii în zbor, nori nomazi de primăvară de un gingaș albastru-fumuriu ; ba îmi apăreau gonind, de răsuna pămîntul de tropotul copitelor și de nechezat, herghelii mînate spre pășunile de vară, și tinerii armăsari cu coama netunsă și cu fulgere de smoală jucîndu-le sălbatic în priviri, alergau nebunește în jurul iepelor ; ba vedeam aievea desfășurîndu-se, întocmai ca o lavă liniștită la poalele dealurilor, oile ; ba din înaltul unei stînci se prăvălea o cascadă orbindu-te prin albul înspumat al apei învolburate ; ba dincolo de rîu, în stepă, soarele se lăsa lin într-o tufă de colilie, urmărit de un călăreț singuratic, gonind ca vîntul departe în zare, pe fișia de foc a orizontului, iată-l e la doi pași de soare, și se pierde și el în colilie, se topește în lumina amurgului.

Dincolo de rîu se desfășoară larg stepa kazahă. A împins în lături munții noștri și se întinde aspră și însingurată.

Dar în vara aceea de neuitat, cînd a izbucnit războiul, peste necuprinsul ei au scăpărat focuri de tabără, caii de oaste au cernit-o ridicînd colbul fierbinte, curieri au brăzdat-o în lung și în lat. Țin minte cum de pe celălalt mal răsuna vocea guturală, de ciobaș, a unui kazah călare.

— Pe cai, kirghizi, ne-a călcat dușmanul ! și zbură mai departe, învăluit în vîrtejurile de praf și undele de pîclă arzătoare.

Stepa i-a ridicat pe toți în picioare, și în vuiet solemn și aspru au pornit din văi și munți cele dintii regimente de călăreți de pe la noi. În zăngănitul miilor de scări, mii de djighiți călări priveau peste stepă ; în față fluturau steaguri roșii, iar în urma prafului stîrnit de copitele cailor se lovea de pămînt plînsul îndurerat, și mîndru în același timp, al mamelor și soțiilor. „Să vă ajute stepa, să vă ajute duhul viteazului nostru Manas !“

Acolo unde pornea poporul la război rămîneau potecile amare...

Și toată această lume de frumusețe pămîntească și de frămîntare o dezvăluia în fața mea Daniar în cîntecul său.

Unde l-o fi învățat, de la cine o fi auzit el toate acestea ?

Îmi dădeam seama că astfel își poate iubi pămîntul natal numai acela care a tînjit după el, care l-a dorit cu dor nostalgic ani îndelungați, numai acela care a suferit pentru dragostea sa.

Ascultîndu-l, îl vedeam aievia băiețel, rătăcind pe drumurile stepei.

Poate atunci s-a zămislit în sufletul său cîntecul despre patrie... Ori poate pe cînd străbătea verstele de foc ale războiului !

Ascultîndu-l pe Daniar, îmi venea să mă lipesc de țărîină și s-o îmbrățișez ca pe o mamă, numai pentru faptul că un om o poate iubi atît.

Am încercat atunci, pentru prima oară, un sentiment nou, necunoscut, năvalnic, pe care nu-l puteam încă defini, nevoia de a mă exterioriza ; simțeam că nu mai pot să văd și să percep lumea numai pentru mine, doream să transmit și altora viziunea mea, gîndurile și senzațiile pe care le încercam, să vorbesc oamenilor despre frumuse-

tea pămîntului nostru natal tot atît de inspirat cum o făcea Daniar. Inima mea se oprea în loc de bucurie și de o teamă nouă în fața necunoscutului. Pe atunci, însă, nu-mi dădeam încă seama că trebuie să iau penelul în mînă.

De cînd mă știu, îmi plăcea să desenez. În copilărie, copiam pozele de prin manuale și colegii spuneau că desenele mele seamănă „leit“ cu cele din cărți. Învățătorii mă lăudau pentru desenele pe care le aduceam la gazeta noastră de perete. Apoi a izbucnit războiul, frații mei au plecat pe front, eu m-am lăsat de școală și am început să lucrez în colhoz, ca toți cei de vîrsta mea. Am uitat de pensulă și de culori și nu credeam că-mi voi mai reaminti vreodată de ele. Dar cîntecele lui Daniar mi-au răscolit sufletul.

Umblam ca prin vis privind lumea cu ochi uimiți, de parcă mă aflam în fața ei pentru întîia oară.

Și cît de mult s-a schimbat Djamilia ! Parcă nici n-ar fi existat acea tînără veselă, îndrăzneată, limbută. O tristețe luminoasă de primăvară îi umbrea ochii. Pe drum se gîdea cu încăpăținare la ceva. Un zîmbet visător, melancolic îi înfloreau ușor pe buze. Se bucura, se gîdea la un lucru frumos pe care îl știa numai ea. Uneori ridica sacul pe umeri și rămînea așa, nemișcată, cuprinsă de o sfială de neînțeles, ca și cum s-ar fi aflat în fața unui torent vijelios și nu s-ar fi putut hotărî : să înainteze sau ba. De Daniar se ferea, nu-l privea în ochi.

Într-o zi, la arie, Djamilia i-a spus cu o ciudă neputincioasă, chinuită :

— Ai face bine să-ți scoți cămașa aceea, să ți-o spăl !

După ce a spălat-o în rîu, a întins-o la uscat și, așezîndu-se alături, a început s-o netezească încet cu palmele, privindu-i în soare umerii roși, clătî-nînd din cap și netezind-o iar, încet și trist.

O singură dată a rîs Djamilia în acest timp, zgomotos, molipsitor, și ochii i-au lucit ca înainte. Trecuse pe la arie, venind de la lucernă, o ceată zgomotoasă de fete și djighiți — ostași întorși de pe front.

— Ei, voi de colo, doar nu v-ați pus în gînd să mîncăți numai voi pîinea de grîu! Ospățați-ne, altfel vă aruncăm în rîu! și djighiții ridicau în glumă furcile.

— Nu ne speriem noi de furcile voastre. Prietenele mele, voi găsi eu cu ce să le ospătez, iar voi, faceți-vă singuri rost! le răspunse Djamilia cu glasul sonor.

— Așa? Atunci vă aruncăm pe toate în apă!

Și pe loc băieții și fetele se încăierară. Rîzînd, țipînd, chiuînd, se înghionteau și-și dădeau brînci în apă.

— În apă cu ei, în apă! rîdea mai tare decît toți Djamilia, care, isteată și iute, reușea să scape de urmăritori.

Nu știu cum se făcea că djighiții o vedeau numai pe ea. Toți se străduiau s-o prindă și s-o strîngă în brațe. Iată, trei flăcăi deodată au apucat-o și au ridicat-o deasupra apei.

— Sărută-ne, sau te aruncăm!

— Hai, faceți-i vînt!

Djamilia se zvîrcolea, se apăra și rîdea, ferindu-și capul, și printre rîsete își chemă în ajutor prietenele. Dar acestea fugeau încolo și înapoi pe mal să-și scoată băsmăluțele din rîu. În hohotele djighiților, Djamilia zbură în apă. Ieși din rîu cu părul ud, despletită, dar și mai frumoasă

decît înainte. Rochia de stambă udă i se lipise de trup, scoţîndu-i în relief şoldurile rotunde şi puternice, sîinii feciorelnici; dar ea, fără să-i pese de nimic, rîdea legănîndu-se uşor, în timp ce de pe faţa-i înfierbîntată se scurgeau pîrîiaşe vesele.

— Sărută-ne! n-o slăbeau djighiţii.

Djamilia îi săruta, dar zbura din nou în apă şi din nou rîdea, azvîrlindu-şi pe spate cu o mişcare scurtă şuviţele de păr umede şi grele.

La arie toţi rîdeau de cele puse la cale de tineri. Bătrînii vînturători, aruncînd lopeţile, îşi ştergeau lacrimile, şi zbîrciturile de pe feţele lor înnegrite străluceau de bucurie şi tinereţe reînviată pentru o clipă. Am rîs şi eu din toată inima, uitînd de data aceasta zelul cu care o păzeam pe Djamilia de djighiţi.

Numai Daniar n-a rîs. L-am observat întîmplător şi am amuţit. Stătea singur-singurel la marginea ariei, cu picioarele depărtate. Am avut impresia că era gata să se smulgă de la locul lui, să alerge şi s-o scoată pe Djamilia din mîinile djighiţilor. O privea mereu cu ochii trişti şi plini de admiraţie, în care se citeau şi bucuria, şi durerea. Pentru că şi fericirea, şi durerea lui erau în Djamilia, în frumuseţea ei. Cînd djighiţii o strîngeau la piept, silind-o să-i sărute pe fiecare, el lăsa capul în jos şi făcea o mişcare de plecare, dar nu pleca.

Între timp, Djamilia îl zări şi ea. Brusc şi-a curmat rîsul şi şi-a lăsat în jos privirile.

— Am rîs destul, acum ajunge! i-a potolit ea pe neaşteptate pe tinerii dezlănţuiţi.

Unul dintre ei a mai încercat s-o îmbrăţişeze.

— Dă-mi pace! l-a îmbrîncit ea şi, aruncînd o privire vinovată înspre Daniar, a fugit în tufiş să-şi stoarcă rochia.

Pentru mine nu erau încă prea clare raporturile dintre ei și, la drept vorbind, mi-era și teamă să mă gîndesc la acest lucru. Dar nu știu de ce, nu mă simțeam în apele mele cînd Djamilia se întrista după ce tot ea se ferea de Daniar. Era mai bine să fi rîs și să fi glumit ca înainte pe seama lui. Dar în același timp mă cuprindea o bucurie de neînțeles pentru ei cînd ne întorceam noaptea în ail și, pe drum, ascultam cîntecele lui Daniar...

Cît treceam prin defileu, Djamilia rămînea în căruță, iar cînd ieșeam în stepă, cobora și mergea pe lîngă căruță. Și eu mergeam pe jos. E mai bine așa, să mergi pe drum și să asculți. La început, fiecare se ținea pe lîngă căruța lui, dar pas cu pas, fără să observăm, ne apropiam tot mai mult de Daniar.

O forță necunoscută ne atrăgea spre el, voiam să-i privim în întuneric expresia feței și a ochilor ; oare într-adevăr el era acela care cînta, ursuzul, însinguratul Daniar ?

Și de fiecare dată observam cum Djamilia, zguduită și mișcată profund, întindea încet mîna spre el. Daniar însă n-o vedea, pentru că privea undeva departe, în sus, și cu ceafa sprijinită în palme se legăna într-o parte și în alta. Și mîna Djamiliei se lăsa fără vlagă pe marginea căruței. Atunci, tresărind, își smucea mîna și încremenea în mijlocul drumului. Rămînea așa multă vreme, tristă, uluită, privea pierdută mult timp în urma lui, apoi pornea iar.

Uneori mi se părea că și eu și Djamilia sîntem copleșiți de același sentiment, neînțeles de nici unul. Poate era un sentiment de mult ascuns în noi și acum îi venise ceasul să se arate la lumină ?

În timpul lucrului Djamilia mai uita, dar în clipele rare de odihnă pe care le aveam, cînd înfîrziem la arie, nu-și afla locul. Își găsea cîte o treabă pe lîngă vînturători aruncînd în sus, în bătaia vîntului, cîteva lopeți de grîu, apoi deodată arunca lopata cît colo și pornea spre una din clăile de paie. Aici se așeza la umbră și, ca să-și alunge urîtul singurătății, mă chema :

— Vino încoace, *kicine-bala*, să mai stăm un pic !

Mă așteptam întotdeauna să spună ceva deosebit, să-și destăinuie greul. Dar nu spunea nimic.

Tăcută, îmi lua capul pe genunchi și, iscodind depărtările, își trecea mîna prin părul meu ȧpos și îmi mîngîia fața, delicat, cu degete fierbinți, tremurătoare. Îi priveam de jos chipul umbrît de dor și de o neliniște tulbure, și parcă în ființa ei mă regăseam pe mine.

Era chinuită de ceva, ceva o frămînta și se pîrguia în sufletul ei, cercînd să iasă la iveală. Și-i era frică de aceasta. Se chinuia cumplit : voia și totodată nu voia să-și mărturisească sieși că e îndrăgostită, tot așa cum eu doream și nu doream să-l iubească pe Daniar. La urma urmei era totuși nora părinților mei și soția fratelui meu.

Astfel de gînduri, însă, mă străfulgerau numai pentru o clipă, le alungam numaidecît. Pentru mine era o adevărată desfătare să-i văd buzele întredeschise ca la copii, tremurînde, și ochii încețoșați de lacrimi. Cît de frumoasă era, cîtă viață era pe chipul ei, ce însuflețire luminoasă și ce patimă i se citea pe față. Pe atunci vedeam toate acestea, dar nu le înțelegeam tîlcul. Și acum mă întreb adesea : nu este oare iubirea tot inspirație, ca inspirația pictorului, a poetului ?

Privind-o pe Djamilia, îmi venea să alerg în stepă și să strig în gura mare, întrebînd pămîntul și cerul ce să fac, cum să strig această neîniște, această bucurie de neînțeles din mine? Și, într-o zi, am găsit, cred, răspunsul.

Ne întorceam ca de obicei de la gară. Se lăsase noaptea. Pe cer roiau stelele, stepa picotea de somn și doar cîntecul lui Daniar, călcînd tăcerea, răsuna și se pierdea în depărtarea umedă, întunecată. Djamilia și cu mine ne țineam aproape de el. Dar nu știu ce se întîmplase cu Daniar de data aceasta. Era atîta însingurare și tristețe duioasă în glasul lui, încît îți simțeai ochii plini de lacrimi, lacrimi de simpatie și compasiune pentru el.

Djamilia mergea cu capul plecat, ținîndu-se de loitra căruței. Iar cînd vocea lui Daniar începu din nou să urce, Djamilia își lăsă capul pe spate, sări din mers și se așeză lîngă-el. Ședea ca împietrită, cu mîinile încrucișate pe piept. Mergeam puțin înaintea lor, privindu-i dintr-o parte. Daniar cînta și parcă nu simțea prezența ei. Am văzut-o cum și-a lăsat mîinile fără putere și cum, lipindu-se de Daniar, și-a rezemat capul de umărul lui. Vocea acestuia a tresărit pentru o clipă, ca un trăpaș lovit de bici, și a răsunit cu o nouă putere. Cînta despre dragoste!

Eram zguduit. Îmi părea că dintr-o dată stepa a înflorit, și-a scuturat amorțeala, a risipit întunericul, și am văzut în largul ei doi îndrăgostiți. Iar ei nici nu mă observau, de parcă nici nu existam. Mergeam și-i priveam cum, uitînd de tot ce e pe lume se legănau în ritmul cîntecului. Nu-i recunoșteam. Era același Daniar, cu cămașa descheiată și ponosită, dar ochii lui ardeau parcă în întuneric. Era ea, Djamilia mea, stînd

l'ipită de el, tăcută și sfioasă, cu genele sclipind de lacrimi. Erau oameni noi, fericiți cum n-au mai fost alții. Oare aceasta nu era fericirea? Toată dragostea sa adîncă pentru pămîntul natal, care trezea în el această muzică inspirată, Daniar i-o dăruia Djamiliei, cînta pentru ea, o cînta pe ea.

M-a cuprins din nou acea tulburare de neînțeles, pe care mi-o aduceau totdeauna cîntecele lui Daniar, și deodată mi-am dat seama limpede că vreau să-i desenez.

M-au speriat propriile mele gînduri, dar dorința era mai puternică decît teama. Îi voi picta așa cum sînt, fericiți! Voi putea oare? Mi se oprea respirația de frică și de bucurie. Mergeam îmbătat de o dulce uitare. Eram fericit, căci nu bănuiam cîte greutăți avea să-mi aducă mai tîrziu această hotărîre îndrăzneată. Îmi spuneam că pămîntul trebuie văzut așa cum îl vede Daniar, că voi povesti în culori cîntecul său, vor fi și la mine munți, stepă, oameni, ierburi, nori, rîuri. „Dar de unde să iau culori? La școală n-or să-mi dea: au și ei nevoie de ele.“ Ca și cum culorile erau totul!

Deodată cîntecul lui Daniar s-a întrerupt. Djamilia l-a îmbrățișat pătimaș, apoi s-a smucit, s-a dat înapoi, a încremenit pentru o clipă și a sărit iute din căruță. Daniar a tras nehotărît de hățuri și caii s-au oprit. Djamilia sta cu spatele la el în mijlocul drumului și întorcînd brusc capul spuse, abia reținîndu-și lacrimile:

— Ei, ce te uiți? După o clipă de tăcere adăugă aspru: Nu te mai uita la mine, dă-i drumul, și se duse la căruța ei. Iară tu, ce te holbezi? se năpusti ea asupra mea. Așază-te, ia-ți hățurile! Ah, ce greu mi-e cu voi!

„Ce i-o fi venit, așa, deodată?” mă întrebam eu mîinînd caii. Și doar era de înțeles: îi venea greu pentru că avea un bărbat legitim care se afla undeva, într-un spital militar din Saratov.

Eu însă refuzam hotărît să mă gîndesc la ceva. Eram mînios și pe ea și pe mine, și poate aș fi început s-o urăsc pe Djamilia dacă aș fi știut că Daniar nu va mai cînta, că niciodată nu voi mai avea prilejul să-i mai aud glasul.

O oboseală de moarte îmi frîngea trupul, doream să ajung cît mai repede și să mă trîntesc în paie. Crupele cailor în trap se mișcau în întineric, căruța se hurduca nemilos, hățurile îmi scăpau din mîini.

Am ajuns la arie cu chiu cu vai, am scos hamurile, le-am aruncat sub căruță și ne-am prăvălit în prima clăie întîlnită în drum. De data aceasta Daniar a mînat singur caii la păscut.

Dimineata m-am trezit cu lumina bucuriei în suflet. Îi voi picta pe Daniar și Djamilia. Am închis ochii și am văzut imaginea exactă pe care o voi înfățișa. Nu-mi rămînea decît să iau pensula, culorile și să mă apuc de lucru.

Am alergat spre rîu, m-am spălat și apoi am fugit la caii împiedicați. Lucerna rece, înrourată, îmi biciuia picioarele desculțe, îmi înțepa călcîiele crăpate, dar mă simțeam fericit. Fugeam și rețineam din mers ce se petrece în jur. O floarea-soarelui, crescută întîmplător pe marginea arîkului, își îndrepta fața spre soarele care se iveau din spatele munților. Înconjurată de ierburi lacome, nu se lăsa. Cu minusculele sale limbi galbene aduna razele dimineții pentru a umple coșul îndesat al semințelor. Uite și vadul arîkului răscolit de roți. Apa se scurgea în șuvițe subțiri pe urmele lăsate. Uite o insuliță

liliachie de izmă parfumată, înaltă pînă la briu. Alergam, și deasupra mea se întreceau în zbor rîndunelele. Ah, de-aș fi avut culori să redau soarele de dimineată și munții alb-albăstrii, lu-
cerna strălucind de rouă și această floare a soa-
relui sălbătică care crescuse pe lîngă arîk.

Cînd m-am întors la arie, tot cheful mi-a pier-
rit dintr-o dată. Am găsit-o pe Djamilia posomo-
rită, trasă la față. Avea cearcăne sub ochi și se
vedea că nu dormise toată noaptea. Nu mi-a
zîmbit și n-a schimbat cu mine o vorbă. Iar cînd
a apărut brigadierul Orozmat, s-a apropiat de el
și, fără a-i da binețe, i-a spus :

— Ia-ți căruța, pune în locul meu pe cine
vrei, că eu la gară nu mă mai duc !

— Ce-i cu tine, Djamaltai, a dat strechea-n
tine ? s-a mirat blajin Orozmat.

— Strechea e sub coada vițeilor ! Nu mă în-
treba nimic ! Am spus : nu vreau să mă mai duc,
și pace...

— Vrei nu vrei, ai să duci grînele și de acu
înainte, și Orozmat a lovit cu cîrja în pămînt.
Dacă te-a supărat cineva, să-mi spui : am să-i
rup cîrja-n cap. Iar de nu — nu te mai prosti !
Grînele astea-s pentru front, pentru ostași, e
și-al tău acolo !

După care s-a întors brusc și s-a îndepărtat
sontîcîind cu cîrja lui.

Djamilia s-a fistîcit, s-a roșit toată și, privind
spre Daniar, a oftat încet.

Acesta stătea mai la o parte, cu spatele la ea
și strîngea smucit curelele de la hamuri. Auzise
toată convorbirea. Djamilia a mai rămas încă
puțin, frămîntînd biciul în mînă, apoi a dat cu
disperare din mînă și s-a dus la căruța ei.

În ziua aceea ne-am întors mai devreme de cum o făceam în mod obișnuit. Daniar îndemna caii mereu. Djamilia, întunecată, nu scotea o vorbă. Și nu-mi venea să cred că înaintea mea se așterne stepa arsă, posomorită. Doar ieri fusese cu totul alta, de parcă în basme doar auzisem despre ea. Nu-mi ieșea din cap tabloul acela de fericire care îmi răscolise sufletul. Părea că surprinsesem un crîmpei strălucitor al vieții adevărate.

Mi-am imaginat totul pînă în cele mai mici detalii și numai asta a fost de-ajuns să mă emoționeze.

Nu m-am liniștit pînă nu mi-am făcut rost, pe furiș, de la cîntar, de o foaie de hîrtie albă, groasă. M-am ascuns după căpițe și, cu inima zvîcnind puternic, am așezat foaia de hîrtie pe o lopată de lemn netedă, pe care am pus mîna pe drum, de la vînturători.

— Allah să te binecuvînteze ! am murmurat eu, ca tata cîndva, cînd m-a urcat prima oară pe cal, și am atins hîrtia cu creionul.

Erau primele încercări stîngace. Dar cînd pe foaie s-a profilat chipul lui Daniar, am uitat de toate. Mi s-a părut deodată că peste albul colii s-a așternut noaptea aceea de august, stepa, că aud cîntecul lui Daniar și că îl văd chiar pe el, cu capul dat pe spate și pieptul dezgolit, cu Djamilia lipită de umărul său. Era cu adevărat primul meu desen original : iată căruța, iată-i pe ei amîndoi, hățurile aruncate în partea dinainte, crupele cailor legănîndu-se în întuneric și, mai departe, stepa, stelele îndepărtate.

Eram atît de absorbit de desen, încît nu vedeam pe nimeni în jur ; mi-am venit în fire numai cînd deasupra mea a răsunat un glas :

— Ce, ai surzit ?

Era Djamilia. M-am pierdut și n-am mai reușit să ascund hîrtia.

— Căruțele stau încărcate, noi te strigăm de o oră și nu dăm de tine... Ce faci aici ? Asta ce mai e ? a întrebat ea și mi-a luat foaia.

— Hm ! Și Djamilia a ridicat supărată din umeri.

Îmi venea să intru în pămînt. Djamilia privi lung, lung desenul și, oprindu-și asupra mea ochii umezi și întristați, spuse deodată încet :

— Dă-mi-l mie, *kicine-bala*... Îl voi păstra ca amintire...

Și, împăturind desenul, îl ascunse la piept.

Am pornit la drum și tot nu mă puteam trezi la realitate.

Totul se petrecuse ca în vis. Nu-mi venea să cred că am desenat ceva asemănător cu ceea ce văzusem. Dar undeva, în adîncul sufletului, își făcea loc o bucurie naivă, chiar un sentiment de mîndrie, iar visurile — unul mai îndrăzneț decît altul, unul mai ispititor decît altul — mă amețeau. Voiam să pictez tablouri fără număr, dar în culori, nu cu creionul.

Nu băgasem de seamă că mergeam foarte repede. Aceasta pentru că Daniar mîna nebunește caii. Djamilia nu rămînea nici ea în urmă. Privea în lături, zîmbind vinovat și duios. Zîmbeam și eu : înseamnă că ea nu mai e supărată pe noi și, dacă îl vom ruga, Daniar va cînta iar.

Am ajuns la gară cu caii în spume, și mai devreme ca de obicei. Daniar a început din mers încă să care saci. De ce se grăbea, ce se petrecea cu el, era greu de înțeles. Cînd treceau trenurile, se oprea și le petrecea cu o privire lungă, gînditoare. Djamilia privea și ea în aceeași di-

recție, ca și cum ar fi vrut să-și dea seama la ce gîndește.

— Vino încoace, potcoava asta se mișcă, ajută-mă s-o scot ! l-a chemat ea.

După ce Daniar rupse potcoava de pe copila strînsă între genunchi și se îndreptă, Djamilia îi vorbea încet, privindu-l în ochi :

— Spune-mi, nu înțelegi nimic ? Sau poate numai eu exist pe lumea asta ?...

Daniar, tăcut, îi ocoli privirea.

— Crezi că mie îmi vine ușor ? a suspinat Djamilia.

Sprîncenele lui Daniar s-au săltat în sus. A privit-o cu dragoste și tristețe și a spus ceva, dar atît de încet, că n-am auzit nimic. Apoi s-a dus repede la căruță, părăind chiar mulțumit de ceva. Mergea și netezea potcoava. Mă uitam la el nedumerit : cu ce au putut să-l liniștească vorbele Djamiliei ? Ce îți poate aduce un om dacă spune cu un suspin adînc : „Crezi că mie îmi vine ușor?“

Terminasem de descărcat și voiam să plecăm, cînd în curte a intrat un ostaș rănit, slab, cu mantaua mototolită și cu un sac în spate. Cu puțin înainte, se oprise un tren în stație.

— Dîn ailul Kurkureu e cineva aici ? a strigat el, rotindu-și ochii în toate părțile.

— Eu sînt din Kurkureu ! am răspuns eu, gîndindu-mă cine ar putea să fie.

— Al cui ești tu, frățioare ? m-a întrebat ostașul făcînd cîțiva pași spre mine, dar în clipa aceea a dat cu ochii de Djamilia și i-a zîmbit, bucuros și mirat totodată.

— Kerim ? Tu ești ? ! a exclamat ea.

— Vai, Djamilia, surioară !

Ostașul s-a dus fuga la ea și i-a strîns cu ambele mîini palma.

Era un consătean de-al ei.

— Ce bine ! Parcă am știut că te întîlnesc, am venit de-a dreptul aici ! Doar cu cîteva zile în urmă m-am despărțit de Sadîk... Am stat împreună la spital... dă Domnul și se va înapoia și el, peste o lună-două... Cînd mi-am luat rămas bun, i-am spus :

— Scrie-i nevestei, am să-i duc scrisoarea... Iat-o... așa cum mi-a dat-o !

Și Kerim îi întinse plicul triumfiular.

Djamilia l-a luat, s-a roșit, apoi s-a făcut palidă, privind cu coada ochiului pe Daniar. El stătea deoparte, singur, lîngă căruța, cu picioarele larg depărtate ca atunci pe arie și, cu ochii plini de deznădejde, o privea pe Djamilia.

S-au adunat oameni din toate părțile, ostașul și-a găsit rude și cunoștințe, întrebările curgeau puhoi. Djamilia nici n-a apucat să-i mulțumească pentru scrisoare, cînd pe lîngă ea a trecut huruind căruța lui Daniar, care părăsea în goană curtea, sărind peste gropi, ridicînd praf pe drum.

— Ai înnebunit sau ce-i cu tine ? ! strigau oamenii în urma lui.

Pe soldat l-au dus undeva, iar Djamilia și cu mine mai stăteam în mijlocul curții, uitîndu-ne la norii de praf ce se pierdeau învolburîndu-se în zare.

— Să plecăm, *djene* ! am spus eu.

— Du-te, lasă-mă singură ! mi-a răspuns ea cu amărăciune.

Și astfel, pentru prima oară în tot acest timp, am plecat despărțiți. Zăpușeala îmi ardea buzele uscate. Pămîntul ars, crăpat, încălzit în timpul zilei părea că se răcește acum, luînd culoarea căruntă a sării. În această pîclă albicioasă, juca în cumpăna apusului soarele, diform, tremu-

rînd tulbure. Deasupra orizontului ceșos se adunau nori de furtună, cu pete roș-portocalii. Un vînt uscat venea în rafale, lăsînd o pulbere albă pe boturile cailor, agitîndu-le coamele și plecînd mai departe pe dealuri, să scuture măturile de pelin.

„Oare vine ploaia?” m-am întrebat eu. Ce lipsit de adăpost m-am simțit și ce neliniște m-a cuprins! Am dat bici cailor, care cercau tot timpul să meargă la pas. Dropii slabe fugeau speriate pe picioarele lor lungi, undeva în vale.

Vîntul purta pe drum frunze uscate de brusture. Noi n-avem așa ceva, ele sînt aduse din depărtarea kazahă. Soarele pierise. Jur împrejur — țipenie de om. Numai stepa cu oboseala ei de peste zi.

Cînd am ajuns la arie, se lăsase deja întunericul. Liniște, fără nici un pic de vînt. L-am strigat pe Daniar.

— A plecat la rîu, răspunse paznicul. Zăpușala e mare și toți au plecat acasă. Fără o adiere de vînt n-ai ce face la arie.

Am dus caii la păscut și m-am îndreptat înspre rîu — știam că Daniar îndrăgise un loc deasupra rîpei. L-am găsit acolo: stătea ghemuit, cu capul plecat și asculta geamătul apei la poalele prăpastiei. Aș fi vrut să mă apropii de el, să-l îmbrățișez, să-i spun un cuvînt bun. Dar ce-i puteam spune? Am stat puțin în loc și am făcut calea întoarsă. Apoi, multă vreme am rămas culcat în paie, privind cerul și gîndindu-mă: „De ce o fi viața atît de încîlcită și greu de înțeles?”

Djamilia tot nu se înapoiase. Pe unde o fi întîrziind?

Deși eram frînt de oboseală, somnul nu se lîpea de mine. Fulgere îndepărtate se aprindeau deasupra munților, sfîșind norii.

Încă nu adormisem cînd s-a întors Daniar. Umbla fără rost pe arie, cercetînd mereu în lungul drumului. Apoi s-a trîntit pe paie, lîngă mine. „Ce-o avea de gînd acum ? mă întrebam în mine. Oare vrea să părăsească ailul și să plece într-aiurea ? Dar unde să se ducă, încotro să se îndrepte, singuratic, fără cămin cum e ?” Ca prin somn am auzit un zgomot de căruță care se apropia. Venea poate Djamilia !

Nu țin minte cît am dormit și, deodată, am simțit, chiar lîngă urechile mele, cum au foșnit paiele sub niște pași ușori, de parcă o aripă umedă mi-ar fi atins încetișor umerii. Am deschis ochii. Era Djamilia. Venise de la rîu într-o rochie răcoroasă, stoarsă. S-a oprit, a privit cu grijă în stînga și-n dreapta și s-a așezat lîngă Daniar.

— Daniar, am venit... singură am venit, a șoptit ea.

De jur împrejur era liniște. Un fulger lunecă pierzîndu-se undeva, mut.

— Te-ai supărat ? Te-ai supărat rău ? Da ?

Și din nou liniște. Numai o bucată de pămînt surpată din mal a plescăit încet în apă.

— Sînt oare vinovată ? Nici tu nu ești vinovat...

În depărtarea munților s-a auzit tunetul. Un fulger a luminat profilul Djamiliei. A privit spre Daniar și s-a strîns lîngă el. Umerii ei tremurau convulsiv în îmbrățișarea mîinilor lui. Așezîndu-se pe paie s-a culcat lîngă el.

Vîntul fierbinte a gonit din stepă rotind în vîrtej mănunchiuri de paie, s-a izbit de iurta de la marginea ariei, zguduind-o din temelii, și s-a rostogolit pe drum în răbufniri scurte, ca un ti-tirez.

Din nou s-au aprins în nori focuri sinilii, din nou s-a rupt deasupra noastră cu zgomot uscat trăsnetul. M-a apucat frica și bucuria: venea furtuna, ultima furtună de vară!

— Cum ai putut să crezi că te voi uita pentru el? șoptea fierbinte Djamilia. Nu, nici gînd... El nu m-a iubit niciodată. Chiar și salutările mi le trimitea doar la sfîrșitul scrisorilor. N-am nevoie de dragostea lui tîrzie... să zică lumea ce-o vrea... Dragul meu, singuraticul meu, nu te voi da niciodată nimănui! De mult te iubesc. Te-am iubit și te-am așteptat chiar și înainte de a te cunoaște, și tu ai venit ca și cum ai fi știut că te aștept!

Fulgere albăstirii, frîngîndu-se unul după altul, se înfîgeau sub malul prăpăstios, în rîu.

Începură să cadă, foșnînd pe paiele uscate, picăturile reci, înclinate, ale ploii.

— Djamilia, draga mea, scumpa mea Djamilia, o alinta Daniar cu cele mai duioase nume kazahе și kirghize. Și eu te iubesc pe mult. Visam la tine în tranșee și știam că dragostea mea mă așteaptă pe meleagurile unde m-am născut. Aceasta ești tu, Djamilia mea.

— Întoarce-te, lasă-mă să te privesc în ochi. Furtuna se dezlănțui.

Pîsla ușoară de pe iurtă începu să se zbată ca o pasăre rănită de moarte. Ploaia biciuită de vînt se năpusti în rafale puternice, sărutînd parcă pămîntul. Încrucișîndu-se pe cer, răsunau bubuitu-

rile puternice ale tunetului. Fulgerele înfloreau munții în culorile de primăvară ale lalelelor. Vîntul vuia mînios în pădure.

Turna cu găleata, iar eu stăteam culcat, ascuns în paie și simțeam cum îmi bate inima. Eram fericit și aveam senzația pe care o încerci cînd privești, pentru prima dată după boală, soarele. Și ploaia și lumina fulgerelor ajungeau la mine, dar eu mă simțeam bine și am adormit zîmbind, fără să-mi dau seama dacă auzeam șoptele lui Dan iar și ale Djamiliei sau foșnetul paielor sub lovitura ultimelor picături de ploaie.

Toamna se apropia cu pași repezi, în curînd aveau să înceapă ploile. În văzduh se simțea de pe acum mirosul umed, tomnatic, al pelinului și al paielor ude. Dar ce ne aștepta în toamnă? La aceasta, nu știu de ce, nici nu mă gîndeam.

În toamna aceea, după doi ani de întrerupere, m-am dus din nou la școală. După lecții mergeam deseori la rîu și stăteam pe malul abrupt, aproape de locul unde fusese aria, acum pustie și părăsită. Aici, cu culorile de școlar am pictat primele mele studii. Și, chiar după noțiunile mele de atunci, nu-mi reușeau toate încercările.

„Nu sînt bune de nimic culorile! Dacă aș fi avut culori adevărate“, îmi spuneam eu, deși nu-mi imaginam cum trebuiau să fie acestea.

Abia mult mai tîrziu mi-a fost dat să văd uleiurile adevărate, în tuburi mici, de plumb.

Dar nu era vorba numai de culori; mi se părea că totuși aveau dreptate profesorii: ca să știi să pictezi, trebuie să înveți. Eu însă nici în vis nu mă puteam gîndi la studii. Cum era să

studiez, cînd mama n-avea nici o veste de la frații mei de pe front și nu m-ar fi lăsat pentru nimic în lume să plec, pe mine, unicul ei fiu, „dji-ghitul și nădejdea celor două familii“? Nici nu îndrăzneam s-aduc vorba despre asta. Iar toamna era parcă dinadins atît de frumoasă, s-o tot pictezi.

Apa rece a Kurkureului scăzuse, pietrele dezgolite la praguri se acoperiseră de un mușchi verde-închis și portocaliu. Lozia se înălța roșie, cu trunchiurile ei gingașe și dezgolite în aerul rece din cauza înghețurilor timpurii, pe cînd plopii își păstrau încă frunzele galbene, compacte. Tăbăcite de fum și bătute de ploi, iurtele herghelgiilor se vedeau negre pe iarba ruginie, iar prin deschizăturile de fum se încolăceau alene șuvițe vineții. Armăsarii vînjoși nechezau strident, ipele cutreierau întinderile și de acum pînă la primăvară era greu să le mai ții în herghelii. Vitele, întoarse din munți, umblau în turme pe cîmpuri. Copitele bătătoriseră în lung și în lat cărări pe întreg cuprinsul stepei uscate, ruginii.

Curînd s-au pornit vînturile de stepă, cerul s-a închis și au început ploile reci, prevestitoare de zăpadă.

O dată s-a întîmplat să fie o zi mai bună și am plecat spre rîu, prea îmi lua ochii o tufă roșie de scoruș de munte ce se înălța pe o limbă de nisip. M-am așezat nu departe de vad, printre lozii. Se lăsa amurgul. Deodată, am văzut doi oameni care, judecînd după toate aparențele, trecuseră rîul prin vad. Erau Daniar și Djamilia. Nu-mi puteam lua ochii de pe chipurile lor aspre, îngrijorate. Cu un sac pe umeri, Daniar pășea repede, iar poalele mantalei desche-

iate loveau turețele cizmelor lui scîlciate. Djamilia avea în cap o broboadă albă, împinsă spre ceafă, și purta rochia ei cu flori, cea mai bună, cu care îi plăcea să se îmbrace la tîrg. Pe deasupra îmbrăcase o scurtă de velur vătuită. Într-o mînă avea o legăturică, iar cu cealaltă se ținea de cureaua sacului lui Daniar. Mergeau schimbînd mereu cîte o vorbă.

Iată-i, au trecut pe potecă prin pădure, printre tufe de colilie și eu îi priveam din urmă și nu știam ce să fac. Să-i strig? Dar limba parcă mi se lipise de cerul gurii.

Ultimele raze sîngerii ale soarelui au alunecat peste coamele nourașilor suri și repezi, de-a lungul munților, și îndată a început să coboare întunericul. Daniar și Djamilia, fără să-și întoarcă măcar capul, se tot îndepărtau mergînd spre halta de cale ferată. De vreo două ori le-am mai zărit capetele prin tufișurile de colilie, apoi au dispărut.

— Djamilia-a-a! am strigat eu din răsputeri.

— A-a-a! mi-a răspuns singuratic ecoul.

— Djamilia-a-a! am strigat încă o dată și, nemiștiind de mine, am început să fug după ei, de-a dreptul prin rîu.

Stropi reci ca gheața îmi biciuiau obrazul, hainele mi se udaseră, dar eu fugeam mai departe, fără să mă uit unde calc și deodată, împiedicîndu-mă de ceva, am căzut din mers la pămînt.

Stăteam culcat fără să ridic capul, și lacrimile îmi șiroiau pe față. Întunericul parcă mi s-a prăbușit peste umeri. Vîntul șuiera încet și trist printre tulpinele mlădioase de colilie.

Repetam numele Djamiliei, înecîndu-mă în hohote de plîns.

Mă despărțeam de oamenii cei mai dragi și mai apropiați. Și numai acum, culcat pe pământ, am înțeles deodată că o iubeam pe Djamilia. Da, a fost prima mea dragoste, o dragoste de copil.

Am stat mult timp așa, cu fața în mâinile ude de lacrimi.

Mă despărțeam nu numai de Djamilia și Daniar, mă despărțeam de copilărie.

Cînd am ajuns pe întuneric acasă, în curtea noastră era zarvă mare. Se auzea zăngănit de scări, cineva înșeuca caii, iar Osmon, beat, călare pe un cal care nu mai avea astîmpăr, se grozăvea strigînd cît îl ținea gura :

— De mult trebuia să-l alungăm de aici pe cîinele ăsta de pripas, corcitura asta ! Ne-a făcut tot neamul de rușine, ne-a terfelit cinstea în noroi ! Dacă îl prind, îl omor pe loc. Și să mă judece după aceea ! N-am să îngădui ca orice vagabond să ne fure muierile ! Haide, djighiți, sus pe cai ! Nu ne scapă el, îl ajungem la gară !

Am înghețat de frică : unde vor să gonească ? Dar încredințîndu-mă că s-au îndreptat pe drumul cel mare spre gară, și nu spre haltă, m-am furișat pe nesimțite în casă și m-am acoperit peste cap cu șuba tatii, ca nimeni să nu-mi vadă lacrimile.

Cîte discuții și cîte comentarii au urmat în ail ! Femeile care mai de care o judecau pe Djamilia.

— Proasta ! A plecat ea dintr-o casă ca asta !... A călcat norocul în picioare...

— Și cu ce-o fi încîntat-o ? Că toată averea lui : mantaua ponosită și cizmele găurite !

— Nu tu casă, nu tu vite, un vagabond, doar cu ce e pe el... Nu-i nimic, cînd își va da seama mîndrulița, va fi prea tîrziu.

— Aia e ! Ce, Sadîk nu era soț bun ? Om gospodar, primul djighit în ail !

— Dar soacra ? Nu dă Dumnezeu oricui o soacră ca a ei ! Încearcă să găsești o altă baibice ca ea ! Și-a făcut-o cu mîna ei, proasta de ea, așa, fără nici un rost !

Eram poate singurul om care n-o condamna pe Djamilia, pe fosta mea *djene*. Lasă să aibă Daniar o manta veche și cizme găurite, dar știam eu că sufletește e mai bogat decît noi toți. Eram sigur că Djamilia nu va fi nefericită cu el. Numai că mi-era milă de mama. Mi se părea că o dată cu plecarea Djamiliei a părăsit-o și tăria, și puterea ei de altădată. Era tristă, trasă la față. Și după cum înțeleg acum, nu se putea nici-decum împăca cu gîndul că viața frînge uneori atît de brutal vechile rînduieli.

Un arbore puternic, smuls de furtună, nu se va mai ridica niciodată. Înainte, mama nu ruga pe nimeni să-i bage firul de ață în ac. N-o lăsa mîndria. Dar iată că odată, întorcîndu-mă de la școală, am găsit-o plîngînd. Îi tremurau mîinile și nu nimerea urechea acului.

— Bagă-mi ața în ac, m-a rugat ea oftînd din greu. Se va prăpădi Djamilia... Eh, și ce gospodină ar fi fost în familie ! A plecat, s-a lepădat de noi. De ce ne-o fi lăsat ? Era rău la noi ?

Îmi venea s-o îmbrățișez, s-o liniștesc, să-i spun ce fel de om era Daniar, dar n-am îndrăznit. Aș fi jignit-o pentru toată viața.

Totuși participarea mea nevinovată la această istorie n-a rămas o taină..

Puțin după aceea s-a întors Sadîk. Suferea desigur, cu toate că, cherchelit, îi spunea lui Osmon :

— Dacă s-a dus, ducă-se... Va crăpa undeva pe drum. Sînt destule muieri, nu ne plîngem noi. Cu păr de aur să fie, nu face nici cît cel mai prăpădit, cel din urmă flăcău...

— Așa e ! încuviința Osmon. Îmi pare rău că nu l-am prins atunci. L-aș fi omorît ! Și ea trebuia prinsă și legată cu cozile de coada calului ! E sigur că au plecat spre răsărit, pe plantațiile de bumbac, sau la kazahi. El e doar învățat să umble vagabond... Nu pricep un singur lucru, cum de s-a putut întîmpla una ca asta... Ea, parșiva, le-a potrivit pe toate în felul ăsta... Mamă, mamă, ce i-aș fi...

Auzindu-l cum vorbește, abia mă stăpîneam să nu-i spun : „Nu poți uita cum te-a muștruluit atunci, la cosit. Suflet josnic ce ești !”

Și iată că într-o zi, pe cînd stam acasă și desenam ceva pentru gazeta de perete a școlii iar mama își făcea de lucru lîngă sobă, năvăli deodată în casă Sadîk. Palid, cu ochii îngustați de minie, se năpusti asupra mea, vîrîndu-mi sub nas o foaie de hîrtie.

— Tu ai desenat asta ?

Am încremenit. Era primul meu desen. Daniar și Djamilia m-au privit o clipă, parcă vii.

— Eu !

— Și ăsta cine e ? a împuns el hîrtia cu degetul.

— Daniar !

— Trădătorule ! mi-a strigat în față Sadîk.

A rupt în bucățele desenul și a ieșit trîntind ușa cu zgomot.

După o tăcere lungă, apăsătoare, mama m-a întrebat :

— Ai știut ?

— Da, am știut.

Cu cîtă mustrare și uimire s-a uitat atunci la mine, rezemîndu-se de sobă ! Și cînd i-am spus că îi voi desena din nou, m-a privit cu amărăciune și a clătinat neputincioasă din cap. Iar eu mă uitam la bucățelele de hîrtie aruncate pe jos și o jignire de neîndurat mă sufoca. Lasă-i să mă socotească trădător. Pe cine am trădat ? Familia, neamul nostru ? Dar n-am trădat adevărul, adevărul vieții, adevărul acestor doi oameni.

Nu puteam povesti nimănui despre aceasta, nici mama nu m-ar fi înțeles.

Vedeam totul ca prin ceață, aveam impresia că bucățelele de hîrtie se învîrtesc, se mișcă pe dusemea, ca vii.

Mi s-a întipărit în minte atît de puternic acea clipă în care Daniar și Djamilia m-au privit din desen, încît deodată mi s-a părut că aud cîntecul lui Daniar din noaptea aceea neuitată de august.

Mi-am amintit apoi cum au plecat din ail și, deodată, am simțit o dorință de nestăvilire de a pași pe drum cu hotărîre și curaj, asemeni lor, pe drumul greu, în căutarea fericirii.

— Am să plec la învățătură. Spune-i și tatii. Vreau să mă fac pictor, am vestit-o ferm pe mama.

Eram încredințat că va începe să plîngă și să mă mustre, amintindu-și de frații mei morți în război. Dar, spre mirarea mea, n-a plîns.

A spus doar încet și cu tristețe :

— Du-te... V-au crescut aripile și ați început să zburați singuri cum vă pricepeți. De unde să

știu cât vă veți ridica în înalt ? Poate aveți dreptate ! Du-te ! Pe urmă, cine știe, ai să te răzgîndești. Nu e o meserie să desenezi și să pictezi. Învață și ai să afli. Nu-ți uita însă casa...

Din ziua aceea Casa Mică s-a despărțit de noi. N-a trecut mult, și am plecat la învățătură.

Asta-i toată povestea.

La Academie, unde am fost trimis după absolvirea școlii de pictură, am prezentat ca lucrare de diplomă tabloul la care visasem de mult.

Nu e greu de ghicit că pînza înfățișa pe Daniar cu Djamilia. Cei doi merg pe drumul stepei, drum de toamnă. Înaintea lor, depărtările nemărginite, luminoase...

N-are a face că tabloul meu nu e desăvîrșit, măiestria nu vine dintr-o dată. Dar mi-e nespus de drag, e prima mea emoție creatoare, conștientă.

Și astăzi am uneori insuccese, sînt și clipe grele, cînd îmi pierd încrederea în mine. Atunci mă simt atras de acest tablou scump, de Daniar și Djamilia. Îi privesc îndelung și de fiecare dată stau de vorbă cu ei.

„Unde sînteți acum, ce drumuri străbateți ? Sînt multe drumuri noi astăzi în stepa noastră, pe întregul Kazahstan, pînă în Altai și Siberia. Mulți oameni curajoși muncesc acolo. Poate și voi v-ați îndreptat spre acele meleaguri.

Te-ai dus, Djamilia mea, prin stepa largă, fără să te uiți înapoi. Poate ai obosit ? Poate ți-ai pierdut încrederea în tine ? Pleacă-ți capul pe umărul lui Daniar ! Să-ți cînte cîntecul său de iubire, cîntecul său despre pămînt, despre viață ! Să se trezească și să joace în toate culorile stepa ! Să-ți amintești de noaptea aceea de

august ! Du-te, Djamilia, nu te căi, tu ți-ai aflat greu fericirea, fericirea mult căutată !"

Mă uit la ei și aud vocea lui Daniar. Mă cheamă și pe mine la drum. Înseamnă că e timpul s-o pornesc. Mă voi duce prin stepă, în ailul meu, și voi găsi acolo noi culori, noi lumini.

Fie ca în orice trăsătură a penelului meu să răsunе cîntecul lui Daniar ! Fie ca în orice culoare a mea să bată inima Djamiliei !

Traducere de
Ilie Constantin și Gheorghe Ciobanu

VIKTOR KONEȚKI

(n. 1929)

Marinar de profesie, Viktor Konețki s-a afirmat în literatură ca un prozator cu incontestabilă personalitate după publicarea primului său roman *Grijile zilei de mâine* (1961), elogios primit de critica sovietică și străină. Apărută foarte curînd la Paris, în traducere franceză, cartea a fost propusă pentru premiul internațional acordat romanelor de debut, în 1962.

În ultima vreme Konețki vădește înclinare spre nuvelistică: *Povestea radiotelegrafistului Kamușkin* (1962), *Încă o dată despre război* (1963), *Ușa* (1965). În 1964 publică un volum de nuvele și schițe: *Focuri pe stîncile înghețate*.

ÎNCĂ O DATĂ DESPRE RĂZBOI

Lîngă orășel, râul curgea foarte încet.

De la ferestrele spitalului, așezat pe malul înalt, în mijlocul unui parc bătrîn, apa părea încremenită.

Era în primăvara anului 1944. Trupele noastre se aflau în ofensivă și, ca întotdeauna în timpul ofensivelor, ploua cu răniți.

Presentimentul victoriei apropiate ; impresiile revărsării năvalnice a râului de mai deunăzi ; șocurile nervoase provocate de suferințele oamenilor și de fețele lor mutilate ; rarele clipe de destindere datorite de bucuria pe care o aducea primăvara rusească, cu frumusețea ei calmă și gingășia celor dintii frunze ; impresia bizară stîrnită de conacul în care era instalat spitalul, cu stejarii seculari și statuile acoperite de mușchi din parc ; necurmata îngrijorare pentru soțul ei, adînc împlîntată în suflet, visele în care îi apărea el — uneori vise liniștite, înșorite, din viața de dinainte de război, cînd îl vedea zîmbind lîngă patul ei și se trezea nerăbdătoare să-l simtă aproape, alteori niște vise îngrozitoare, cînd îl

vedea pe Volodea prăbușindu-se cu fața la pământ, grav rănit la cap, și în jur nu era nici un brancardier, și pînă la batalionul medico-sanitar era foarte departe, iar el zăcea singur, singur de tot, zvicnind în spasme și tot mai pămîntiu la față — toate acestea se învălmășeau în sufletul infirmierei Maria Stepanovna.

Soțul ei, profesor de matematici la o școală medie, se înrolase ca simplu soldat în trupele teritoriale din Leningrad încă la începutul războiului. Acum comanda un pluton de geniști. De două ori fusese rănit ușor : în apropiere de Gâtina și în timpul luptelor de eliberare a Minskului.

Scrisorile lui Volodea o mirau, căci nu purtau amprenta frontului, a războiului. Volodea îi scria despre trecut, despre primele lor întâlniri, despre felurite lucruri mărunte, obișnuite, din viața pe care au dus-o ei în timp de pace. Dar fiecare mărunțiș stîrnea cîte un gînd adînc, surprinzător, altminteri cît se poate de simplu și, aparent, demult cunoscut. Și pentru că Volodea nu dădea nimănui povețe, și pentru că-și scria scrisorile undeva într-o tranșee înainte de luptă, sau după luptă, așezat pe cîteva mine antitanc descărcate, gîndurile lui căpătau forța stranie a unui adevăr implacabil. Îi scria : „Mașă, am înțeles acum că totul trebuie adus întotdeauna la coeficientul infinitului, pentru că însăși lumea e infinită, și în felul acesta complexitățile se reduc, îngăduindu-ți să vezi principalul. Iar lucrul acesta principal trebuie făcut cu orice preț, fără să te mai gîndești la nimic altceva.“

Maria Stepanova avea impresia că Volodea a încetat cu desăvîrșire să se mai teamă de moarte.

Stătea împreună cu o altă infirmieră, pe nume Iulia, într-o căsuță țărănească. Casa se afla chiar lângă malul prăpăstios al râului și era singuratică. Pe geam se vedeau creștetele copacilor ce coborau pe povârniș, iar ceva mai departe se întrezărea malul celălalt, cu luncile lui inundabile, care acum, primăvara, căpătaseră o culoare nedefinită, parcă de muștar. Dintr-acolo venea multă lumină și odaia era veselă în timpul zilei chiar și atunci când se porneau ploile de toamnă.

Maria Stepanovna și Iulia erau bune prietene, deși firi cu totul deosebite. Logodnicul Iuliei căzuse ucis chiar pe graniță, părinții ei pieriseră sub ocupație, iar ea fusese grav rănită la piept. Își tămăduia durerea cu un străvechi leac rusesc : își făcea de cap. Pierduse orice preț în proprii ei ochi și, de aceea, nu se cruța și nici nu se păzea. Nu avea pentru cine să se păzească. Rar unul dintre ofițerii tineri convalescenți care să nu se încurce cu ea.

În schimb, Iulia muncea bine, cu iscusință, adesea pe rupte. Muribunzii o chemau la ei. Se vede că lângă dînsa era mai ușor să mori. Iulia era o femeie foarte senzuală, dar dincolo de această senzualitate se ascundea un suflet sensibil, care, ce e drept, putea fi numai bănuț, pentru că ea avea o comportare grosolană. Când schimba patul din care tocmai fusese ridicat un mort, era în stare să fredoneze : „Dac-ar ști ea, Pisicuța, ce ștrengar mai e Cotoiul...”

În serile libere bea spirt medicinal și se ducea pe strada Pristanskaia, singura stradă a orașelului. Rîdea în gura mare, intra în vorbă cu bărbați necunoscuți și era mulțumită dacă femeile din partea locului se arătau indignate de purtarea ei. Iulia nutrea un sentiment urît de răzbu-

nare față de oamenii care n-au văzut războiul cu ochii lor, care n-au văzut Smolenskul cuprins de flăcări și habar nu aveau de camuflaj.

Seara, ieșeau toți la plimbare în port și așteptau vaporul de cursă cu poșta și ziarele. Se uitau la noii veniți, încercau să ghicească ce-i cu ei, mîncau semințe. Pe urmă, în fosta biserică transformată în club începea filmul. Peliculele vechi se rupeau des și atunci se aprindea în biserică o lumină difuză și, în lumina asta, chipurile sfinților de pe pereți arătau ciudat de vii și de mîhnite.

Maria Stepanovna se căsătorise cu puțin timp înaintea războiului. Și pentru ea, și pentru Volodea era primul simțămînt adînc, venit la amîndoi destul de tîrziu : la treizeci de ani la Volodea, la douăzeci și șase la ea ; îl așteptaseră cu răbdare și se păstrasera pentru el. Poate de aceea i-a fost ușor Mariei Stepanovna să-i rămînă credincioasă bărbatului în anii lungi ai războiului. Or, trei ani înseamnă ceva. Abia de curînd apăruse un maior rănit și relațiile dintre ei doi deveniră foarte repede dificile.

Sîmbătă era la spital o zi din cale-afară de obositoare : se schimba și se dădea la spălat lenjeria, se făceau comenzi de medicamente. Pentru sîmbătă se fixau adeseori, nu se știe de ce, operațiile grele. Zarva și agitația infirmierelor stîrneau tulburare printre răniți. Nu ajungeau narcoticele și din pricina lor izbucneau scandaluri în saloane. Gemetele și înjurăturile nu conteneau pînă tîrziu în noapte...

În prima sîmbătă din aprilie, Maria Stepanovna veni acasă mai devreme ca de obicei. Trebuia să facă de gardă în noaptea spre duminică.

Pe la patru se culcă să doarmă puțin, dar aproape numaidecît o trezi Daria Savișna, paznica de la morgă, care îi aduse laptele. Nițel mai târziu pică Iulia, care trînti cu putere ușa. După ce își scoase cizmele, Iulia spuse :

— Mașka, nu te prefacă ! Știu că nu dormi. Se zice că Konev a ajuns la Prut. Diseară se va transmite ordinul de zi : „...capitala Patriei noastre, în numele Patriei...” Mașka, m-auzi ?

Maria Stepanovna își vîrî capul sub pernă și nu răspunse.

— La Maximovi au făcut focul în baie, urmă Iulia. Maiorul ne amenință cu o vizită pe ziua de azi. Au ei o sticlă de porto. Zău !

— Lasă-mă-n pace, mormăi Maria Stepanovna, dîndu-și seama că Iulia nu o s-o slăbească. Într-adevăr, Iulia îi smulse perna de pe cap, se așeză pe pat, apăsînd-o cu toată greutatea trupului pe un picior și îi șopti la ureche :

— Pleacă poimîine, Mașka ! Zău, e îndrăgostit lulea de tine !

— Spune-i să nu care cumva să vină, i-o reteză Maria Stepanovna. Astea-s prostii.

— Just, conveni deodată Iulia, ridicîndu-se de pe pat. E un dobitoc, zău așa... O fi el erou, dar e un dobitoc. Las' c-am văzut eu din ăștia un batalion întreg...

— Prostuțo ! făcu Maria Stepanovna.

Erau aproape de aceeași vîrstă, dar Maria Stepanovna se credea mare-mare și mai înțeleaptă decît Iulia. Iar aceasta din urmă, oricît de ciudat ar părea, nu zicea nimic. Lua poza unei fiice și asculta de Maria Stepanovna ca de o mamă, pe care poți să o minți cît poțestești, dar nu se cade să o necăjești.

— Vrei să-ți cînt ceva ? întrebă Iulia.

Își scoase îndată bluza, rămânînd în maiou, luă ghitară, se trase lîngă ușa și se rezemă de ea, apoi se uită la ghitară cu acel zîmbet surprinzător și gingaș, pentru care Maria Stepanovna era în stare să-i ierte multe. Pe umărul stîng al Iuliei se vedea lămurit o cicatrice. Ea își lipi bărbia de cicatricea asta și zîmbetul de pe față i se stinse, fălcile i se încordară. Strînse din dinți, scrișnînd într-un chip neplăcut, sinistru, și încercă primul acord. Cînta despre o rachetă albă nemțească, despre liliacul înghețat, despre mahorca risipită pe parapetul tranșeei și văzută de un soldat în clipa cînd pornea la atac. În cîntecul acesta, atunci făurit de ea, se învăl-mășeau toate — tristețea, curajul, lipsa de gust, experiența războiului, eterna nostalgie după adevăr și acea autentică artă ce poate să se nască numai într-o inimă fierbinte de om. Cîntecul răscoli în sufletul Mariei Stepanovna dragostea față de oameni — nu numai față de Volodea, mamă-sa și Iulia, ci față de întreg poporul, față de cel mai fricos soldat, tînăr și prost, față de femei cu desăvîrșire necunoscute și de copiii lor flămînzi, față de pămîntul devenit sterp. și față de cel dintîi mălin care își picură floarea în apele domoale ale unui rîu din spatele frontului, față de poamele acre și negre ce răsar pe cren-gile-i plăpînde și față de bătrîna Savișna, paz-nica de la morgă, dragostea față de toți și de toate.

— Ete-te cum ți s-au încețoșat ochii, Pisicuțo, spuse triumfătoare Iulia, aruncînd ghitară în pat. Mergem la baie, ce zici? Pe urmă coborîm pe chei. Îți pui rochia mea aia cafenie. O să vină maiorul, o să se însereze și eu o să vă cînt. Ce zici?

— Deschide, te rog, fereastra, murmură Maria Stepanovna.

— Mă rog, se supuse Iulia, și străbătu zglobie odaia, pășind în cumpănire pe o singură scîndură a podelei, din care pricină părul despletit i se legăna de pe un umăr pe altul. Dacă sîntem rugați, facem ce ni se cere... Am fost rugată să deschid fereastra? Poftim, o deschid!...

Deschise larg fereastra, scoase capul afară și încremeni așa. Freamătul domol al copacilor ce coborau pe povîrniș stîrni un ecou în strunele ghitarei. Dinspre întinderile de peste rîu venea seara de primăvară timpurie.

— Ce face Novikov de la „cinci”? întrebă Maria Stepanovna.

— A murit.

— Cînd?

— Pe la amiază.

— Te-a chemat?

— M-a chemat... Vărsa mereu. A murdărit toată lenjeria... S-a dus și el la Daria Savișna și acum șade acolo, într-un colț, și nu se mai gîndește la nimic... De la Volodka al tău — nimic?

— Vezi asta pe fața mea?

— Văd, și de-aia te și bat la cap... Vreau să merg la baie și pe urmă vreau să beau cvas. Sînt acolo, la baie, niște măturici de mesteacăn pe cînte... Ne urcăm pe laviță și eu te frec pe spîinare, pe cuvînt de onoare... Ne curățim și ne liniștim, ce zici?

— Eu intru de gardă, spuse Maria Stepanovna.

— Tot vine el, fii pe pace. Vine și la spital. Maiorul ăsta al tău a turbat de-a binelea cînd a aflat că pleacă poimîine, turui Iulia, pieptănîndu-se dinaintea geamului.

— Of, Doamne, de-ar pleca mai repede ! suspină Maria Stepanovna.

Maiorul o punea în încurcătură, arătându-i o dragoste sinceră, fățișă, stăruitoare. Maria Stepanovna știa că ea însăși e de vină, că ea însăși i-a îngăduit să meargă prea departe.

Numai o singură dată în răstimp de trei ani.

Fusese nu de prea multă vreme bolnavă de dizenterie, slăbise mult, se urîțise și o cuprindea groaza când își vedea fața îngălbenită și suptă. O năpădi teama că dacă mâine-poimîine se întoarce Volodea, are să o părăsească, dezamăgit. Pe maior îl aduseseră la spital în lipsa Mariei Stepanovna ; venea din Iugoslavia, unde fusese în misiune de luptă, așa că era aureolat de mister. Fusese rănit la piept și la cap, și bandajele îi acopereau fruntea pînă la sprîncene, scoțîndu-i și mai mult în evidență, cu albeața lor, ochii mari și negri. Se arăta tare mofturos. I se trimisese un ordin direct la spital, îl vizitară generali cu funcții înalte, care stătură îndelung de vorbă cu el, și toate infirmierele se îndrăgostiră de maior. Cînd Maria Stepanovna veni să facă de gardă pentru întîia oară după boală, maiorul nici nu o luă în seamă, numai pe Iulia o chema. Atunci se trezi deodată femeia din ea. Teamă că-i trece tinerețea îi întări această pornire. O gelozie nedeslușită pe Iulia și dorința de a o înlătura măcar o singură dată puseră stăpînire pe ea. Își zicea că ceea ce face acum face pentru Volodea, că are nevoie să se mai destîndă, se se simtă măcar pentru scurt timp femeie și nu infirmieră.

Era destul de inteligentă ca să-și dea seama că nu frumusețea și tinerețea sînt însușirile care îi atrag înainte de toate pe bărbați, ci predispoziția

femeii de a răspunde la chemare, de a se angaja în jocul dragostei. Niciodată, mai înainte, nu încercaseră bărbații să se îndrăgostească de ea, să o sîcîie, pentru că o simțeau inaccesibilă, așa cum sînt femeile cînd nu e nevoie de nici un semn exterior ca să se vadă că nu pot fi cucerite. De astă dată, însă, Maria Stepanovna își îngădui să intre în joc cu maiorul. Și maiorul se lăsă prins. Totuși, ea se dezmetici numai decît și bătu în retragere, redevenind severă și de netulburat ca de obicei. Dar în felul acesta, fără să vrea, îl făcu să se îndrăgostească foc de ea. Maiorul suferea sincer și devenea cu fiecare zi tot mai nechibzuit. Undeva, în adîncul ei, Maria Stepanovna se simțea tot mai mult stînjinită și vinovată față de maior. Își dădea seama că îl face să sufere și avea muștrări de conștiință.

O dată meraseră împreună la fosta biserică să vadă filmul *Lady Hamilton*. Vivien Leigh era superbă, perfidă și foarte feminină, și-i împingea pe bărbați la prostii. Nelson, cu bandajul negru pe ochi, semăna oarecum cu maiorul. În orice caz, maiorul avea niște trăsături nu mai puțin bărbătești. Maria Stepanovna simți deodată o dorință irezistibilă de a duce aceeași frumoasă și nesăbuită viață de femeie, cu salturi și prăbușiri, ca *Lady Hamilton*.

După film, cînd ieșiră în stradă, se grăbiră amîndoi să-și aprindă țigările. Era întuneric beznă, rîul nu se dezghețase încă și dintr-acolo veneau valuri de frig. După atîta mahorcă trasă în piept, țigara pe care i-o oferi maiorul i se păru deosebit de dulce, tulburătoare. Fumul ei aducea o adiere de viață ușoară, lipsită de orice îndatoriri. Maiorul o ținea strîns de braț. Tăcu tot drumul, iar cînd ajunseră acasă, îi spuse că

o iubește, o îmbrățișă și o sărută. Ea nu-l lăasă să intre în casă. Rămasă singură, în puterea nopții, se privi multă vreme în oglindă. Ochiul îi scînteiau. Se găsea frumoasă și se închipuia în dreptul unor colonade, pe malul unei mări albastre din Sud, purtînd o pălărie albă, uriașă, împodobită cu pene. Pe urmă izbucni în plîns, scîrbită de ea însăși, își aduse aminte de Volo-dea, de războiul uriaș și cumplit din jurul ei, de sîngele și suferințele din clădirea spitalului aflată în apropiere, dincolo de copacii învăluiți în nopțe. Și atunci o cuprinse un năprasnic dispreț față de ea însăși.

Din seara aceea nu-i mai îngădui nimic maiorului. Și iată că poimîine el trebuia să plece și acum o înștiința prin Iulia că azi va trece negreșit să o vadă...

Ca să scape de toate aceste gînduri, Maria Stepanovna o rugă să deschidă aparatul de radio.

— Mă rog, zise Iulia ca de obicei. Dacă sînt rugată, fac... Cînd mă roagă cineva să deschid radioul, mă rog, îl deschid !

Crainicul Levitan citea un ordin de zi : „...pentru glorioasele trupe ale Frontului al II-lea Ucrainean, care au străpuns apărarea inamicului, douăzeci de salve de artilerie trase de două sute douăzeci și patru de tunuri !... Glorie veșnică eroilor care au căzut pentru libertatea și independența Patriei noastre !... Moarte cotorpitorilor germani !...”

După citirea ordinului de zi, cele două femei mai ascultară încă multă vreme ultimele știri : la Odesa se dădeau lupte grele, nemții se țineau tare în oraș. Canada aderase la livrările către Uniunea Sovietică, în baza legii de împrumut și închiriere...

— Mergem la baie și bem și noi ceva, se hotărî Maria Stepanovna. Doar ai noștri au trecut, în sfîrșit, granița... Doamne, cîtă fericire !... De ce oare nu mi-o fi scriind al meu ?

— Las' că-ți scrie el ! o consolă Iulia.

Baia era o baie țărănească, înnegrită, cu un miros stăruitor de lemn afumat. Apa din hîrdaie mirosea și ea a fum. Încăperea era toată îmbîcsită de abur. Printr-un gemuleț pătrundea o lumină slabă. Frunzele măturicii se lipeau de piele și miroseau a pădure tomnatică. Iulia se zbenguia, amuzînd-o pe Maria Stepanovna. O stropea cu apă rece și se tot plîngea că e prea puțin abur, cu toate că în baie nu mai era chip să respiri.

— Mă rog ! țipa ea, strecurîndu-se cu un ulcior de apă fierbinte înspre pietrele încinse. Dacă sînt rugată, fac !

— Nu te roagă nimeni, căuta să o convingă Maria Stepanovna, apucînd-o de umerii uzi, lunecoși, și rîzînd, pentru că îi era cu neputință să nu rîdă.

— Dacă sîntem rugate, facem ! o ținea într-una Iulia, și vărsa apa pe pietrele încinse. Apoi se așezau amîndouă pe laviță, își virau capetele între genunchi și își înfundau fața în palme, pentru că li se tăia răsufierea.

Ieșiră afară ușurele de tot și o luară la fugă înspre casă, prin grădini. Acasă băură cvas de răchițele, teribil de acru, smulgîndu-și una alteia cana din mînă. Pe urmă stătură întinse un pic, fiecare în patul ei, ascultînd un reportaj al lui Boris Polevoi.

— O să trebuiască să ne punem baticurile, nu mai apucă părul să ni se usuce, spuse Iulia, și închise aparatul de radio. Hai să ne pregătim de plecare. Maiorul vine cu un căpitan din salonul doi. Au promis că sînt aici la șapte.

Maria Stepanovna nu-și puse baticul. Își făcu un coc la spate și părea întinerită cu această pieptănătură. Pentru întâia oară, după multe luni, își puse lenjeria fină de mătase. Lenjeria era rece, se mula bine și tot timpul îi aducea aminte de trup. Cînd își trase peste cap rochia cafenie a Iuliei, cam strîmtă pe ea, se simți cuprinsă de un sentiment înviorător și totodată plin de neliniște. După postavul bluzei militare, rochia îi dădea o senzație de bucurie. „Ai noștri au trecut granița, o ținea într-una Maria Stepanovna în sinea ei, parcă justificîndu-se față de cineva. Așa, nu mai am mult și mă vestejesc de-a binelea. Și cine are nevoie de asta? Nimeni n-are nevoie... Ce păcat că n-am niște ciorapi cu săgeată!... Of, Doamne, și de ce fac eu toate astea, dacă peste două ceasuri trebuie să intru de gardă?” Căuta să nu se gîndească la maior, dar neliniștea pe care o simțea în așteptarea acestei întîlniri sporea mereu.

Ofițerii veniră echipați ca de paradă, cu decorațiile pe piept. Maiorul era în veston, fără manta. Băură cu toții cîte o jumătate de pahar de porto veritabil pentru înaintarea trupelor sovietice și porniră spre chei, ca să aștepte sosirea vaporului. Maria Stepanovna surprindea asupra-i privirile trecătorilor și asta făcea să-i sporească veselia și starea de surescitare.

Seara care se lăsase deasupra riului avea și ea ceva răscolitor și tulburător pînă la durere. Asta poate din pricină că aducea ploaie. Norii se de-

plasau către orășel dinspre apus și crepusculul îi colora în nuanțe incandescente. Printre nori se întrezăreau petece de cer de un albastru pur. Vîntul sufla în rafale, era călduț și destul de blind, în răstimpuri făcea să freamăte frunzișul proaspăt al sălciilor și plopilor. Sălciile rînduite pe mal băteau apa înceată a rîului, încît rîul părea să curgă mai repede, încrețindu-se către mijloc. Legănîndu-se domol, geamandurile făceau semne valurilor ușoare ce se călătoreau la vale. Șanțurile de pe marginile drumului miroseau a primăvară. În grajduri mugeau neliniștite vacile și mugetele lor se auzeau pînă pe chei. În dreptul pilonilor pontonului, apa se învîrtejea, plescăind în cadență cu rafalele vîntului. Maria Stepanovna simți ca un fel de amețeală. I se părea tot timpul că nu ea, ci altcineva rîde acum și se întoarce cu fața în bătaia vîntului, trăgînd în piept cu gura larg deschisă din pricina risului, aerul cald și umed. I se părea că nu pe ea, ci pe altcineva flutură rochia, dezgolindu-i genunchii și cuprinzîndu-i trupul pe sub palton, ceea ce o gîdila într-un chip plăcut. Și i se părea că altcineva și nu ea își smulge mîna din mîna maiorului și îi privește de-aproape fața dură și veselă, cicatricea liliachie, proaspătă, de la rădăcina nasului, și ascultă niște vorbe al căror înțeles e limpede, dar care, luate fiecare în parte, nu înseamnă nimic.

Ajunși în capătul cheiului, se opriă. Iulia și căpitanul rămăseseră în urmă. Iulia strigă în gura mare :

— Ia uitați-vă cum și-a dat drumul mironosița noastră ! Asta mulțumită mie !...

Maria Stepanovna își auzi deodată propriul ei glas, declamînd :

— „...Dar ea numai furtună vrea ; Parc-ar fi liniște-n furtună !”¹

I se părea că vorbește foarte frumos și că toți cei din jur ar trebui să tresară la auzul acestor cuvinte rostite atât de pătrunzător de ea. Maiorul șopti într-adevăr :

— O, Mașa, ce faci cu mine ? Nu mai pot !

O cuprinse de umeri, ascunzînd-o cu trupul lui de ochii celorlalți oameni, și o acoperi de sărutări. Ea nu se simțea în stare să i se împotrivească, doar îi respira ușurel cu degetele decorațiile de pe piept.

În clipa aceea, Mariei Stepanovna i se păru că vede ceva cumplit de cunoscut, aproape de tot, după epoletul maiorului. Și mai înainte să recunoască chipul acesta binecunoscut și să scoată o exclamație de surpriză, înțelese toată oroarea situației și toată vulgaritatea insuportabilă a celor spuse despre răzvrătit și despre furtună.

În jurul ei se făcu o liniște desăvîrșită. Îl văzu pe bărbatu-său cu mantaua aruncată peste umăr și cu o bonetă mototolită pe cap. Bărbatul lăsă jos valijoara și veni mai aproape. Pe fața lui pămîntie se citea o scîrbă cumplită. Ridică mîna și o lovi peste obraz. Apoi se trase numaidecît îndărăt, smulse valiza de la pămînt și porni în neștire.

— Volodea ! strigă Maria Stepanovna. Lumea, care încremenise pentru o clipă, se învîrtezea acum în jurul ei. Un val orbitor de fericire și de bucurie se abătu asupra-i, spulberînd tot ce se petrecuse adineauri. Nebunul meu drag, scumpul meu ! izbucni femeia, înecîndu-se în vorbe, și ajungîndu-și bărbatul din urmă, se agăță de mî-

¹ M. I. Lermontov, *Lirice, Pînza*. Ed. Cartea Rusă, 1956, p. 156. În românește de Al. Philippide.

nerul valizei. A fost un fleac, crede-mă ! De unde vii, scumpule ? ! Ce faci ? ! Ce faci ? !

— Nu țipa ! Lasă prostiile astea... Am venit cu vaporul ăsta și plec mâine cu primul... Ce zici, ce seară ! Deci, „numai furtună vrea“, nu ? zise el cu o nepăsare voită. M-au trimis în delegație și-am făcut și eu un mic ocol de vreo două mii de verste. Trebuia să-mi văd nevasta. Voiam să-ți fac o surpriză. Ții minte că înainte de război ne făceam mereu surprize unul altuia ? Voiam și-acum să-ți fac o surpriză...

— Încetează, o dată, încetează ! Așteaptă un pic, îți explic totul. Nu vorbi așa ! îl rugă ea, întrerupându-l mereu și încercînd chiar să-și lipească palma de buzele lui.

Bărbatul îi aruncă cu putere mîna în lături. Mergeau zoriți de-a lungul rîului, pe poditura de la periferia orașelului. Malul se ridica tot mai povîrnit deasupra lor, înspre cerul înserării învăluit de nori. Ccpacii de pe coama malului atîrnau în jos, fremătînd în bătaia vîntului. Scîndurile poditurii se îndoiau și trosneau sub pașii lor. Tăcură amîndoi, mergînd așa, fără nici o țintă.

Cînd se îndepărtară pînă într-atîta, încît nu se mai vedea nici un om și nici o casă, și rămăsese numai rîul cu liniștea-i prevestitoare de ploaie, ascunsă sub crețurile așternute de vînt pe luciul apei, Volodea se opri în loc, se așeză pe valiză, se încovoie de tot, își ascunse fața în palme și scoase un geamăt. Maria Stepanovna încercă să-i cuprindă tîmplele, căci simțea în el atîta năprasnică durere, atîta ucigătoare jignire, încît îi era teamă să vorbească, ca nu cumva să-i scape un cuvînt nelalocul lui și să sporească această durere. Își aduse aminte din senin de o serată la care Volodea a băut peste măsură, iar acasă i s-a

făcut rău. Îi plesnea capul. Pe semne se intoxicase, pentru că de obicei bea foarte puțin. Ea nu putea să-l ajute în nici un fel, decît ținîndu-și mîna pe fruntea lui, și el o ruga mereu să nu-și ia mîna. Suferea pentru el și ar fi vrut nespus să se pătrundă toată de durerea pe care o îndura el, dar asta era cu neputință. Nu putea nici acum să-l ajute pe Volodea. Îl vedea cum se strîmbă scîrbit cînd simțea atingerea ei și cum nu era în stare să i se uite în ochi. Își dădea seama că el nu poate să se uite în ochii ei pentru că îi era îngrozitor de rușine pentru ea.

— Dumnezeule! icni Volodea printre mîini, fără să-și arate fața. Oare a fost aieveya ce-am văzut? Nu cumva am visat? Oh, drace! Scăpă o înjurătură, apoi încă una, vulgară, murdară. Dumneaei umblă cu un maior, cu un căpitan și cu o pațachină sulemenită... și cînd colo apare un biet locotenent de pe front! O melodramă de teatru de provincie, încheie el, ridicîndu-se și re-devenind stăpîn pe sine. Ei hai, du-mă acasă, nevastă.

Maria Stepanovna se întoarse și o luă îndărăt pe poditură, simțind în ceafă și în spinare privirea soțului ei. Volodea venea din urmă și pașii lor sunau în contratimp pe scînduri.

Maria Stepanovna îl duse pe Volodea acasă și plecă să o caute pe Iulia. Se întîlniră în camera infirmierelor din sala de așteptare. Cînd o văzu, Iulia începu să chicotească.

— Fumează o țigară... Naiba, știe ce-i de făcut, spuse ea. Ai și tu o baftă, Mașka! O dată în viață și poftim... Las' că fac rost de ceva spirt pentru el. Am putea găsi și un patefon pe la răniți...

— Nu-i nevoie de patefon, spuse Maria Stepanovna. I se păru că Iulia își bate joc de ea. Faci azi de gardă în locul meu ?

— Sigur că da. Dacă sîntem rugate, facem de gardă... Of, Pisicuțo... Al meu, Dumnezeu să-l ierte și fie-i țărîna ușoară, m-ar fi atins și el într-o situație ca asta... Prea o luaserăți și voi cu sărutatul ! Am văzut eu că s-a oprit unul și se tot zgîia. A stat cît a stat, fumîndu-și țigara, pe urmă a zvîrlit chiștocul și abia atunci s-a dat mai aproape... Dobitocul ăla cu pieptul plin de decorații a dat din mîini în urma voastră și cicatricea de la rădăcina nasului a început să-i ticăie ca un ceasornic...

— Taci ! spuse Maria Stepanovna.

— Ce-i cu tine ? Liniștește-te, Pisicuțo. Las' că se aranjează... Dă-i să bea zdravăn și băgați-vă în pat. Chestiile astea așa se sfîrșesc, și-o spun eu. E neplăcut, te cred, dar...

— De ce mă iei așa ? se îngrozi Maria Stepanovna.

— Nu te supăra, zise Iulia, după o bucată de vreme. Te invidiez și basta... Dacă vrei, pot veni să pun o vorbă bună pentru tine.

— Ce, ești nebună ? spuse Maria Stepanovna cu un aer pierdut.

Volodea bău mult. Nu dilua spirtul. Mîinile lui negre, degerate, cu unghiile rupte, se proptiseră pe masă grele și ostenite. Cu fiecare pahar vinele i se umflau tot mai mult. Erau mîinile unui genist de pe front și nu ale unui profesor. De altminteri, Volodea cu întreaga lui ființă părea un străin, un om greu și ostenit, ca și mîinile lui.

Nu mai aduse vorba de cele văzute pe chei, dar se ferea să o privească în ochi. Puse pe pat o pereche de cizmulițe de toată frumusețea, un

termos și un pachet de ciocolată. Vorbea cu un glas măsurat și asculta cu atenție ce-i povestea ea, destul de confuz, despre viața ei și despre munca pe care o ducea aici, despre evacuare. Ceru amănunte despre împrejurările în care frațele ei a pierit la Leningrad. La întrebările ei despre sănătatea lui și despre război, răspunse pe scurt, dar cu multă precizie.

Afară se pornise ploaia, făcînd să freamăte amurgul dens care se lăsa.

Maria Stepanovna aprinse lampa de gaz și camuflă bine fereastra.

În odaie se făcu mai multă liniște, creîndu-se o atmosferă mai intimă. Universul se concentrase parcă la dimensiunile acestei odăițe. Poate de aceea putu Maria Stepanovna să se așeze deodată jos, lângă Volodea, să-i ia mîinile într-ale ei și să-i spună :

— Volodea, scumpule... Te iubesc atît de mult, crede-mă ! Te-am așteptat, te-am așteptat cu atîta dor ! Am să-ți explic totul, totul !

— Ridică-te, spuse Volodea. Mai toarnă-mi. Mare lucru e și votca asta... Va să zică așa îți duci tu viața ? adăugă el cercetînd încăperea cu privirea, de parcă abia i-ar fi trecut pragul..

Maria Stepanovna se ridică și i se uită drept în față. I se păru că Volodea o crede și începe să se liniștească. Ochii îi scînteiară de fericire. Parcă i se luase o piatră de pe inimă. Nici nu-și dădu seama cum a ajuns iarăși lângă el, îmbrățișîndu-i cu înfrigurare picioarele și sărutînd postavul verde și uscat al pantalonilor bufanți. Volodea își petrecu mîna prin părul ei, i-l ciufuli și mîna lui se lăsă mai jos. Gulerul rochiei se strînse pe gît. Maria Stepanovna se grăbi să des-

cheie gulerul, lăsându-i mîna să alunece mai departe.

— Nu pleca ! Să nu pleci mîine ! spuse ea, ridicîndu-și ochii înspre Volodea, și lipindu-se tot mai strîns de el. Ce-o să fie dacă întîrzii o zi ? Mai stai ! Toți întîrzie !

— Las' că e timp și pînă mîine, mormăi bărbatul. Hai, sus, nu mai sta în genunchi...

Ea însă nu mai voia să-i înțeleagă nici cuvintele, nici felul cum le spunea.

— Hai, îmbrățișează-mă odată, șopti. Scumpule, iubitul meu, fericirea mea, soldățelul meu... De cîte zile, de cîte nopți te-aștept, Volodea, dragul meu ! Of, cînd oare au să se sfîrșească toate astea ? ! Bezna asta fără sfîrșit m-a obosit atîta...

Volodea îi dădu capul pe spate și o sărută încet și mîhnit pe buze, cu ochii închiși. Maria Stepanovna înțelese că el își lăua acum rămas bun de la ea.

— Eu mă culc singur, spuse bărbatul cu un glas surd. Îmi așterni separat. Lămurit ?

— Da, spuse Maria Stepanovna, simțind o slăbiciune și o sfîrșeală cumplită. Îi așternu să doarmă în patul Iuliei. Volodea stinse imediat lampa, se dezbracă și se culcă.

Maria Stepanovna se duse pe întuneric la geam, îl întredeschise și își aprinse o țigară. Ploaia aci contenea, aci se revărsa din nou din belșug. Mahorca trosnea de fiecă dată cînd trăgea fum în piept. Fumul luneca ușor printre frunzele de aloe de pe geam și apoi se chircea sub picăturile stăruitoare ale ploii. Liniștea nopții se lăsă și în odaie, și pretutindeni pe pămînt. Zgomotul ploii, cu care urechea se obișnuise, nu mai tul-

bura această liniște. Frînturi de gînduri și aduceri-aminte, frînturi de versuri demult uitate, glasurile și vaietele răniților, cuibărite în însăși ființa ei, fețele lor de pe pernele turtite, nenorocirea ireparabilă care se abătuse asupra ei, senzația care îi rămăsese în vîrfurile degetelor de la decorațiile reci de pe vestonul maiorului, dorința de a-și alunga gîndurile ce-i aminteau de el, de a se ascunde de nenorocire înapoia grijilor ei de fiecare zi, durerea pe care o resimțea pentru Volodea — toate acestea se învălmășeau în conștiința Mariei Stepanovna. Își aduse aminte cum i-a spus un rănit, cu un an și jumătate în urmă, că l-a văzut pe Volodea pe front, teafăr și nevătămat. Îi întreba pe toți noii-veniți de el. Pînă la urmă unul i-a spus că l-a văzut. Maria Stepanovna și-a dat repede seama că rănitul minte, totuși chiar și minciuna i-a făcut bine, pentru că Volodea nu-i mai scrisese demult...

— L-ai cunoscut pe sublocotenentul Sciukin ?
întrebă ea abia auzit, fără să se întoarcă.

Volodea nu-i răspunse. Se răsuci în pat și atît. Liniștea nopții deveni și mai apăsătoare. Pe urmă, femeia închise geamul, se dezbracă repede, se așază pe patul lui Volodea, luă pătura de pe el, îl apucă de umeri și îl întoarse spre ea. Volodea nu dormea, desigur. Cînd se lipi de el, săru-tîndu-l pe față, simți pe buze lacrimile lui.

Mai mult nu vorbiră. Ei doi erau una cu noaptea, cu ploaia, cu riul ce curgea în întuneric, pe sub malul prăpăstios, cu copacii uzi din parc, gonind laolaltă cu toate acestea fără zgomot și cu repeziciune. Nu mai era nici război, nici foame, nici moarte, nici sulfidină, nici *lady* Hamilton,

nici maiorul. Era numai Volodea, era pielea gingașă de pe rănilor lui, erau mâinile lui înăsprite, era zorul lui și tăcerea lui. Pe urmă noaptea începu să-și încetinească mersul și se opri. Maria Stepanovna auzi din nou liniștea, pentru că și ploaia contenise. Geamul începu să capete o culoare cenușie. Volodea stătea culcat pe spate, cu ochii închiși, cu capul răsturnat.

— Fă-mi o țigară, o rugă.

— Ia uite, padișahul... spuse șoptit Maria Stepanovna, și rîse încetișor de fericire, simțindu-se purificată, recunoscătoare, plină de gingășie, pentru că se izbăvise de tot ce era rău și-i complica existența, pentru că acum luase totul de la început și putea să glumească cu Volodea, așa cum făcea în nopțile lor de dinainte de război.

Tăcură o clipă ; deodată, Volodea se smuci, ca și cum ar fi fost lovit. Și Maria Stepanovna înțelese că în sufletul lui nu s-a săvîrșit acea primenire trăită de ea, că durerea lui nu s-a mistuit, că spasmele obidei nemărturisite pe deplin îl chinuie și acum, că amintirea zilelor de dinainte de război și orice asemuire cu nopțile de atunci îl îngrozește.

— Pleacă ! spuse Volodea grosolan. Hai !

— Eu... Ce-i cu tine?... Nu se poate așa !... Pînă cînd ? Pentru ce, la urma urmei ? vorbi Maria Stepanovna, auzind singură cît de fals și de oribil îi sună glasul. Aruncă dintr-o mișcare pătura și își vîrî picioarele în papucii reci. Sub privirea bărbatului, simțind din nou ca atunci pe poditură, cu toată pielea și cu toți nervii, privirea aceasta, pași spre ușă, goală pușcă, lăsîndu-și instinctiv mâinile de-a lungul corpului și lipindu-și-le de coapse.

În odaie pătrundea o lumină firavă, care nu aduna umbra lucrurilor. Maria Stepanovna știa însă că i se deslușesc în lumină trupul, picioarele, ca și spinarea pudic încovoiată. Îi era teamă de privirea bărbatului și totodată o dorea. Lângă ușă își căută îndelung halatul, apoi și-l aruncă pe umeri. Un strigăt de alean și de deznădejde i se opri în gât, sufocînd-o. Cuvîntul cel mai simplu nu mai putea fi simplu, căci pe buzele ei căpăta un alt înțeles, străin și fals. Își dădea seama de asta, dar nu putea să facă nimic. Își dădea seama, de asemenea, că tot ceea ce s-a petrecut adineauri era o dovadă în plus pentru Volodea, că el va vedea în asta un subterfugiu feminin, un mijloc de a miza pe dorința împotriva căreia el nu va fi în stare să lupte. Și toate astea o îngrozeau.

Ieși în tindă și rămase singură în răcoarea de-a-colo, învăluită în mirosul lemnului ud. Lângă cerdac, vîntul șuiera printre bozii. Burlanul picura stropi mari. Maria Stepanovna luă cu ulciorul apă din cofă și bău, deși nu-i era sete. Deodată își aduse aminte că bărbatu-său obișnuia să bea apă noaptea, după clipele acestea ale lor. Simți o dorință nestăpînită să se întoarcă la el, acum, cu apă rece în ulcior, să-i spună cîteva cuvinte simple, obișnuite, pline de adevăr, de pe urma cărora totul să fie dat uitării. Își dădea atît de bine seama cît de trecătoare e întîlnirea asta a lor și că despărțirea care îi așteaptă s-ar putea să fie o despărțire pe veci, dar nu putea să facă nimic. Simțea pînă și prin perete încrîncenările din sufletul lui Volodea al ei.

Aruncă ulcica în cofă. Ulcica începu să se le-gene în apa adormită, lovindu-se cu toarta de

buza cofei. Dibui pe perete mantaua lui Volodea și își lipi fața de ea, trăgînd cu lăcomie în piept mirosul de postav ud, de pămînt și de mahorcă, văzînd aievea firicelul de nisip care se prelinge de pe peretele tranșeii pe mantaua asta, și simțînd cutremurată, mirosul de sînge cu care s-ar putea să se îmbibe undeva mantaua asta, foarte curînd. Pentru întîia oară începu să plîngă — un plîns abia auzit, fără sughițuri, mușcînd postavul și pipăind nasturii reci de metal, cusăturile tari, apoi epoletii, surprinzător de moi. Plîngînd așa, se văzu cu fața înfundată în manta, cum văzuse alte femei la cinematograf sau în cărți, femei din anii războiului, care își îngropau fața în postavul mantalelor soldățești și plîngeau toată noaptea, cît dormeau bărbații lor, înainte să plece la luptă. Se simți și mai prost, se surprinse gîndindu-se că își plînge acum amarul așa cum și-l plîng actrițele la cinematograf sau la teatru, că durerea ei e prefăcută, că ea nu se gîndește la tragedia situației create, ci își studiază comportarea, stînd deoparte, și asta era de-a dreptul o profanare.

Se desprinse de manta și ieși în cerdac.

Printre creștetele legănate ale copacilor și printre crengile lor aproape golașe se vedea apa domoală a rîului. Maria Stepanovna se apropie de gard și se opri în loc, rezemîndu-se de el. Vîntul nopții îi ridică poalele halatului. Urzicile de anul trecut, vestejite și neputincioase, îi atinseră genunchii. Stătu așa cîteva clipe, privind cu gîndul aiurea la apa ce se scurgea încet acolo, jos.

Ploaia contenise demult. Lunecarea tăcută și calmă a marelui rîu dăruia nopții liniște și pace.

Malul dimpotrivă, învăluit în întuneric, abia se ghicea după cele două luminițe depărtate ale geamandurilor. La orizont, o fișie de cer verzui despărțea bezna norilor nopții de pământ. Pînă la fișia aceea era teribil, dezolant de departe. Pământul jilav al primăverii, pădurile care începeau să prindă viață, ierburile cu răsuflarea lor slabă, văile năpădite de pîclă, satele adormite, drumurile bătătorite ce se strecurau în noapte peste dealuri, cîmpuri și poduri, se întindeau la nesfîrșit.

Vîntul i se strecură în păr, îi scoase de sub halat căldura așternutului, îi zvîntă umezeala ochilor; ultimele lacrimi îi lunecară pe obraji.

Cîinii începură să latre alene, calm, petrecînd norul de ploaie ce se depărta spre răsărit. Maria Stepanovna încercă același simțămînt de calm la gîndul că tot ce s-a întîmplat este ireparabil. Un tremur nervos îi mai zguduia cînd pieptul, cînd spinarea, dar tremurul acesta slăbea, se stîngea, lăsînd-o să simtă doar răceala vîntului nopții. Strînse mai bine halatul pe ea și spuse cu glas tare :

— Asta-i tot... Acuși se luminează de ziuă. Spuse asta rîului și rîul îi răspunse din mers cu nepăsare ceva nedeslușit.

Își curăți papucii uzi de noroi la răzătoarea de la scara cerdacului și se întoarse în odaie.

— Cînd vine cursa? întrebă Volodea.

— La prînz, răspunse Maria Stepanovna. Eu plec. Iulia n-a dormit două nopți. Trebuie s-o schimb măcar acum.

Volodea se întoarse brusc la perete și amuți.

De ce nu urlă, nu țipă la ea, de ce nu încearcă să afle adevărul, de ce nu o amenință, ci numai

o sugrumă ? Maria Stepanovna nu mai avea ce pierde și nu se mai putea bizui pe nimic, de aceea își putea îngădui să se arate iritată, putea să dea uitării vina ei. Se așternu o tăcere lungă ; ea se îmbracă și, în tot acest răstimp, iritarea ce o cuprinsese creștea mereu. Parcă azi a suferit numai el ? El singur ? Parcă nu i-a răpit și ei fericirea acestei zile — o slabă geană de lumină în zilele întunecate ale vieții de război ? Parcă toți acești trei ani ea a știut altceva decît muncă, somn pe furate și o bucățică de pîine ?

— Ești un prost ! șopti deodată Maria Stepanovna, cu o uriașă ură stăpînită. Vai ce prost ești ! Doamne, ce prost !

Patul rămase nemișcat, dar ea știa că Volodea nu doarme și o aude.

— Vai ce prost ești ! repetă femeia pentru a patra oară, simțind o nemărginită bucurie răutăcioasă, provocîndu-l, dîndu-i posibilitatea unei răzbunări, cînd nu te mai gîndești la nimic altceva decît la ea, la răzbunare, cînd arzi de dorința să izbești cu un cuvînt cît mai usturător.

— Te rog să mă trezești la zece și jumătate, spuse Volodea.

— Poate încetăm să ne mai tutuim, nu ? întrebă Maria Stepanovna, încingîndu-se cu centura peste bluză. Nu izbutea cu nici un chip să-și încheie catarama și asta o făcea să-și piardă tot mai mult stăpînirea de sine. Ieși trîntind ușa în urma ei.

Văzu lumina la geamul gheretei de lîngă morgă și bătu la Daria Savișna. Se auzi un tîrșit de pîslari, apoi țăcănitul zăvorului.

— Intră, spuse cu vocea-i obișnuită Daria Savișna. Ce mi-ai venit cu noaptea-n cap, iar a murit careva ?

— Nu... Am venit și eu așa, murmură Maria Stepanovna. Trebuie s-o schimb pe Iulia. În afară de asta, vreau să mă sfătuiesc cu dumneata... Simți dorința năprasnică să-i împărtășească femeii acesteia bătrîne și stafidite toată întîmplarea stupidă de adineauri. Avea mai de mult impresia că Daria Savișna, aflîndu-se atît de aproape de moarte, stînd nepăsătoare zi și noapte lingă morga cea rece și întunecată, știe ceva foarte înțelept și liniștitor.

— Stai jos. Vrei un ceai ?

— Toarnă-mi unul, mătușico.

— Numai că-i rece.

— N-are a face, dă-mi-l așa cum e, că mie tot nu-mi place prea fierbinte. Al meu doarme. Las' să doarmă. Te-aș ruga să-l trezești la zece și jumătate. Trebuie să ia vaporul. Eu n-am să pot să-l trezesc. Te rog mult să nu uiți. Auzi, mătușico ?

Maria Stepanovna vorbea foarte repede, fără să se audă de loc pe sine.

— Doamne, iartă-mă ! bolborosi Daria Savișna, și își făcu cruce, întorcîndu-se cu fața spre un colț al încăperii. Păi de ce ? Nici să-ți iei rămas bun n-ai să poți ? Aveți cumva vreo operație ?

— Da, da, spuse Maria Stepanovna. O operație... Ieri cînd s-a dat jos de pe vapor, m-a văzut pe chei... Iulia m-a luat. Ne-am îmbăiat și ne-am dus. Era acolo un maior care s-a apucat să mă sărute... El stătea și se uita, dar eu habar n-aveam. Pe urmă m-a pocnit... Pleacă în dimi-

neața asta. Divizia lor e în apropiere de Vilno. Și dacă-l omoară și nu ne mai vedem? Cum am să trăiesc eu după aceea? Fiindcă sînt vinovată, da! N-am cum să mă dezvinovățesc, că el stă și tace într-una... I-am spus eu multe, dar nu ce trebuia, și cînd mă gîndesc la asta mă apucă groaza!

— Ia-mă ușor, se rugă Daria Savișna, altminteri nu-i chip să mă dumiresc... Și cu maiorul cum a fost? Ai avut ceva cu maiorul?

Maria Stepanovna nu răspunse. Făcu doar un gest ușor cu mîna prin dreptul feței. Își dădu seama că nimeni nu o poate ajuta cu nimic, că nimeni nu o va înțelege și că nu avea nici un rost să-și pună nădejdea în alții. Gîndul acesta o obosi și mai mult. Simți acea sfîrșeală lăuntrică care te cuprinde atunci cînd ți-e lehamite să dai lămuriri și nu-ți rămîne altceva de făcut decît să lași totul baltă.

— Păi, la urma urmei, n-a fost cine știe ce, hotărî Daria Savișna, turnîndu-i ceai în pahar. Femeia frumoasă — mai mult floarea de ea, decît sămînța... Așa e lumea asta făcută. Dar de petrecut trebuie să-l petreci, că, oricum, ți-e bărbat, negreșit că trebuie să-l petreci...

Maria Stepanovna luă o gură din ceaiul rece, îndulcit cu zaharină. I se uscaseră gîturile. Sorbea ceaiul cu lăcomie, ștergîndu-și picăturile care i se prelingeau pe bărbie. Pe urmă i se făcu poftă de o țigară, dar se dumiri că a uitat mihorca acasă. Se grăbi să plece la spital, pentru că acolo era lumină electrică și nu gazornitele astea chioare, acolo era mahorcă, era munca ei obișnuită, rînduită cu măsură, acolo era Iulia, cu

zîmbetul ei drăgălaș și cu pornirile ei crude, grosolane, Iulia, care o va înțelege negreșit și va ști să o consoleze într-un fel.

Pe la douăsprezece, cînd se auzi sirena vaporului, Maria Stepanovna cobora zorită aleea îngustă din vechiul parc boieresc, care ducea de la pavilionul principal al spitalului spre chei. Nu se putea să nu-l vadă pe Volodea, nu se putea să nu mai încerce o dată să-i aline durerea. Cît despre propria-i durere, parcă se mai domolise. Iși dădea seama, doar, că orice se va întîmpla acum, acolo, jos, pe chei, hotărît, ceva tot s-a schimbat la Volodea, în purtarea și dragostea lui față de ea. Și în ea se schimbase ceva, fiindcă nimic nu o putea ajuta să uite oroarea acestei nopți și fiindcă avea simțămîntul că pedeapsa era mai grea decît conștiința faptei de care se făcuse vinovată. Sfirșită sufletește, mai mult simțea decît înțelegea toate acestea.

Băltoacele rămase după ploaia de peste noapte erau cu desăvîrșire limpezi, pe luciul lor nu pluteau frunzele căzute în toamnă, frunzele se amestecaseră și se făcuseră una cu pămîntul peste iarnă, sub omăt. În stejari, printre crengile abia înfrunzite, păsărelele se zbenguiau ciripind cristalin. Printre copacii învestmîntați de primăvară și printre tufele de lozie cu verdeața lor bogată, pînă și clădirea morgii nu mai părea atît de sumbră.

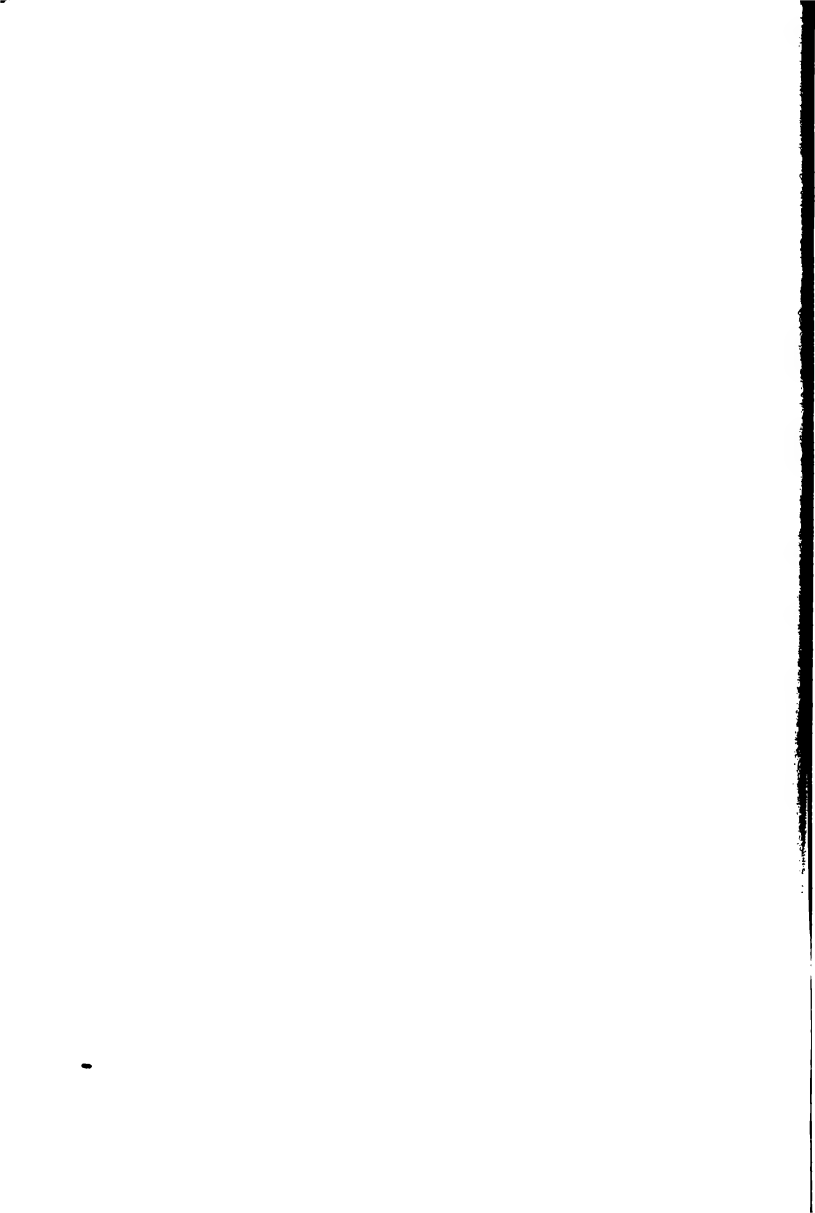
Lîngă morgă trebuia la un strat de flori Daria Savișna.

— Mă duc să-l petrec, îi spuse încet Maria Stepanovna, oprindu-se în loc. Nu pot să-l las așa, mătușă.

.. — Du-te, du-te, o îndemnă bătrîna, fără să-și îndrepte spinarea. E o vorbă, dacă fugi după cineva și nu-l ajungi, măcar te încălzești...

Maria Stepanovna porni la vale, lunecînd pe pămîntul jilav și pe frunzele înnegrite de sub picioarele ei, către apa largă și domoală a rîului, care se întrezărea printre creștetele copacilor.

Traducere de
Marcel Gafton și
Igor Black

EINER MAAZIC

(n. 1930)

După absolvirea în 1956 a Universității de stat din Tartu (facultatea de istorie și filologie), lucrează în redacția revistei *Looming*. Debutază în 1954 cu versuri și schițe. Ulterior își fixează cu consecvență interesul în domeniul prozei scurte (schițe, nuvele).

În 1955 apare o primă culegere de *Nuvele*, în 1959 culegerea *Prin satul natal*,

MAARIA

Bătrînul Peedu nu urmărea altceva decît să bage frica în nevastă-sa. De aceea o și bătea la cap de azi dimineață.

— Cum îți vine? Ce înseamnă să tot umbli haimana prin sat? Am ajuns de rîsul oamenilor!... Devreme ce-mi ești nevastă, te rog să încetezi cu hoinăreala prin sat. Iar dacă nu-ți place, strînge-ți boarfele și du-te sănătoasă. Nu-ți trebuie vreme multă pentru asta: ai venit dezbrăcată la mine în casă, dezbrăcată ai să pleci!

Dimineața, în bucătărie, în timp ce Peedu își pregătea tutunul de pipă, iar Maaria spăla cratițele, bătrînul îi spusese vorbe și mai de ocară. Pisălogul își dăduse drumul în voie: îi făcuse morală, amintise la tot pasul de *Biblie*, căci așa se cuvine să se poarte un gospodar adevărat, stăpîn de fermă, cum fusese Peedu pe vremuri.

Dar de nici un folos nu i-au fost aceste vorbe; greșită socoteală-și făcuse moșul!

Alte vorbe se cuvine să grăiești cînd ai șaizeci de ani și vrei să duci casă bună cu nevasta. Iar de ți se învîrte pe limbă vreun cuvîntel ce-ar putea stîrni zîzanie, înghite apă rece și ține-o cît poți mai mult în gură.

Peedu dimpotrivă, făcea pe grozavul. Mai avea din trufia pe care tot neamul lui, toți Peedsii o adunaseră din generație în generație o dată cu avuțiile.

În vremea de altădată Peedu își putuse îngădui multe. De pildă, să ducă de nas fetele din satul lui și din alte comune, să înnopteze cu ele prin fînării. În multe case se lăsau deschise fînăriile în timpul nopții, căci Peedu era singurul moștenitor al unei ferme bogate. Pe atunci Peedsii isprăviseră de clădit casa nouă, cu acareturi. Cărei fete nu i-ar fi plăcut să fie stăpînă acolo ? Așa că nu degeaba rămîneau unele fînării deschise noaptea. De aceea Peedu își putea îngădui cîte ceva, putea duce de nas unele fete. Cînd ajunsese flăcău toamnătec de 40 de ani, Peedu aduse în casă o nevastă tînără. Era o fată de 18 ani, Maaria, din același sat cu el, fiica unui pescar sărac. Peedu putea să-i fie, fără doar și poate, tată.

Ce pricepea Maaria pe atunci ? Era o fetișcană fără minte, îi plăceau rochia albă de mireasă, dantelele, zarva și alergătura din jurul ei. Dar fetișcana aceasta era destul de femeie ca să se bucure cu răutate că le-o luase altora înainte, că stîrnise invidii.

Părinții, bineînțeles, erau bucuroși de un pretendent ca Peedu, nădăjduind să se pricopsească măcar cît de cît de pe urma averii logodnicului. De aceea se și grăbiră să facă tîrgul.

Dar folosul cel mai mare îl trase din toată afacerea asta Peedu. Un folos cum nici nu gîndise, nici nu visase, cînd jucase la nuntă. În 1940 Peedu reuși să-și aranjeze în așa fel treburile încît tot pămîntul ce-i fusese luat să ajungă în mîna rudelor neveste-si. Grozav se pricepuse,

ferma rămăsese a familiei ! Iar în timpul ocupației nemțești rudele îi munciseră pământul fără să cîrtească.

Astfel că în timpul deschiaburirii, nimeni nu-l putu învinui pe Peedu că ar folosi argați. Doamne ferește ! Dacă-l mai ajutase cîte cîneva în toiul secerișului, apoi erau numai rudele nevestii. După cum se vede, o treabă de familie...

Acum Maaria i le spuse bătrînului toate astea și multe altele, destule se strînseseră de ani de zile în sufletul ei. Nu mai era Maaria cea dinainte, nu mai era fetișcana de 18 ani, lipsită de minte, ci o femeie de 35 de ani, care avea în mîna ei ferma de vite. E greu de închipuit că pe măsură ce lui Peedu i se tot scurtau aripile, Maariei îi creșteau mereu mai mari, mai puternice. De certat, se mai certaseră ei și altădată, de n-ar fi să amintim decît zilele cînd Maaria nesocotise voința lui Peedu și se dusesese să muncească la ferma colhozului. „Nu locuiesc în palat ca să fac pe contesa. Toate femeile muncesc, ce să zac aci, ca o cloșcă în cuibar?...“ îi răspunsese ea atunci bărbatului. Rău se supăraseră Peedu, dar tăcuse. Cînd stai să te gîndești era și aici un folos : au să vadă toți că la ferma lui Peedu nu se uneltește nici împotriva noii puteri, nici împotriva colhozurilor.

Dar acum bătrînul nu mai putea răbda : prin sat umbla zvonul că Maaria nu se poartă cum trebuie. Și, fără a se codi, oamenii rosteau numele lui Anton. La început lui Peedu nu-i veni să creadă. Să nu aibă Maaria atîta mîndrie de fermieră și să se încurce cu un coate-goale ? E drept că Anton luptase în Armata Roșie în timpul războiului și fusese chiar rănit. În schimb, după război nu reușise să-și înjghebe o

gospodărie mai de Doamne-ajută ! Așa cum fusese un terchea-berchea, un coate-goale, așa și rămăsese. Alții, de capul cărora fusese ceva, reușiseră să se pună pe picioare chiar dacă o făcuseră pe socoteala fermierilor dealtădată ca Peedu. Și deși Peedu îi privea pe acești noi gospodari cu ură, simțea pentru ei și un anume respect. De vreme ce așa-s timpurile, că statul dă pământ și te face stăpîn, deștepți sînt cei care nu se pierd cu firea și profită ! E o prostie să nu-ți dai seama cum devine cazul și să umbli ca și înainte, zdrențaros. Iar Anton, despre care se vorbea, era tocmai unul din acești zdrențaroși. Se povestea că după demobilizare a fost milițian, undeva, într-o plasă îndepărtată. Într-o încăierare de noapte un glonte i-a sfîrtecat coasta și ani de zile a zăcut invalid. De cum s-au făcut colhozuri s-a întors în satul lui de baștină și — mare minune — a fost primit în gospodărie. N-avea nimic, nici o avere, numai hîrtia aceea de invalid și uite că l-au primit. Tare-i mai fusese atunci ciudă lui Peedu : păi dacă o să se strîngă toți șobolanii ăștia flămînzi, care de unde-o să apuce, se duce de rîpă tot colhozul !

Iar acum, uite, că șobolanul ăsta se bagă să strice casa oamenilor cununăți la biserică.

De fapt, în adîncul sufletului său, Peedu nu prea credea în toate balivernele astea, dar cearta o pornise totuși, cu nădejdea că Maaria are să se apere, are să zică : „Cîte nu mai flecăresc muierile din colhoz, cîte nu spun din invidie !”

Așa-și făcuse el socoteala cu gîndul că cearta are să se întoarcă spre folosul lui.

Nu-și închipuise nici o clipă că totul are să iasă de-andoaselea.

E drept că la început Maaria îl ascultase în tăcere, doar zăngănea mai tare din linguri și furculițe.

Lovind cu mânerul cuțitului în masă Peedu o întrebă pe Maaria cine o scăpase de mizerie, cine o luase din grămada de copii flămânzi și o făcuse stăpîna unei ferme bogate?

Și atunci se iscă o zarvă la care nu se așteptase moșul!

— Mă mir că nu ți-e rușine să pomenesti de toate astea — rosti cu amărăciune în glas Maaria. Ai găsit cu ce să te lauzi!... că ți-ai cumpărat drept nevastă un copil!

— Dar ce, te-am luat cu sila? strigă Peedu.

— Chiar așa... Eram o toantă.

— Și cum de te-ai deșteptat așa, netam-nesam? întrebă Peedu, intimidat, neștiind ce să mai spună. Nu cumva colhozul ți-a pus minte-n cap?

— Chiar el... Acum am ajuns și eu să văd cum trăiesc oamenii... Altădată n-am avut vreme.

Seriozitatea cu care au fost rostite aceste cuvinte l-a întăritat și mai mult pe Peedu.

— Dar cine v-a hrănit pe voi toți? Pe tine? Pe rudele tale flămînde? Cui îi datorați viața?

— Pentru că ne-ai hrănit ți-am muncit cu vîrf și îndesat. De n-ar fi fost rudele mele, de mult ai fi zăcut prin Siberia! Să-ți intre bine în cap!

Auzind aceste cuvinte Peedu începu să tușească tare, de parcă s-ar fi înecat rău de tot cu fum. Și atunci miză pe ultima carte:

— Am înțeles, nu mai aștepti decît să dau ortul popii... ca să-ți poți aduce drăguțul în casă.

Maaria lăsă să-i cadă brațele de-a lungul trupului. Albă ca varul se întoarse spre Peedu:

— Ce vrei să spui?

— Tot satul știe că umbli cu coate-goale ăla de Anton. Așa e întotdeauna, bărbatul află la urmă. Și jignit de propriile sale cuvinte strigă : Diavole ! Ți-o spun de la obraz, te omor, dacă îndrăznești... Te dau afară !

Fără să scoată un cuvînt, Maaria își dezlegă șortul, îl aruncă pe masă și ieși din bucătărie.

Peste cîteva clipe Peedu își văzu pe geam nevasta coborînd în sat. „S-a dus să se plîngă bunică-si“ își zise stăpînul fermei Peedsî. Scurpă resturile de tutun și se sculă de pe scaun. Trebuia să meargă la prăsit cartofii.

2

Femeia cobora pe poteca acoperită de bălării, ce șerpuia printre ogoarele colhozului pe care se legănau grînele și creștea sfecla de zahăr. Altădată aceste ogoare aparținuseră lui Peedu ; mulți ani muncise, mulți ani asudase ea pe ele. Să tot fie vreo douăzeci de ani de cînd fusese copil și pînă se făcuse femeie în toată firea, ba poate chiar mai mult. Dar de abia acum își adusese aminte să se întrebe : de ce ? Pentru ce argătise la ferma Peedsî ? Ca burta lui Peedu să crească tot mai mult ? Ca alții să-i spună „stăpînă“ ? Ca să strîngă bogății ? Ca să trăiască „stimată“ de toți ?

Doamne ! Dar nu ținuse la toate astea — la bogăție, la stimă, la numele de stăpînă ! Nu ținuse mai mult decît ceilalți în vremea aceea. Poate că așa era pe atunci, poate că așa gîndeau oamenii, că astea-s lucruri de care ai nevoie, care îți trebuie, fără de care nu poți trăi.

Că poți trăi și altfel, fără fermă, și totuși să fii fericit, că în viață există și iubire, un dor aprig ca cel al pământului secăt, însetat de ploaie — toate acestea le aflase după ce trecuseră zilele cele mai frumoase ale tinereții.

Iar acum pe potecă, printre ogoare merge o femeie, de vîrstă mijlocie, adusă din umeri, o femeie care și-a irosit tinerețea. Îmbrăcată într-o rochie de stambă decolorată, încălțată în pantofi de pînză cu talpă de pîslă merge pe poteca acoperită cu bălării. Merge prin aceleași locuri pe unde a mai umblat de multe ori : trece prin fața băcăniei, a cimitirului, se oprește să culeagă smeură din tufișuri, intră o clipă pe la maică-sa. De-ar fi întîlnit-o cineva, n-ar fi ghicit nici în ruptul capului că Maaria de la ferma Peedsi trece pentru ultima oară pe acest drum. Nu i-ar fi trecut nimănui prin cap că femeia care stă la marginea pădurii își ia rămas bun de la casa ei de odinioară, pitită colea, la umbra arțarilor, că a hotărît să devină tovarășa de viață a unui alt om.

Dar lucrurile stăteau întocmai ; Maaria se hotărîse să meargă, fără ocoluri, la Anton și să-i spună drept în față : „Nu mai am casă. Dacă sînt adevărate simțămintele noastre, dacă sînt adevărate nădejtile noastre, atunci ia-mă să-ți fiu nevastă. Mi-am irosit prostete tinerețea, dar nu sînt încă atît de bătrînă ca să nu-ți pot fi nevastă bună și credincioasă“.

Dar poate că Anton nu va voi să-și ia o femeie care și-a dăruit tinerețea unui bătrîn, care s-a vîndut, din prostie copilărească, pentru niște zorzoane și acum la bătrînețe se gîndește să-și caute fericirea spulberată pe drumuri...

Poate că tot ce a fost între ea și Anton e numai un joc, un joc de oameni în toată firea, ca o horă de fluturi dănțuind în jurul lumînării? Atunci?

Atunci...

Și pentru acest caz trebuie să fie pregătită. Atunci îi va spune lui Anton: „Îți mulțumesc că m-ai trezit dintr-un vis lung“. Și va pleca. Trebuie să fie pe lume un loc unde oamenii să aibă nevoie de ea. Un loc unde fiecare este folositor, unde oamenii trăiesc de dragul vieții și nu al greșelilor, suferințelor și părerilor de rău.

Pe Anton îl găsi la biroul brigăzii. Ședea la masă și socotea zilele-muncă. Dădea o mână de ajutor brigadierului și totodată se mai odihnea un pic; când se întâmpla să muncească mult pe câmp sau să care greutatea, spatele începea din nou să-l doară.

Tăcută, Maaria se așează și ea la masă.

Privi chipul ars de soare, nebărbierit al lui Anton, în jurul gurii și pe frunte văzu primele brazde de toamnă, deși lung era drumul pînă la capătul ei, iar la coada ochilor — raze zîmbitoare.

Se priviră și nici nu apucă Anton s-o întrebe ce se întîmplase că Maaria și spuse:

— Am plecat de la ferma Peedsi și nu mă mai întorc niciodată acolo.

Atîta spuse. Ai fi zis că-i o argată care nu s-a înțeles cu stăpînul în toiul cositului.

Iată de ce Anton o întrebă, de parcă nu-i venea să-și creadă urechilor:

— Ai plecat pentru totdeauna, zici?

Maaria nu se mai putu stăpîni, își vărsă dintr-o dată tot năduful:

— În sat se vorbește că tu și cu mine... Mi-a spus niște vorbe... De aceea am și plecat...

Anton nu sări de la locul lui, dar chipul i se însenină.

— Puteai pleca și înainte, — zise el.

Maaria nu răspunse, dar îl privi pe Anton drept în ochi și din privire i se putea citi că nici acum nu-i fusese ușor să plece.

De aceea Anton nu mai stătu s-o descoase, ci punându-i mâna pe umăr spuse :

— Bine că te-ai hotărît totuși... Ei, hai să mergem la casa noastră...

Dar calea aceasta — de la biroul brigăzii până la ferma lui Abramov, străbătind păduricea de brazi — nu s-a arătat a fi atît de ușoară și de scurtă.

Satul le rînji cu răutate.

Din gurile știrbe ale babelor picură venin de năpîrcă.

Leena Abramov, la care Anton închiriasse o odaie, se repezi cea dintîi. De îndată ce pricepu despre ce e vorba, din gura ei începură să curgă ocări. Cei ce-au fost uniți de Domnul-Dumnezeu trebuie să rămîină împreună — zicea baba — e păcat și ea nu-i găzduște peste noapte în casa ei.

Maaria nu stătu în cumpănă cu răspunsul, o trimise la mama dracului cu toate flecărelile ei. Ia te uită cine s-a găsit să facă pe apărătoarea lui Dumnezeu și a Bibliei. De fapt bătrînei îi păsa prea puțin de cele cerești, dar ținea cu vechile rînduieli și mai era și rudă de departe cu Peedu. Chiar dacă i-ar fi găzduit pentru o noapte, ei tot n-ar fi putut să-și ducă viața în acest cuib de șerpi.

Anton înțelese și el acest lucru, de aceea îi spuse bătrînei că s-a isprăvit cu înțelegerea lor în privința casei, că are să vină mai tîrziu să-și ia lucrurile, dar de plecat pleacă chiar acum.

Intr-un cuvînt a mai turnat și gaz peste foc în așa fel că și după ce se închise în urma lor poarta casei, tot se mai auziră din urmă țipetele Leenei.

Bineînțeles în sat mai erau case care i-ar fi putut găzdui. Dar în poarta fiecăreia întâlneau cîte o babă ca Leena. Chiar Sassi, prietenul lui Anton, cu care lucra împreună a refuzat să-i primească. Nu voia să aibă gîlceavă cu soacra. El le-a și spus că în sat n-o să aibă parte de liniște. Și i-a sfătuit omenеște să se ducă la președintele colhozului, care-i va înțelege și va găsi o soluție. Să n-aibă teamă, n-are să-i lase fără acoperămint. Și nici vorbă, nu pot pleca din colhoz doi oameni capabili, cînd și așa nu le ajung brațele de muncă.

Anton își dădu seama că sfatul nu e rău. De altfel nici nu le rămînea altceva de făcut. De aceea, după amiază părăsiră amîndoi satul lor din pădure și o porniră spre cel din deal unde se afla conducerea colhozului. O luară pe șosea, străjuită pe stînga de stîlpii de telefon, pe dreapta de o cale ferată electrică de curînd construită. Era o zi caldă de vară, din pădure venea mireasmă de smoală, deasupra șoselei zburau nori de fluturi albaștri. Femeia și bărbatul mergeau în tăcere, de parcă s-ar fi temut să trezească din toropeală brazii amorțiți de zăpușeală și florile de lîngă drum...

În satul de pe deal îl găsiră pe președinte și-i povestiră totul din fir în păr. Acesta bineînțeles, nu era omul care să le dea răspunsuri din *Biblie*. „Ei, devreme ce-ați ajuns aici, trebuie să vă găsim o casă. Pînă atunci puteți locui în odaia liberă de lîngă administrație. În ce privește munca, veți

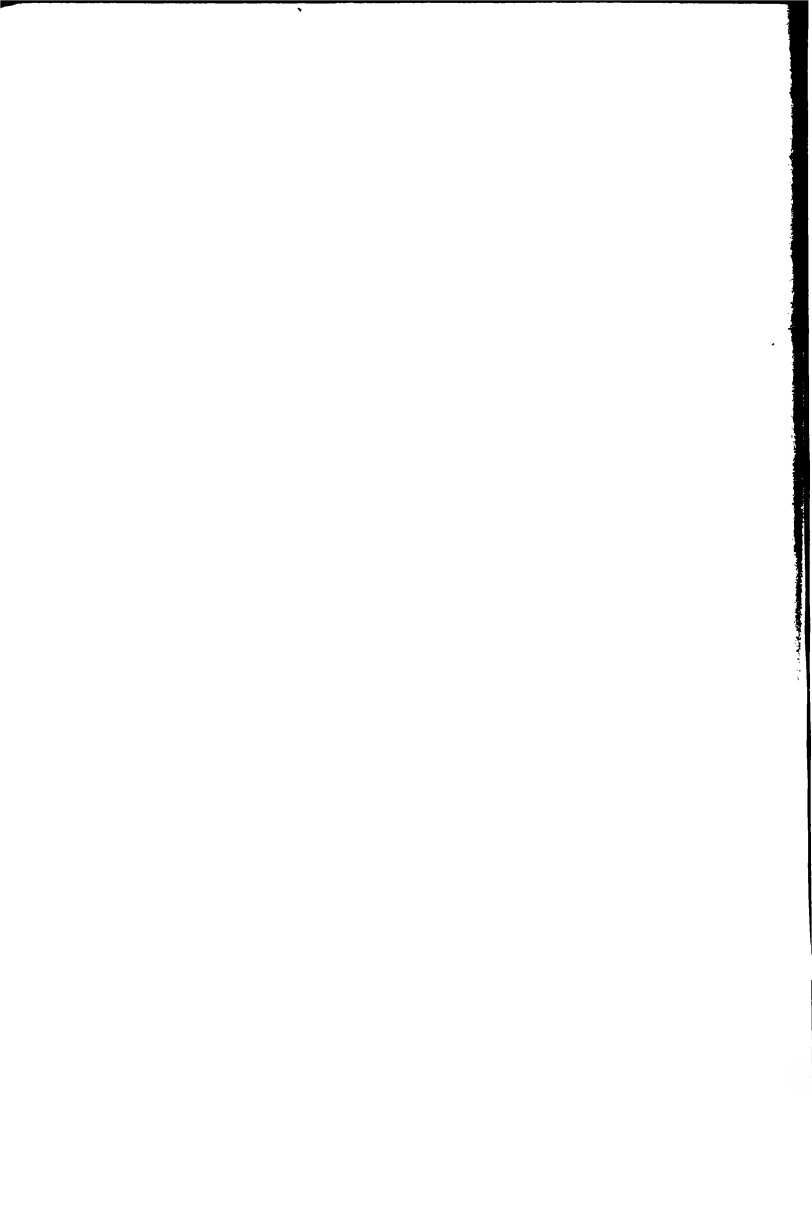
găsi amîndoi ce să faceți, e de lucru berechet în orice brigadă...”

Dar după ce plecară pînă și președintele nu se putu abține să nu clatine din cap și să nu zică : „Doamne, cîte nu mai fac vremurile cu oamenii !”

A trecut un număr de ani de cînd s-au petrecut cele istorisite aici. Astăzi nimeni nu-i mai spune Maariei, Maaria de la ferma Peedsi. Ea a devenit de mult Maaria lui Anton, sau Maaria de la deal.

Și e bine că s-a întîmplat așa !

Traducere de
Tatiana Nicolescu

IURI KURANOV

(n. 1931)

Debutînd ca poet în 1956, Iuri Kuranov se consacră, în anii ce urmează, prozei. Preferințele sale se îndreaptă spre genul scurt, spre schița de intensă coloratură lirică, înrudită cu poemul în proză. Scriitorul își intitulează adesea aceste instantanee „miniaturi lirice“, grupîndu-le în cicluri întemeiate pe comunitatea de temă, subiect, atmosferă (de ex. *Vara în Nord*, *Veverițele sar pe drum* etc.).

Schițele și nuvelele lui Kuranov aduc momente, scene din viața oamenilor simpli, profilate pe fundalul peisajului nordic, sobru, dar în același timp măreț, de o individualitate puternică, evocînd îndeosebi natura Siberiei, pentru care autorul manifestă vădită predilecție. Nuvelele și schițele lui Kuranov au fost reunite și publicate în volumele: *Veverițele sar pe drum* (1962) și *Hîrtoapele din Piciugan* (1964).

LEBĂDA

Autobuzul sclipea în întuneric și, cînd opri, se vedeau curgînd de pe el picături de apă. Pe semne că acolo, în Nord, căzuse o ploaie abundentă. Eleghin se sui primul și se așeză pe banca din fund, lîngă fereastră, în spatele celorlalți pasageri. Mapa cu desene și-o așeză pe podea, lipită de perete. În urma lui urcă și siberianca de care voise în cîteva rînduri să se apropie, încă de la cantină. Și totuși, la cantină nu încercase s-o cunoască : ba nu era hotărît, ba îl durea prea tare capul. Siberianca se așeză și ea pe un scaun din spatele autobuzului, aproape în rînd cu el.

Alți pasageri nemaifiind, autobuzul o luă din loc.

Eleghin începu să privească pe geam. Mașina gonea repede și, în fereastră, cerul parcă dansa. Pe dinafară, geamul fusese spălat de ploaie, dar înăuntru avea un strat gros de praf, prin care stelele apăreau de un galben murdar. În autobuz se simțea miros de saci, mireasma pătrunzătoare a ierbii de taiga și a conurilor fragede de cedru.

— Ne-am așezat tocmai în spate, spuse fata, după o lungă tăcere.

— Acum, ce să mai facem dacă tot ne-am așezat? răspunse Eleghin.

— Sigur, în față, farurile sclipesc atît de tare că te orbesc, aprobă fata. Mergeți departe?

— La Kîzîl.

— La Kîzîl? Cu treburi de serviciu, probabil.

— Da.

În spatele ferestrelor, se zăreau munții negri. O dată cu micșorarea distanței, începură să li se vadă culmile înălțate spre cer. Erau acoperiți cu pădure, iar în pădure nu se putea distinge nimic.

— Și eu am lucrat la Kîzîl, urmă fata, da' am plecat de acolo.

Eleghin continua să se uite pe geam, deși era clar că ar fi vrut să privească înapoi.

— Nu pricep de ce vă uitați într-una pe fereastră. Ce-ați văzut acolo așa de interesant? se supără în cele din urmă fata.

— O lebădă, răspunse Eleghin și se întoarse.

— Ce fel de lebădă, noaptea?

— Uită-te și dumneata.

Fata se așeză lîngă el și se apropie de fereastră.

— Nu văd nici o lebădă.

— Uită-te la cer.

— La cer mă și uit.

— Uite, drept deasupra orizontului, șase stele. Sînt exact în fața dumitale.

— Da, stelele le văd eu, da-s așa de multe că te amețesc.

Eleghin se răzîmă de spătarul băncii și închise ochii. Fata privea într-una pe geam.

— Da, stele sînt multe. Dar unde-i lebăda?

Eleghin deschise ochii, o apucă pe fată de umăr și o trase de lîngă fereastră.

— Privește, și cu arătătorul desenă pe geamul plin de praf o stea — uite coada; uite, a doua

— asta-i aripa ; a treia — corpul ; a patra — încă o aripă ; și uite încă două — ăsta-i gîtul.

Fata se apropie iarăși de fereastră, privi cerul îndelung și, în sfîrșit, izbucni în rîs :

— Aveți dreptate. Chiar o lebădă.

Eleghin închisese ochii din nou. Fata stătea întoarsă și el nu izbutea să deschidă ochii fără ca ea să nu observe.

— Nu cumva vreți să dormiți ? întrebă ea alarmată.

— Nu, nu mi-e somn de loc.

— Înseamnă că nu vă simțiți bine. La noi, multora le e rău cînd călătoresc pe distanțe lungi. Ce să-i faci, așa-i drumul.

— În genere, da. Zdruncinătura. Dar pe mine, azi, febra m-a încercat încă de dimineață. Cred că am răcit.

— Nici cu răceala nu-i de glumit la noi. Zi-i Siberia și gata ! Cînd o să ajungeți, să beți niște vodcă cu piper, sau ceai cu miere, dacă nu obișnuiți vodcă. Ceai cu miere, ați auzit ?

— Da, mi-ar face bine, consimți Eleghin.

— Știți ce, spuse fata, hai să facem așa. Se ridică în picioare, își scoase jacheta strîmtă de pluș și o făcu sul. Apoi, cu un gest matern, îl împinse pe Eleghin de lîngă geam și-i puse haina la perete în chip de pernă. Odihniți-vă nițel.

— Mulțumesc, făcu fîsticit Eleghin, dar n-am nimic.

— Cum nimic, ba încă mai aveți și atîta de mers. O să vă iasă sufletul.

— Iar dumitale o să-ți fie frig, și pe deasupra o să te și plictisești.

— N-o să-mi fie nimic. Eu sînt... și fata-și ridică umerii înguști dar puternici sub puloverul roșu tricotat de mînă.

— Mă vedeți doar cum sînt. Dumneavoastră vă culcați și eu o să mă uit pe fereastră la lebădă.

Eleghin se întinse. Fata se așează lîngă geam și începu să privească taigaua.

— Numai să nu adormiți, că eu o să pălăvrăgesc. O să dormiți cînd cobor... Știți cum mă cheamă? făcu ea brusc. Tamara.

Licăreau luminițele unui sat minuscul. Autobuzul se opri și se deschisera ușile. Urcă un flăcău cu pieptar, cărînd după el un geamantan de placaj roșu, cu colțurile învelite în tablă de conserve. Se așează pe scaunul taxatorului care era gol — aici, în autobuzele de cursă lungă, biletele le vinde șoferul. Flăcăul se instalează cît putu mai confortabil și-și trase cu putere, din creștet spre frunte, șepcuța cu un nasture deasupra.

Alți pasageri nu mai erau, așa că autobuzul porni din nou.

— La Tuva, spunea Tamara, primăvara vin lebedele. Sînt grozav de multe. Pe toate lacurile. Și zboară jos, jos și cîteodată sînt de culoare roșie. Pe urmă, au și pui. Și noi alergam după lebede cînd zburau deasupra pădurii. Voiam să le găsim cuiburile, da' nu făceam decît să fugim cu limba scoasă. Și toți zic că sînt rele: dacă prind pe careva lîngă cuib, îl ciocănesc, pînă îl lasă mort. Da. Așa-s ele. Altminteri nu fac nimic.

Vorbea, continuînd să privească pe fereastră.

— Da. Altminteri, nu fac la nimeni nimic. Și, afară de asta, socot că lebedele sînt cineva... Cînd e ucisă lebăda, lebădoiul nu mai vrea să trăiască. Se înalță în cer, țipă ce țipă și cade de acolo făcîndu-se fărîme. Da. Dar la noi în munți,

nu-s lebede. Locu-i înalt și tot timpul sînt nori. Ce viață să fie pentru ele, acolo la noi...

Autobuzul mergea repede și zdruncina. Fata stătea într-o poziție incomodă, temîndu-se să nu se sprijine cu spatele de Eleghin. Totuși, după o bucată de vreme, se rezemă de umărul lui. Șezură așa îndelung. Apoi, ea începu din nou să vorbească, să vorbească foarte încet, pe șoptite :

— Despre mine, toți spun că nu sînt așa cum trebuie... Da' eu sînt simplă. Nu-s de loc ușuratică, ci simplă doar. Dacă-mi place un om, mă apropiu de el și îi vorbesc eu prima. Ca o prostuță. Și merg cu el, și mă și plimb. Iar el pesemne că-și închipuie cine știe ce... Da' eu nu văd. Numai că mă simt bine cu el. Și pe urmă, el pleacă și toți vorbesc iarăși : uite, ce fată e...

— Și pentru ce vorbesc așa ? întrebă Eleghin.

— Pesemne, că le place să vorbească așa. Despre mine, n-au decît să pălăvrăgească, deși într-un fel, nu-i plăcut. Uite, tu mi-ai fost simpatic și m-am așezat lîngă tine. Ce interes să mă fi mînat ? Cobor acuş, și tu pleci mai departe. Dar e bine că mergem împreună. Dacă am fi stat ca gîștele, fiecare în alt colț, ar fi fost mai bine ? Spune, n-am eu dreptate ?

— Desigur, consimți Eleghin. Dar tu cobori chiar așa curînd ?

— Îhî !

— Pînă atunci poți să stai lîngă mine.

— O să stau.

Se uită la Eleghin pieziș, cu ochi care păreau în penumbră violeți, oblici ca niște aripi de pasăre, fără zîmbet, fără să clipească, pur și simplu îl privea.

— Cred că ești drăguță, spuse Eleghin.

— Ce drăguță să fiu, sînt doar o fată simplă. Te-aș fi dus eu și pînă la Kîzil, te-aș fi dat acolo în primire fetelor noastre și te-ar fi îngrijit ele, dar nu pot. Azi mă așteaptă acasă. Eu muncesc în munți și am căpătat două zile libere. Și am și dat de veste acasă că sosesc.

— Ce-ar fi să mă scol, spuse Eleghin, mi s-a făcut tare cald și într-un fel, mă simt și mai bine.

El se ridică, ea trecu la fereastră, așa că schimbară locurile. Stătură așa mult timp, fără să vorbească nimic, atingîndu-și cu fereală umerii.

Flăcăul cu șepcuța îngustă pregătit să doarmă și neizbutind, îi fixa de multă vreme cu atenție de sub cozorocul mititel. Deodată, se ridică în picioare, făcu cîțiva pași și se instalează pe scaunul din fața lor. Se întoarse spre Eleghin și întrebă :

— De mult sînteți luați ?

— De-o lună, răspunse Eleghin.

— Se vede, făcu flăcăul și zîmbi insinuant cu buze groase și moi. Tinerii însurăței sînt toți la fel. Îi cunoști imediat. Mă pregătisem și eu să închid oleacă ochii, dar uitîndu-mă la voi, mi-a pierit cheful de somn. Și eu sînt însurat de-abia de trei luni și, uite, că de-o lună încheiată mă aflu în delegație. Dumneata, tot în delegație ?

— În delegație, răspunse Eleghin.

— Nici nu știți ce greu am apucat să mă sui. Mașinile care trec, habar n-au să oprească. Cine izbutește să se urce într-o mașină noaptea, pîi ăla trebuie să fie om, nu glumă. Bine că a venit autobuzul. Flăcăul căzu pe gînduri. Trebuia s-o

fi luat și pe-a mea în delegație. Ea s-a cam rugat, da' eu m-am temut. Și la ce bun? Am fi mers și noi ca voi. Bine zic? Așa-s mereu și mereu singur și ea la fel, singurică! Din nou căzu pe gânduri. Iar pe mine, toți băieții m-au ocărît: nu te-nsura, Konstantin, că toate-s la fel. Mai ai și slujba, mai ai și delegațiile, toată ziua pe drum și ei, acasă, încep să-i joace ochii-n cap. Da' eu știu că ea m-așteaptă... Când vin, simte. Pot să pun rămășag că acu nu doarme. Te unge la inimă să se uite omul la voi. Păcat că mă cobor de grabă. Dar las' că-i bine, voi fi și eu acasă...

În față se arătară luminile cîtorva căsuțe.

— Iaca, am ajuns, spuse flăcăul pe un ton serios.

Autobuzul frînă.

— Ei, pe curînd! Flăcăul se ridică. Își înhăță valiza cu o mînă uriașă, noduroasă și din ușă se mai uită încă o dată la ei. Așadar, pe curînd! Mult noroc! Și acum, urați-mi ceva...

— Să fii fericit! spuse Eleghin.

— Să fiți ca lebedele, adăugă Tamara.

Ușile se deschiseră, băiatul sări jos. Alți pasageri nu mai erau, ușile autobuzului se trîntiră cu zgomot și mașina porni mai departe.

Multă vreme nu scoaseră un cuvînt.

— De ce l-ai mințit?

— Poate că pentru el e mai bine...

— Pentru el, firește că-i mai bine... Era un băiat de treabă, se vedea asta. Un astfel de bărbat mi-ar trebui mie. Toată vremea aș călători împreună cu el.

— Dar unul ca mine? întrebă Eleghin.

— Ca tine nu-mi trebuie. Tu ești un om deștept. Iar eu ce sînt? Și afar' de asta, cred că mai ai și-o nevastă pe undeva.

— Nu sînt căsătorit.

— În orice caz, n-am nevoie de unul ca tine. Tie îți trebuie alt fel de nevastă. Pînă la Kizîl însă, te-aș fi condus, dar nu pot. Dacă ne mai întîlnim, te duc.

— Cînd să ne mai întîlnim?

— Ai dreptate. Vezi că sînt prostuță, vezi?

— Da, ești.

Ea se întoarce spre fereastră, își puse mîna pe geam și vru să ștergă cu manșeta praful, dar se opri. Privi spre constelația de puncte desenate de Eleghin pe sticla prăfuită și spuse:

— Lebăda. Bine i-ai zis. Frumoase stele. Dar acum, trebuie să mă gătesc de plecare. Își trase jacheta pe umeri.

— N-am botezat-o eu, spuse Eleghin. Constelația asta se numește așa de-o veșnicie. Stai, așteaptă puțin!

Își ridică de pe podea mapa, o deschise cu zgomot, luă primul desen care-i căzu în mînă, scoase din buzunarul de la pieptul hainei un creion gros și scrisse îndelung ceva pe spatele cartonului.

— Ține asta ca amintire, sînt munții voștri, spuse el dîndu-i desenul.

— Ești pictor, se minună ea. Am spus eu că ești deștept.

În față se vedeau luminile unor căsuțe din taiga și autobuzul frînă.

— Am și ajuns, spuse Tamara, ascunzînd desenul la sîn. Pe curînd! Salutare și fă-te sănătos!

Nimeni nu urca și mașina porni mai departe. Eleghin privi multă vreme în urmă, dar din

cauza vitezei, distingea cu trudă femeia prin şirul de lumini roşii ale satului. Poate că nici n-o vedea, dar lui i se părea că ea stă acolo, nemiscată.

Pasagerii dormeau în mirosul greu de saci, în mireasma pătrunzătoare a ierburilor de taiga şi a conurilor fragede de cedru. Maşina îi zguduia puternic, dar ei nu observau. Eleghin se uită multă vreme la pasageri, apoi se întoarse spre fereastră. Încercă, printre stelele desenate de el, să cuprindă cu un ochi cerul.

Apoi îşi luă blocul, se îndreptă spre cabina şoferului şi bătu cu unghia arătătorului în geam. Şoferul se întoarse. Eleghin arată cu degetul spre uşă. Şoferul se uită la chipul lui, se lovi cu pumnul peste frunte şi-şi învîrte degetul pe tîmplă, de parcă ar fi înşurubat acolo ceva. Eleghin arată încă o dată cu degetul spre ieşire. Şoferul ridică din umeri, frînă şi deschise uşa spre taiga.

Eleghin sări pe asfalt. Autobuzul dispăru.

Stătu multă vreme cu mapa în mînă în mijlocul drumului, aşteptînd o maşină care să meargă înapoi. Dar maşini nu erau. Erau numai stele. Străluceau deasupra munţilor acoperiţi cu păduri întunecate şi deasupra şoselei. Iar peste o bună pătrime din cerul aplecat spre munţi, zbura lebăda.

Dinspre Sud se auzi motorul unui camion. Mergea repede, aruncîndu-şi cu precauţie în faţa nopţii snopul alb al luminii electrice. Eleghin ridică mîna. Maşina nu opri. Cînd trecu pe lîngă el, o rafală de vînt îl izbi peste obraz. Fluturii de noapte, căzuţi în razele farurilor, păreau nişte fulgi de zăpadă, vii şi speriaţi.

Venea a doua mașină, cu încărcătură înaltă, acoperită cu foaie de cort. Pînza plescăia cu putere aerul în mers și şuiera. Dar nici această mașină n-a oprit.

„Sînt nevoit să mă duc pe jos“, își spuse Eleghin și o porni spre Nord.

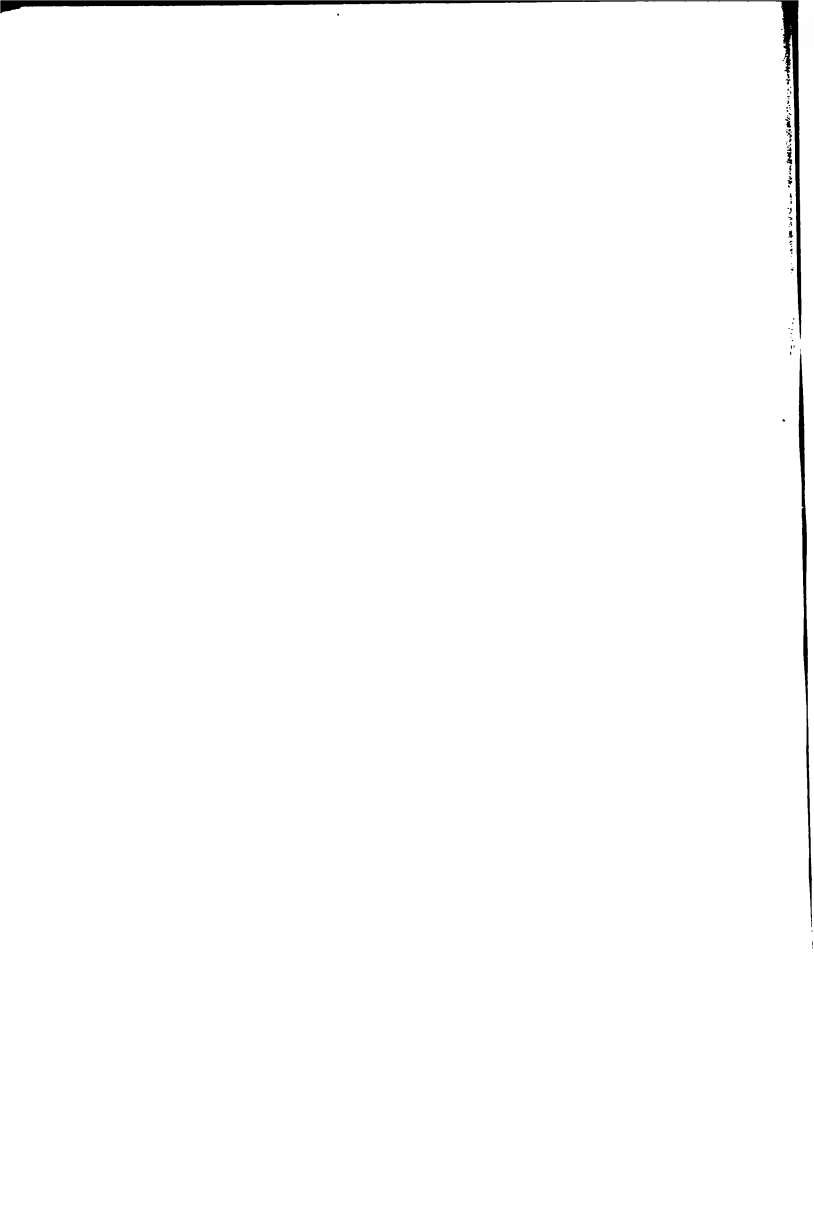
Traducere de
Madeleine Fortunescu

GHEORGHI SEMIONOV

(n. 1931)

Apropiat de Iuri Kazakov prin orientarea lirică a prozei sale, Gheorghi Semionov este unul dintre reprezentanții tineri ai nuvelisticii sovietice contemporane. Absolvent al Școlii de Arte și Meserii „Stroganov“ (1950), el lucrează câțiva ani pe șantierele din Moscova și din Siberia, pentru a intra apoi la Institutul de Literatură „Maxim Gorki“, pe care-l termină în 1960.

Din acest an numele său începe să apară frecvent în paginile revistelor de literatură, semnând schițe, nuvele (ciclul *Pe Volga*, nuvelele *44 de nopți*, *Lebede* și *zăpadă* etc.).

PATRUZECI ȘI PATRU DE NOPTI

Anul trecut, ca și acum șapte ani, ședeam împreună cu tatăl meu pe o bancă masivă, galbenă, pe culoarul dintre sala de așteptare și scara care duce la secția de mesagerii. De acolo, de dedesubt, venea mereu un dudit înăbușit, ieșit parcă din fundul pământului. Pesemne chiar de sub pământ, la mare adâncime, treceau ultimele trenuri ale metroului; iar subsolurile de piatră ale gării interceptau o infernală zăngănire de fier... În schimb, aici pe bancă, era cald fără să se simtă zăduful din sală.

Aici domnea o liniște sonoră, iar radiatorul caloriferului, lustruit cu o cârpă, împrăstia o căldură uscată. Toți pereții de deasupra ca și de dindărătul nostru, la fel cu cei de dedesubt, pe lângă care trebuia să treci ca să ajungi la secția de mesagerii, tot atât de puternic luminați ca și sus, erau tapisați cu plăci de faianță palidă — de parcă tatăl meu și cu mine ne cufundasem într-o mare de lapte.

Tata, pe gânduri, picotea de somn. Când îngrijitoarea, îmbrăcată într-un halat albastru, se apropie de noi, bocănind cu coada periei — el

deschise ochii și începu să urmărească peria moale, foșnitoare, cu care bătrîna lovea ușor în pardoseala de piatră ; iar bocănitul acesta, cu o rezonanță accentuată în tavan, semăna cu o bilă de biliard lovită de tac. Amîndoi urmăream peria, așteptînd momentul cînd ne va goni îngrijitoarea. Știam, din alte dăți, că nu-i îngăduită staționarea deasupra scării de piatră cu aureola ei lăptoasă de faianță.

— Adică de ce v-ați instalat aici ? ne întrebă femeia.

— Și de ce să nu ne instalăm, dacă avem pe ce ședea ? o întrebă tata.

— Fiindcă nu-i voie, și fiindcă banca nu-i făcută pentru voi, zise îngrijitoarea. Ia treceți în sală ; altfel, chem supraveghetorul de servicii. Aici nu-i voie să ședeți !

Amîndoi știam că n-avea nici un rost să ne ciorovăim. Iar dacă am mai fi stăruit, am fi putut avea neplăceri. De aceea ne-am sculat și am plecat.

Nu era nevoie de acest soi de „gărzi“ făcute atît anul trecut, cît și acum — mai cu seamă acum, cînd se abătuse asupra-ne vremea rea și turnau ploi reci. Dar vezi că nu puteam face altfel. Iar eu știam dinainte că amîndoi ne vom duce și de data asta la gară unde, cu toată ploaia, vom aștepta zgribuliți de frig pe peroanele pustii, în sterița vîntului. Îmi ziceam că tata, care fusese toată viața revizor la direcția de construcții a căilor ferate și care călătorise berechet, n-avea astîmpăr să stea acasă, cînd i se ivea prilejul să se mai ducă o dată la gară, să mai vadă vagoane, trenuri și, în depărtare, magazia de mărfuri. Altfel, nici nu mi-ar fi plăcut să-l văd pe tata. Ori-

cum, veți spune, ce rost avea ca tata să aștepte aproape două ore trenul, numai ca să-l îmbrățișeze, cu jumătate de ceas mai devreme, pe Aleoșka, făcându-i bucurie...

Intr-adevăr, n-aveau nici o noimă toate acestea. Dar parcă acum șapte ani, când stai și te gîndești, era neapărată nevoie să străbați toată Moscova și să nu dormi o noapte întreagă? Din păcate Aleoșka nu era în stare să schimbe mersul trenului, care sosea în Moscova la ora două și patruzeci și cinci de minute după miezul nopții... Într-un rînd, frate-meu, om ciudat, își închipui că ne face o înlesnire, scriind în telegramă numai atît: „Sosesc“. Atunci noi n-am fi știut că el o să sosească numai decît noaptea, închipuindu-ne că mai sînt și alte trenuri. Noi însă descoperirăm unde și la ce oră fusese expediată telegrama — așa că ajunserăm la timp în gară.

Va să zică, și de data asta, cum primirăm telegrama, cumpărarăm votcă și o sticlă cu vin, pentru orice întîmplare. Apoi, bănuind că nu vom putea prinde un taxi de noapte, ne duserăm la gară cu ultimul metro. Așa, de bună seamă, aveam mai multă siguranță. Cît timp am mers cu metroul, fața tatei era ușor trandafirie și radioasă. Pielea obrazului său, tăbăcită și aspră mai înainte, ajunsese spre bătrînețe rumeoară și caldă. Oare de ce? Aleoșka sosise cu gradul de locotenent, iar tata ieșise la pensie; trecuseră șapte ani. În vremea asta, oricît de ciudat vi s-ar părea, zbîrciturile de pe fața tatei se mistuiră, deși între timp el mai slăbise, și i se ivise o rumeneală suavă pe figură, iar în ochi o tihnită strălucire.

Amîndoi ne aşezarăm pe peronul pustiu, în semi-întuneric, sub un fel de şopron — aşa că ploaia ne desfăşura în faţă o perdea de umezeală fără să ne atingă însă. Spinările noastre, încălzite de radiatorul fierbinte din sală, se răciseră de mult. Ne ridicarăm gulerul mantalei de ploaie. Tata rosti în şoaptă :

— În toţi anii aceştia nu mi se pare că vin în întîmpinarea feciorului meu, ci dimpotrivă, că eu însumi mă pregătesc de drum. Îmi plac peroanele gărilor, indiferent dacă întîmpin eu pe cineva sau dacă alţii mă întîmpină pe mine. Peroanele s-ar putea asemui cu pragul oraşelor. Iar cînd peronul îţi fuge din faţa ferestrei vagonului, parcă părăseşti o casă, trîntind uşa în urmă...

Îmi amintesc cum îl petreceam adesea la gară, pe tata, împreună cu Aleoška. De întîmpinat, nu-l întîmpinam însă fiindcă el sosea întotdeauna pe neaşteptate. Țin minte cum se așeza în vagon, la fereastră... Deși mai era încă mult pînă la plecarea trenului, tata ședea la geam, își privea sever tovarășii de călătorie, își cîntărea vecinii de compartiment, iar pe noi, parcă ne uita. În clipele acelea doream să treacă timpul mai repede și trenul s-o ia din loc mai curînd...

Ne închipuiam că și tata dorea același lucru. Dar cînd trenul pornea dintr-o dată lin, el se întorcea către noi, ne privea de sus în jos, așa de stăpînit, de pătrunzător și de duios — că ne venea să plîngem cînd părăseam tăcuți peronul...

— Am avut o viață ușoară, îmi spuse tata într-un rînd, cu înflăcărare. Mai înainte, cînd mă întorceam la Moscova, parcă intram în concediu. Tu nu poți înțelege așa ceva... Și nu că ai fi prost, ci fiindcă n-ai trăit prea multe bucurii și ai călătorit puțin... Îndeobște eu sînt un om generos.

Imi tresălta inima cînd vedeam cît de mult vă bucură sosirea mea, pe maică-ta, pe Aleoșka, pe tine... Nu-i așa că vă bucurați cînd soseam și vă întrista plecarea mea? Nimeni nu mă întîmpina cu atîta bucurie ca voi. Meseria mea, știi și tu, era să-i controlez pe alții... Nu-ți face plăcere să fii controlat nici atunci cînd lucrezi cîstit, dar mi-te altfel.. Așa că sosirea mea nu bucura pe nimeni... Numai pe voi...

Din cînd în cînd ploaia se potolea. Deodată ni se arătă că mai curînd sau mai tîrziu ploaia va conțeni cu totul și-n dricul toamnei se vor ivi zile frumoase de vară cu dimineți brumării, cu trotoare ca azurul, cu liniștea și cu izul frunzelor de plop de pe jos, pe care „dvornicul“ le va mătura în curtea noastră, adunîndu-le într-o căpiță înaltă.

— Tare mi-i greu să-ți pricep gîndul, îi spusei eu tatii.

— Orice lucru e greu! Crezi că-i ușor să croiești, de pildă, un drum printr-o mlaștină? Hehei! Toate-s grele... Cînd e ușor, înseamnă că au lucrat alții pentru tine. Crezi oare că vagoanelor ăstora le-o fi ușor? Cine știe la ce s-or fi gîndind și ele...

— Ești un înțelept fără leac!

Tata se zgribuli și își înfundă mai adînc capul în albastra-i manta de ploaie. Semăna cu un paznic de noapte, care supraveghea peronul pustiu și ud, felinarele și vagoanele întunecate despre care vorbise ca despre niște oameni.

„Bineînțeles, nu li-e nici lor ușor — mă gîndii. Cum stau așa, cu luminile stinse — seamănă cu niște flăcăi cumiști, obosiți de trudă...”

Pe geamurile lor cădea pieziș lumina tulbure a felinarului de pe peron și-n pîcla sinilie din

lăuntrul acestor vagoane licăreau răsfriingerile oglinzilor nevăzute ; și scînteia fugar și nedeslușit, ca acoperit de praf — nichelul.

Mi se păru că tata moțăie. Ploaia se potoli, și începură să se vadă norii, plutind în înălțimi, cu poalele rumenite de luminile care licăreau jos, acolo unde șinele și cablurile începeau să se învâlmășească, unde litere albe, mărșăluind pe pereții de scînduri, alcătuiau un panou uriaș : „Fumatul interzis“, unde se aflau magaziile de măr-furi, paznicii cu carabine vechi și garniturile marfarelor oarbe.

— Oare n-ar fi bine să ne tragem mai la adăpost ? îl întrebai pe tata. Pînă la tren mai este un ceas bătut...

— Nu, nu... Doar nu dorm...

— Bine-nțeles !

— M-au luat numai gîndurile... Nu dorm și mă tot întreb... trenul o să vină, or să se coboare toți călătorii... Bun... Dar printre ei va fi oare și Aleoșka al nostru ? Hm, ce zici ?

— Sigur că va fi...

— Da, dar de ce n-a trimis o telegramă din drum ? Parcă nu puteau să-l fi reținut în ultimul moment ? Puteau, cum să nu... Hei, cîte nu se pot întîmpla... Ia să mă sprijin un pic de tine, zise tata, lăsîndu-se pe mine. Are să ne fie mai cald... Și să nu-ți fie teamă că am să adorm... Peste un ceas o să ne întîlnim cu Aleoșka... Parcă ai spus că un ceas mai avem de așteptat, nu ?

Sprijinindu-și capul de umărul meu, tata se cufundă din nou în îndoielile sale.

Mai înainte, în anii trecuți, trenul lui Aleoșka trăgea pe linia unde stau acum vagoanele astea... Nu cumva frate-meu o fi și sosit în vreunul din

ele? Nu cumva noi am întârziat? Ce mai așteptăm?

Tata adormi. Capul i se lăsase greu, pe umărul meu. Borurile pălăriei albastre, mototolite, pe care și-o îndesase somnoros pe cap, îi acopereau fața. Îi ascultam răsuflarea regulată și eram convins că dormea. Nu-i venea de loc ușor să înfrunte a treia noapte. Cu gândul la Aleoșka dormise foarte prost și mai înainte.

Stăteam smirună, ca un câine pe care-l mângâi după urechi, de teamă să nu-l trezesc. Nu țin minte să mă fi dezmiertat vreodată în copilărie, dar acum capul lui care-mi apăsă umărul mi se părea cea mai gîngășă mîngîiere.

Stînd așa, liniștiți, unul lîngă altul, îmi veni să-l întreb: „Ascultă, tată, pe cine iubești tu mai mult: pe mine sau pe Aleoșka?”

La care el, cu siguranță că mi-ar fi răspuns: „Dar dacă te-aș întreba eu pe tine, pe cine iubești mai mult, pe mine ori pe mama, ce mi-ai răspunde? De bună seamă că-l iubesc mai mult pe Aleoșka, fiindcă el e departe, pe cînd tu ești aici lîngă mine!”

„Ai toată dreptatea, tată. Tot la fel zic și eu... Ești un bătrîn și jumătate!” Eh, asta, fiindcă amîndoi, îmi ziceam în sinea mea, sînt ostași și se înțeleg perfect unul pe altul. În timpul războiului tata se străduise să prindă un „Junkers” de noapte, ridicînd în văzduh un aerostat; iar fiu-său zboară acum pe un bombardier de mare viteză căruia nu-i pasă de barajele aerostatelor. Ca vechi oștean pe un aerostat, tata trebuie că-l respectă

grozav pe Aleoșka, fiindcă zboară pe un aparat căruia aerostatele n-au ce-i face. Pe cînd eu ce sînt ? Nimic alta decît un biet lucrător în gips... Meserie ingrătă pe care tata n-a vrut s-o ia niciodată în serios.

— Ce mai, îmi spune el uneori, nu prea ai cu ce te fâli ! Doar nu mai trăim în veacul al nouăsprezecelea... Acum palatele se construiesc din sticlă și din oțel ; plafoanele cu stucatură de gips aparțin trecutului...

Amîndoi ne ciorovăim adesea despre *frumosul* în sine. De cîte ori nu-mi spune tata, mijindu-și ochii a bătaie de joc :

— De-ai fi ajuns măcar revizor ! În meseria asta se cere, băiete, curajul soldatului care merge la atac...

Dar eu nu m-am supărat niciodată pe tata...

Cînd eram mic și cînd am început să mă întreb și eu ce-i viața, nu mă puteam împăca cu gîndul că mama, mai curînd sau mai tîrziu, va trebui să moară... Și deși îmi ziceam că asta nu se va întîmpla așa de curînd, după cîte mi-aduc aminte, plîngeam uneori nopți în șir... Ascultînd răsufierea tatei pe umărul meu, simțeam aceeași strîngere de inimă ca și în copilărie la gîndul că și tata ar putea într-o zi să moară...

Pereții întunecați ai gării se ridicau deasupra noastră. În umbra lor încremenire de piatră licărea singuratică, sub acoperiș, o fereastră gălbuie. Felinarul care lumina o parte din peronul din fața noastră strălucea prin perdeaua mohorîta a ploii ; privindu-l, ni se părea că razele lui, estompate de

pînza de apă, își înfigeau acele în niște reflexe palide și fugare. Sclipeau acoperișurile vagoanelor și picăturile care se prelingeau pe geamuri. Iar acolo, în depărtare, unde tremurau luminițe, flui erau răgușit locomotivele. Peste puțin timp, dintr-acolo se va apropia de peron, bocănind la macazuri și trenul accelerat pe care-l așteptam noi., „Aleoșka va sosi cu grad de maior“, îmi spusese azi tata, chibzuind și răschibzuind că era de acum timpul ca feciorul său să fie înaintat la gradul de maior.

Cînd trimite Aleoșka telegrama tata rostește întotdeauna, cuprins de mirare : „Ce repede a zburat anul acesta“. Vorbește așa ca și cum eu n-aș ști că zilele scurte de toamnă care i se par nesfîrșite — el le socotește și le răsocotește... Aleoșka vine totdeauna pe vreme rea și nici nu vrea să audă de plajele Mării Negre. Nu vrea să ne asculte și se supără dacă-l sfătuim să se odihnească mai cum se cade. Va veni maior Aleoșka, îl va bate pe tata, cu palma, pe umăr și îi va spune prietenește: „După cum văd, moșule, ți-e pieptul cam îngust pentru decorații!“ Iar tata, cu un surîs larg pe buze, își va drege glasul, îi va pipăi mantaua nouă, și va vorbi cu dînsul nu cum sporovăiește cu mine, ci cu totul altfel, fără acel zîmbet malițios, cu care mă privește întotdeauna pe mine... Și asta fiindcă cele patruzeci și cinci de zile cît ține concediul lui Aleoșka sînt prea scurte pentru el...

Uneori, uit ce vîrstă are tata. Atunci îmi amintesc anul nașterii sale, socotesc și — cu toate că lucrul nu-mi intră în cap — știu (oricît de straniu mi s-ar părea) că el a trăit nouă ani în veacul trecut și șaiszeci și unu în cel de acum.

Uneori mi-e și lehamite să-mi amintesc cîți ani au trecut de cînd Aleoșka și cu mine, ghe-

muiți în vagonul de marfă în care locuiam, priveam cu ochi mari spre cele două găuri din scîndura cu care fusese oblonită ferestruica prin care — ca niște bucăți de chihlimbar — se strecura lumina... Dar nu-i vorba de asta. Îmi aduc aminte că am călătorit unsprezece zile. Era iarnă pe-atunci și Aleoșka plîngea.

Totuși eu cu Aleoșka am putut vedea cîte ceva în zilele acelea, iar mai pe urmă timp de ani întregi, deși amîndoi am fost duși cît mai departe de război. Oricum, noi ne-am putut da seama ce înseamnă reîntoarcerea.

Cîți ani să fi trecut de atunci ? De altfel asta n-are nici o însemnătate. Și cît timp am stat acolo unde se petrecuseră întîmplările acestea ? Va să zică, toamna lui '41... apoi toamna lui '42, fac un an. Toamna lui '43 — încă un an. Pe vremea aceea încetaseră atacurile aeriene asupra Moscovei ; dar noi ne-am reîntors acolo abia în primăvară...

Doi ani și jumătate, eu împreună cu frate-meu am stat la țară. Eram numiți „islocați“. Ca și cum oamenilor din sătucul acela le-ar fi fost parcă lene să rostească „dislocați“. De altfel ei își cam scîlceau limba și în vorbirea lor zilnică. Nu știu de ce am nimerit tocmai în satul acela ! Auzise mama ceva despre dînsul sau fusese sfătuită pe drum ? Poate ostenise, pur și simplu, cărăbănin-du-se cu noi și c-o bătrînă bolnavă, bunica noastră, tot mai departe, spre marile orașe din Ural. Obosise, ascultînd, pe drumul fără de sfîrșit, jelaniile kievienilor și ale leningrădenilor. O

istoviseră lacrimile. Așa că n-am mai ajuns în orașul Perm, despre care ne povestea, pe drum, bunica. Reieșea din povestirile sale că nicăieri nu puteam găsi o viață mai tihnită decît acolo. Nădăjduia să-și întâlnească vechile cunoștințe, care se vor bucura s-o revadă și s-o adăpostească, dîndu-i tot ajutorul la început. ...Bunica fusese tînără cînd locuise în orașul Perm, cu toate acestea nici nu vroia să audă, supărîndu-se chiar cînd mama îi spunea că toate acestea se petrecuseră demult, că acum nu va mai recunoaște nici măcar străzile acestui oraș, dar încă pe prietenii ei de odinioară.

Cînd ne coborîrăm din tren, în gara Cernovka, bunica pică deodată într-o stare de apatie. În urechile veștede îi atîrnau cerceii mari, lunguiți. Era nepăsătoare față de toate cele. Se îngrija numai de boarfele noastre, aruncînd priviri bănuitoare în juru-i și strîngînd subțioară o geantă neagră, străveche, cu bile de aramă la încuietore. Avea, în geantă, un album cu fotografii, o legăturică cu nasturi de sidef, niscaiva bănuți și buletinul de identitate.

La nodul de cale ferată pufăiau locomotivele. Aștepta în gară un lung eșalon cenușiu cu tunuri acoperite de prelate. Iar un ostaș ne îndemna să mergem cu dînsul pe front, fiindcă îi adusesem o gamelă cu apă clocotită. Și eu și Alioșka, răsufînd prin șalurile de lînă cu care ne înfolfise mama, socotind că ostașul își pusese într-adevăr în cap să ne ia cu el, o țineam într-una, tulburați: „Nu-u-u-u ! Nu-u-u-u !”, uitîndu-ne țintă la tunurile cu țevile lăsate în jos. Ne era cam teamă de ostașul acela, simțind că el ne-ar fi putut convinge. Atunci am fi pornit cu dînsul pe front ; în drum, mezinul s-ar fi pus pe plîns ; amîndoi

am fi fost dați jos, pe undeva, iar mama nu ne-ar mai fi găsit nicicînd.

— No-o-o-o ! tot behăiam noi drept răspuns către ostașul mucalit. De-abia am picat aici !

Aleoșka mă privea cu ochii săi rotunzi, încremeniți ca niște mici sloiuri de gheață. Se temea și el, de bună seamă, să nu primesc cumva invitația ostașului. Altfel s-ar fi urcat fără murmur, după mine, pe platformă ; apoi s-ar fi uitat în jur cu aceeași expresie — de parcă ar fi stat pe oală, lîngă gura de ventilație, din vagonul de marfă, în fața celor mari și a fetițelor aflate acolo.

Zguduindu-se de la primul pînă la ultimul vagon, eșalonul cenușiu, acoperit cu prelate, se smulse din loc. Stăpînindu-și cu greu echilibrul, ostașul, în picioare, uită ca prin farmec de noi ; apucîndu-se cu mîinile de prelata grosolană, înghețată, rămase cu ochii mijiți, în depărtări.

Mînios, aruncai fratelui meu, ca o dojană :

— Tu încurci toate cele, nătărăule ! Ce te tot ții scai de mine ? Du-te la bunica !

N-avea nici un rost să-i spun asta ; el tot nu s-ar fi despărțit de mine. Frate-meu, numai încurcături mi-a făcut în viață. Era mai mic decît mine cu trei ani, dar își închipuia, pesemne, că tovarășii mei de joacă i se potrivesc, ca prieteni, tocmai bine și lui. De acéea se ținea într-una lipcă de noi. Și eu, și ceilalți băieți, îl goneam, ba o dată chiar l-am și snopit în bătaie. Se pusesse pe-un urlat... De-atunci, nu se mai apropia de ceata noastră, dar ne lua, pe furiș, urma, și, tot timpul cît ne scăldam în riul Moscova, la Vorobiovca, el ne păzea pe mal pantalonii. Mă deprinsesem să-l văd mereu în preajmă-mi fără să-i dau însă vreo atenție.

După plecarea eșalonului militar, cu tunuri, stația rămase pustie, mohorâtă... Pe zăpadă, și-nele, ca niște dîre de sânji, ba se încovoiau, ba se apropiiau învălmășindu-se la macazuri...

Tăcut, mă uitai la cei din preajmă : un flăcău cu scurtă de miel și cîteva femei care, ca să se încălzească, băteau cu picioarele asfaltul trotuarului din fața gării. Una dintre ele, o fată într-o cațaveică largă, descheiată, care bătea pămîntul cu niște pîslari moi, cafenii, își tot unduia brațele învîrtindu-se în loc, deși ceilalți încetaseră de mult jocul. Fața îi era aprinsă, și nespus de serioasă. Oamenii, strînși grămadă, o priveau cu aceeași seriozitate și luare-aminte. Apoi fata scoase din buzunarul rochiei verzi o batistă și o vîrî, pe furiș, în mîna unei bătrîne care începu să plîngă ; fata, deși obosită, continua să joace, să joace într-una pînă la istov, iar nătărăul de Aleoșka se uita la ea ca la o zăludă fără să înțeleagă ceva.

În vremea asta mama ne căuta, alerga de la un capăt la altul al gării, ne striga cu glas mare, pentru ca deodată, văzîndu-ne, să izbucnească în plîns.

— Să vă fie rușine, rosti ea printre lacrimi ! N-aveți milă de mine, nici un pic...

„Cum adică n-avem milă ? îmi zisei eu în sinea mea. Nici pe front n-am plecat din cauza ta. Și mai zici că n-avem milă...”

Mă gîndeam să-i spun cu glas tare toate astea, crezînd că ne va ocări. Dar ea nu mai zise

nimic. Era parcă buimăcită. Nu-și putea ogoi în nici un chip lacrimile și-și mușca, mereu, buza de sus, ușor răsfrintă.

— Să plecăm, zise ea. Vom locui... în satul Axinino. Luăm chiar acum o sanie cu cai... Avem de făcut drum lung... Uite ce vreau să vă rog... Acuma-i vreme de război. Toți oamenii sufăr cumplit. De-aceea vă rog, dragi copii... Acuma tuturor li-i foarte greu... Vă rog...

Lacrimile îi puseseră un nod în gât. Îi curgeau din ochi, ca seva mesteacănului dintr-o creștătură adâncă și mi se păru că-i înghețaseră genele.

— Mamă! Lasă, mamă! Începui să țip, aproape plângând. Ce-i cu tine?

Îmi venea, ca o mică sălbătăciune ce eram, s-o chinui, s-o lovesc chiar, fiindcă ne înduioșase pînă la lacrimi cu plînsul ei. N-o văzusem niciodată în starea asta și îmi ziceam, bineînțeles, că n-are nici un drept să se poarte așa.

Pe drumul nins, zbura ușor și spornic un cal, purtînd, ca-n joacă, o sanie țărănească. Călcîndu-ne pe urmă, un alt căluț, sur, mișos, brumat, trăgea în trap mărunt o altă sanie, care mergea tot la Axinino cu niște valize și boccele, împreună cu cîțiva călători.

Drumul, ba trecea printr-o pădure — și atunci surugiul încotoșmănat în cojoc nu-și mai îndemna nici calul, nevrînd parcă să tulbure liniștea ca de mormînt în care nu se auzea decît scîrțîitul aspru și prelung al omătului sub tălpile saniei — ba se încovoia ca un arc și ne scotea în largile cîmpii deluroase din fundul întinderilor nins.

Făgașurile bătătorite de sănii, albe și curate, scînteiau în soare. Calul urca repede coasta dulce

a dealurilor. Mama pierzîndu-și echilibrul și răsturnîndu-se stîngaci în sania care scîrțîi, izbucni în rîs și-și strînse picioarele. Eu, la spate, pe tălpile saniei, o apucam pe mama de mîină, și strigam, de bucurie, ceva neînțeles... Mi se părea că bidiviul ne poartă spre niște adîncuri uriașe, și-mi simțeam inima cum parcă mi se scufunda și ea, undeva, într-un hău. Auzeam cum răcnea, surd, surugiul : ptu-ptu ! ocărînd calul care galopa ; îl strunea, dar calul, luîndu-și vînt, nu se mai putea opri. Strîngîndu-l în brațe pe Aleoșka, bunica ședea încremenită de spaimă ; numai buzele i se mișcau, dar eu nu auzeam ce spunea, iar dacă spunea ceva, cred mai degrabă că se ruga... Zăpada începu iarăși să scîrțîie sub copitele calului și drumul se scufundă din nou în gura mohorîtă a unei păduri, ca și cum s-ar fi prăbușit într-o peșteră, printre stînci de alabastru, luînd cu dînsul orice bucurie.

„Poate nici nu mai sînt dealuri înainte, îmi ziceam, poate mai departe nu-s decît păduri și iar păduri...”

Mi se păru că surugiul, un ciuvaș cu privirea pătrunzătoare, căzuse și el pe gînduri — înfiorat ca și mine, de codrul acesta fără viață, troienit de zăpadă. Încotoșmănat într-un cojoc uriaș, el se sfia să se uite în lături, temîndu-se să nu întâlnească vreo privire ațintită asupra-i dintre brazii liliachii. Toți tăceau...

Și, deodată, mi se păru că aud pe cineva răsuflînd adînc, răgușit, chiar lîngă urechea mea... Mă gîndii că asta mi se năzarește din pricina spaimei, și întorsei capul. Un bot de fiară, plin de promoroacă, stăruia amenințător asupra mea. Mi se încrîncenă carnea pe mine, pînă ce-mi dădui seama că cel care mă împrășca cu aburi

era căluțul sur, ajuns drept în spatele saniei noastre.

Primăvara, în satul acela, începu de la prispă... Soarele încălzi bîrnele și într-un rînd, pe sub seară, se ițiră sub ferestre petice de pămînt negru, ud... A doua zi, pămîntul acesta aburea în soare și picături de apă cădeau de pe acoperișul năpădit de zăpadă.

În aceeași zi, bunica dădu bătrînului ciuvaș nasturii ei de sidef pe o cutie de coajă de mesteacăn, plină cu miere zaharisită; seara, băurăm ceai.

Lampa cu țilindrul spart și afumat lumina slab. În casă se simțea iz de gaz, de miere și de piine neagră. Rîdeam cu toții, ca niște oameni beți. Pînă și bunica, luînd cu vîrfurile limbii mierea galbenă, grasă, de pe lingurița de argint, rîdea; iar ochii ei se umeziseră, ca și cînd ar fi tăiat ceapă.

— Mi-am zis: ce-mi trebuie mie nasturii aceia? spuse ea. Dar ce mă umple de mirare e la ce i-au trebuit unchiașului? Că doar n-o avea de gînd să și-i coase la cojoc...

Cînd rîsul nostru fără noimă se potoli, mama zise, privind cutia de mesteacăn, închistrită:

— Ce lucru iscusit! Cum se va isprăvi mierea, vom ține în ea laptele.

— Ba am să merg cu ea la cules zmeură, adăugai eu. Băieții spun că se găsește zmeură multă pe-aici...

Aleoșka, tăcut, rezemat cu bărbia de masă, sorbea, ținînd, din farfurioară, ceaiul tulbure de fructe pe care-l promisem de la Moscova.

Mai înainte eu și mama dormeam de obicei pe cuptor, la căldură. Acum însă ei îi era greu să se mai urce acolo ; de aceea bunica îi așternu jos, patul pe scânduri.

Șoptiră îndelung în noaptea aceea. Bunica ofta, iar eu o auzeam în răstimpuri povestind amintiri din Perm, locul ei de baștină. Pe cuptor era grozav de cald. Prin prostire te înțepau ogrinjii uscați și sfărâmicioși. Afară, stăpînea o noapte sinilie. Razele lunii, care cădeau pe podele, făceau ca în odaie toate să pară reci și sticloase...

— Tu ai nevoie acum de mere, șopti bunica, de portocale, de struguri...

— Eh, nu-s de neapărată trebuință, răspunse mama. Alte femei nasc și fără portocale...

— Tare mai ești prostuță ! Femeile alea au fost alăptate de mamele lor pînă la doi ani... De aceea-s puternice. Azi nasc și mîine spală pelinci... Ce, tu le calci pe urmă ?

— Dar de ce nu dormi ? o întrerupse în șoaptă mama, nemulțumită. Dormi !

— Atîta aș vrea, continuă bunica, să mănînci măcar în vremea asta cît mai mult miere...

Deși aveam nevoie să mă duc afară, așteptam, răbdător, să isprăvească ele vorba și să adoarmă, ca nu cumva să-și închipuie că trăgeam cu urechea la sporovăiala lor, pe de altă parte mă gîndeam că în noaptea aceea am să aflu și eu, în sfîrșit, cum vin pe lume oamenii. Mă prefăceam că dorm, temîndu-mă să mă și mișc în așternut. Ce-i drept, mai oblicisem eu cîte ceva din spusese băieților, care prinseseră și ei frînturi din vorbele celor mari, dar fără să știe, de fapt, cum stăteau lucrurile.

„De ce dracu' oi fi băut atîta ceai ?“ mă gîndii eu, abia putîndu-mă să mă mai țin.

— Vezi dacă nu m-ai ascultat, șopti din nou bunica. Trebuia să-l fi făcut pe vreme de pace, cînd am fi stat la Moscova...

— N-am vrut să mă vatăm, zise mama. Dar... isprăvește și dumneata o dată!

— Ei, și-apoi te-ai gîndit la urmări? De bună seamă că n-o să ai nici lapte...

— Și-atunci, ce vrei? Pînă la urmă o să mă supăr de-a binelea pe dumneata! șopti mama și patul scîrții sub ea. Dacă mă mai pisălogești mult la cap, îmi iau cîmpii, zău așa!...

— Liniștește-te, liniștește-te! Vorbesc și eu de ce-o să fie... Ori crezi cumva că n-am dreptul să mă gîndesc la una ca asta? Noi, femeile, ne prostim îndeobște atît de ușor...

Cum nu mă mai puteam ține, îl ciupii zdravăn, de pîntece, pe Aleoșa, care, tresărind speriat, scoase un țipăt. Eu mă zvîrcolii și mormăii ceva, chipurile prin somn; pe urmă, lunecai din pat pe podele, îmi trăsei pîslarii în picioare și, cu mare trudă, ajunsei, în goană, pînă în prag. Stăteam, în ger, numai în izmene, dar, după căldura coplesitoare de pe cuptor, frigul de afară îmi plăcea. Mă simțeam ușor, de parcă aș fi înotat în apa limpede a unui izvor. Ulița era luminoasă și curată. După ce mă ușurai, sfredelind o gaură în troianul de zăpadă din fața ușii, îmi reveni însușirea de a cugeta. Simții dintr-o dată și frigul și amorteala nopții. Și tot dintr-o dată pricepui ce mici și ce slabi eram noi, sub cerul acesta luminat de lună, ce mărunță era izba noastră, pe pragul căreia mă aflam eu...

„Ca să se nască un om, să fie oare nevoie de portocale? mă gîndeam cu groază. Nu-u... O fi încurcat bunica lucrurile și de data asta... Doar mama a spus că altele nasc și fără portocale.“

Cînd mă urcai din nou pe cuptor Aleoșka dormea ; mama și bunica tăcuseră și ele. Era liniște. Numai razele de lună se revărsau într-una în odaie, inundînd-o.

Multe zile în șir bătură vînturi calde, jilave... Zăpada se muiase. Caii, trecînd, lăsau urme adînci pe pămîntul roșcat, gunoît în timpul iernii — urme în care mustea apa.

Acoperită pe picioare cu o pătură căptușită cu blană de miel, mama, așezată în sanie, ne făcea semne cu mîna. Fața, în ziua aceea posomorită de iarnă, îi era foarte arsă de vînt, iar în jurul ochilor avea rotocoale albe de pudră. Mi se năzări dintr-o dată că aud sunînd niște zurgălăi cu clinchet dulce și neîntrerupt care nu se potoliră nici chiar după ce sania se mistui după culmea dealului. Să fi auzit oare într-adevăr sunetul acela, atunci ? Dar de unde erau să răsară zurgălăi, așa tam-nesam la sania care nu-i avusese niciodată ?

În amurg, vîntul se întări. Ploaia de vară, cu ropote, lovea în geamurile ferestrelor. Biciuiți de vînt, stropii se potoliră însă ca prin farmec, cînd, cu o nouă tărie, se porniră să bată iarăși darabana dincolo de ziduri, țacănind...

Vîntul și stropii zoreau cumplit încotrova ; iar noaptea, neliniștită și jilavă, trecea în goană prin dreptul negrelor noastre ferești...

Bunica și mama plecaseră la spital, luînd cu ele și cutia cu miere ; iar eu, împreună cu Aleoșka, rămăseserăm singuri acasă. Ne era groază amîndurora să privim geamurile negre, asudate, în

care se răsfrîngea flacăra gălbuie a gazornitei. Ne aduserăm aminte de tata, de alarmele militare și de adăposturile din Moscova, sub camuflaj. În fața noastră, pe masă, se aflau un ceaun plin cu cartofi fierți în coajă : alături, o moviliță de sare castanie, aducînd a prundiș de râu.

Pretutindeni, împrăștiate coji de cartofi lipicioase. Nimeni nu ne trimitea la culcare. Ne simțeam oameni în vîrstă drept pentru care ne apucărăm să vorbim, cu glas scăzut, despre treburi serioase.

— Te speriașezi rău de tot la primul atac aerian, îi spusei eu lui Aleoșka.

— Bineînțeles, adeveri el.

— Ba chiar, din pricina grabei, te-ai încălțat cu un ciorap de un fel și cu altul de alt fel...

— Iar tu dormeai tun, zise Aleoșka.

— Ia cartoful ăsta... Uite ce mare e...

— Nu mai pot, Kiriușa, și basta ! făcu Aleoșka. M-am ghiftuit.

— Încearcă totuși...

Obrajii săi bucălați străluceau, de parcă s-ar fi îndopat cu unt, nu cu cartofi. Mă privea uimit ; avea sprîncene aurii, subțiri și arcuite.

— Ascultă, Aleoșka, îi spusei, mi se pare că mama are de gînd să ne nască o fetișcană...

— De ce ? întrebă el, într-o doară.

— Cum de ce ? Așa, ca să trăiască și ea !

Aleoșka rămase pe gînduri, apoi încuviință :

— Bine... n-are decît să trăiască...

Mi se pare că pentru prima oară în viață Aleoșka nu m-a crezut. Pentru prima oară m-a privit ca pe un străin, ba chiar cu răutate — ca

și cum m-ar fi condamnat în sinea lui pentru ceva.

Am strigat la el cît am putut că mama a murit. Am răcnit ca la un surd, bocindu-mă. Dacă ar fi plîns și el, i-ași fi spus : „Aleoșka, nu mai plînge. Acuma-i vreme de război. Toată lumea o duce greu.“

Dar el, pesemne, nu mă credea.

Atunci mi-am zis și eu că poate directoarea școlii încurcase lucrurile. De altfel, nici n-o ascultasem pînă la capăt. Sau, poate, nu mi-a spus adevărul.

La sovietul sătesc, atîrna în perete un telefon — o cutie neagră cu mîner.

— Dați-mi spitalul din Rîbkovo ! răcnii în aparat, gîfiind. Ce temperatură are bolnava Krasavina ? Hei, alo ! Ce temperatură are Krasavina ?

— Krasavina ? întrebă prudent o voce de femeie. Apoi, urmă o lungă tăcere. .

Învîrtii din nou manivela aparatului și ascultai foșnetul din receptor.

— Alo ! strigai eu. Alo ! Ce temperatură are bolnava Krasavina ? De ce nu răspundeți ?

— Dar cine întreabă ? auzii iarăși în aparat glasul acela prudent.

— Fiul ei...

În receptor se făcu din nou tăcere. Apoi, mi se răspunse din depărtare : „Spitalul din Rîbkovo nu răspunde“.

— Nu răspunde, îi spusei lui Aleoșka.

— A și murit ? mă întrebă el.

— Cine ?

Aleoșka izbucni dintr-o dată în rîs. Rîsul său avea un aer de învinovățire și de insinuare.

— Nu-u... vreau să spun, rosti el în șoaptă, că mama...

În ochi i se topeau țurțuri de gheață cenușii, țepoși. Aștepta pesemne ca și eu să rîd la fel — totul intrînd astfel în normal, ca și mai înainte.

★

În timpul iernii cu greu ți-ai fi putut închipui că la marginea satului se va alcătui, primăvara, un iaz uriaș, care va îneca salcia bătrînă în preajma căreia am văzut cîțiva iepuri în nopțile cu lună.

Pe sub zăgaz șuvoaie tulburi se năpusteau cu zgomot în vîltoarea morii. Eu mă duceam împreună cu Aleoșka să privim în tăcere torențele de apă, grele, ca turnate dintr-un metal cenușiu și sclipitor, sleite parcă în văzduh. Ți-era și groază să privești de sus în jos această forță sălbatică, abia stăpînită. Aici n-avea rost să spui ceva, fiindcă tot nu se putea desluși nici un cuvînt. Aici, nimeni n-ar fi putut — apropiindu-se de tine — să te întrebe cu compătimire : „Ți-a murit, într-adevăr, mama ?“.

Apa se sfărîma în spume, duduind și uruind. O învolburare albă, mînioasă se frămînta în vîltoarea strîmtă, de unde, izbucnind în sfîrșit, gonea la vale pe pîrîiaș.

După revărsări, smocurile de gunoi adus de ape rămăseseră prinse, ca niște cuiburi negre de păsărele, în tufișurile de un verde-gingaș aflate de-a lungul rîușorului. Iazul reintră în matcă, se limpezi și apa i se încălzi. Iar pămîntul din preajmă începu, treptat, să se zbicească.

Într-o noapte, mă trezi un scîncet ciudat. Aleoșka, cu capul îngropat în pernă, plîngea jalnic. Fața fierbinte îi era udă de lacrimi. Întor-

cîndu-se cu spatele spre mine, încerca să-și vîre din nou fața în pernă.

— Ai visat ceva ? îl întrebai. Ceva urît ?

Aleoșka nu-mi răspunse. Continua să suspine sughițînd.

— Atunci ce ai ?

— Mi se rupe inima după mama, zise deodată. Aș fi vrut s-o mai privesc măcar o clipită, una singură, o clipită mititică, uite — numai atîtica... cît un vîrf de ac...

Mă uitam, tăcut, în tavan așteptînd ca Aleoșka să se ogoiască. Afară, începuse să se crape de ziuă. Dar cerul, curat, fără nori, părea posomorît : încă nu răsărise soarele.

Și eu mă gîndeam adesea la clipita aceea, „mititică...” doar „cît un vîrf de ac...”. Îmi adusei aminte de cea din urmă scrisoare a tatei, care ne îndemna să nu plîngem și să fim tari ca soldații : „Acuma toți sîntem soldați — scria el. — Pretutindeni sînt jertfe. Eu, și voi, măi băieți, trebuie să fim niște soldați dîrji...” repeta el într-una același și același lucru.

— Dragă Aleoșka, îi spusei eu în șoaptă. Doar noi amîndoi... Mai ții minte ? Îți mai amintești ce ne-a scris tata ?

— Mi-e tot una, rosti Aleoșka, suspinînd. Mama doar s-a prăpădit acasă, nu pe front...

Aleoșka avea dreptate. Cît de ciudat și de nedrept e zidită lumea asta ! Oamenii au pornit la luptă : ei ucid, omoară alți oameni — mii și mii ! La rîndul lor sînt și ei uciși : pier și ei, cu miile. Dar mama noastră n-a vrut să omoare pe nimeni ; vroia dimpotrivă, să aducă pe lume un om, de bună seamă o fetiță. Noi n-am avut nici ferestre camuflate, n-am lipit nici cruci de hîrtie pe geamuri împotriva suflului exploziilor... Și to-

tuși, ea a murit... Oare pentru asta veniserăm aici, la Axinino ?

— Aleoșka, îi spusei, o dată și o dată o să fim și noi soldați și atunci...

Nu-mi venea nimic în minte ce să-i spun.

„Oamenii pot să moară și fără război, îmi zisei în sine. Cine nu știe că oamenii pot muri și fără război ?

Și eu aș fi vrut, — mă gîndeam, picotind de somn, și eu aș fi vrut s-o mai văd o clipită și să-i spun... că eu și Aleoșka vom ajunge soldați dîrji, gata să murim în luptă...”

Cînd soarele luminea soba noastră cenușie, zgîriată, plecarăm după „barba-ursului” departe, pe un cîmp deluros. În supă, aceste tinere mlădițe aduc la gust cu carnea fiartă, mărunt tăiată. Le culegeam ușor și cu plăcere ca pe ciuperci.

Pe colnicul încălzit, învelit în licheni albicioși și desigur de brad, focul nostru ardea cu o flacără fierbinte, nevăzută. Părea că luase foc însuși aerul, care — încins — se înălța spre ceruri, ca un fumător albastru... Adăpostiți de arșița dogoritoare, în răcoarea plăcută a cetinei de brad eu și Aleoșka scoteam, cu o prăjină lungă, din jărat, cartofii răscopți.

Seară de seară, ca după un orar fix, năvăleau dinspre asfințit furtuni. Trecu o săptămînă, și încă una. Începurăm să ne deprindem cu această monotonie neobișnuită și înfricoșătoare. Bunica trăgea perdelele la ferestre și făcea rugăciuni. Se uita pe sub sprîncene la norul roș-albastru, în care se prăbușea, tulbure, soarele, ca într-o

bezna, și ne îndruga, în șoaptă, palavre pline de superstiții :

— Nu vin ei norii, fără nici un rost dinspre apus... Și nu aduc cu ei furtună, ci însuși răsunetul războiului. Acela nu-i nor, ci fum de pulbere amestecat cu sînge... Sînge nevinovat se varsă pe pămînt ! Se uita la nor și ochii i se albeau de parcă n-ar mai fi avut pupile.

...Fulgere și ploi cu găleata curgeau pe deasupra iazului. Se auzea neîntrerupt bubuitul tunetelor, rostogolindu-se în hăuri. Izba noastră era răzleață, undeva, la marginea satului. Noi întîmpinam cei dintii și viforul și mugetul furtunii. Alături de bătrîna buimăcită de spaimă, ne apuca o groază de nespus...

Toată vara am umblat cu bube pe sub pantaloni. Iar iapa mea bătrînă și istovită, rînjea amar ori de cîte ori îi întindeam sare în palmă. Aruncînd pe spinarea Cucoanei o mîneacă flenduroasă de flanelă, mă aburcam pe ea de pe îngrăditura curții vitelor. Cogeamite iapa, fierbinte, transpirată cu bube nevindecate pe coaste, duhnînd a sudoare, mă purta în trap săltat prin praful stîrnit de copitele ei ca de o herghelie întreagă. De pe spinarea ei pîriul Viteka, în care adăpam caii, în drum spre luncă, mi se arăta ca o băltoacă, privită parcă de pe un pod.

Cucoana sorbea, îngîndurată, apa curgătoare, curată. De pe buzele-i negre șiroaiele se scurgeau în pîriu. Toropită, cu capul în jos, iapa privea obosită vadul, ca și cum ar fi cugetat, ca și cum s-ar fi gîndit la ceva. Amețea pesemne din pri-

cina sforului tihnit și mut al apei... Picăturile îi cădeau de pe buze, cu un plescăit slab. Pîriul purta domol vîlvătaia asfințitului și o scufunda în umbrele de pe lîngă mal. Apa curgea, curgea încotrova...

Noaptea, Cucoana nu se îndepărta de foc așa că pînă-n zori o auzeam cum păștea prin întuneric, cu zgomot, iarba și cum fornăia.

Iar cînd se crăpa de ziuă, iapa se răsturna pe spate și se scălda în roua rece. Mătăhăloasă și stîngace, ea bătea văzduhul cu picioarele și, sforăind și pufnind pe nări se prăvălea, parcă ar fi fost de plumb, pe-o coastă. Privind-o cum se răs-făța, nu-ți venea să crezi că Cucoana, iapă bătrînă și cuminte, se scălda în roua argintie, ci un armăsar năzdrăvan...

De cînd a murit mama, bunica se tot pregătea de plecare : usca feliuțe de cartofi, spăla și călca rufe pe care nu apucase încă să le schimbe pe cartofi, și ne povestea într-una despre orașul Perm. Dar nici eu, nici Aleoșka n-o mai credeam : și la Moscova ea ne făgăduise marea cu sarea...

Veni o toamnă rece și umedă ; băteau vînturi, stropii de ploaie biciuiau geamurile. Pe-o vreme ca asta, cred și eu că era mai bine să locuiești în orașul Perm, despre care ne istorisea cu glas scăzut bunica, decît în satul Axinino.

Visam numai ogoare cu cartofi, cu vrejuri veștede, numai brazde de pămînt reavăn, lucios, numai cartofi cruzi, tăiați de plug, ivindu-se ca nucile din halva...

— În Perm se vînd caiete cu pătrățele ?

— Da ! răspunse bunica și prinsei un zîmbet în vocăa ei. Da ! Acolo se găsesc caiete minunate, cu hîrtie netedă, velină... Tot felul de caiete se găsesc acolo ! Zău că întrebi numai prostii !

Visam cartofi umezi și murdari, pe care îi aruncam, din coșuri, în grămezi uriașe. Visam cai cu botul plecat în pămînt, dormitînd în așteptarea poruncii brutale care să-i mîne la treabă, le urmăream picioarele încordate frămîntînd cu un clefăit, țărîna dospită... Visam cum o băteau oamenii pe Cucoana cea cuminte, fiindcă nu putea cu nici un preț să scoată din noroi căruța înpotmolită, încărcată cu cartofi alunecoși. Strigam : „Trezește-te, trezește-te !” Dar iapa, sleită de puteri, trăgea cu supunere teleaga greoaie fără să mă audă.

★

Da, doi ani și jumătate, eu împreună cu fraatele meu am locuit la țară. Cunoșteam aproape pe toți generalii care comandau pe fronturi. Puteam trasa cu ochii închiși linia frontului pe harta Europei. De multe ori, în vremea asta, am pornit la atac împreună cu Aleoșka și de multe ori am luat cu asalt Berlinul.

La începutul lui mai am primit aprobarea să ne reîntoarcem la Moscova.

★

— ...șapte sosește pe linia a treia, auzii o voce somnoroasă, nepăsătoare...

Mă uitai îndărăt. Pe peron, oamenii se îndreptau spre linia a treia; iar de undeva, de sus, din clădirea de piatră a stației, de sub niște litere rubinii, izbucni o voce sonoră în megafon. Se făcu tăcere. Călătorii se îndreptau spre linia a treia, apărați de umbrele și de glugi. Bărbați erau puțini, iar femei — aproape de loc. Toți mergeau în tăcere, pășind fără grabă, pe peron, stăpînindu-și dorința de a alerga în întîmpinarea luminiței ivită în depărtare.

— Tată, trenul! șoptii eu cu înfrigurare. Trezește-te!

— Dar n-am dormit de loc, îmi răspunse bătrînul. După voce, ai fi putut crede într-adevăr că nu dormise. De unde-ai mai scos-o că dorm? Nu, n-am dormit, repetă el liniștit și, îndreptîndu-și pălăria, se ridică în picioare.

Pornirăm prin ploaie, fără s-o luăm în seamă, alături de ceilalți, în întîmpinarea luminiței care se apropia. La început păru foarte departe, dincolo de magaziile de mărfuri, pierdută printre alte lumini reci, care poleiau norii. Dar cînd îi ieșirăm în întîmpinare, ea începu să se desprindă de celelalte și să coboare încet, la vale. Apoi luminița se preschimbă într-o rază galbenă, ce-țoasă, pentru ca un minut mai tîrziu, nu o rază ci un glob strălucitor să se năpustească asupra noastră, orbindu-ne. În vîlvătaia lui ploaia ni se păru deasă și pătrunzătoare. Acoperindu-ne ochii cu palmele priveam printre degete luminițele galbene și tulburi ale vagoanelor care ieșeau acum la iveală din beznă. Năpraznic, şuierător, ca o stihie deslănțuită, locomotiva „Diesel“ trecu pe lîngă noi acoperindu-ne vederea. Apoi, prin fața noastră defilară unul cîte unul vagoanele cu abajururile galbene ale lămpilor de masă sub care se

mișcau, într-o atmosferă familială, mâinile călătorilor, cu saltelele lor vărgate, cu tot personalul de serviciu ieșit pe scări. O luarăm la goană spre coada trenului ca să găsim vagonul în care știam că se află Aleoșka. Dar când ne ridicarăm privirile spre plăcuța albă scrisă cu email negru văzurăm că vagonul acesta se afla chiar în fața noastră. Plin cu oameni, luneca, luneca mereu, iar noi, întorcându-ne îndărăt, alergam acum alături de acest vagon în ușa căruia se afla un însoțitor de tren cu șapca trasă pe ochi. Din ceața alburie a luminii țîșneau într-una strigăte reținute și bucuroase. Așteptam, plini de nerăbdare, clipa în care vagonul încetîndu-și mersul va trage la peron. Dar cum trenul mai lunecă încă mult timp furăm obligați să-l petrecem o bună bucată de vreme pe însoțitorul cu șapca trasă pe ochi, care privea țintă înaintea, peste umbrele agitate de pe peron, zidul roșcat al gării luminat de farul puternic al locomotivei. Alergînd așa, cu ochii la fereastra vagonului, îmi fulgeră deodată prîn minte : „Dar dacă Aleoșka a fost reținut la unitate ?” Simții o strîngere de inimă gîndindu-mă la tata care pășea în urma mea cu ochii țintă la platforma vagonului cufundată într-un semiîntuneric verzui, unde, în spatele însoțitorului de tren cu șapca trasă pe ochi, se agitau capetele celor care așteptau să coboare. Mergea repede tușind și zîmbind în același timp, neluînd în seamă băltoacele de pe peron în care călca de-a dreptul fără să le mai ocolească.

— Acuși, strigai eu, acuși trebuie să oprească...

În sfîrșit mișcarea încetă și vagoanele se opriră aruncînd lin, aproape pe nesimțite, o palidă lumină galbenă de-a lungul peronului. Hamalii cărau geamantane : „Dați-mi voie ! Dați-mi

voie“, iar noi ne uitam alarmați la vagonul care începuse să se golească și în a cărui fereastră nu văzuserăm încă apărînd capul lui Aleoșka. Dar, după ce din vagon mai coborîră doi tineri, unul strălucind de eleganță iar celălalt, bărbos și cu o cipilică croșetată pe vîrful capului, amîndoi discutînd ceva cu glas tare, cam prea tare pentru ora aceea tîrzie de noapte, apăru și Aleoșka.

— Oho ! izbucni tata, nemaiputîndu-și stăpîni bucuria. Unde te-ai împotmolit, băiete ?

Încet, fără grabă, Aleoșka ieși din vagon așa cum obișnuia să iasă din carlinga avionului, coborînd apoi domol treptele, cu ochii în jos, cu zîmbetul pe buze.

— Am crezut că n-ai venit ! Ei, acum dacă ești aici, fii binevenit ! spuse tata luîndu-l în brațe și sărutîndu-l.

Mîna lui Aleoșka era aspră și caldă ca a unui zidar bătrîn.

— Cînd am văzut că din vagonul ăsta se sco-boară tot sburători de-ai noștri, piloți, mi-am zis că printre ei trebuie să fie și fiu-meu. Trebuie — mi-am zis — să sosească și el...

Ne îndreptarăm spre stația de taxiuri. Tata îl sorbea din ochi pe frate-meu căruia desigur că și începuse să-i împărtășească, în gînd, îndoielile care-l frămîntaseră pînă atunci. Iar mezinul, ca și cum ar fi auzit ce-i spune, surîdea cu blîndețe. Mantaua-i aspră și păroasă părea, din pricina burniții, albă de promoroacă. Văzui asta, cînd Aleoșka și cu tata, luînd-o înaintea mea, trecură pe sub snopul de lumină al unui felinar. Pentru prima oară Aleoșka venea în concediu cu cisme și cu mantaua de campanie peste care își pusese centura și diagonală. Parcă mai slăbise, arăta mai

obosit, oricum nu mai semăna cu tînărul vioi de anul trecut. Gonirăm cu taxiul pe uliți întunecoase, prin răs_pîntii pustii, peste șine de tramvai. Apoi urcarăm în tăcere scara sonoră de piatră pe care pașii noștri scrișneau întocmai ca un cuțit pe tocilă. O dată ajunși Aleoșka își scoase cismele grele și umblă prin odaie numai în ciorapi. Pe urmă îl auzii spălîndu-se la robinet. Vechea noastră casă dormea de mult. Soția mea auzi ceva prin somn și pricepînd de la mine că sosise Aleoșka, murmură: „Îhîm, prea bine!“, dar Aleoșka nu mă lăsă s-o scol amenințîndu-mă, în glumă, cu pumnul. În camera tatii candelabrul străvechi, cu țurțuri albaștri de cristal agățat de un lanț înegrit de vreme, lumina *a giorno* parchetul lucios ca ghiața. De șapte ani în șir, în fiecare toamnă, ne așezam, în noaptea aceasta, tustrei în jurul mesei de sub acest candelabru strălucitor pentru a sărbători reîntoarcerea lui Aleoșka. O singură dată Aleoșka sosise primăvara. Atunci, deschiseserăm larg ferestrele, iar pe masă, sub candelabru, pusesem un buchet uriaș de liliac care arunca o umbră viorie pe fața de masă.

— Drept să-ți spun, nu te așteptam în toamna asta! spuse tata. Îmi ziceam că n-au să-ți dea voie... Chiteam că n-ai să poți veni înainte de primăvară... Ei, ce se mai aude pe la voi? Hm? Ce se mai vorbește?

— Despre ce? întrebă Aleoșka.

Tata, care curățise niște scrumbii sărate și acum le așeza pe felioarele de pîine, îl privi semnificativ, dădu din cap și tăcu, semn că auzise el ceva dar că prefera să tacă.

— Despre ce să se vorbească ? întrebă din nou Aleoșka. Despre Berlin ? Păi, cam tot ce se spune pe aici se spune și pe la noi...

Șapte ani în șir petrecurăm noaptea aceasta în camera lungă cît un vagon, a tatii, discutînd — nu pînă se crăpa de ziuă căci zorile veneau tîrziu în nopțile tomnatice — dar oricum pînă tîrziu, despre politică, despre copii (Serioja al meu mergea pe patru ani), despre multe altele.

— Mă duc, totuși, s-o trezesc pe Șura, zisei după ce băurăm al doilea rînd de pătărele și trecurăm la salată.

— De ce ? Mîine doar trebuie să se ducă la lucru, zise Aleoșka.

— Încerc... Dacă n-o vrea, o las în pace...

— Mai pe urmă... Ai tot timpul, zise tata. Nu poți fără ea ? Atunci du-te ! O să stau de vorbă cu Aleoșka și fără tine ! Rosti aceste vorbe, fierbînd, de parcă aș fi vrut să-i ademenesc feciorul și să i-l duc în altă parte. Aleoșka îl înțelese și, gonindu-și un surîs timid de pe buze, se posomorî. Întinse mîna după o bucățică de brînză făcîndu-mi cu ochiul.

— Despre ce să se vorbească ? își continuă Aleoșka ideea de adineauri. Lucrurile sînt cît se poate de limpezi. Deocamdată nu ne putem gîndi la demobilizare ! Asta-i !

— Da, zise tata. Tocmai de aceea mă gîndeam că n-au să-ți dea drumul. Chiar și după ce am primit telegrama mă mai îndoiam...

— Ei, exagerezi și dumneata...

— Nu, fiule, în ceea ce privește Germania nu exagerez de loc. Sînt vulpoi bătrîn, nu mă îngrop singur de viu... ceea ce, după cîte aud, e cel mai sigur mijloc contra bombei atomice...

Aleoșka rîse înfundat. Tata îl privi cu dragoste.

— Mănîncă, îl îndemnă el. Ia salată ! Șurocika noastră face niște sălăți minunate, știi și tu doar. Păcat numai că nu s-au găsit și crabi... zise el ridicînd salatierea grea de cristal plină ochi cu salată boeuf. Uite, ia ciupercuța asta de deasupra... Știi din ce-i făcută ? Din ouă și din mere... Nu-i așa că seamănă leit cu una adevărată ? Noră-mea e o femeie de ispravă... Ei, dac-ar fi trăit și maică-ta...

— La drept vorbind, au crescut în salată și ciuperci¹, îi spuse Aleoșka. N-ar trebui să ne culcăm, ce ziceți ?

— Să ciocnim mai întîi un pahar cu bere, zise tata.

— După mine, beau și vodcă, nu numai bere.

— Vodka, s-o lăsăm pe mîine cînd vom avea oaspeți...

Mîine, vor veni, ca deobicei, mătușă-mea cu bărbatu-său și prietenii lui Aleoșka, în total cam vreo cincisprezece persoane. Va fi mult sgomot și multă veselie. Dar nu și pentru tata, care se posomorăște întotdeauna cînd începe să cînte muzica și cînd încep să rîdă femeile. Uneori îngîină și el, cu glas dogit, un cîntec de altădată. Dar nu-l aude nimeni nici cum cîntă, nici ce cîntă. Eu însă, simt, știu, sînt sigur că atunci cînd la noi sînt oaspeți, cînd e muzică și veselie, el își aduce aminte de mama.

Din pricina oboselii și a luminii prea vii, ochii tatii sînt roșii. Gînditor, își soarbe încet berea din pahar.

¹ Aluzie la zicala rusească : *Dacă în gură ar crește ciuperci, gura n-ar mai fi gură, ci grădină de zarzavat.*

— Poate exagerez, dar... cred că în 1945 nu trebuia să ne fi oprit pe Oder. Doar aveam destule forțe ca să fi mers mai departe... Fascismul e ca un cancer. Dacă nu-l operezi la timp se întinde cu o repeziciune uimitoare. Nu m-aș fi mirat de loc dacă Aleoșka n-ar fi putut veni în concediu în toamna asta... Căci, dragul meu băiat, ești și tu unul dintre chirurgii care pot fi oricând chemați să execute o asemenea operație. Crezi că mie nu mi-ar place să te am lângă mine? Măcar acum, în ultimii ani... Mai ales când mi-au mai rămas atît de puțini... Nu-i prea departe toamna în care poștașul ce va aduce telegrama ta, va fi întâmpinat numai de Kiril. Ba nu, mint... Și de Serioja... Da, da... Copiii cresc acum uimitor de repede. Uite, într-o seară, îi spuneam povești lui Seriojenka. Dar deodată el mă întreabă: „Bunicuțule, unde se duc zilele astea, mereu, mereu, unde dispar?” Ce-i poți răspunde la o asemenea întrebare? „Zilele nu se duc — zic — nicăieri, drăguță, dimpotrivă, fiecare dimineată ne aduce cîte o zi nouă.” Am ieșit din încurcătură... Iar copilul, după aceea, a adormit liniștit... Și fiindcă tot veni vorba de somn, cred că a sosit timpul să ne cam ducem și noi la culcare. Mai ales că mîine dimineată eu și cu Aleoșka ne ducem la baia de aburi. Nu-i așa, fătul meu?

— Sigur, tată!

— Atunci, haidem la culcare! E patru și jumătate!

Tata se sculă și ieși încet din odaie. Rămaseserăm singuri sub tavanul înalt și sub candelabrul străvechi. Fruntea lui Aleoșka părea de ceară.

— Ești obosit? îl întrebai eu.

— Nu, am dormit în tren. Par așa, desigur, din cauza băuturii. N-am băut cît trebuia, zise el rîzînd.

— Lasă că ne vom scoate pîrleala mîine seară.

Îl iubeam și mă mîndream cu Aleoșka dar în același timp îl și invidiam. Îmi făcea o nespusă plăcere să stau așa, față în față cu el, și să-l văd cum își fumează, surîzînd, țigara... Patruzeci și cinci de zile de acum încolo voi putea să stau și să-l văd astfel... Dar îl și invidiam... Îl invidiam fiindcă mi se părea că o dată, într-o clipă ne-băgată în seamă, mezinul mă ajunsese și mă întrecuse în vîrstă. Și nu știu cum, dar parcă eu eram acum un băiețel stîngaci iar Aleoșka avea nu cu trei, ci cu zece ani mai mult decît mine ; îl invidiam nu pentru că era unul dintre ostașii neamului Krasivinilor, ci pentru că el, cel dintîi din spița noastră, biruise barierele spațiului cucerindu-l cu mașina sa supersonică, minunatul său avion cu reacție care aducea atît de bine cu o rachetă. Îl mai invidiam pe Aleoșka al meu pentru că, după spusele tatii, era și el unul dintre chirurgii meniți să ajute la însănătoșirea omenirii. Fără îndoială că el era mult mai de folos patriei decît mine, un simplu lucrător în gips menit să restaureze ștucatura năruită a vechilor edificii arhitectonice ale țării... În noaptea aceea am judecat astfel din pricina nesomnului și a băuturii... Mai tîrziu am înțeles însă că și eu și Aleoșka conlucram la aceeași operă măreață : eu nu lăsam să se ruineze monumentele vestite ale țării iar Aleoșka păzea aceste monumente împotriva haosului și a nimicirii. Îl privii și începui să rîd :

— De ce rîzi ? mă întrebă el.

— Cum să nu rîd ? Aleoșka al meu, cel mic și sfios de pe vremuri, ajuns maior...

Mezinul își încruntă fruntea, își arcui sprîncenele, roși întocmai ca în copilărie, apoi, tulburat, izbucni într-un rîs sfios.

— Du-te naibii, zise el, și mă privi cu un aer vinovat.

În încăperea mea de după paravan, era întuneric. Lumina felinarului din stradă căzînd, ca de obicei, pe pat, părea o reflectare a lunii ; iar abajurul galben al lămpii parcă era de fier.

Afară se cernea o burniță mărunță. Pe geamul strălucitor se vedeau lunecînd, de sus în jos, stropii, ca niște umbre subțiri, neauzite, stărui-toare... Fereastra părea un ecran gol de televizor, după terminarea emisiunii, cînd nu mai ai altceva de făcut decît să întorci butonul. Se vedea numai un cîmp siniliu, fără perspectivă, licărind...

Mă uitam pe geam și ascultam zgomotul stins al roților de automobil, care, asemănător unui oftat, cînd se întărea cînd slăbea. Mașinile se apropiau de casa noastră, treceau, apoi goneau mai departe. Se făcea din nou o liniște de scurtă durată...

Ce repede s-a dus și anul ăsta ! Ca ieri îl întrebam, curios, pe Aleoșka despre viteză : „Ce simți cînd depășești bariera sunetului ? Mai auzi un zgomot asurzitor în urma ta ?” Întrebarea îl făcuse să rîdă.

Eu n-am zburat niciodată cu un avion cu viteză supersonică. Dar Aleoșka zboară cu o asemenea mașină, foarte grea, dar extraordinar de rapidă

care, cu o bubuire de tunet, sfărîmă bariera sunetului. Ori de cîte ori se înalță ea în văzduh dărîmă această barieră. De aceea ochii lui sînt atît de pătrunzători și de îngîndurați — ca și cum dincolo de această barieră ar fi aflat o taină necunoscută celorlalți oameni, pe care el nici n-o poate înțelege, nici n-o poate dezvălui celorlalți.

Priveam ecranul enorm al televizorului mut, din fereastră, ecranul albăstrui, zgîriat de dîrele picăturilor de apă pe care odinioară îl acopeream cu o pătură groasă de molton. Aceasta se petrecuse însă de mult. Cînd se desființase camuflajul aproape că ne păruse straniu să vedem, reflectîndu-se în geamuri lămpile și chipurile noastre bucuroase asemeni unor negative galbene și avusesem atunci impresia că toată lumea vedea ce se petrece la noi în casă. Atunci crainicul anunțase vestea aceasta cu același ton cu care anunță astăzi lansarea unei noi nave cosmice sau citește vreo hotărîre importantă. Ce bucurie a mai fost! Din vremea aceea pesemne, nu mai pot suferi storiurile groase la ferestre. De atunci se vede că-mi place să aprind focuri uriașe în sobe...

Cînd ne-am reîntors, Moscova ni s-a părut un fel de pustietate cenușie. Deși era primăvară, nu se zărea urmă de verdeață nici în curțile, nici pe străzile deșarte. Sosiserăm seara în aceeași gară, unde îl întîmpinăm acum pe Aleoșka. Dar atunci Moscova ne primise fără nici o bucurie.

Vechea șură de birne, de pe acoperișul căreia sărisem pe vremuri, jucîndu-mă cu alți băieți, fusese roasă de caii cavaleriei lui Dovator¹, care iernaseră în 1941 în curtea noastră.

¹ Lev Mihailovici Dovator (1903—1941), general-maior, erou al Uniunii Sovietice în cel de-al doilea război mondial.

Tăiaseră și plopul de lângă cerdac. Nu mai rămăsese din el nici măcar buturuga. În locul acela găsirăm doar o gropiță acoperită de un praf roșcat. Pretutindeni în pământul tare sclipeau cioburi de sticlă.

În casă aflarăm cîteva femei pirpirii și slăbuțe care se uitau în tăcere la mine și la Aleoșka.

Tavanul înalt al camerei era alb ca un cer înorat. Iar pîinea cu care ne ospăta, grijulie, mătușa era deasemeni neobișnuit de albă și de pufoasă. Mătușa rîdea într-una și ne săruta pe amîndoi. Fața i se rumenise.

„Oare de ce rîde?” mă întrebam eu în gînd, mestecînd somnoros pîinea moale și albă.

Aleoșka adormise, în mîină cu o bucată din pîinea aceea care nouă ni se părea atît de deosebită. Eu însă, neputînd să închid ochii multă vreme, am tot ascultat sgomotul mașinilor care treceau fișînd pe sub ferestrele astupate cu o pătură groasă de molton.

Cînd am deschis ochii, era dimineață; lângă mine ședea, privindu-mă, un ostaș slab, cu chipul pămîntiu, îmbrăcat într-o bluză decolorată.

De-a lungul pereților albaștri se aflau niște dulapuri cafenii. Deasupra fumega cerul posomorît al tavanului iar fereastra, neînchipuit de mare și de însorită, te orbea cu lumina ei vie. Totul mi se părea necunoscut, străin...

Deodată pricepui că bătrînul oștean de lângă mine era tata; avea, e adevărat, bărbia neînchipuit de ascuțită și mîini foarte aspre, dar glasul îi rămăsese același ca și mirosul de tutun ce-i stăruia pe buze... Era tata, duios, cu ochi luminoși, cu glasul înecat de fericire...

Îl invidiam pe frate-meu, care nemaiaducându-și aminte de nimic, nu scosese o lacrimă când îl sărutase tata.

Eu, în schimb, scosesem destule și-mi era grozav de rușine de aceste lacrimi fiindcă voiam doar să ajung „un ostaș dîrz“.

Înăbușindu-se de emoție și tușind, tata mă tot întreba :

— Ei, și-acu ce te-ai pus pe bocit ? Că doar toate s-au isprăvit cu bine... De ce plîngi ? Că doar totul merge ca pe roate...

El însuși rîdea printre lacrimi și, îmbrățișându-ne stîngaci, ne săruta cu buzele umede.

Mi se părea că tata îl îmbrățișează mai duios și mai tandru pe frate-meu, care nu plîngea și care n-avea habar de nimic.

— Te-ai făcut un lungan și jumătate, îmi spusese atunci tata. Acuși ai să mă ajungi...

— Fiindcă acolo... am umblat călare, îi răspunsei. Noaptea... pe cal...

— Crești, îmi răspunsese el fără să mă asculte. Nu-i nimic ! Așa-i când crești...

Aleoșka, dolofan, cu picioare grăsulii, ședea, numai în chiloți, pe genunchii tatii, holbîndu-se la mine de parcă abia atunci băga și el de seamă cît eram de slab. Nu știam cum să intru în vorbă cu tata. Fără îndoială că nu vroia nici el să-și amintească de trecut.

Mă tot uitam prin odaie și nu mă puteam du-miri ce se schimbasese aici în doi ani și jumătate. Mai înainte încăperea asta mi se păruse plăcută și caldă. Mai înainte, dulapul fusese plin cu cărți, iar jucăriile erau răspîndite pretutindeni... Pe cînd acum odaia era umedă și rece parcă s-ar fi aflat în toiul unei reparații ; pînă și tata în loc să semene cu un ostaș, aducea cu un zugrav bă-

trîn... Un zugrav bun și milos în straie stropite cu var.

— Mama a murit, rosti dintr-o dată Aleoșka.

Tata se posomorî și, fără să-și deslipească buzele de pe ceafa lui Aleoșka își privi chipul în geam întocmai ca într-o oglindă.

— Da, spuse cu voce surdă tata. Da, fătul meu !

Ochii îi încremeniră, cufundați în orbite.

— Și eu n-am plîns de fel... spuse iarăși Aleoșka.

— Da, da, fătul meu, ești un băiat de ispravă. Nu trebuie să plîngi...

— N-am plîns de fel, de fel...

— Niciodată n-o vom uita pe mama noastră, adăuga tata...

— Kiriușa, nu-i așa că eu n-am plîns de fel ?

— Și ce-i cu asta ? Eu, am plîns... Așa că mai bine-ai tăcea din gură...

— Băieți, ne întrerupse tata tușind. Ați venit la mine ca oaspeți... Dar eu nu pot sta cu voi decît foarte puțin... N-am nici măcar bilet de voie... Așa că diseară o să trebuiască să vă întoarceți...

Era primăvară. Veniseră zilele lungi cu soare. Dar Moscova ni se înfățișa tot cenușie și înghețată ; soarele n-avea putere să-i topească ghiața.

Aruncînd priviri furișe în toate părțile, tata ne țira de mîină pe niște străzi necunoscute, cenușii, care păreau îmbîcsite de praf. Nu se simțea liniștit decît în curțile de trecere.

În anii aceia, la Moscova, lumea avea voie să treacă prin orice curte. Abia ne puteam ține de tata, care ocolea locurile umblate, de teamă să nu

întilnească vreo patrulă. Purta în picioarele-i slabe pantofi scîlciați, tociți și moletiere cenușii. Iar asudata bonetă militară și-o trăsesese peste urechi. Nici nu-mi venea să cred că tata putea fi un soldat atît de stîngaci și de ridicol.

★

Aerostatul, acoperit pe deasupra cu o plasă de camuflaj, părea gata-gata să plesnească în cușca lui de frînghii; mie și lui Aleoșka ne era cam frică să ne apropiem de el.

În bivuac era presărat pe jos nisip curat, gălbui, bătătorit. Iar pe cărările aurii patrula liniștit o fată cu carabină.

Umbrele noastre se lungeau pînă hăt departe peste cîmp, gata, gata să atingă șoseaua, pe care goneau grăbite mașini militare luminate de soare.

Noi nu făceam altceva toată ziua decît să mîncăm borș gras și cașă cu carne de porc, privind cum își curăța și își ungea tata pistolul greu și negru. În odaie atîrnau pe pereți placarde posomorîte. Era curat, ca-ntr-un spital. În fața ferestrelor joase înflorea liliacul violet.

Tot timpul eram întrebați ba de una, ba de alta. Iar noi, fără să punem întrebări, răspundeam „da“ ori „ba“ fetelor primitive care ne ospătau cu ce puteau și care la plecare ne dădură chiar și cîteva schije grele de obuz. Fetele, cu fuste verzi și cu tunici descheiate ne mai dădură și un braț de liliac — greu și rece — parcă înrourat, cu ciorchina florilor revărsîndu-se în valuri dintre frunze.

Fata-fruntaș, care ne întinsese buchetul de liliac, ne spusese în glumă:

— În liliacul ăsta o să vă găsiți norocul... Îl privi șiret pe tata care, tăcut și gînditor, zîmbi. Să știți însă că norocul se află în floarea cu cinci petale, nu în cea cu patru. E foarte ușor de găsit...

...Pe sub seară ajunserăm la bivuac.

Cîțiva oameni scoaseră încet și cu grijă, de sub plasă, un aerostat enorm încărcat cu saci de balast care cuprindea tot cerul la asfințit. Nu bătea vîntul. Dar aerostatul, asemeni unui pește cu coada moale, flască, simțea orice adiere, tresărind nervos. Oamenii, care conduceau acest monstru argintiu și care își strigau cîte ceva unul altuia, aveau fețele îngrijorate; la fel de neliniștit era și tata, care tot strîmba din nas și tușea.

Încremenit, așteptam cu teamă momentul cînd vor fi aruncați sacii cu nisip, și cînd această stihie deslănțuită va rămîne priponită numai în cablu.

Deodată, tata răcni cu glas răgușit. Azvîrlindu-i cît colo pe omuleții încleștați de el, aerostatul zvîcni cu zgomot în sus. Legănîndu-se pe deasupra capetelor noastre, începu să se încline neîndemînat după vînt, iar coada-i pleoștită prinse să-i fluture, bătînd cu putere aerul. Furat de priveliștea care mi se înfățișa înaintea ochilor, nu mai vedeam nici văzduhul, nici oamenii din jur, nici măcar pe Aleoșka, nu mai vedeam nimic în afară de hardughia care, atîrnată deasupra noastră, își etala burta-i creață încinsă cu un brîu lat de cauciuc.

Tușind nervos tata priponi cablul subțire cu un obiect greu. Înviorat, făcînd un gest cu mîna, îi strigă prietenos mecanicului:

— Dă-i drumul...

Troliul zbîrnîi. Cablul întins lunecă în sus ; iar aerostatul, fluturîndu-și coada, începu să se micșoreze din ce în ce înghițit parcă de văzduhul trandafiriu al asfințitului.

Plecai acasă, pătruns de răcoarea jilavă și înmiresmată a serii... Eram și mîndru dar în același timp mă și sfiam de buchetul de liliac pe care mi-l dăduseră fetele acelea. Aleoșka mergea tăcut strîngînd la piept o pîiniță subțire și uscată, coaptă în formă, pe care tata o păstrase pentru noi.

Asfaltul neted răsfrîngea culoarea trandafirie a cerului. Ajunși pe culmea dealului, văzurăm casele de pe străzile mohorîte ale Moscovei, smălțate în aceeași culoare trandafirie, plutind în nourașe de fum nisipiu ca pripoarele rîurilor. În înălțime, de-asupra acestor nourași pluteau aerostatele care acum nu ne mai înfricoșau deloc și care străluceau albe în razele roșii ale amurgului. Pe drum treceau în goană automobile colțuroase care scoteau mugete sinistre din botul lor rînjit. Știam că șoseaua Minskului, scrijelată de șenilele tancurilor, duce spre apus. Niciodată nu văzusem asemenea mașini militare, puternice și primejdioase. Mă bucuram că le văd acum și îmi simțeam sufletul plin de bucurie știind că ele zoresc astfel spre apus.

De cîte ori vedea o astfel de mașină, Aleoșka se zvîrlea, speriat, într-o parte. Sprîncenele i se încruntau iar buzele i se strîngeau albe de spaimă.

— Ce-i cu tine ? N-are de ce să-ți fie frică ! Doar sînt mașini de-ale noastre ! De-ale noastre, înțelegi ? îi spuneam eu de fiecare dată.

Dar Aleoșka, strîngînd la piept pîinița cenușie, continua să se înspăimînte oridecîteori vedea trecînd mașinile acelea uriașe.

— Ce-i cu tine ? răcnii eu la el. Dă mîna încoace. Uite... Eu trec chiar pe lîngă ele... Vezi ? Şi nu păţesc nimic... Hai, dă mîna încoace ! Cum ai să te mai faci ostaş cînd eşti atît de fricos ? Hai ?...

Frăţiorul meu ostenise. Nu mai ştia nici pe ce lume se găseşte. Uitase şi de Moscova şi de maşinile acelea grozave, uitase de tot...

„Ce fire ciudată mai ai şi tu Aleoşka“, dar tocmai cînd mă pregăteam să-i spun vorbele astea, ajunserăm la periferiile Moscovei.

Strigînd şi rîzînd de bucurie, priveam de pe deal clădirile mărginaşe ale oraşului şi-mi dădeam în sfîrşit seama că sosisem în capitală şi că, pentru prima oară mă simţeam dintr-o dată şi pe deplin moscovit.

Cu dreptul fratelui mai mare, îl condusei de mîna pe Aleoşka în acest oraş plin de zgomot şi de fum, deasupra căruia pluteau aerostatele trandafirii.

*

Tramvaiul arhiplin se apropia huruind şi zdrăngănind. Eu şi Aleoşka abia izbutirăm să ne urcăm. Ridicai buchetul deasupra capului. Toţi călătorii din tramvai văzuseră liliacul. Mi se păru chiar că oamenii care ne făceau loc să trecem simţeau o plăcere deosebită să-şi atingă buzele de florile parfumate din mîna mea.

— Ce liliac minunat ! spuneau cu toţii.

— E bătut, fără îndoială.

— Ba nu, e liliac obişnuit în care-ţi poţi afla norocul...

— Ce floare frumoasă ! Ce mireasmă !...

Remorca tramvaiului, care avea plafonul dat cu vopsea galbenă, coșcovită de vreme, se legăna în dreapta și în stînga; zăngănind înfiorător străbătea stradă după stradă în amurgul cețos, siniliu... Nemții se aflau de mult în retragere. Amurgul nu-i mai înfricoșa ca mai înainte pe moscoviții din tramvai. Acum chiar îi bucura, deoarece — cum se lăsa seara — bubuia salvele de tun în cinstea orașelor eliberate. Văzui figuri necunoscute, răspîntii populate și, împreună cu toată lumea, zîbeam și eu, plin de bucurie. Era așa de plăcut...

Uitasem cu totul de frate-meu care, năucit de înghesuiala din jur, ședea într-un colț, ghemuit în speteaza tare a unui scaun. Nimeni nu-l băga în seamă... Oamenilor, de bună seamă, nu le stătea acum gîndul la hrană așa că nici nu se uitau la pîinea soldățească, cenușie, pe care Aleoșka o strîngea la piept. El nu-și lua ochii de la mine și, nefiind în stare să se apropie, mă urmărea înfricoșat, temîndu-se ca nu cumva să mă piardă. Citeam în ochii lui și nedumerire și tînguire; se pregătea să izbucnească în plîns și să chițcăie cu glăsciorul lui subțirel: „Kiriuşa, nu mai pot!”

În vagon se aprinse deodată lumina albastră de camuflaj. Figurile călătorilor deveniră prelungi și străvezii, cu orbitele întunecate. Dar liliacul, luminat parcă de lună, părea încă și mai fraged, și mai încîntător...

Împleticindu-ne, ne strecurarăm grăbiți prin curțile de trecere, spre casă. Strîngeam cu putere mîna moale și caldă a lui Aleoșka. Prin curți era întuneric și nu se zărea nici picior de om. Pămîntul tare pîrîia sonor și straniu sub pașii noștri. Deasupra se înălța cerul pustiu de stele, unde dor-

mitau aerostate invizibile. Case negre și colțuroase ne străjuiau ograda. Era liniște și era cald.

— Ce zici ? E puternic aerostatul, nu-i așa ? îi spusei eu încet lui Aleoșka.

— Îhî, îndrugă el somnoros, e ca un elefant...

Noaptea mirosea a pîine și a liliac. Cum mîna moale și caldă a lui Aleoșka mi-o strîngea cu încredere pe a mea, îmi simții inima năpădită de o dragoste atît de năvalnică și de fierbinte cum nu mai simțisem niciodată pentru nimeni pe acest pămînt.

Cei trei ani — cît mă despart pe mine de Aleoșka — mi se păreau odinioară barieră de netrecut. Acum, însă, sîntem totuna. Astăzi, mai ales, am atîta nevoie de Aleoșka... Am atîta nevoie de zîmbetul și de mîna lui caldă... Numai că astăzi nu mi-i dat să mă bucur de el decît 45 de zile pe an...

Acum Aleoșka zboară pe un bombardier... Și ca un adevărat aviator și ostaș nu-i place să vorbească nici despre văzduh și nici despre viteză...

Aleoșka are mulți prieteni, — piloți și navigatori — cu care vine uneori la Moscova. Dar, poate, cel mai apropiat și cel mai nenorocos dintre toți prietenii săi, este bătrînul meu părinte. Se văd prea puțin. Uitînd că s-a născut în veacul trecut, tata dă bici timpului, așteptînd lunile reci de toamnă, cînd sosește în concediu, din stepele sudului, Aleoșka Krasavin, pilot de rangul doi. Vine de obicei noaptea, în tihnită Moscova și timp de patruzeci și cinci de zile își

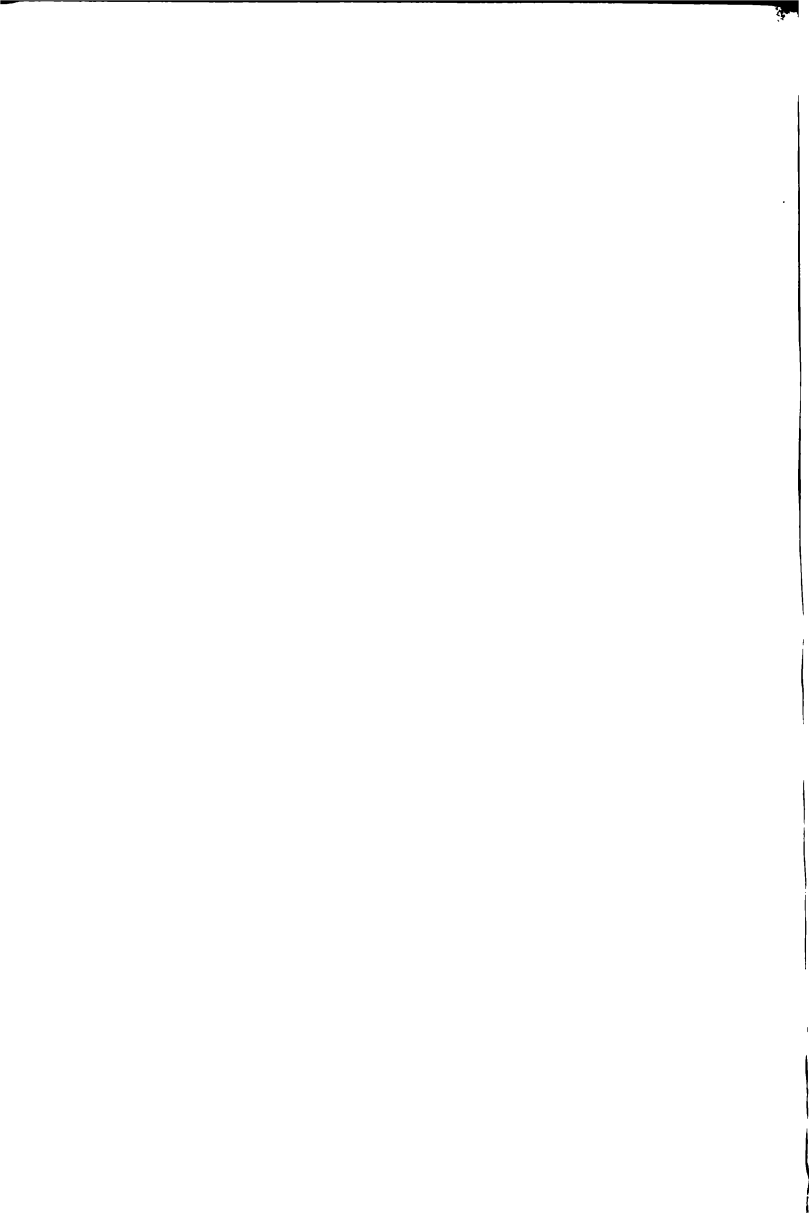
ascunde eleganta tunică de paradă în dulapul nostru încăpător, cu iz de naftalină.

Patruzeci și cinci de zile sînt un prea scurt popas... Nici n-apucă tata să se deprindă bine cu el că a și sosit timpul să-l petreacă la gară.

Oare asta-i mult?

Patruzeci și cinci de zile... drept vorbind numai patruzeci și patru de nopți — fiindcă una din ele se și apropie de sfîrșit.

Traducere de
M. Sevastos

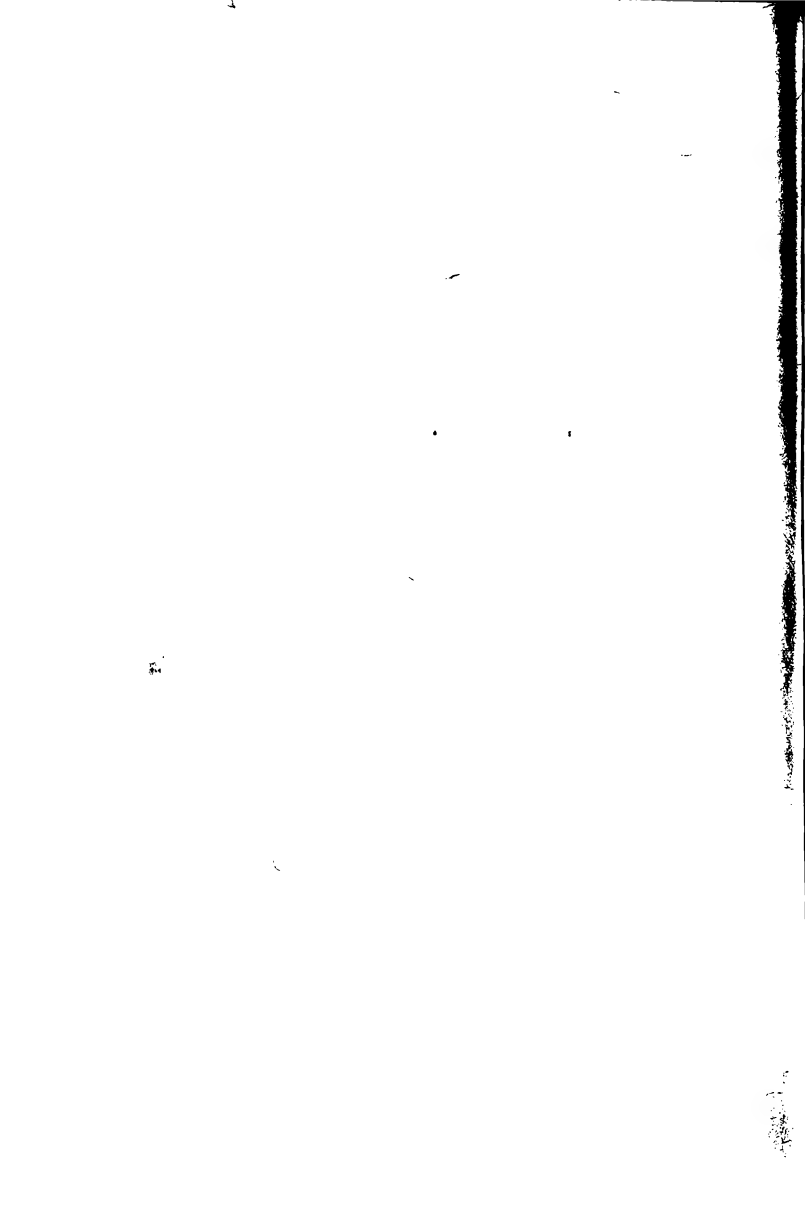

IULIAN SEMIONOV

(n. 1931)

Profesiunea de cercetător al istoriei și literaturii Orientului, pentru care se pregătise inițial, a fost schimbată de Iulian Semionov destul de curînd pentru cea de scriitor. În această calitate el a început să se afirme din 1959, cînd a publicat o culegere de nuvele și schițe: *Agentul diplomatic*.

În anii ce urmează Semionov scrie o serie de schițe (*Stăpînul, Oameni și cai, Pe o limbă de nisip*), tipărește culegeri de nuvele și schițe (*Plecăm pentru a nu ne mai întoarce*, în 1961) și două romane: *În serviciu comandat* (1962) și *Petrovka nr. 38* (1964).

PE O LIMBĂ DE NISIP

Stelele se scaldă în Volga. De fiecare dată după ce trece un petrolier prin mijlocul fluviului stelele se ascund și în locul lor apar impetuoase fulgere albastre, care se ciocnesc între ele, se desbină, se unesc apoi din nou pentru a dispărea, ușoare și misterioase, odată cu ultimul val. Atunci stelele se cufundă iarăși în Volga, iar apele fluviului potolit își reiau cursul lor domol.

Pe fișia îngustă a limbii de nisip în locul de unde se aruncă năvodul și unde și-a așezat sediul brigada de pescari, stă un grup de oameni tăcuți, umăr lângă umăr, calmi, dar cu atenția încordată, ai zice că au coborât din linogravurile lui Kent¹.

Urmăresc cu toții șalupa plecată să arunce năvodul. Zgomotul miciei șalupe nu se mai aude. I se mai văd doar ochii — unul roșu, altul de un verde puternic, ca de pisică.

Starikov, șeful celor trei baze de lansare a năvodului e și el aici, stă ceva mai la o parte. Fumează domol și se uită cum lucrează oamenii.

¹ Rokwell Kent, pictor, grafician și scriitor american contemporan.

Eu îi urmăresc privirea, dar nu-mi pot da seama la cine anume se uită. E întuneric beznă, nu vezi nimic. Noaptea rămîne noapte ori cum ai privit-o, cu ochiul liber sau cu binoclul. Văzîndu-l pe Starikov cu cîtă atenție urmărește în întunecimea neagră mișcările pescarilor mă pufnește rîsul.

— Ce-ți veni — mă întrebă el. Ai văzut-o pe Mașunia ?

— Pe cine anume ?

— Pe Mașunia... Cea din stînga, de lîngă Kuzmici. A dracului fată ! Dă numai din mîini, se preface că lucrează, dar de fapt nu muncește deloc...

— Vezi cu adevărat pînă acolo ?

— Văd, nici vorbă... Dacă n-ași fi văzut, nu m-ași fi apucat să spun. Mă reped pînă la grupul de pescari să mă conving. Într-adevăr Starikov văzuse bine. Mașunia, o fată frumoasă cu ochi albaștri, abia-abia atinge funia cu care se trage năvodul. În locul ei se opintește din răsputeri Pașka.

— Maria ! o strigă nu prea tare Starikov. Ia mai pune mîna și tu !

— Ce vorbe ciudate spuneți Nicolai Trofimovici ! răsună glasul Mașuniei, care se alintă tărăgănînd cuvintele. Muncesc de-mi iese sufletul, iar dumneavoastră mă mai și ocăriți...

— O să vezi tu ocară la salariu — zîmbește ironic Starikov și-și aprinde chibritul să fumeze o țigară. Ai noroc de Pașka să-l exploatezi !...

— Nu-i adevărat, muncește și ea, intervine jig-nit Pașka, de ce o ocăriți de pomană !...

Starikov pornește spre barca lui Akim, lampagiul.

— Dă-te jos — spune el flăcăului — plec singur.

Și dispare în întuneric.

Peste cîtva timp barca cu care plecase Starikov este trasă la mal. Brațele lui încordate strîng din răsputeri funia uriașei „desage“.

— Am adus cîte ceva, chipurile — spune Starikov.

În „desagă“ se zbat cîtiva nisetri uriași — fiecare cîntărește nu mai puțin de 100 de kilograme.

— Ia te uită ! strigă triumfător Starikov, bucurîndu-se ca un copil. A început să vină și nisetrul, naiba să-l ia !

Se pleacă, înșfacă de „mustăți“ un nisetru uriaș, îl ridică pînă în dreptul pieptului, sărută peștele pe burtă și apoi gemînd parcă, îl aruncă în fundul șleului pe care-l trăsese la mal Akim, lampagiul.

Peste cîteva clipe Starikov se îndreaptă spre barca sa. E serios și chiar posomorît. Se așează la cîrmă și-i spune brigadierului Kuzmici pe un ton plictisit :

— Haide, dă-i drumul ! Ține-o tot așa !

Cu tonul acesta plictisit Starikov vrea să ne tragă pe sfoară pe mine, pe Kuzma și chiar pe el însuși. Poate că altul nu știe, dar eu îmi dau seama cîtă bucurie e în sufletul acestui om înalt, vînjos, căci în ochii lui, întocmai ca în apele Volgăi văd scînteind stele ! El, bineînțeles, nu-și poate vedea ochii și de aceea vorbește pe un ton plictisit și rece :

— V-am zis la revedere. Trec pe malul stîng. Mă întorc dimineața.

Și deodată auzim glasul subțire plin de ghiduşie al Mașunei cîntînd :

„Prietena un nisetru-a prins !

De mustăți l-a apucat și la piept l-a strâns !“

Starikov clatină din cap, vrea să-și păstreze seriozitatea obișnuită, dar nu poate. Se apleacă spre motorul șleului și râde pe înfundate ferit de privirile celorlalți, la adăpostul umerilor săi vînjoși.

Pescarii păstrează nisetrii prinși, în bărci umplute pînă sus cu apă.

Dis de dimineață Pașka și Mașunia porniră cu două bărci pline de nisetri spre baza de recepție. Mașunia ședea la cîrmă și mînca semințe în bătaia soarelui, în timp ce pe Pașka îl treceau toate sudorile, împingînd la vîsle. Oricum erau două bărci, nu una singură și în fiecare cam douăzeci de nisetri, fiecare cîntărind nu mai puțin de 40 kg.

Soarele urca pe cer și razele lui topeau peticele de ceață alburie de pe fluviu. Trestia își schimba culoarea din cenușiu-murdar în verde, iar apele Volgăi, mai diafane, mai cristaline își relaua înfățișarea obișnuită de dimineață.

La baza de recepție formată dintr-un șlep uriaș, înconjurat de vreo treisprezece bărci mai mici, pregătite pentru brigăzile lui Starikov, se află Lionka recepționarul, un flăcău roșcovan și zdravăn. Pe brațul lui drept, puțin mai jos de umăr, vezi tatuate cuvintele „*în viață nu e fericire*“, iar pe stîngul, cu greșală de ortografie, „*nam să te uit măicuță*“.

Cu mîinile încrucișate pe pîntecul uriaș, într-o poziție napoleoniană, Lionka așteaptă să se apropie bărcile cu care vin Mașunia și Pașka. Se duce pînă la cîntar, toarnă o găleată de apă, scoate dintr-o casă de fier mică hîrtie și creion,

le așează pe masă, pune peste ele o greutate în formă de potcoavă.

— Bună ziua, rechinule ! îi strigă Pașka, apucînd cu mîna bordul șlepului uriaș... Gîfîind, prinde cele două bărci de șlepul bazei de recepție, înfășoară funia în jurul arborelui mare de tuciu și sare apoi ușurel spre Lionka.

Fîrniînd pe nas, acesta o examinează atent pe Mașunia și nici nu răspunde la salutul lui Pașka.

— Bună ziua, porumbițo — i se adresează el cu glas subțire. Ai adus peștișori ?

— Am adus — răspunde Mașunia. Fii bun și mai dă jos din burta asta uriașă ! Îi e scîrbă omului să se uite la tine !

— N-ai decît să nu te uiți.

— Cine ești tu de-mi poruncești ce să fac și ce să nu fac ?

— Și de ce să nu-ți poruncesc ? Femeilor le plac poruncile — rîde Lionka — femeia are fire de plutonier-major.

— Hai, mișcă-te ! Treci să descărcăm peștele ! spune supărat Pașka, trăgîndu-și mănușile, după care sare apoi în barcă. Flăcăul apucă nisetrii de mustați, îi ridică și-i aruncă apoi în șlep. Mașunia îi prinde din zbor și-i azvîrle pe cîntar, Lionka își face de lucru la greutateți, apoi aleargă la masă și scrie cifre pe o bucățică de hîrtie sli-noasă.

Ștergîndu-și sudoarea de pe frunte, Mașunia se apropie de masă, se uită peste cifrele misterioase însemnate de Lionka, apoi spune :

— Erau 120 kg, de ce ai scris numai 100...

Pașka se oprește mirat, dar Lionka începe să strige cît îl ține gura :

— Unde erau 120 — unde ? 120 ? Ai văzut tu că erau 120 ? Parcă tu știi să socotești ! Ia te uită la ce zice — 120 kg !

— Ascultă, măi, aritmometrul — spune Pașka — nu te mai juca cu răbdarea muncitorilor c-o să dai de dracu !

— O să dau de dracu ? Ce tot vorbești acolo ? continuă să strige Lionka și în tot timpul acesta aruncă nisetrii de pe cântar în bărcile bazei de recepție. Se grăbește, îi e teamă ca nu cumva Pașka să-l pună să mai cântărească o dată peștele. Dacă s-ar mai cântări o dată, ar ieși scandal și Lionka n-are nici o nevoie de scandal.

Totul începe de la început : Pașka aruncă iarăși nisetrii pe punte, Mașunia îi așează iarăși pe cântar, Lionka aleargă iarăși la masă și scrie repede și neciteț coloane cu cifre ciudate pe o bucățică de hîrtie slinoasă.

— Pașa ! — strigă Mașunia. Iar ne-a tras pe sfoară ! Erau două sute de kilograme, iar el n-a scris decît 170 !

Pînă să ia Pașka hotărîrea de a urca pe șlep, Lionka reușește — cu o repeziciune de neînchipuit pentru un om de proporțiile lui, să treacă în bărcile sale trei dintre cei mai mari nisetri. Cum s-ar zice a șters orice urmă ! Și îndată după aceea pornește ofensivă.

— Ce tot flecărești ! — strigă el. Ai văzut tu cu ochii tăi ? De unde ai mai scos că-s două sute ! Ce oameni !

Lionka clatină din cap, jignirea și întristarea se citesc pe fața lui. Se așează pe un scăunel și oftează îndurerat. Apoi spune cu glasul schimbat, obosit, indiferent :

— N-aveți decît să cântăriți singuri ! Nu vreau să mai aud ocări !

Pașka aruncă o privire întrebătoare Mașuniei :
— Poate că n-ai văzut bine ?

Mașunia întoarce capul cu dispreț, de parcă-i e lehamite de Pașka și totul începe de la început ; Lionka aleargă încolo și înapoi, Mașunia îl demască, Pașka ba se înfurie, ba rămîne dezorientat văzînd mutra obidită a recepționarului.

Toată cantitatea de pește a fost predată. Pașka și Mașunia pleacă. Lionka scoate un nisetru din barcă, plin de îndemînare îi înțeapă burta galbenă și umflată cu un ac special, și-l privește la soare să vadă dacă sînt icre și apoi spintecă iute peștele cu un pumnal. Soate o plasă făcută din vînă de bou, trece prin ea icrele, toarnă apă fierbinte cu sare, strecoară apa printr-un tifon des și ascunde două kilograme de icre negre tescuite, care iau forma unei lipii mari, într-o cratiță de aluminiu pitită sub masă.

Peste o oră vine la baza de recepție și Stari-kov. E ostentit după noaptea de nesomn. Dar Stari-kov nu simte oboseală. Îl privește pe Lionka cu ochii mici, își aprinde pe îndelete o țigară, se așează apoi lîngă masă și-l întreabă :

— Ei, să vedem cu ce mă ospătezi ?

Lionka oftează și zîmbește îndurerat :

— Parcă mai poate fi vorba de ospățare ! spune el cu o voce plîngăreată, abia deslușită. N-am mîncat nimic de dimineață, am ronțait doar un pesmete. Dați-mi acolo măcar vreo două știuci să-mi fac și eu o ciorbă. Toată ziua umblu flămînd.

— Două știuci ți-oi da.

— Îți mulțumesc Nicolai Trofimici, ce suflet bun ai !

— Dar vodcă nu bei ?

— De unde, Nicolai Trofimici ? De o lună nu mai pun nimic în gură.

— Ce-ai pățit ? Te-ai înscris în vreo brigadă de muncă comunistă ?

În loc de răspuns Lionka scoate din pieptul său vînjos un nou oftat adînc, plin de durere.

— Cît pește au predat ai noștri ? întreabă Starikov.

— Parcă pot să țin minte !

— Nici nu trebuie să ții minte. Arată-mi ac-tele !

Lionka începe să scotocească printre bucățelele de hîrtie ; pe față i se citește o adîncă concentrare, cutele îi brăzdează fruntea, în schimb ochii ard, preocupați, înfrigurați. Starikov îl privește cu un zîmbet ironic. Lionka dispare și se întoarce aducînd calculatorul ; aruncă cu zgomot bilele, cînd într-o parte, cînd în alta, tușește semnificativ, își încruntă tot mai mult fruntea scundă și oftează tot mai jalnic.

În cele din urmă împinge încetișor către Starikov un teanc de hîrtii și-i spune :

— Poftim. Aici se vede totul ca într-o oglindă.

Starikov își aprinde țigara, aruncă chibritul în Volga, privește pînă cînd acesta se cufundă atras de vîltoarea apei sub șlep apoi poruncește scurt, fără să se fi uitat în socotelile misterioase ale lui Lionka.

— Aducă 200 de kilograme !

— Cum așa ? Pentru ce ? — urlă Lionka. Ce vorbă-i asta ?

— Tăcere ! îl oprește Starikov, ridicîndu-se de pe scaun. Eu nu sînt Mașunia, nervii mei sînt tari.

— De ce două sute? Ce vorbă-i asta? Două sute! Acolo lipsesc poate cel mult patruzeci de kilograme, și acelea din cauza greutateilor...

— Tăcere! — îl oprește din nou Starikov. Mă mir cum un hoț ca tine n-a intrat încă la închisoare. Nu pot pricepe una ca asta! Să scrii tot ce-ai furat! Să adaugi două sute de kilograme, ticălosule!

Lionka se smiorcăie, oftează cu obidă, iar apoi ștergându-și nasul cu un aer întreprinzător propune:

— Să zicem 150. Pe cinste, din toată inima!

— Două sute! poruncește pe scurt Starikov. Nu mă face să te învăț minte.

Lionka adaugă la socoteală încă două sute de kilograme. De necaz e gata să izbucnească în plîns.

— Și dumneata, după toate, mai și țipi la mine! începe el să se văicărească. Dar ei de ce-au fost de acord cu mine?...

— Tăcere! urlă Starikov, ieșindu-și din fire. Ei sînt niște nătăfleți, iar tu ești o lichea!

Sculîndu-se brusc de la masă, Starikov lovește cu piciorul cratița, care se rostogolește și icrele se revarsă pe puncte. Lionka se retrage spre ușa micuței încăperi în care se află biroul bazei. Crispat ca de durere, Starikov îi spune:

— Astea le iau pentru grădinița de copii. Și dacă te mai prind o dată, s-a zis cu tine, nu te mai cruț, ticălosule! M-ai înțeles? tună el. Sau trebuie să-ți mai explic?

— Nu-i nevoie — răspunde hotărît Lionka și se ascunde în birou. Starikov tace un timp, privind-și cizmele, apoi spune cu voce molcomă, dar plină de hotărîre:

— Îți trăiești ultimele zile, Lionka.

— Și de ce, mă rog ? întreabă acesta din ascunzătoarea lui.

— Pentru că o să vă declarăm război. Și să știi că nu glumesc de fel !

Starikov ia cratița cu icre și sare în barcă.

Prinzînd curaj, Lionka zvîcnește din ascunzătoare și strigă :

— Cratița e a mea, dă-mi-o înapoi !

— Nimic nu-i al tău aici ! răspunde Starikov. Totul e al nostru !

Soarele e la amiază. Rîde soarele, rîde apa, rîde și Starikov. Numai Lionka e gata să plîngă de ciudă, se smiorcăie, fornăie, își strînge pumnii de mînie neputincioasă, lașă...

Asemenea unui cățel flămînd focul linge cazanul, cu teamă dar și cu lăcomie. În cazan peștii dansează nebunește. Din ciorbă se ridică un miros ademenitor de fluviu, de ceapă și încă de ceva, nedefinit, dar foarte gustos, care-ți ațîță pofta de mîncare. De nerăbdare, de dorința aprigă de a gusta din ciorba de pește, simt că mă mănîncă palmele. Brigadierul Kuzmici scoate cu polonicul bucăți, suflă peste picăturile de ciorbă, gustă pe îndelete și cu băgare de seamă, meditănd parcă, apoi ca un chirurg care se adresează asistentului său spune :

— Mașunia, mai trebuie sare !

Fata îi întinde o pungă cu sare. Kuzmici aruncă un pumn zdravăn în ciorbă, apoi mă lămurește :

— Orice fel de mîncare trebuie să aibă asprimea sa. Sarea ne-a venit de la turci. Turcul, fără sare, e creștin din cap pînă-n picioare și nu-l mai respectă nici unul de-ai lui.

— Cum așa ?

— Dracu știe cum o fi — zîmbește vesel și nițel cam mirat Kuzmici, chiar bine de tot n-am aflat-o nici eu, iar de născocit nu prea am chef, mă dor mîinile.

— Dar ce, cu mîinile năSCOCEȘTI ?

— Pe pămînt toate cele se fac cu mîinile — răspunde cu convingere Kuzmici. Povestea nu trebuie și ea scrisă ? De născocit poate născoci oricine ; uite, bunăoară eu, le povestesc uneori nepoților cîte unele de mi se ridică și mie părul măciucă în cap. Dar de scris nu pot să scriu, cînd m-apuc iese ca o dare de seamă, nu aduce cîtuși de puțin a basm. Și cu ce scriu oamenii ? Cu mîna ! Asta e ! Mașunia — o roagă Kuzmici după ce mai gustă o dată din ciorbă — ia mai taie tu niște ceapă, mărunț, mărunț de tot ; am pus prea mult piper, și e amară rău de tot...

După vreo zece minute Kuzmici mai duce o dată polonicul la gură și apoi anunță radios :

— Artel ! Pofțiți la masă !

După ce termină ciorba, pescarii se întind pe țarm să se odihnească. Așteaptă sosirea șalupei care va aduce schimbul. Oamenii fumează, privesc cerul, schimbă alene cîteva cuvinte tărăgănate. Întorcîndu-și capul spre mine Kuzmici îi vede pe Pașka și Mașunia îmbrățișați lîngă cabestan. Se uită lung la ei, apoi mi se adresează mie :

— E tînăr. Nu-l interesează partea materială a vieții familiare. De aceea și glumește. Dar îmi place să-i privesc : gluma lor e curată, respectă oamenii. În iubire — mă dăscălește cu un aer moralizator Kuzmici — respectul față de oameni are mare însemnătate. Vrei să zici că nu ?

Îi aprob părerea.

— Dacă ațipesc, trezește-mă de cum auzi sunînd șalupa — mă roagă el. De acord?

— De acord.

Kuzmici se întoarce pe o parte, se întinde la soare ca să-i dogorească spinarea albă, toată presărată cu alunițe (semn de noroc) și adoarme.

Venise singură la punctul de aruncare a năvodului, cu puțin înainte de sosirea celorlalți pescari din schimbul doi, într-o bărcuță curată, vopsită în două culori. Purta pantaloni, cizme înalte de cauciuc și cămașă bărbătească. Pășea agale și cu demnitate pe fișia de nisip, zicîndu-și, se vede, că o femeie atît de frumoasă și de bine-făcută nu se cădea să umble altfel.

— Cine e? întrebai pe Akim lampagiul.

— Nastasia.

Femeia se duse pînă la capătul limbii de nisip, acolo se dezbracă și se întinse în costum de baie pe plaja înfierbîntată.

— O femeie cu mari calități sufletești, cu toate că este atît de frumoasă, îmi spune Akim.

— Ce te face să crezi asta?

— Așa... răspunde Akim nelămurit și oftează.

Mă ridic și pornesc și eu spre capătul peninsulei, acolo unde stă Nastasia. Cînd ajung, mă așez lîngă ea și-i spun:

— Bună ziua.

— Bună ziua — îmi răspunde femeia și mă privește amuzată. De ce purtați barbă? Nu cumva sînteți dintre credincioși?

— Nu.

— Aha, atunci așa, de distracție.

Nastasia înoată tot așa cum vorbește: liniștit și sigur. Mișcările brațelor ei pline și puternice sînt reținute și exacte. Întoarce agale capul în

fața valului, degetele le ține strînse, palmele sînt ca o lopată, de parcă ți-ar întinde mîna să se prezinte și tot timpul cît înoată zîmbește enigmatic dar totodată și cu o notă de timiditate. Apoi observă barca lui Starikov, care vine să vadă cum lucrează al doilea schimb. Nastasia se întoarce de îndată grăbită spre țărm, sare din apă, își înșfacă hainele și se ascunde după niște pietre să se îmbrace.

Starikov nu e singur. Și-a adus copiii : Kolika, Seriojka și Janika. Kolika și Seriojka sînt doi gemeni în vîrstă de trei ani. Janika e mai mare, are șase ani. Părul ei blond și cîrlionțat stă țepos, ca al lui Van Clyburn. Nasul mic, cît un năsturaș, se cojește, dar ochisorii privesc sever, cu un aer de superioritate.

— Kolika ! Serioja ! Începe ea să strige chiar din clipa în care tatăl i-a adus pe tustrei pe țărm. Să nu vă băgați în „trestiiș“, acolo sînt șerpi, care mușcă.

Kolika și Seriojka nici nu se gîndesc să se ducă în „trestiiș“, dar Janika ține cu tot dinadinsul să comande. După ce frații își lepădară chiloțeei și se băgară în apă, Janika se apropie de mal și strigă din cînd în cînd cu voce severă :

— Nu vă duceți departe ! Sînt gropi acolo !

Din trestii apare Nastasia. E cu totul alta — și la mers și la înfățișare. Iar cînd îi dă binețe lui Starikov aud vocea ei schimbată, e alt glas decît cel de acum un sfert de oră. La urarea ei, Starikov răspunde în surdină :

— Bună ziua, Nastasia.

Femeia se oprește alături și-l privește drept în față. Starikov se preface că-și caută țigările, aprinde una din ele, apoi întoarce capul și-și

admiră cizmele cu un aer concentrat și preocupat.

— Cum a mers pescuitul noaptea ? — întreabă Nastasia.

— Bine...

— N-ai închis ochii, așa-i ?

— Nu, de ce, am dormit...

— Arăți obosit.

— Nu, n-am nimic.

— Rămii aici sau pleci acasă ?

Starikov întârzie cu răspunsul. Apoi tușește și spune :

— Nici nu știu cum să fac...

Cei doi se privesc în față. Pe chipul lui Starikov se citește blîndețe, dar și nehotărîre, de aceea și pare atît de tînăr.

Îi vîd că nu se mai pot sătura privindu-se. De asemenea vîd că privirea femeii lunecă apoi spre Janikă, care continuă să facă pe comandantul cu Seriojka și Kolka. Nastasia se uită la Janika, iar Starikov la ea, fără să-și poată lua ochii. Janika simte privirea, se întoarce, vede pe Nastasia alături de tatăl ei și-i strigă cu o voce sonoră :

— Bună ziua !

— Bună ziua, Jenecika — răspunde Nastasia.

— Îi scald pe neastîmpărații ăștia doi — îi comunică serios Janika — s-au învinețit, dar din apă tot nu vor să iasă.

Nastasia îi spune lui Starikov :

— Ar fi mai bine să plecați acasă. Copiii s-au bălăcit prea mult, să nu răcească...

Vorbește agale, dar răstit.

Starikov ridică din umerii săi ascuțiți și pornește spre barcă.

— Ia-n, flăcăilor, ieșiți afară — poruncește el. Marș la barcă ! Plecăm acasă. Îi ia pe copii în brațe, îi duce în barcă și se așează la motor.

— Tăticule, se aude glasul plîngăreț, obidit al fetei, dar pe mine nu mă iei ?

Uitase s-o ia pe Janika, care stă pe mal și e gata să izbucnească în plîns. Starikov se apropie, o aruncă sus deasupra capului, oftează, o sărută pe frunte și apoi o așează alături de băieți. Nastasia rămîne pe plajă și urmărește cu privirea barca lui Starikov care se face tot mai mică, tot mai mică...

Akim, lampagiul, mă împinge cu cotul și-mi spune :

— Ai văzut ? Copiii n-au mamă. Asta-i, ai priceput ?

— Am priceput.

— Nimic n-ai priceput, nici tu, nici eu, îmi răspunse cu convingere Akim. Noi sîntem niște observatori străini. Niște nătărăi ! Asta s-o știi de la mine, domn cu barbă !...

Starikov mă conduce la cheiul „Birusova Kosa“¹. Dintr-o clipă într-alta trebuie să sosească vaporul cu care urmează să plec la Astrahan. Starikov stă la cîrmă și-mi spune :

— Uite ce lucru caraghios, s-ar zice, dar cînd stai să te gîndești are un tîlc adînc. Am luat de la bibliotecă o carte de nuvele și povestiri ale lui Maupassant. Încep să le citesc — sînt despre iubire. Interesant, nimic de zis. Numai că am unele îndoieli, prea se apucă repede toți eroii lui să pipăie muierile. Nu e pic de poezie. Iar fără poezie iubesc numai crocodilii. Ei fie, nu-i

¹ Peninsula de azur.

nimic, îmi zic, hai să mai citesc. Poate că așa s-o fi obișnuind la ei, la franțuji. Și iată că am dat peste o schiță cu pescari. E o poveste acolo cu un flăcău care-și pierde brațul, i-l smulge frînghia, dar în schimb el salvează năvodul cu pește. Mult am stat și m-am gîndit la flăcăul ăsta, rămas ciung. Și m-am hotărît să scriu despre el un articol la ziarul nostru. Am scris. Și de acolo mi-a venit răspuns: „*Ceea ce scrieți dumneavoastră se poate petrece numai în capitalism și nu prezintă nici un interes*“.

Starikov zîmbește ironic și continuă:

— Capitalismul rămîne capitalism, dar tîlcul schiței care-i? Un frate sacrifică brațul fratelui său, pentru a-și salva averea, avutul său. Iată unde-i tîlcul. Dar ce te faci cînd avutul e al nostru, al tuturor? Cînd năvodul, parîmele aparțin, de pildă, brigăzii mele? În acest caz cum trebuie să procedăm? Să tăiem parîmele? Sau poate să tăiem brațul? Le-am citit pescarilor mei de trei ori nuvela asta la seminariile de învățămînt ideologic. S-au iscat niște discuții înflăcărâte! Mie-mi place cînd oamenii se aprind, fără asta nu e viață, e numai amorțeală. Viața, frăție, ca și postavul de șeviot, are totdeauna două fețe...

Starikov se oprește, ascultă cu atenție, face ochii mici și-mi spune:

— Peste o jumătate de oră vaporul va fi aici. I-ai auzit sirena? Tare-mi place să ascult sirena vapoarelor, mi se înfioară inima, dar totodată îmi și saltă de bucurie. De ce oare?

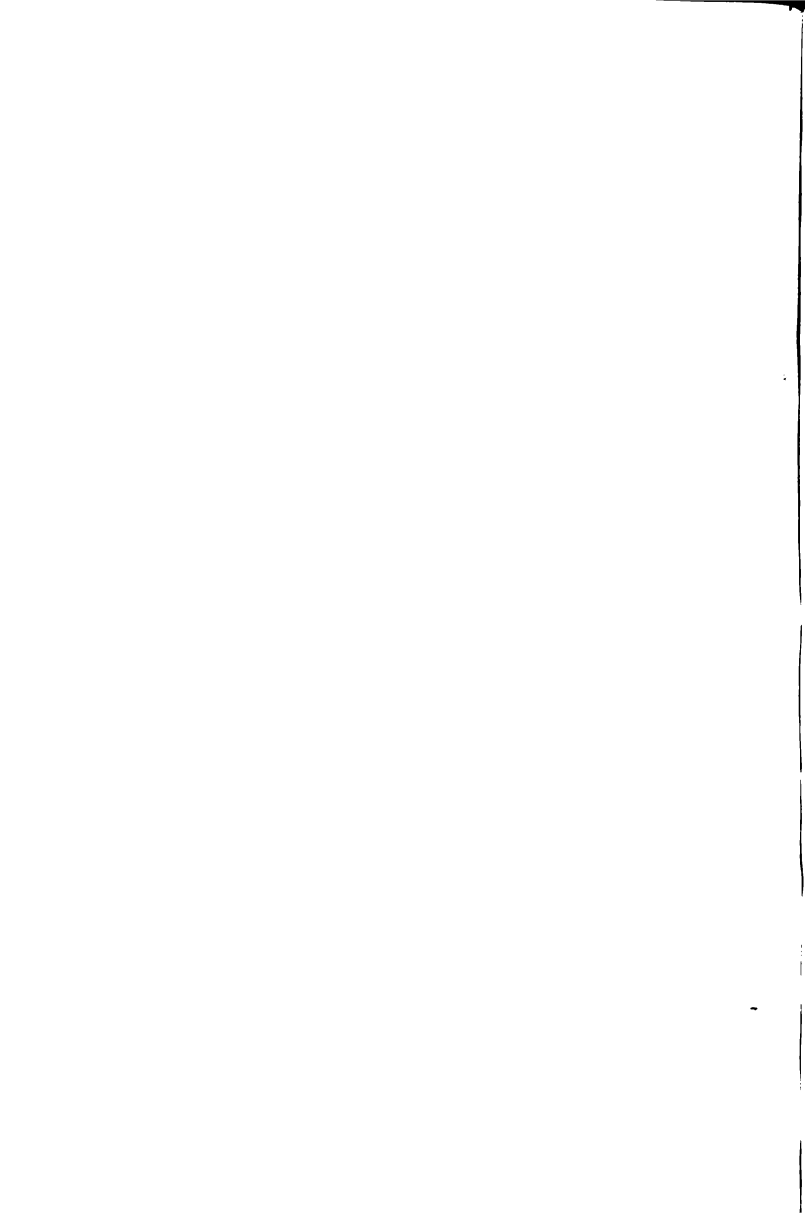
Vaporul se îndreaptă spre Astrahan. Călătorim noaptea, oprindu-ne doar în dreptul cîtorva cheiuri mici, de lemn. Sînt nume originale, ca și

ținutul în întregul său : Mumîrî, Olia, Oranjerein, Ikrianos...

Pe chei e lume multă chiar și noaptea. Bătrînii pescari, femeile bătrîne stau și privesc cine pleacă, unde și pentru ce se deplasează. Tinerele dansează în sunetele pik-ap-ului. Băieții plonjează de pe chei în apa întunecată și uleioasă.

E bine cînd în jurul tău sînt oameni. Delta Volgăi răsună puternic de glasuri. Bucuria o simți la tot pasul : ți-o dă fluviul, ți-o dau oamenii, sezonul de pescuit, cerul înstelat al nopții, soarele dimineții. Trebuie doar să știi să simți totdeauna această bucurie pentru că e minunată și uimitoare.

Traducere de
Tatiana Nicolescu

GHEORGHI VLADIMOV

(n. 1931)

Jurist — ca studii — își începe activitatea literară în 1954 publicînd, în calitate de redactor la revista *Novii Mir*, reportaje și articole de critică literară. În 1959 apare în revista *Smena*, prima sa schiță: *Fiecare din noi merită mai mult*. Numele său se impune în lumea literelor o dată cu publicarea nuvelei *Marele zăcămint* (*Novii Mir*, 1961) primită elogios de critică și considerată ca una dintre creațiile cele mai reușite ale tinerei generații de scriitori.

CĂPITANII

În local era cald, lumină din belșug și larmă multă — exact ce-i trebuie omului venit de la ger, căruia îi vîjîie încă vifornița în urechi.

În afară de asta, restaurantul „Arktika“ avea muzică : o vioară, două saxofoane și o armonică. Nu era o orchestră mai de soi, ci una ca multe altele, din acelea care intră în prețul consumației și pe care poți nici să n-o asculți, deși e totuși mai bine dacă există. Cînd contenea muzica, cei doi căpitani de pescadoare se răsuceau greoi, pe scaunele lor, și se uitau cu o privire întrebătoare la estradă. Muzicanții își mai trăgeau răsufierea, mai stăteau la taifas, făcîndu-și vînt cu batistele împăturite, după care se apucau iar să cînte. Atunci căpitanii se întorceau din nou față-n față și nu mai ascultau muzica, lăsîndu-se furați de conversație.

Vorbeau domol, mîncau și beau tacticos, ca niște oameni care știu să prețuiască vorba și tăcerea și clipele plăcute ale încălzitului, mai de preț decît mîncarea și băutura, decît conversația și muzica, decît căldura însăși și lumina, pentru că ele cuprind toate astea laolaltă, dimpreună cu conștiința că n-au să țină mult.

— Și zici că ai fost în Marea Nordului ?

— În Marea Nordului, Ignatici. La Halten-Bank.

— Ce-ai luat ?

— Calcan.

— S-a prins bine ?

— La început, nu prea... Pe urmă a picat gras. Am dat de un locșor — mină de aur nu alta. Zăcea la fund, parșivul, într-un strat de cinci metri. Amorțit. În cincizeci de minute de dragare am ridicat la bord opt tone.

— E ceva.

Ignatici își tot împreuna sprâncenile spălăcite, dădea din cap a înțelegere și își strîmba fără rost, într-un rictus amar, buzele liliachii, înăsprite de vânturi. Pe fața lui se citea limpede gîndul : „Chiar dacă pui două ore de dragare, socotind și goana, tot sînt patru tone la bord pe oră, ceea ce iarăși nu e rău“.

— Și tu tot după heringi ? În insulele Färöer ?

— În insulele Färöer, Efimîci. Am mai pipăit vechile noastre exploatări.

— Auzeam că iarna asta nu prea se prind heringii...

— N-aș zice. De prins se prind ei, atît că o cam încurcăm cu sonda acustică. Aparatul indică un banc : hîrtia se face neagră toată, mai să scoată fum. Aruncăm plasa și a doua zi dimineată — nimic. Ia, colo, vreo zece pești, pentru mîțe. Altă dată pribegim așa, degeaba, echipajul se cere la culcare, hîrtia din aparat rămîne roză și tot roză. Apare el ceva-ceva pe bandă, dar poate e un plancton. Parcă poți să-ți dai seama ? Ehe, îmi zic, trebuie măcar să aruncăm plasa, că prinde gră-sime echipajul și pe urmă nu-l mai urnești. „Echipajul de covertă, sus ! strig eu. Îi dăm drumul.“

A doua zi dimineată, secundul țipă în portavoce : „Ignatici ! Deasupra dispozitivului se rotesc pescăruși !“ E un romantic, lua-l-ar naiba, se tot uită la păsărele ; cică pasărea nu te minte, că-i e foame și ei. Într-adevăr : tragem de plasă și vedem că-i plină doldora.

— N-a mințit păsărica !

— N-a mințit, e-adevărat, dar atunci ce nevoie mai am de sondă, mă rog ? Trebuie lucrat așa cum fac căpitanii ai bătrâni : te uiți bine în zare, amiroși vîntul, iei temperatura apei și... „Aruncați plasa, băieți, că-i roșt de-un coniac !“ Atunci să știi că se prinde !

— Se prinde, asta-i principalul. Totuși are și tehnica o socoteală, Ignatici. Degeaba n-o fi ea introdusă.

— Păi cine zice să nu fie introdusă ? Numai că în ceea ce privește peștele, eu unul, Efimici, am ajuns la concluzia că nimeni nu-l cunoaște ca lumea.

— Asta așa e.

— Și în direcția asta să știi că cel mai mult depinde de căpitan.

— Ba totul depinde de căpitan.

Ședeau față în față : Ignatici, cel care pescuise heringi în largul insulelor Färöer, și Efimici, cel care fusese după calcani la Halten-Bank. Amîndoi nădușiți, roșii la față și cu părul bălai, amîndoi în vîrstă de la treizeci la șaizeci de ani. De sub tunici le răsăreau, ca niște inele de spumă cenușie, gulerele sveterelor lucrate de mînă. Ședeau bine proțăpiți, cu genunchii rășchirați și cu coatele groase pe masă, încît un al treilea să fi vrut și n-ar fi putut să li se mai alătore. Mîncau, beau și tăifăsuiau în văzul tuturor, în mijlo-

cul sălii îmbîcsite de fum ; aici, la „Arktika“ nu-i nevoie să te refugiezi prin colțuri, pentru că tot nu te aude nimeni de la mesele vecine.

— Ceva impresii ? întrebă Efimîci. Hm ?

Ignatici îl înțelese.

— 'mda, fură cîteva, răspunse Ignatici cu fața lucioasă, luminată de un zîmbet. Zeul mărilor e milostiv...

Ignatici luă halba cu bere și se uită prin ea, în celălalt capăt al restaurantului, de unde, făcînd să freamăte draperia, răsăreau ospătăresele durdulii, cu gulerele scrobite. Ar fi avut el, de bună seamă, ce să-i istorisească lui Efimîci, pentru că au fost și zile mai deosebite în cursa aceea după heringi ce părea că nu se mai sfîrșește, zile care s-au întipărit bine în capul solid și cu bună ținere de minte al căpitanului. Putea, de pildă, să-i istorisească despre mare, cum arată ea cîteodată la asfințitul soarelui : cărămizie la o traversă și verde-cenușie la cealaltă, în vreme ce pe valurile pleșuve dănțuiesc sclipiri reci de plumb ; ori despre stîncile liliachii ale insulelor Färöer, cu luciu de zăpadă, sinistre în puritatea și în muțenia lor, despre zborul pieziș al pescărușilor și despre țipetele albatrosului care se prăvale din bezna tăriilor și care, apoi, se redresează, cu ochii injectați de sînge și cu un pește zbătîndu-se în plisc. Nu prea își amintea lămurit de furtuni și de celelalte „belele“, dar ținea bine minte orele acestea relativ calme, de căutări, cînd vasul, navigînd cu mure¹ alternative, se înclină gemînd, cînd valul, încrîncenîndu-se, izbește cu putere în

¹ Mură — frînghie care prinde partea inferioară a velei de catarg.

gurnă¹ și se înalță deasupra teugei² într-o trîmbă groasă și înspumată și vasul trece prin trîmba asta care pe urmă se frînge, lăsînd după ea, pe tache-laj, țurțuri de gheață; cum după aceea valul, schimbîndu-și culoarea, mătură de pe punte ca-petele de pești, și măruntaiele, și solzii, și se retrage huruind prin găurile de scurgere cu mar-ginile ruginite.

Se zice că peștii, plutind prin bezna adîncurilor înghețate, dau într-una bancului o formă după chipul și asemănarea lor; bancul se deplasează luînd forma unei țigări de foi, la care poți des-luși aripioarele și coada despîcată. Dar căpitanul n-a văzut niciodată una ca asta și sonda acustică nu desenează nici ea așa ceva cînd acul indicator, după ce descrie un cerc, începe să înnegrească hîrtia cu linii. Și apoi, la drept vorbind, nici n-are vreme să se gîndească la asta, pentru că minutele care urmează, minute de fericire pentru un căpi-tan, sînt numărate și el n-are voie să piardă nici măcar unul din ele. Iese, pe aripa din stînga a punții de comandă, și strigă la șeful de echipaj: „Ridică straiul³!” Și numaidecît toată puntea se învăpăiază în lumina insuportabilă a reflectorului, iar pe arborele mare⁴ se înalță globul negru cu felinar — semnalul de marcaj, după care poți spune: „Bancul meu, peștele meu...” Oamenii din echipaj ies afară, căscînd și zgribulindu-se, își ocupă locurile și rămîn în așteptare, în vreme ce timona⁵ a și fost întoarsă brusc și picioarele simt

¹ *Gurnă* — partea unde bordajul se racordează cu fundul navei.

² *Teugă* — puntea superioară de la prova.

³ *Strai* — cablu care întărește catargul spre prova.

⁴ *Arborele mare* — marele catarg.

⁵ *Timonă* — roata cîrmei.

înclinarea solicitată de volta rapidă pentru a tăia calea bancului încă nestîrnit. Scuturat pe dinăuntru de mașină și pe dinafară de valuri, traulerul¹ se îndîrjește și prinde viteză, și gonește prin zidul compact al nopții spre singura secundă pe care n-o va indica nici un cronometru, dar o vor arăta mîhnirea și rușinea tuturor secundelor pierdute mai înainte, laolaltă cu încordarea frenetică. „Da-ți-i drumul !“, strigă căpitanul în sfîrșit, și cu asta treaba lui s-a terminat. Acum poate să se retragă la el în cabină, pentru că a văzut de o mie de ori cum aruncă drifterul flotoarele² și primul colac de parîmă, cum se agață parîma de val și începe să iasă, huruind, din cală, ca un feroce șarpe boa, care, dacă s-ar încurca, ar întoarce pe dos gaura de control, turnată din fontă, și ar trage după el tot ce-ar agăța în cale ; cum leagă oamenii, de parîmă, repede și cu băgare de seamă, ținînd cuțitele la îndemînă, baierile plasei, pe care parîma o trage peste bord, cu greutatea ei, din viteză ; și cum se mistuie în bezna de la pupa³ urma înspumată, lungă de trei mile, marcată de jaloanele galbene ale flotoarelor ce se leagănă pe valuri. Cînd totul se potolește, căpitanul se retrage la el în cabină și se zvîrcolește multă vreme în pat, căci nu poate să adoarmă. Printre genele împreunate vede salba luminilor de catarg risipite în jurul vasului său ; toate navele astea — scoțiene, norvegiene, franceze, engleze, rusești — stau acum „în dispozitiv“ și așteaptă ce-o să le aducă dimineața. Seara asta și noaptea asta, și stîncile li-

¹ *Trauler* — navă de pescuit.

² *Flotoare* — dispozitive care asigură forța de plutire la suprafața apei a unei nave în repaos.

³ *Pupa* — partea din spate a unei nave.

liachii, și zborul pieziș al pescărușilor, și lumina tremurată a habitaculului de pe fața timonierului¹, se vor întipări, de bună seamă, în mintea căpitanului tocmai pentru că dimineața următoare îi va aduce pește...

— Ai văzut pe careva dintr-ai noștri ?

— Ai noștri ?

— Vreau să spun dintre prieteni. Tot mereu în larg și iar în larg, nu te mai vezi cu nimeni așa, mai pe îndelete.

— Și noi doi numai printr-o minune ne-am întâlnit, observă Efimîci.

— Și dintr-ai noștri care mai sînt ? Vara trecută m-am văzut, într-un rînd, cu Vaska Skurihin la Georges-Bank. Am făcut un schimb de filme. Mi-a pasat o comedie. Știi, aia... cu un schior și douăsprezece fete... Aia de se ascundeau într-un bordei... Bună comedie !

— Și cum îi merge lui Vaska cu pescuitul ?

— Țstuia îi merge bine.

— De mult n-am mai auzit de Kolka Jiganov.

— Pare-mi-se că a trecut în flota comercială și comandă un vas de cinci sute de tone. Nu știu dacă poți să dai ori ba crezare la una ca asta. Doar diploma o are, ca și noi, pentru vase de trei sute de tone.

— Și ce mare chilipir ? făcu Ignatici, tăindu-și șnițelul cu un scîrțîit pe fundul farfuriei. Dacă vrei să știi, eu unul nu-l dau pe „Tuneț“ al meu nici pe un vas de șase sute de tone. Am un echipaj pe cinste. Drifterul e un flăcău din Vologda, cu voce de bas ; nici capul nu mă doare cu el... Șef

¹ *Timonier* — cîrmaci.

de echipaj îl am pe Zavialov. Îl cunoști pe Zavialov ?

— Am auzit de el, dar n-am navigat împreună.

— Iha ! Cu un șef de echipaj ca ăsta, secundul nici n-are ce face. N-apuci bine să te gîndești că n-ar strica să se pună la uscat vela, ori să se curețe lanțul de ancoră, că dumnealui a și avut grijă : vela e pusă la uscat și băieții freacă de zor lanțul. E din Riazan, parșivul ! Toate le vede !

— Ai avut baftă, își dădu cu părerea Efimîci.

— Da. Depinde de noroc, conveni Ignatici.

Apoi, după ce mestecă domol dumaticatul și sorbi o înghițitură din apa minerală ce scînteia în pahar :

— E rece !

— La asta se mai pricep ei, se învoi Efimîci. Dar altceva nu mai știu să facă. Nu mai au faima pe care o aveau. Numai numele ce le-a rămas — „Arktika“, — încolo, nici măcar o friptură nu mai fac ca lumea. Și nici n-o servesc așa cum trebuie.

— Și fața de masă e neschimbată de cine știe cînd, spuse Ignatici cu scîrbă. Ce, asta-i fața de masă ?

— Îți mai aduci aminte cum veneau, înainte, frații din larg ? Înadins veneau de pe chei în salopete, unsuroși și plini de solzi. Așa, aveau prestanță, nu glumă ! Vedeai îndată că s-au întors pescarii... Se așezau direct la mese. Aruncau bancnotele, în evantai, pe fața de masă : avansul. Și fața de masă, ferit-a sfîntul să fie cumva nescrobită.

— Da, făcu Ignatici. Ședeau, dacă-ți aduci aminte, pînă-n zori. Nu ca acuma, pîn-la unșpe...

— Ce e drept, pe-atunci era și pește la altul.

— Adevărat, altfel se prindea pește.

Aducîndu-și aminte de toate astea, oftară amîndoi și sorbiră cîte-o înghițitură, apoi mai puseră

ceva în gură și iar băură. Pe urmă aduseră vorba despre proiectul noilor reguli pentru prevenirea ciocnirii vaselor în largul mării, în legătură cu ultima discuție din ziarul *Rîbnîi Murman*, și conveniră amîndoi că atunci cînd căpitanul se află la postul său și cartul își face treaba cum se cuvine, nu poate să se producă nici un fel de ciocnire, iar dacă ești gură-cască, atunci nici noile reguli n-au să folosească la nimic și ai să te încurci de pomană în semnale de prisos.

— Totul depinde de căpitan, conchise Ignatici și-i arătă lui Efimîci gărăfioara golită. Mai luăm ?

— Doar nu-s de cart... Efimîci strînse din umeri. Și chiar dac-aș fi, ce ?

Ignatici ridică gărăfioara și se apucă să lovească în ea cu mînerul cuțitului. Ciocăni așa, răbdător, măsurat, cu aceeași frecvență cu care se trage clopotul pe navă, pînă cînd ospătăreasa, care-i servea, se desprinsese dintre colegele cu care stătea la taifas.

— Ce-i, băieți ? Ospătăreasa se apropie, masivă și languroasă, se rezemă de măsută cu brațu-i alb, plinuț, îndoindu-și cotul înăuntru, și se uită prin pîcla fumului liliachiu de tutun, undeva, departe, peste capetele căpitanilor.

Ignatici clătină gărăfioara fără să scoată o vorbă.

— Încă un rînd, comandă Efimîci.

— Nu-i cam mult, băieți ? Văd că v-ați cam încălzit...

— Ne-am cam înfierbîntat, replică Efimîci, cu ochii la brațul femeii. Acu luăm foc... Așa că trebuie să mai potolim vîlvătaia...

— Grăbește, micuț, interveni Ignatici. La marină treaba se face repede...

— Știu cum se face, c-am servit și eu la marină. Zicînd acestea, ospătăreasa luă gărăfioara. Aduc și o lămîie ?

— E deșteaptă dumneaei ! observă Efimîci plimbîndu-și privirea de-a lungul brațului gol al femeii pînă spre gît. Zîmbetul i se făcu galeș, aproape ca a unui îndrăgostit.

— Care plătește ? întrebă ospătăreasa.

La „Arktika“ marinarii sînt adesea întrebați care plătește, pentru că se mai întîmplă să nu plătească nimeni ; uită pur și simplu. Vezi bine, la bord se mănîncă pe gratis. Ignatici puse pe masă o hîrtie de zece ruble și o turti cu palma, nu ca să arate că au cu ce plăti, ci ca să nu uite.

— Mai doriți ceva ?

— Mai dorim, micuțo, spuse Ignatici. Dar să fie ceva mai moale...

— Befstrogan ?

— Se poate și befstrogan. Tu ?

Efimîci dădu din cap, cu același zîmbet galeș pe față.

— Atunci, de două ori befstrogan ?

— De două ori, întări Efimîci. Că o dată tot n-ai să poți să-l aduci, așa, „micuță“ cum ești...

Căpitanii o petrecură cu privirile. Femeia nu era de loc micuță, ci dimpotrivă. Nu întîmplător la „Arktika“ serveau femei și nu bărbați ; căci nici un marinar, oricît de afumat ar fi, n-ar îndrăzni să se ia la bătaie cu o femeie, iar la nevoie, femeile astea nu pregetau să-i și arunce în stradă pe zurbagii în doi timpi și trei mișcări...

— E-n ordine, spuse Efimîci.

— Mai dai de ici, mai ieși de colo...

Se întoarseră iarăși față-n față.

— Care va să zică mai petreci o săptămînă ? întrebă Ignatici. Eu mîine ies în larg.

— N-ai să ieși, protestă Efimîci, însoțindu-și vorbele cu un gest al mîinii. Mîine e luni. Ai uitat de legea de temelie a marinarilor ?

— Atuncea poimîine...

— Ce, e glumă, o zi și-o noapte pe uscat ?

Muzicanții erau în pauză. Efimîci așteaptă pînă cînd începură iar să cînte și urmă :

— Se descurcă ei, pe vas, și fără tine. Te prezinți numai la biroul dispecerilor ; spui și tu că bărcile nu-s smolite, ori că cisternele au scurgeri și e nevoie de un sudor. Doar nu-s nici ăia cîini ; cine o să te dea în brînci, luni ?

— Poate că ai dreptate ; n-au să mă alunge ei...

— Păi vezi ? Legea de temelie... Ne mai vedem și mîine. Că așa, o singură dată, nici n-apuci să stai de vorbă ca lumea.

Ignatici se apucă să tragă, cu cuțitul, niște linii aiurea pe fața de masă. Chipul i se înăspri deodată, așa cum ți se înăsprește uneori cînd vrei să ascunzi unele sentimente de jenă.

— Știi, ziua de mîine am planificat să mi-o petrec cu familia... În larg te gîndești tot timpul la ei, iar cînd cobori pe uscat, nici n-apuci să-i vezi. Te iei ba cu una, ba cu alta, și abia la plecare bagi de seamă că ziua s-a dus și că nici nu ți-a ajuns.

— Așa e întotdeauna, se învoi Efimîci. Uite că acuma ai o zi întreagă la dispoziție.

Rămaseră, o vreme, tăcuți, apoi Efimîci întrebă :

— Lida cum o mai duce ? Se descurcă cu puști-me-a ?

— Păi de ce nu ? Doar îmi cunoști puștoaicele. Sînt cumînți... A mare merge de ast' toamnă la școală.

— Ce vorbești !

— Iac-aşa ! zîmbi Ignatici, larg. Dar cum în aceeaşi clipă cutele voluntare de la capetele gurii largi i' se adînciră, trăsăturile i se schimbă brusc. Vine cu note de la şcoală... Scrie singură radiogramele pentru taică-su. Păi ce credeai !

— Asta e bine, spuse Efimîci. Totuşi, eu aşa zic, că muierea trebuie să aibă o ocupaţie. Măcar să-şi facă de lucru cu puştimea. Atuncea nu-i mai arde s-o ia razna...

— A mea nici aşa n-a luat-o razna.

— Să nu zici vorbă mare ! Efimîci ridică un deget, surizînd. Pentru o chestie ca asta nimeni nu trebuie să se pună chezaş. Să ai încredere, nu zic ba, dar totuşi n-o scăpa din ochi !

— Unde să n-o scap din ochi ? În larg ?

— De ce în larg ? Mai trage şi tu cu urechea pe ţărm. Cîteodată s-ar putea să mai auzi cîte ceva. Prietenii, cel puţin, n-au să ţi-o ascundă...

— Ei hai, numai la de-alde astea nu m-am gîndit, replică Ignatici, continuînd să zîmbească. Ce să-i ascult eu pe alţii ; mai bine ascult ce zice ea.

— Ehei, Mitea ! suspină Efimîci, privindu-l pe Ignatici mîhnit şi compătimitor. Uite aicea-i buba, s-o ştii de la mine. Ie-te, bre, ce te-a mai prelucrat ! „Tu numai pe mine singură mă ai pe lumea asta ! Tu pe mine să mă ascuţi, altora să nu le dai ascultare, că alţii n-au să-ţi spună adevărul, numai eu am să ţi-l spun !” Nu-i aşa ? V-aţi aranjat, care va să zică ! Bagă de seamă că noi doi stăm aicea de trei ore şi ție nu ți-a trecut prin cap să mă inviți la tine.

— Și de ce crezi că nu te invit ?

— Pentru că nu vrea Lida.

— Cine ți-a spus că nu vrea ?

— Nu mi-a spus nimeni, dar știu eu de ce nu vrea...

— Spune-mi și mie, dacă știi, stăruie Ignatici. Ignatici continua să zîmbească, dar ceva parcă-i dispăruse din zîmbetul ăsta, tocmai ceea ce-l făcea să fie zîmbet și nu o îngrămadire de cute și de zbîrcituri încremenite...

Efimîci dădu din mîină și se uită să vadă dacă nu vine ospătăreasa. Femeia zăbovea însă, și Efimîci păru să-și fi schimbat gîndul, renunțînd să spună pînă la capăt ce avea de spus.

— Zi-mi și mie, dacă știi, stăruie Ignatici.

— Ții minte, acum vreo șase ani... Începu Efimîci, fără să se uite la dînsul, că eu și cu Klavdia ne-am certat... Atunci cînd n-am avut eu unde sta și-am stat la tine aproape o lună...

— Și ?

— Tu ai plecat în larg... Pare-mi-se că n-o aveai încă pe puștoaica a mică. A mare era...

— Și ?

— S-a dat la mine... Lida, scumpa ta Lida...

— Cum adică s-a dat la tine ? întrebă Ignatici. Încă mai zîmbea.

— Ce, nu știi cum se dau ele ? Efimîci îl privi cu o căutătură grea, după care își întoarse ochii de la el. Ba o dată, chiar, mi s-a suit și pe genunchi. Bun-înțeles că am gonit-o...

— Și zici că ai gonit-o ?

— Păi cum îți închipui : adică să profit în lipsa prietenului ? Că doar noi doi am legat prietenia pe mare. Dar parcă ele înțeleg asta ? Uite, de-aia acum nu vrea să mă primească... Știi, au ele psihologia lor. Nu iartă chestii de astea.

Ignatici rămase, o vreme, tăcut. Fața, în sfîrșit, i se netezi. Apoi întrebă :

— De ce nu mi-ai spus mai de mult ? Sau chiar atunci ?

— M-am gîndit că n-avea nici un rost. Credeam că n-o s-o Țineți voi mult, așa că pînă la urmă ai să bagi și tu de seamă...

— Care va să zică așa credeai !

Ignatici își viră țigările în buzunarul tunicii și se ridică, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile de masă.

— Ce faci ? întrebă Efimîci. Poate nu mă crezi ?

— Te cred, răspunse Ignatici.

Ospătăreasa le aduse mîncarea și gărăfioara plină. Tras la față, făcînd un efort, Ignatici turnă jumătate din coniac în paharul său și-l goli dintr-o sorbitură. Picăturile i se prelinseră pe bărbie, îi lunecară pe gulerul sveterului și pe piept. Luă apoi una din farfurii și o puse dinaintea lui Efimîci, iar pe cealaltă i-o dădu ospătăresei.

— Asta o duci înapoi. Ia și banii, partea mea... Restul, plătește el...

— Ce s-a întîmplat, băieți ? întrebă femeia, uitîndu-se bănuitoare la ei. V-ați certat ?

Efimîci ședea, alb la față, și se uita la Ignatici de jos în sus, cu tristețe și cu milă în privire. Ai fi zis că i s-a făcut rău.

— S-a-nțeles, micuțo ? întrebă Ignatici, zîmbind. Ce mai stai ? La marină treaba se face repede...

— Așadar, nu mă crezi ? întrebă Efimîci.

— Te cred.

— Și ?

— Tu rămîi ! Eu, plec. Asta-i tot. Ei, tu poți să rămîi, eu am plecat.

Ignatici scutură din cap și o luă printre meșuțe. Se silea să se țină drept și să nu se uite pe

de lături. Efimîci, care şedea cu spatele la uşă, nu întoarse capul nici măcar o dată.

Se făcuse tîrziu, mai era o jumătate de oră pînă la închiderea localului. Garderobierul ciung parlamenta, prin geamurile îngheţate ale uşii, cu întîrziaţii din stradă, care ţineau morţiş să intre înăuntru.

Ignatici se scotoci prin buzunarele tunicii şi ale pantalonilor, şi îi întinse jetonul.

— Cam devreme azi, îl mustră cu blîndeţe în glas, garderobierul.

— Sînt de cart, îl lămuri Ignatici, desfăcîndu-şi braţele a părere de rău.

Garderobierul îi dădu paltonul cu guler de cîrlan şi căciula cu clape din aceeaşi blană, şi-i puse dinainte galoşii. Căpitanul se încotoşmăni zdravăn, se încheie la toţi nasturii şi încetă să mai arate a căpitan.

— E vreun telefon pe-aici? întrebă Ignatici.

Garderobierul deschise uşa care da în holul hotelului cufundat în semiobscuritate.

Căpitanul se așază lîngă telefon fără să-şi scoată căciula, şi formă, răbdător, numărul biroului dispecerilor din portul pescarilor. Trebui să repete operaţia de cîteva ori înainte de a auzi în receptor o voce răguşită şi supărată.

— ...cu ce-or fi gîndind ei acolo. Au tras baza plutitoare în dana opt şi acuşi începe refluxul. Alo, cine e?

— Aici căpitanul de pe „Tuneţ“.

— Care „Tuneţ“? O sută treisprezece?

— Exact.

— Aşa spune. Despre ce-i vorba?

— Vreau să vorbesc cu navigatorul de cart. Celălalt scoase un oftat şi răspunse iritat:

— Navigatorul de cart o fi dormind dus. Poți să zbieri la el mult și bine...

— Nu-i nimic, stăruie căpitanul cu blindețe în glas, te faci dumneata auzit, că doar asta ți-e slujba : să zbieri !

— Da' ce-i urgența asta ?

— E, că mâine ies în larg. La opt fix.

— Au înnebunit oamenii, răspunse dispecerul, bonom. Ies luna în larg. Bine, așteaptă, poate fac legătura.

Și numai decît vocea răgușită se auzi acum din nou, de undeva, de departe, și cu o altă intonație:

— „Tuneț“ intră pe recepție... „Tuneț“ intră pe recepție... „Tuneț“...

Căpitanul își închipui vocea asta zburînd pe deasupra portului, pe deasupra apelor negre, aburinde, și a catargelor albite de promoroacă. Iat-o că a ajuns pe „Tuneț“, care stă acostat cu tribordul la dana doisprezece. Își văzu traulerul, rebegit de frig, cu coastele gemînd de ger, desluși scîrțîitul zăpezii de pe punte sub cizmele matrozului de cart, și-l auzi plesnindu-și mînușile, nerăbdător să se sfîrșească o dată cartul. Dar iată că matrozul a auzit : „«Tuneț», intră pe recepție !“ ; ridicîndu-și capul și întrebîndu-se : „Care naiba n-are somn ?“, se duce în cabina navigatorilor unde se aciuiesc, în cursă, toți trei navigatorii, cu toate că nu e loc nici pentru doi. Matrozul se lasă să alunece în jos pe scară. În vremea asta, navigatorul de cart șade culcat la el, în cabină, singura încăpere călduroasă de pe vas, pentru că aici s-a montat o sobiță electrică și mai e și un bec de o mie de wați, cufundat, nu se știe de ce, într-o găleată. Navigatorul șade lungit, cu picioarele înfășurate într-un cojoc, și citește un voluminos roman de război din viața

marinarilor polari. Încălzit și cufundat în citit, omul n-are nici un chef să-și vîre picioarele în cizmele înghețate bocnă. Dar matrozul de cart îi spune: „Poate vine vreun inspector“, și atunci navigatorul se îmbracă și se încălță înjurînd, după ce pune între filele cărții o riglă galbenă de celuloid. Pe urmă, urcă amîndoi în „porumbar“, unde se află cabina de navigație și cabina radio-telegrafistului, care, firește, e absent, pentru că, după unele informații, s-a dus să repare acasă magnetofonul vasului, iar după alte informații, a plecat, cu magnetofonul ăsta, la drăguța lui, de cealaltă parte a golfului. Cei doi se apropie de emițător. Matrozul ține felinarul, iar navigatorul, drăcuind încă în sinea sa, își pune căștile și po-trivește aparatul pe lungimea de undă a stației de pe țarm.

— Vorbiți, spune dispecerul. Vorbiți cu căpi-tanul.

— Ignatici? Întrebă navigatorul, vădit ușurat. Ce, n-ai poftă de somn?

— În schimb tu văd că ai o poftă zdravănă, i-o întoarse căpitanul. Am stat și-am așteptat cinci-sprezece minute! Cum merge treaba pe vas?

— Totul e-n ordine.

— Ați încărcat toate butoaiele?

— Se pun capacele la ultima sută de butoaie.

— Cartea de pilot ai primit-o?

— E la bord, în cabină.

— Va să zică totul e-n ordine? Mîine putem ieși în larg?

— Putem să ieșim și mîine, răspunse naviga-torul pe un ton conspirativ, puțin glumeț, dar dacă e nevoie...

— Pentru cine să fie nevoie? i-o tăie căpi-tanul, silindu-se să vorbească mai energic. Ia

lasă-te de superstițiile astea ! Nu fi înapoiat ! S-a înțeles ?

— Ignatici ! îl imploră navigatorul, cu tonul unui băiețandru ofensat. Păi mîine e luni... Legea fundamentală...

— Legea fundamentală spune să ieșim în larg la timp, așa cum prevede graficul, și să căutăm peștele așa cum se cuvine, după toate regulile științei moderne. Asta e ! Și să nu căscăm gura ! E clar ?

— E clar, e clar, răspunse navigatorul, așa ca și cînd ar fi vorbit la megafon.

— Dacă e clar, ceri la intendent o mașină pentru ora cinci fix și o ieși pe la casele oamenilor. Oamenii au fost înștiințați ?

— Avizul șade de-o săptămînă în salon.

— Înseamnă că știu. Așa-a... Eu mă duc la căpitanul de cart al portului. Mă suni acolo.

— Am înțeles.

Căpitanul puse receptorul în furcă și ieși pe peronul hotelului. Vîntul acoperise cu omăt potecua tăiată în troian și căpitanul se sperie gîndindu-se cum o să meargă el printre nămeți numai în pantofi și galoși. Zăbovi, nehotărît, pe treptele peronului, apoi se întoarse în hol și se așeză iar lîngă telefon.

— Lidușa ? întrebă el acoperind receptorul cu palma.

— Tu ești, Ignatici ? răspunse, cu glas somnoros, femeia, de undeva, de la căldură și din semi-întuneric. Avea vocea leneșă și ușor răgușită, ca după somn. Pe unde-mi umbli ?

— Sînt aici... M-am întîlnit cu Efimîci. Am petrecut împreună cîteva ceasuri plăcute. Îl mai ții mînte pe Efimîci ?

— Care Efimîci ?

Umplindu-se de această intonație naivă, receptorul se făcu în mîna lui ca de plumb.

— Și zici că nu-l ții minte ?

— Ia nu mai bea și tu atîta, că eu stau aici, singură, și te aștept...

— Ei, dacă nu-l ții minte, nu-i bai. Natașka doarme ?

— De mult.

— Și-a făcut toate lecțiile ?

— Ce-ți veni, așa, în puterea nopții...

— Îmi veni, spuse căpitanul, pentru că la opt ies în larg și mai am o grămadă de treabă pe vapor...

— Păi mîine e luni...

— Și ce dacă-i luni ? Graficul trebuie respectat.

Rămase în așteptare, strîngînd receptorul în mînă. Acolo, pe strada Milițelskaia, nu mai de parte de patru cvartale de drum, în locuința lui, de mult s-a stins lumina, și numai la căpătîiul canapelei mai arde veioza — o bufniță de porțelan — iar pe canapea adastă cuvertura pufoasă, în culori vii, cumpărată vara trecută de la Moscova, o dată cu veioza. Ce bine-ar fi să stea acum, lungit pe canapea, descălțat, iar ea să se foiască în jurul lui, pregătindu-l de drum, în liniște, pe îndelete, pentru ca dimineața să nu se mai grăbească și să-și poată lua rămas bun în voie... Și ce bine-ar fi să-și aprindă o țigară și să citească ziarul, și pe urmă, pe întuneric, ea să-i povestească despre copii... Și-ar mai fi bine, poate, să-și aducă aminte dacă această canapea era și *atunci*, sau au cumpărat-o *după aceea*. Pare-se că *după*... Dar asta, tot nu schimbă nimic. Numai de i-ar da un răspuns. Hai, răspunde-i de acolo, din semiîntuneric și de la căldură, spu-

ne-i că n-ai să-l lași să plece mîine, pentru că știi mai bine ca alții ce înseamnă o zi mai mult pe țarm. Numai că acum tot nu se mai poate schimba nimic, căpitanul și-a spus cuvîntul și cuvîntul lui a zburat peste apa neagră, de gheață, cu luminile de semnalizare risipite difuz în ea. Dar mai există și alte cuvinte de care au nevoie și căpitanii care pescuiesc heringi și pe care nu-i pătrunde apa...

Și ea, i-a răspuns...

— Păcat! Ziceam că mai stai o zi... Acuma, pe cînd să te aștept? În aprilie?

— În aprilie, răspunse căpitanul. Nu mai veni pe chei. Am mult de alergat mîine, știi și tu...

— Da, știu...

Ignatici puse receptorul în furcă. „O să-și închipuie că am fost întrerupți, își zise. Cu atît mai bine.“

Ieși pe peron, închise cu grijă în urma sa ușa grea care da în vestibulul bine încălzit de calorifer și, ridicîndu-și gulerul, o luă pieziș, în lungul străzii...

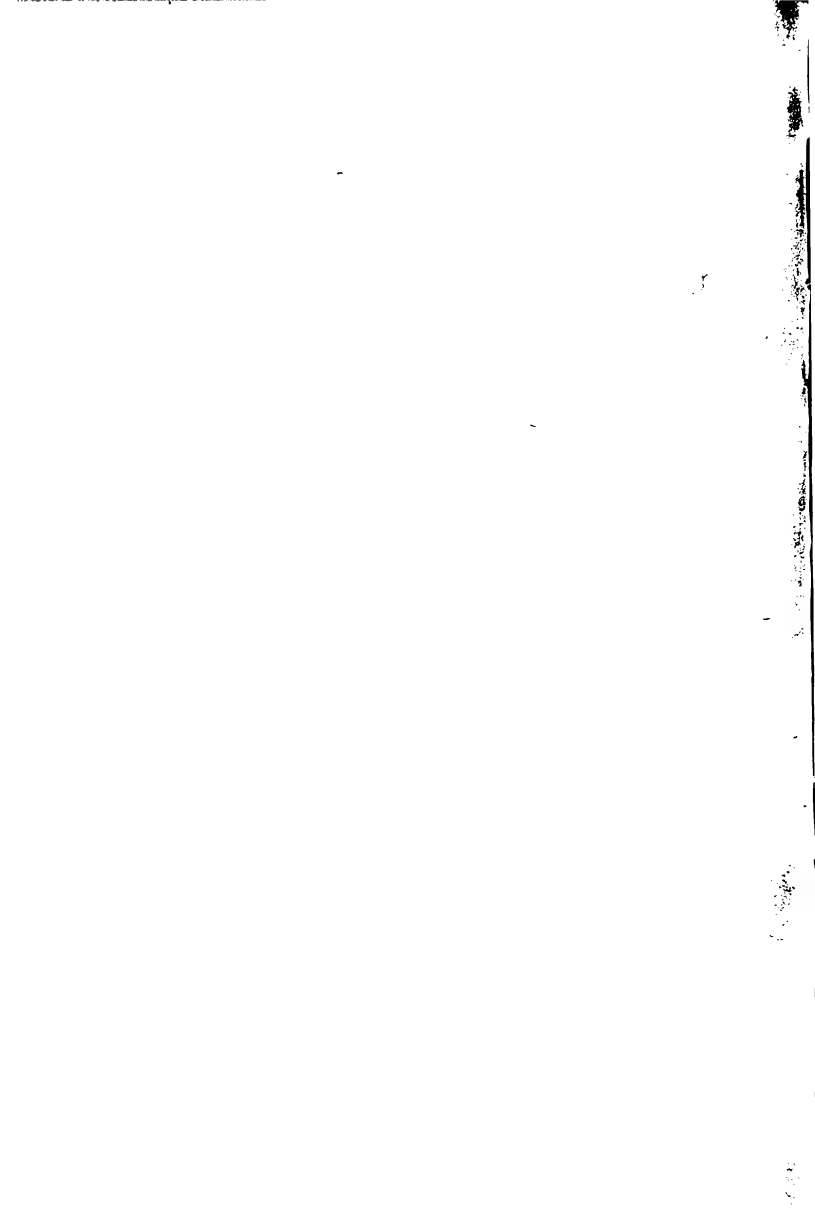
Traducere de
Igor Block

VASIL AXIONOV

(n. 1932)

Medic ca studii și formație, Axionov debutează în 1959 cu câteva nuvele. Succesul și locul de seamă în rîndul tinerei generații de scriitori sovietici i-l asigură romanul *Colegii* (1960). Axionov se afirmă ca scriitor cu un profil literar original, cultivînd o proză dinamică, modernă, care dezbate problemele ascuțite, morale și psihologice, ce frămîntă tineretul sovietic din zilele noastre. Romanul *Bilet spre stele* (1961) în care aceste probleme sînt discutate cu deosebită acuitate, a determinat o intensă luptă de opinii în critica sovietică.

Romanele *Portocale din Marocco* (1962) și *E timpul, prietene* (1964) dovedesc că interesele scriitorului se mențin în aceeași sferă a problemelor etice și psihologice și a vieții tineretului în genere. Nuvelistica lui Axionov înregistrează ca realizări principale: *La jumătatea drumului spre lună* (1962), *Tată, citește-mi...* (1962), *Sălbatecul* (1964), *Tovarășul milițian* (1964) etc.

LA JUMĂTATEA DRUMULUI SPRE LUNĂ

— Doriți o cafea ?

— M-da.

— Turcească ?

— Cum ?

— O cafea turcească — rosti triumfător chelnerița și porni agale spre ușă, de parcă ar fi plutit...

„Fleacuri, o femeie ca oricare alta“ — căută să se convingă Kirpichenko, privind-o din urmă.

„Fleacuri — repetă el, strîmbîndu-se din cauza durerii de cap — mi-au rămas numai 50 de minute. Dintr-o clipă într-alta, trebuie să se anunțe urcarea în avion și atunci voi spune adio acestui oraș. Ce oraș mai e și ăsta ! Un tîrg de nimic ! Nu-i ca Moscova. Poate că altora le-o fi plăcînd, dar mie nu. Dă-l naibii ! Poate cu alt prilej să-mi placă mai mult.“

Aseară se băuse zdravăn. Nu chiar așa ca să te faci criță, totuși mult. La fel ieri, alaltăieri și răs-alaltăieri. Și numai din cauza ticălosului ăstuia de Banin și a scumpei sale surioare. Ce și-au mai bătut joc de banii lui muncii din greu !

Pe Banin — Kirpichenko îl întîlnise cu trei zile în urmă pe aerodromul din Iujnii. Hăbar n-avea

că le coincid concediile. De altfel pînă atunci puțin îi păsase de Banin. La întreprinderea forestieră unde lucrase, toată lumea făcea caz de Banin, tot timpul auzeai strigîndu-se „Banin, Banin ! Luați exemplul de la Banin !” Dar Valeri Kirpichenko nu-i acordase o atenție prea mare. Desigur că-l știa și după nume și după figură pe electricianul Banin, dar dacă ai fi stat să te gîndești, acesta nu se deosebea prin nimic de ceilalți muncitori, deși, cu prilejul diferitelor sărbători, se făcea mult zgomot în jurul lui.

„Uite cine mi-e Banin ! Ce să zic, halal Banin !” La întreprinderea forestieră erau tineri care nu munceau mai prost decît Banin, ba poate că-l și întreceau din toate punctele de vedere. Dar cu șefii așa e : cînd pun ochii pe un om încep să joace hora numai în jurul lui. Iar în ce-i privește pe cei în cauză sînt mai curînd de compătimit decît de invidiat. La Baiukli mai fusese un flăcău, Sinișin, lucra și el ca și Kirpichenko la transportul motorizat. Le căzuse cu tronc corespondenților de ziare, ce mai vîlvă stîrniseră în jurul lui ! La început flăcăul strînsese tăieturi din diferite ziare, dar pînă la urmă, nemaiputînd rezista, o șterse la Oha. Banin însă nu se plîngea, suporta. Umbla întotdeauna curățel îmbrăcat, ordonat, cu pasul grăbit, nici nu-l vedeai, nici nu-i auzeai glasul. În primăvara trecută veniseră la combinatul de pește două sute de muncitoare sezoniere — două sute de mirese de pe continent. Toți flăcăii se îmbulziră să le facă vizite, se îngrămădiră în camion, cu strigăte și îmbrîncituri... Numai Banin ședea într-un colț, tăcut, fără să scoată o vorbă, nimeni nu-i auzea glasul.

„Ce să zic, halal Banin !...”

Cînd se întîlniră pe aerodromul de la Iujnîi, Banin se repezi la Kirpichenko, de parcă erau prieteni de cînd lumea. Gîfîind de bucurie, striga cît îl ținea gura că e nespus de fericit să-l vadă, că la Habarovsk are o surioară, iar aceasta niște prietene, fete minunate ! Se apucă să-i descrie totul cu de-amănuntul, încît Kirpichenko simți că i se întunecă înaintea ochilor. În tot timpul iernii, de cînd plecaseră miresele de la combinatul de pește, Valeri nu văzuse decît două femei, mai bine spus doi crocodili bătrîni : normatoarea și bucătăreasa.

„Ehe-he-hei Banin, Banin...”

Cît durase drumul cu avionul Banin strigase mereu aviatorilor :

— Haide, piloți, mai dați-i cărbuni...

Nici nu-l puteai recunoaște, ce spirit satiric devenise...

„Ție trebuia să-ți dau vreo cîteva, măi Banin...”

Casa în care locuia surioara lui Banin abia-și mai scotea acoperișul din troienele de nămeți. Strada gîrbovită fusese pesemne curățată cu mașini speciale, dar grămezile de zăpadă rămăseseră neridicate, așa că acopereau, pînă-n vîrf, căsuțele tupilate, care în spatele acestui zid păreau ascunse în niște tranșee. În aerul înghețat, scîrțîind parcă de ger, se înălțau fumul albăstrui, antene strîmbe și hulubării. Părea o uliță de țară și-ți venea greu să crezi că sus, pe bulevardul de pe deal, circula troleibusul.

Încă la aeroport, cînd văzu șirul lung de taxiuri cu ochiul lor de lumină verzuie și peretele de sticlă al restaurantului acoperit cu flori de gheață, prin care se întrevedea, scăldat în lumini, jazzul așezat ca la paradă — Kirpichenko simți cum îl cuprinde amețeala. Cînd intrară în magazinul alimentar de pe strada principală nebunia puse cu

desăvîrşire stăpînire pe el. Rîzînd cu hohote, sco-
tea unul după altul biletele verzui de 50 de ruble,
îşi băga în buzunare sticlele, îşi încărca braţele
cu cutii de conserve. Banin, şi mai vesel, rîzînd
mai abitir decît Kirpichenko, prindea ca din zbor
conservele şi brînzeturile. După unele tratative
cu responsabilul raionului obţinu chiar mai multe
bucăţi întregi de salam. Banin şi Kirpichenko cobo-
rîră din taxi în faţa căsuţei, încărcaţi cu tot felul
de bunătăţi şi sticle de coniac *ceceno-ingus*. Pe
scurt nu descinseră în casa surioarei cu mîinile
goale.

Kirpichenko intră în odaie cu căciula lui miţoasă
— înalt de atîngea tavanul — trînti cumpărătu-
rile pe patul acoperit cu o cuvertură albă de pi-
chet, se îndreptă din umeri şi aruncîndu-şi pri-
virea în oglindă se văzu slab, cu obrazul cărămiziu,
cu ochi răi.

Lariska, sora lui Banin, o femeiuşcă dolofană,
de meserie soră medicală, îi descheie într-o clipă
paltonul, repetînd într-una :

— Prietenii fratelui meu sînt şi ai mei !

Apoi îşi puse repede haina, şoşonii şi dispăru
nu se ştie unde.

În timp ce Banin opera cu cuţitul şi cu tirbu-
şonul, Kirpichenko examina odaia.

Aspectul camerei era civilizat : un dulap cu
oglină, o comodă, un aparat de radio cu pick-up.
Deasupra comodei era agăţat un portret al lui
Voroşilov, de dinainte de război, fără epolet, cu
steluşele de mareşal în petliţe, iar alături o diplomă
înramată : „*Pentru succese în pregătirea politică
şi militară, eminentului trăgător al A.U.L.*”¹.

¹ Asociaţia Unională de Luptători — organizaţie si-
milară cu A.V.S.A.P.

— E a tatei — explică Banin.

— A fost membru în A.U.L. ?

— A fost, dar nu mai e — oftă Banin. S-a prăpădit.

Dar tristețea lui Banin nu dură mult. Se apucă să pună una după alta plăci la pick-up. Discurile erau din cele cunoscute : *Rio-Rita*, *Pescărușul Mării Negre* și apoi unul franțuzesc, în care trei bărbați cântau pe voci diferite, atât de grozav de ai fi zis că au colindat lumea întreagă și au văzut ceea ce alții nu vor apuca niciodată să vadă.

Între timp Lariska se întoarse urmată de o prietenă pe care o chema Tonia.

Lariska se apucă să facă ordine pe masă, alergă de câteva ori la bucătărie și înapoi, aduse niște castraveci și bureți murați, iar Tonia se așeză în colțul camerei și rămase acolo încremenită, cu mâinile împreunate pe genunchi. Neștiind cum se vor desfășura lucrurile pînă la urmă, Kirpichenko prefera să n-o privească pe Tonia ; de altfel ori de cîte ori îi arunca vreo ochiadă, simțea că vede negru înaintea ochilor.

— Inimile ni-s înghețate, picioarele degerate, nu e oare cazul să-i tragem o dușcă ? strigă Banin cu o veselie nervoasă. *Ladyes și gentlemen*, vă rog să poftiți la masă.

Kirpichenko fuma niște țigări lungi, marca „40 de ani ai Ucrainei Sovietice“, fuma și scotea pe nas inele de fum, pe care Lariska, rîzînd, vroia să și le anine pe degetul mic. În camera scundă era o căldură înăbușitoare. Kirpichenko își simțea picioarele umede în pîslari și-și zicea că din pîslarii lui uzi trebuie să iasă aburi. Banin dansa într-una cu Tonia, care nu scosese pînă atunci nici un cuvînt. Banin îi șoptea mereu la ureche, iar ea zîmbea, strîmbîndu-și gura pe care o ținea

strîns închisă. Era o fată voinică, bine făcută, purta o bluză de nylon străvezie peste un combinzon roz. În ochii lui Kirpichenko pluteau pete portocalii, care acopereau pereții, portretul lui Vorosilov, bibelourile de pe comodă, inelele de fum păreau că dansează, iar degetul Larisei desena niște semne de neînțeles.

Banin și Tonia dispărură în camera de alături. Yalele zvicniră încetișor în urma lor.

— Ha-ha-ha — rîse Larisa — de ce n-ai dansat, Valeri? Trebuia să dansezi!

Discul încetă să mai zbîrnie. Se așternu tăcerea. Lariska îl privea, mijindu-și ochii căprui și puțin sașii. Din camera învecinată se auzeau niște exclamații înăbușite.

— Dumneata, Valeri, ești tare la tratație, dar slab la distracție — rîse înfundat Lariska și Kirpichenko își dădu seama dintr-odată că fata avea vreo treizeci de ani și văzuse multe la viața ei.

Lariska se apropie de el și-i șopti:

— Hai să dansăm.

— Am pîslari în picioare — răspunse el.

— N-are a face, haidem.

Valeri se ridică. Fata puse din nou placa cu cei trei flăcăi francezi, care cîntau pe voci diferite și în camera îmbîcsită de miros de tomate și de coniac *cecenno-ingus* răsunară deodată glasurile cîntăreților povestind pe unde colindaseră și ce minuni văzuseră, minuni pe care alții n-au să le cunoască niciodată.

— Nu vreau placa asta! spuse răgușit Kirpichenko.

— De ce nu? strigă Lariska. E o placă grozavă! Modernă!

Fata se învîrtea prin cameră, fusta i se învoluma în jurul picioarelor. Kirpichenko scoase dis-

cul și puse *Rio-Rita*. Apoi se apropie de Lariska și o apucă de umeri.

Așa se întâmplă întotdeauna. Când pe întuneric mîinile femeii lunecă pe gîtul tău, mîngîindu-l, ai impresia, oricine ar fi alături de tine, că însăși luna te îmbrățișează, și în loc să-i dai peste mîna, ori de cîte ori o simți mîngîindu-te pe gît, ți se pare... Doamne, cîte nu ți se par !... Iar luna între timp stăpînește înaltul cerului și, privită prin geamul înghețat, pare un gălbenuș de ou strivit. Niciodată n-a fost ceea ce-ți închipui tu și nu te mai amăgi că are să fie vreodată. Ai 29 de ani și totuși cînd mîini de femeie îți mîngîie gîtul ți se pare că toată viața ta — și rea și bună, și pătimașă și singuratecă — toată viața ta ori cum e ea, îți pare că...

— Cîți ani ai ? îl întrebă femeia.

— Sînt născut în 1932.

— Ești șofer ?

— Aha...

— Cîștigi bine ?

Valeri aprinse chibritul și-i zări chipul rotund cu ochi căprui și puțin sașii.

— Ce te interesează ?

Cînd se trezi dimineața îl văzu pe Banin umblînd prin odaie în papuci de casă și lenjerie călduroasă chinezească, din import. Storcea în pahar zeamă de castraveți și arunca în farfurie resturile strivite. Tonia ședea în același colț, tot atît de tăcută și de dichisită ca și în seara precedentă. După ce luară micul dejun Tonia și Lariska plecară la slujbă.

— Ce zici, Valeri, ne-am distrat în lege ? rîse Banin și vocea lui sună a lingușire. Ei, și acum, hai la cinema.

Văzură unul după altul trei filme, după care intrară din nou în alimentară și ca și în seara trecută Kirpichenko tocă banii : scotea fără să se uite hîrțile roșietice și arunca în brațele lui Banin cutii de conserve și tot felul de brînzeturi.

Așa o duseră trei zile și trei nopți, iar azi dimineață, după ce fetele plecară, Banin îl luă la sigur :

— Ei, Valeri, iată-ne și rude !

Kirpichenko fu cît p-aci să se înece cu zeama de castraveți.

— Cum adică ?

— Cum, necum, uite așa ! strigă dintr-o dată Banin. Te-ai culcat cu soră-mea sau nu ? Ia spune repede cînd faci nunta, că de nu, te reclam la conducere ! Asta-i atitudine imorală, m-ai înțeleș ?

Kirpichenko se întinse peste masă, cît era ea de lungă, și-i trase o palmă. Banin se rostogoli pînă-n colțul odăii, dar sări îndată în picioare și apucă un scaun.

— Ticălosule ! îi strigă Kirpichenko, mîriind furios și împingîndu-l într-un colț. Crezi că cineva se însoară cu una ca ea ?

— Ticălos ești tu ! țipă ascutit Banin și aruncă cu scaunul în el.

De astă dată Kirpichenko îi arată ce poate. Iar cînd Banin o șterse afară în stradă, înșfăcîndu-și cojocul, Kirpichenko, înfuriat peste măsură, de-i clăntăneau dinții în gură de mînie, indignare și nesfîrșită tristețe, apucă geamantanul, își aruncă la întîmplare în el boarfele pe care le avea, își puse paltonul și cojocul, apoi scoase din buzunar o fotografie (cea mai frumoasă pe care o avea, cu cravată și cămașă-sport) și scrise în fugă : „*Lari-sei, ca amintire dragă și de neuitat...*“, lăsă poza

pe pernă, în odaia fetei, și ieși din casă. În curte Banin, înjurînd și scuipînd, dezlega un cîine furios... Kirpichenko dădu un picior cîinelui și trînti poarta...

★

— Ei, v-a făcut bine cafeaua? întrebă chelnerița.

— Merge! Are efect, oftă Kirpichenko și-i mîngie mîna.

— Mai domol! zîmbi fata.

În această clipă crainicul anunță urcarea în avion.

Îndreptîndu-se spre terenul de decolare cu pași mari și apăsăți, Kirpichenko își simțea sufletul ușor. Mai departe, mai departe, tot mai departe! Nu face să-ți irosești concediul obținut o dată la cîțiva ani într-o cocioabă strîmtă, mîncînd bureți și cașcaval. Sînt tineri care-și petrec tot concediul în cocioabe dintr-astea, dar el nu e prost ca ei. Are să se ducă la Moscova, are să-și cumpere de la GUM¹ trei rînduri de haine, și o pereche de pantofi cehoslovaci și are s-o pornească mai departe, tot mai departe spre Marea Neagră. „Pescărușule, pescărușul Mării Negre, visul meu” — unde va mîncă cebureki² și se va plimba pe plajă.

Avea impresia că în această clipă se privea ca un străin, din afară și se vedea pășind, înalt, vînjos, cu palton și cojoc, cu căciulă de blană și pîslari. O femeie cu care avusese o mică aventură, acum doi ani, vara, îi spusese că seamănă cu un șef de trib indian. Femeia în cauză fusese,

¹ Magazinul Universal de Stat.

² Un fel de plăcintă cu umplutură de carne.

pasă-mi-te, responsabila unei expediții geologice. O chema Anna Petrovna, era o femeie cumsecade, pare-se conferențiar la universitate. Îi scrisese și scrisori la care el răspundea : „*Vă salut, mult stimată Anna Petrovna, vă scrie cunoștința dumneavoastră Valeri Kirpichenko...*” și alte pozești în același stil.

La intrarea pe aerodrom se strînsese un grup mare de călători. Nu departe Kirpichenko o zări pe Lariska sărind cînd pe un picior, cînd pe altul, cu șoșonii pe care i-i știa. Pe fața ei albă-vînată, buzele de un roșu aprins păreau și mai roșii, iar broșa prinsă de gulerul paltonului — o căprioară alergînd — avea un aer atît de stupid !

— De ce-ai venit ? o întrebă Kirpichenko.

— Ia... să te conduc... rosti cu greu Lariska.

— Știi ce, lasă-te de fleacuri, îi răspunse el, însoțindu-și cuvintele cu un gest energic de parcă ar fi tăiat ceva. M-ați jefuit timp de trei zile tu și fratele tău — bine, fie ! — dar n-are rost să faci pe îndrăgostita...

Lariska începu să plîngă. Valeri se sperie.

— Ce-i cu tine, ce-ți veni...?

— Te-am jefuit... bolborosea Lariska... cum poți să spui că te-am jefuit... Bine, bine, știu eu ce crezi tu despre mine... sînt așa, e adevărat... dar ce, n-am voie să te iubesc, n-am voie ?

— Isprăvește !

— Ba nu isprăvesc, am să te iubesc, am să...! și glasul Lariskăi răsună ca un țipăt... Valea, tu nu ești ca toți ceilalți... adăugă ea, apropiindu-se.

— Sînt la fel cu ceilalți, doar poate... și buzele lui Kirpichenko schițară pe-ndelete un zîmbet.

Lariska întoarse capul și începu să plîngă și mai abitir, tremurînd din tot corpul de-ți făcea milă.

— Ei, ei, lasă, ce-ți veni... rosti Kirpichenko neștiind ce să facă și o mîngîie pe umăr.

Între timp grupul de călători porni spre terenul de decolare. Kirpichenko îl urmă, fără să se întoarcă, spunîndu-și în sinea lui că-i e milă de Lariska, că acum nu mai e străină pentru el, adăugînd apoi că, de fapt, fiecare femeie încetează să mai fie o străină, așa-i firea lui timpită, dar că pînă la urmă le uită pe toate și viața își reia cursul ei normal. Cursul ei normal și basta!

Kirpichenko păsea alături de ceilalți pasageri, privind avionul care-l aștepta... avionul uriaș, strălucind în soare și amintirile dispăreau în zbor... se acopereau de uitare și aceste trei zile scîrboase și urmele degetelor mîngîindu-i gîtul. Nu, cu de-alde astea nu-l prinzi. Așa e el făcut! Nu-l prinzi și nu-l poți face să-și schimbe viața. I se întîmplase să aibă de-a face și cu femei de calitate, cu femei minunate. Conferențiară, de pildă, fusese o femeie atît de bună! Toate se îndrăgosteau de el și Valeri își dădea seama că aceasta se datora nu tupeului, ci unei alte cauze. Poate pentru că era tăcut, poate pentru că fiecare dintre ele vroise să dea sens existenței lui, căci simțeau că el trece prin viață ca un orb, cu mîinile întinse înainte. Dar de fiecare dată își spusese la fel: nu mă puteți prinde cu aceste fleacuri, nu mă puteți schimba, a fost și s-a terminat! Și viața își relua cursul normal. Cursul normal!

Avionul uriaș părea înfricoșător. Era mare și greoi ca un crucișător. Kirpichenko nu mai avusese ocazia să zboare cu asemenea avioane, și acum, privindu-l, simțea cum i se taie răsufllarea de admirație. Mai ales că tehnica era pasiunea

lui. Urcă scărița înălțată sus de tot. O stewardesă, îmbrăcată în taior bleumarin, cu caschetă pe cap îi examinează biletul și-i arată locul. Locul lui era chiar în primul salon, dar îl găsi ocupat de un individ cu ochelari, purtând o șapcă în formă de corăbioară.

— Ia, hai, cară-te de aici — îi spuse pașnic Kirpichenko, arătându-i biletul.

— N-ați putea schimba locul cu mine? îl întrebă individul cu ochelari. Mie îmi vine rău când stau în coada avionului.

— Ți-am mai spus o dată, cară-te — strigă Kirpichenko.

— Ați putea fi mai politicos — se supără ochelaristul, dar nu se știe de ce nu se ridică.

Kirpichenko îi smulse șapca din cap și i-o aruncă spre coada avionului în direcția locului ce-i revenea în mod legal. Cu alte cuvinte îi arăta drumul, ca și când i-ar fi spus: „cară-te într-acolo, ocupă-ți locul în conformitate cu biletul cumpărat“.

— Cetățene, de ce te porți necuviincios? îl întrebă stewardesa.

— Dă-mi pace — răspunse Kirpichenko.

Individul cu ochelari, uluit la culme, porni să-și caute șapca, iar Kirpichenko își ocupă locul.

Își scoase cojocul, îl așeză jos lângă picioare, și-și luă în primire, ca să zicem așa, spațiul legal.

Pasagerii intrau unul după altul, părea că șirul nu se mai termină. În avion se cânta muzică ușoară. Stewardessele alergau pe intervale, cu un aer preocupat, toate îmbrăcate la fel, în taioare albastre, aveau picioare svelte și pantofi eleganți cu tocuri înalte și subțiri. Kirpichenko citea ziarul: despre dezarmare și Berlin, despre pregăti-

rile în vederea campionatului din Chile, despre sistemele de reținere a zăpezii.

În dreptul ferestrei se așează o bătrânică înfolită într-un șal, petrecut cruciș peste piept, iar locul de alături de Kirpichenko fu ocupat de un marinar tinerel și rumen în obraji. Marinarul glumea într-una :

— Ei, băbuțo, ți-ai făcut testamentul ? Apoi striga stewardesei : „Fetițo, unde se predau testamentele ?“

Avea noroc Kirpichenko : tot d-ăștia cu satiră și umor !

În cele din urmă ușa fu închisă ; se aprinse o inscripție roșie : „Nu fumați, legați-vă în curele“ și alături de ea alta în engleză, poate același text, poate altul. Poate că în engleză scria exact invers : „Rugăm fumați. Puteți să nu vă legați cu curele.“ Kirpichenko nu știa boabă englezește.

Un glas de femeie rosti la radio :

— Atențiune, atențiune ! Comandantul navei urează pasagerilor bun sosît pe bordul avionului sovietic Tu-114. Avionul nostru gigant execută raidul Habarovsk-Moscova. Zborul se va desfășura la o înălțime de 9 000 metri cu o viteză de 700 km pe oră și va dura 8 ore și 30 de minute. Vă mulțumim pentru atenție. Apoi în engleză : „Kurli șurli, lops-drops. Thank you.“

— Ia te uită ! spuse mulțumit Kirpichenko, făcîndu-i marinarului semn cu ochiul. Grozav spîrit de organizare !

— Da' ce-ți închipui ! răspunse marinarul tinerel, cu aerul că avionul i-ar aparține și el ar fi cel care organizase totul, și anunțul în două limbi și confortul, și toate celelalte.

Avionul străbătu poteca de decolare. Băbuța sedea cu un aer foarte concentrat. Prin fereastră

se vedeau dispărînd ultimele clădiri de pe aerodrom.

— Îmi dați voie să vă iau paltonul? întrebă stewardessa.

Era aceeași fată care-l pusese la respect pe Kirpichenko. O privi și rămase încremenit. Fata zîmbea. Chipul ei zîmbitor se aplecase asupra lui și părul ei castaniu închis, nu negru, ci castaniu închis, probabil moale, pufos, bogat, pieptănat cu multă grijă, părul ei care semăna cu blana, cu ursonul, cu nylonul, cu toate comorile din lume îi atinse obrazul. Peste blana de oaie a cojocului trecură degetele ei! Doamne! pe lume nu mai există alte degete ca acestea! Ba da, vor mai fi fiind prin reviste și deci numai acolo, dar nu se întîmplă ca toate acestea să se întîlnească laolaltă — și degetele și zîmbetul și vocea celei mai minunate femei din lume! nu, așa ceva nu poate fi...

— Ai văzut, mi-a luat cojocul — spuse Kirpichenko, zîmbind prostește către marinar. Celălalt, făcîndu-i cu ochiul, răspunse plin de mîndrie:

— Ce zici de un cadru ca acesta? E bine!

Fata se întorsese pentru a lua scurta bătrînei, haina de piele a marinarului și paltonul lui Kirpichenko. Le luă pe toate dintr-o dată la subțioară, le lipi de corpul ei de zeiță și apoi se adresă călătorilor:

— Tovarăși, legați-vă cu curele.

Motoarele prinseră a urla. Băbuța, mai mult moartă, își făcea pe furiș cîte o cruce. Marinarul cel tinerel îi urma cu sîrguință pilda, uitîndu-se cu coada ochiului să vadă dacă nu cumva Kirpichenko rîde. Dar Kirpichenko își sucea în fel și chip gîtul, uitîndu-se după fată, privind-o cum cară paltoane și șube. Apoi fata apăru cu o tavă

și servi pe toată lumea cu bomboane, sau poate că de fapt nici nu erau bomboane, ci pietre prețioase sau pilule de aur bune de vindecat inima. După ce avionul se ridică sus de tot fata aduse apă, sirop și apă minerală, apă din aceea care picură din cascadele cele mai înalte și mai cristaline. Apoi se făcu nevăzută.

— Joci *preferans*? întrebă marinarul. Ce-ar fi să organizăm o partidă?

Inscripția cu litere de foc dispăru și Kirpichenko înțelese că poate fuma. Se ridică și porni spre partea din față a avionului, spre colțișorul de după paravan, de unde năvăleau nori de fum.

— Vă informăm asupra zborului — răsună o voce în difuzor. Avionul zboară la o înălțime de 9 000 metri cu o viteză de 750 km pe oră. Temperatura aerului afară, minus 58 de grade. Vă mulțumim pentru atenție!

Dedesubtul lor, undeva foarte departe, plutea o țară încremenită, fără viață. Kirpichenko simți cum îl trece un fior când se gîndi că în spațiul înghețat de deasupra pămîntului, aspru și pustiu, plutește această țigară metalică, plină de căldură omenească, de politețe, de rotocoale de fum, de vorbe și rîsete înăbușite, de glume pipărate, de apă minerală, că el stă și fumează, iar undeva în partea din spate a avionului, sau poate la mijlocul lui, se plimbă o femeie ca din basme, o femeie care e tot atît de departe de el, ca și luna de pămînt.

Începu să se gîndească la propria-i viață, să-și aducă aminte din trecut. Nici când nu-l mai năpădiseră amintirile. Arareori avusese prilejul să povestească vreo întîmplare din viața lui. Iar acum își zise: „E a patra oară că traversez țara și pentru prima dată pe banii mei! Ei, comedie!”

În toate celelalte cazuri călătorise pe banii statului. În 1939, cînd Valeri fusese mic de tot, colhozul lor, din regiunea Stavropol, manifestase pe neașteptate și în unanimitate dorința de a se muta în Extremul Orient, în ținutul Primorie. Drumul fusese lung. Cîte ceva din această călătorie îi rămăsese în minte : mînceau iaurt și ciorbă de varză acră, mama spăla rufele într-un colț al vagonului și le întindea afară, la geam. Rufele fluturau ca niște steaguri, și după ce înghețau din cauza gerului aspru, începeau să zbîrnie în vînt. El ședea în vagon și cînta : „Avioanele călătoresc, piloții șed și spre pămînt privesc...”

Mama îi murise în timpul războiului, iar tatăl căzuse în 1945, moarte de erou, în Kurile.

Valeri fusese luat la orfelinat, isprăvisese școala elementară, apoi cea de ucenici și lucrase în mină. „Dădea țării cărbune mărunt, dar mult“. În 1950 fusese luat în armată, și pornise iar într-o călătorie de-a curmezișul țării, pînă în regiunea Balticeii. În armată învăță o nouă meserie, cea de șofer, și după demobilizare plecă cu un prieten la Novorosiisk. După un an fu arestat. Un ticălos furase piesele de rezervă din garaj, dar autoritățile nu stătură să cerceteze prea mult și-l închiseră pe el ca fiind „o persoană răspunzătoare din punct de vedere material“. Fu condamnat la trei ani și trimis în Sahalin. După un an și jumătate, fu eliberat și reabilitat. De atunci lucrează la întreprinderea forestieră. Munca îi place, de plătit se plătește bine.

Ce făcuse în acești ani ? Trăsese remorcile, băuse rachiu, se dusese la cinema, vara mersese la seratele dansante de la combinatul de pește. Locuia la cămin. Totdeauna locuise prin cămine, cazărmi sau barăci. Mereu paturi, paturi, simple

și suprapuse, lavițe... Prieteni adevărați nu avusesese, doar așa, cunoștințe... Flăcăii se cam temeau de el, căci nu prea știa de glumă. Nu stătea prea mult pe gânduri pînă să-i ardă cuiva un pumn în falcă.

Era însă fruntaș în muncă, deoarece iubea cu pasiune tehnica. Își amintea ca de niște prieteni buni de mașinile pe care avusesese prilejul să lucreze : în armată un „Ivan-willis“, apoi un „Gaz“, un „Tatra“ și „Diesel“-ul de acum... Cînd se afla în oraș, la Iujno-Sahalinsk, la Poronaisk sau la Korsakov avea obiceiul să se oprească la vreun colț de stradă, să privească îndelung ferestrele noilor case, cu perdele moderne și lampadare... Atunci neliniștea îi năpădea sufletul... Nu stătuse niciodată să-și socotească anii și numai de curînd înțelesese că peste cîteva luni va împlini 30 de ani. Las-că nu-i nimic ! La Moscova are să-și cumpere trei rînduri de haine, o pălărie verde și apoi are să plece în vilegiatură la sud. În buzunar are bani destui, un sac de bani. Ce bine are s-o ducă în sud. Doar totul e cît se poate de firesc. Firesc și basta !

Se ridică și porni s-o caute. Oare unde-o fi dispărut ? Poftim, ia te uită, pasagerii mor de sete, iar ea stă și flecărește englezește cu un capitalist !

Flecărea, făcea ochii mici, zîmbea cu toată gura, se vede că-i făcea plăcere să sporovăiască englezește. Capitalistul, un lungan uscățiv, cu părul cărunț, tuns scurt, dar tînăr la chip stătea alături de ea. Avea haina descheiată ; de curea avea prins un lăntșor fin de aur care cobora spre buzunarul pantalonului. Vorbea tare. Cuvintele păreau că se lovesc de dinți, răsunînd ca un tunet. Ehe, știm noi ce înseamnă flecăreli dintr-astea !

El : Draga mea, haidem la San-Francisco să bem whisky acolo.

Ea : Vă permiteți prea mult.

El : La Singapur, printre banane și lămii... m-ați înțeles ?

Ea : Într-adevăr ? Printre bananele, care se pleacă în bătaia vântului ?

El : Ne vom urca la etajul 102, acolo unde jazz-ul trăncăne un *boogy-woogy*.

Kirpichenko se apropie și-l împinse pe capitalist cu umărul. Acesta îl privi cam mirat și-i spuse : „*I am sorry*”¹, ceea ce desigur însemna : „bagă de seamă, flăcăule, nu te întrece cu gluma...”

— Fii calm ! îi răspunse Kirpichenko. Pace și prietenie !

La politică se pricepea.

Capitalistul îi spuse ceva fetei, pe deasupra capului, probabil : „Alege, ori eu ori el, ori San-Francisco ori Baiukli”.

Iar ea replică zîmbind : „Pe acest tovarăș îl cunosc, vă rog să mă lăsați în pace, sînt om sovietic”.

— Ce s-a întîmplat, tovarășe ? i se adresă fata lui Kirpichenko.

— Asta... ca să zic așa, mi s-a cam uscat gîtlejul. N-aș putea să iau ceva lichid ?

— Poftim — spuse stewardessa și o porni înainte ca o căprioară.

Lui Kirpichenko i se părea că vede un film, că visează și-și zise că de fapt îi dusesese dorul în timp ce fumase, acolo, în coada avionului.

Fata porni înainte, iar el urmă această apariție minunată. Ajunse la un fel de bufet sau poate că acolo era casa ei, o casă unde nu mai locuia ni-

¹ Îmi pare rău, pardon (engl.).

meni altul, luminată de soarele ce străjuia pașnic înălțimile, pătrunzînd prin gemulețele avionului ce păreau a fi ferestrele de la etajul nouă al unei case noi. Îi turnă dintr-o sticlă apă gazoasă într-o ceșcuță de cristal, și cînd ridică ceșcuța apa aceasta începu să joace în razele soarelui. Uitîndu-se la fată Valeri își zise că ar dori ca ea să fie mama copiilor lui, dar nici prin gînd nu-i trecu că ar îndrăzni să facă cu ea ceea ce se face pentru a avea copii. Toate acestea se petreceau cu el pentru prima oară ; simți cum îl copleșește pe neașteptate și pentru întîia dată sentimentul de fericire.

— Cum vă zice ? o întrebă cu aceeași senzație de teamă, dar și de ușurare, pe care o avea după ce trecea cu mașina de o prăpastie.

— Tatiana Viktorovna — fu răspunsul. Tania.

— Iar pe mine, care va să zică, Kirpichenko Valeri, spuse el întinzîndu-i mîna.

Zîmbind îi întinse și ea degetele.

— Sînteți un tovarăș cam nedisciplinat !

— Se mai întîmplă, ce-i drept — spuse el cu multă căință în glas.

Cîteva clipe se priviră în tăcere. Tania de-abia se stăpînea să nu rîdă. Fata căuta să se țină și Valeri îi urmase exemplul, dar dintr-o dată nu mai putu și zîmbi, așa cum probabil nu o mai făcuse niciodată în viață.

În aceeași clipă însă cineva o chemă și Tania coborî în fugă scara ce ducea în partea de jos a avionului.

Kirpichenko se întoarce și-și văzu în oglindă chipul luminat de zîmbet. „Ce mutră ai, măi Valerka — își zise. Groaznică ! Parcă ai fi un derbedeu. Dar fetița pare să nu se teamă de tine. Pariez că nu se teme nici un pic de tine.“

Trecînd pe interval îl văzu pe ochelaristul, care încercase să pună mîna pe locul ce i se cuvenea în mod legal lui Kirpichenko. Ochelaristul era întîns în fotoliu cu ochii închiși. Avea un chip frumos, parcă cioplit în marmoră.

— Ascultă prietene, îi spuse Kirpichenko, scuturîndu-l de umăr, dacă vrei poți să ocupi locul meu !

Celălalt deschise ochii și zîmbi ușor.

— Vă mulțumesc, mă simt bine...

Poate că ochelaristul mai zburase cu avioane de acest fel și preferase primul salon ca să vadă prin deschizătura ușii ce fac aviatorii, cum se scarpină, cum fumează, rîd, citesc ziare și din cînd în cînd se uită și la aparate.

Între timp Tania începu să servească masa. Ii aduse și lui Valeri o tavă, aruncîndu-i o privire prietenoasă, ca unei vechi cunoștințe.

— Unde locuiești, Tania ? o întrebă el. „Tania, Ta-nia, T-a-n-i-a...”

— La Moscova, răspunse ea și plecă.

Kirpichenko înfuleca de zor. I se păru că friptura lui e mai groasă decît a altora, mărul mai mare și feliile de pîine mai multe. Apoi Tania servi ceaiul.

— Sînteți, așadar, din Moscova ? întrebă din nou.

— Da, da — răspunse ea grăbit și dispăru.

— Degeaba te ostenești, concetățene — îl luă peste picior marinarul cel tinerel. Cine știe ce june spilcuit o așteaptă la Moscova.

— Las' că știm noi — răspunse Kirpichenko, cu sentimentul calm și profund al fericirii sale.

Dar, Doamne, nici zborurile acestea, oricît ar fi ele de lungi nu durează o veșnicie, și avionul are însușirea să mai și coboare de sus, din înăl-

țimi. Incetează obligațiile de serviciu, ți se restituie paltonul, degetele fine îți aduc cojocul, iar ochii stewardesei au și pornit spre alte meleaguri, farmecul se destramă treptat, cum se năruie o uzină de carton și totul devine banal ca o pagină de gazetă.

„Aeroflot vă asigură o călătorie plăcută“.

Ce minunate sînt toate acestea, și manichiura, și pantofiorii, și pieptănăturile ! Nu, nu, nimic nu se destramă, nimic nu devine banal, deși avionul aleargă pe pămînt...

Ia te uită ce zarvă a început ! Boneta albastră a stewardesei se zărește undeva în depărtare...

— Nu împiedica circulația, cetățene...

— Hai, tovarășe...

— Asta-i Moscova, mă băieți ?

— Da, grozavă-i Moscova...

— Haideți, oameni buni, ce tot stați...

Fără să înțeleagă prea bine ce se petrece cu el, Kirpichenko ieși din avion împreună cu marinarul, coborî scărița și urcă apoi în autobuz. Autobuzul porni spre clădirea aeroportului, și în cîteva clipe „avionul gigantic Tu-114“ fortăreața zburătoare a nădejdlor lui nedeslușite, dispăru din fața ochilor.

Taxiul gonea pe șoseaua largă. Se circula pe două rînduri. Camioanele, furgonetele, se îngheșuiau mai spre marginea drumului, pe cînd autoturismele zburau cu toată viteza, depășindu-le mereu, de parcă celelalte ar fi stat locului. Cînd se isprăvi pădurea, Kirpichenko și marinarul văzură în fața lor cartierul de locuințe din Sud-Est ; casele trandafirii îi priveau cu mii de ferestre.

Marinarul începu să se foiască și-i puse lui Valeri mîna pe umăr :

— Asta zic și eu capitală !

— Ascultă-mă, avionul nostru face acum cursa de întoarcere ? îl întreabă drept răspuns Kirpichenko.

— Bineînțeles. Mîine pleacă înapoi.

— Cu același echipaj ?

Marinarul cel tinerel șuieră cu ironie :

— Las-o baltă ! Mare lucru o fetișcană fiș-neată ! La Moscova găsești cu milioanele. Nu te mai oftica.

— Am întrebat doar așa — răspunse fără convingere Kirpichenko.

— Unde să vă duc, măi băieți ? întreabă șoferul.

— La GUM — strigă din răspuțeri Kirpichenko și uită pe dată și de avion și de tot.

Taxiul gonea pe străzile Moscovei.

La GUM, Valeri își cumpără dintr-o suflare trei rînduri de haine — bleumarin, gri și maron. Rămase îmbrăcat cu cele maron, iar costumul vechi, cusut cu patru ani în urmă, îl făcu pachet și-l lăsă în cabina de probă. Marinarul cumpără gabardină pentru mantaua pe care intenționa să și-o coase la Odessa. Băură apoi la Gastronom o sticlă de șampanie, după care se duseră să viziteze Kremlinul. Masa o luară la restaurantul „Național” unde mîncară tot felul de bunătăți cu denumiri ciudate și băură un vin strașnic. În restaurant erau multe fete ce semănau cu Tania, poate că și Tania era pe acolo, poate că stătuse chiar la masa lor, îi turnase narzan¹ sau dăduse o fugă la bucătărie să vadă cum i se face biftecul. În orice caz capitalistul se afla și el acolo. Kirpichenko îi făcuse semn cu mîna, drept care celălalt se ridicase în picioare și-l salutase înclinînd

¹ Varietate de apă minerală.

capul. Ieșiseră apoi să se plimbe și mai băură cîte o sticlă de șampanie. Tania desfășura o activitate furtunoasă pe strada Gorki. Sărea din troleibuze, intra în prăvălii, se plimba pe celălalt trotuar, întovărășită de tineri sclifosiți sau, ici colo, zîmbea chiar din vitrine. Kirpickenko și marinarul, braț la braț, strîns lipiți unul de celălalt, se plimbau pe strada Gorki cu zîmbetul pe buze. Marinarul îngîna :

— Ma-da-gascar, țara mea...

Era ora la care amurgul se lasă tot mai dens dar felinarele nu strălucesc încă. La capătul străzii, la capătul pămîntului stăruia primăvara în flăcări. Acolo era tărîmul nădejdlor împlinite. Cei doi se mirau de ce fetele, văzîndu-i, se dădeau la o parte speriate.

Mai tîrziu toate prăvăliile și localurile se închiseră sau erau cozi și nu mai era chip să intri nicăieri. Cei doi se gîndiră că ar trebui să și înnopteze pe undeva, drept pentru care luară un taxi și plecară la Vnukovo. Închiriară o cameră cu două paturi la hotelul aeroportului. Numai în clipa cînd văzu cearceafurile albe, înțelese Kirpickenko cît era de obosit. Își scoase costumul cel nou de parcă l-ar fi smuls de pe corp și se trînti în pat.

După o oră îl trezi marinarul. În timp ce se rădea cu aparatul mecanic „Sputnic“, alerga prin cameră, și striga, cotcodăcea, se încurca în propriile-i cuvinte :

— Sculareea, Valera ! Am făcut cunoștință cu niște fete... Doamne, Doamne... scoală-te, hai să mergem în vizită ! Locuiesc chiar aici, în hotel... E o chestie sigură, frățioare, poți să nu te temi de vreo capcană... Eu, în probleme d-astea am un fler grozav... Hai scoală, sus ! Ma-da-gascar...

— Ce tot cotcodăcești de parcă ai fi făcut un ou ! îi spuse Kirpickenko, luînd o țigară de pe măsuta de noapte și aprinzînd-o.

— Vii sau nu ? îl întrebă marinarul cu mîna pe clanța ușii.

— Stinge lumina ! îl rugă Kirpickenko.

Lumina se stinse și pe perete apăru de îndată dreptunghiul ferestrei luminat de lună, întretăiat de umbra ramei și a ramurilor golașe, legănîndu-se în bătaia vîntului.

Era liniște, undeva în depărtare cînta un pick-up. De după perete se auzi o voce : „Cine are un șase ?“ Apoi răsună o lovitură în masă. Un avion ateriză cu zgomot. Kirpickenko fuma și-și închipuia că lîngă el se află ea, că totul s-a petrecut, și acum degetele ei îi mîngîie gîtul. Nu, nu i se părea numai, era într-adevăr, așa ! Toate lucrurile de neînțeles care te înfioară în copilărie, tinerețea, dealurile scăldate în focul amurgului, marea întunecată, zăpada moale, topită, oboseala de după muncă, simbetele și diminețile de duminică — toate acestea le simțea contopindu-se cu ea, întrupate în ea.

„Ehe, ce comedie“ — își zise el în gînd și se simți din nou cuprins de sentimentul acela calm și profund de fericire. Era fericit că i-a fost dat să treacă prin toate acestea. De un singur lucru se temea : peste o sută de ani îi va uita chipul și glasul.

În odaie se strecură tiptil marinarul. Se dezbracă, se culcă, luă pachetul de țigări de pe noptieră, aprinse una din ele și fredonă trist :

— Ma-da-gascar, țara mea, și aici înflorește primăvara... Ei fir-ar al naibii ! spuse el înfuriat — ce viață ! Toată ziua, bună ziua, călător...

— De cînd ești pe vas ? îl întrebă Kirpichenko.

— Din 1957 — răspunse marinarul și fredonă din nou :

„Madagascar, țara mea,
Și aici înflorește primăvara,
Și noi sîntem oameni
Și noi iubim
Deși pielea ni-i neagră,
Sîngele ni-i roșu...”

— Ia scrie-mi cuvintele — se rugă Kirpichenko.

Aprinseră lumina și marinarul îi dictă lui Valeri cuvintele acestui cîntec minunat. Lui Kirpichenko îi plăceau grozav asemenea cîntece.

A doua zi își vizară biletele : Kirpichenko pleca la Adler, marinarul la Odessa. Luară dejunul împreună, apoi Kirpichenko cumpără de la stand un volum de nuvele ale lui Cehov și un număr din revista *Ogoniok*.

— Ascultă — spuse marinarul — pe cuvîntul meu, prietena fetei pe care am cunoscut-o e tare de treabă. Ce-ar fi să facem cu toții o plimbare prin Moscova ?

Kirpichenko se cufundă într-un fotoliu și deschise cartea :

— Nu, du-te tu cu ea, eu rămîn aici să mă pun la curent cu problemele de politică.

Marinarul îi răspunse, semnalizînd : „Am înțeles, îți doresc succes, pornesc în raid”.

Pînă seara tîrziu Kirpichenko se tot plimbă pe aeroport, dar pe Tania n-o mai văzu. Dimineată îl conduse la avionul de Odessa pe marinar, mai băură împreună o sticlă cu șampanie, apoi o însoți pe fetișcana cu care acesta se plimbasese, pînă la hotel. Reîntors la aerodrom cumpără la casă

un bilet pentru avionul gigant Tu-114, care mergea în cursă Moscova-Habarovsk.

În avion nu se schimbaseră nimic : se făceau înștiințările în două limbi, era confort, doar Tania lipsea. Era cu totul alt echipaj. Și de astă dată stewardessele erau fete tinere, frumoase, semănau cu Tania, dar erau urmașele ei : Tania fusese cea dintâi, după ea se născuse acest neam de fete.

Dimineața Kirpicenko ateriză la Habarovsk, iar peste o oră decolă din nou în direcția Moscova, cu un alt avion. Dar nici de astă dată n-o întâlni pe Tania.

Zbură de nenumărate ori cu avioanele Tu-114 la înălțimea de 9 000 de metri, cu viteza de 750 km pe oră. Afară temperatura aerului cobora până la minus 50—60 de grade Celsius. Aparatele funcționau normal.

Ajunseseră să cunoască din vedere toate stewardessele care lucrau pe această linie aeriană și chiar pe unii dintre piloți. Începuse să-i fie teamă că și ei vor sfârși prin a-i reține figura.

Îi era teamă să nu-l ia drept spion.

Își schimba hainele. Un raid îl făcea în costum albastru, altul în maron, al treilea în haine gri.

Își descusese buzunarul secret de la indispenzabili, și-și mutase banii în buzunarul hainei. Banii i se împrăștau mereu.

Iar Tania nu mai apărea.

Soarele strălucea puternic din înălțimi, răsărind și apunând peste deșertul de nori albi, ca zăpada. Strălucea și luna, care părea atât de apropiată ! Și într-adevăr, nici nu era prea departe...

La un moment dat Kirpicenko pierduse noțiunea timpului și a spațiului și nu-și mai potrivea nici ceasul. Habarovsk-ul era pentru el o subur-

bie a Moscovei, iar Moscova un cartier nou al Habarovsk-ului.

Citea mult. Niciodată în viața lui nu citise atât de mult. Niciodată în viața lui nu meditase atât de mult.

Niciodată în viață nu plînsese.

Niciodată în viață nu se odihniase mai bine.

La Moscova era o primăvară timpurie. Picături din cascadele cristaline ale înălțimilor i se prelinseseră pe ceafă, după gulerul hainei. Își cumpără un fular cenușiu cu carouri negre.

Îi pregătise Taniei un cadou pe care vroia să i-l ofere, dacă ar fi revăzut-o — o cutie cu parfum „1 Mai“ și material pentru o rochie.

L-am cunoscut în clădirea aeroportului din Habarovsk. Ședea într-un fotoliu, picior peste picior și citea o carte de Staniukovici¹. De mînerul fotoliului atârna o plasă plină de portocale. Pe coperta cărții zbura o corabie cu pînzele umflate.

— Nu cumva sînteți marinar? mă întrebă el după ce-mi examinează haina de piele.

— Nu.

Îi privii atent chipul care te frapa, dar totodată te și înfricoșa. El mai citi cîteva rînduri și apoi mă întrebă:

— Nu vă pare rău că nu sînteți marinar?

— Desigur — îi răspunsei.

— Și mie — zîmbi el din colțul gurii. Am un prieten marinar. Uite, mi-a trimis o radiogramă de pe mare...

Și-mi întinse radiograma.

— Interesant — îi răspunsei.

¹ Konstantin Mihailovici Staniukovici (1843—1903), scriitor rus, care s-a inspirat în lucrările sale din viața marină.

Iar el mă întrebă, tutuindu-mă brusc :

— În ce an ești născut ?

— În 1932.

Se luminează la chip :

— Ascultă, sîntem născuți în același an !

Coincidența era într-adevăr fenomenală, drept pentru care ne strînserăm mîinile.

— Stai la Moscova, așa-i ? mă întrebă.

— Ai ghicit. La Moscova.

— Ai locuință ? Așa-i ? Nevastă, copil ? Așa-i ?
Și alte basme și povești ?

— Ai ghicit. Întocmai.

— Hai să mergem să luăm dejunul împreună !
Ce zici ?

Dar tocmai cînd ne hotărîsem să pornim spre restaurant, crainicul anunță plecarea avionului meu. Călătoream spre Petropavlovsk. Am făcut schimb de adrese, apoi am pornit spre avion. Pe cînd străbăteam aerodromul, zgribulit de vînt, un gînd îmi stăruia în minte : „Ciudat flăcău !“.

Între timp Valeri se uită la ceas, își luă plasa și ieși din clădirea aeroportului. Luă un taxi și plecă în oraș. Cu greu găsiră — și el și șoferul — străduța aceea gîrbovită, ca o ulicioară de țară, căci Valeri îi uitase numele. Căsuțele de pe strada aceea semănau toate între ele și în fiecare curte lătrau niște dulăi înfricoșători. Valeri rămase o clipă descumpănit. În cele din urmă își aminti totuși de căsuța aceea. Ieși din mașină, agăță plasa cu portocale de o grilă a gardului, o acoperi cu un ziar pentru ca vecinii sau trecătorii să nu-i șterpelească comoara și plecă mai departe cu taxiul.

— Dă-i drumul, șefule, mai repede ! Să nu în-tîrziem la avion.

— Unde pleci ? întrebă șoferul.

— La Moscova, în capitală !

Pe Tania o întâlnește peste două zile pe aerodromul din Habarovsk, când se pregătea să se întoarcă înapoi, acasă, la Sahalin, când banii i se terminaseră și în buzunar îi mai rămăseseră doar câteva hîrtiuțe roșii. Tania purta o haină albă de blană încinsă la mijloc cu o curelușă. Rîdea și mîncea bomboane pe care le scotea dintr-o pungă, tratînd și alte fete, care rîdeau și ele. Simțînd că-l părăsesc puterile, Kirpichenko se lasă pe geamantan. O privea pe Tania cum scoate bomboanele din pungă, le desface învelitoarea, vedea că și celelalte fete fac același lucru și nu pricepea de ce stau toate locului, rîd și nu pleacă nicăieri. Apoi își dădu seama că a venit primăvara, că e o noapte caldă, că luna de pe cer, veghind peste aerodrom, seamănă cu o portocală, că nu e frig, că poți să stai să privești luminile, să rîzi și pentru o clipă să cazi pe gînduri cu bomboana în gură...

— Ce-i cu tine, Kirpichenko ? îl întrebă, bătîndu-l pe umăr Manevici, o cunoștință din Sahalin, care se întorcea și el din concediu. Haidem ! N-ai auzit că pasagerii sînt rugați să se urce în avion ?

— Manevici, nu știi cumva cîți kilomeri sînt pînă la lună ? îl întrebă Kirpichenko.

— Se vede că ai băut prea mult cît ai fost în concediu — răspunse supărat Manevici, întorcîndu-i spatele.

Dar Kirpichenko îl apucă de poala hainei :

— Manevici — repetă el rugător, aruncînd priviri Taniei — tu ești un tînăr specialist, tu trebuie să știi...

— Vreo trei sute de mii, cam așa ceva — îi răspunse Manevici.

„Nu e prea departe — se gîndi Kirpichenko — un fleac.“

Privind-o pe Tania își închipuia cum o să-și aducă aminte de ea în timp ce se va îndrepta cu mașina spre defileu, iar în defileu o va uita, căci acolo nu-ți arde de așa ceva, pentru ca mai apoi, la sfîrșitul coborîșului, să-și reamintească din nou de ea și să n-o mai uite toată seara și toată noaptea, iar dimineața să se trezească cu gîndul tot la ea.

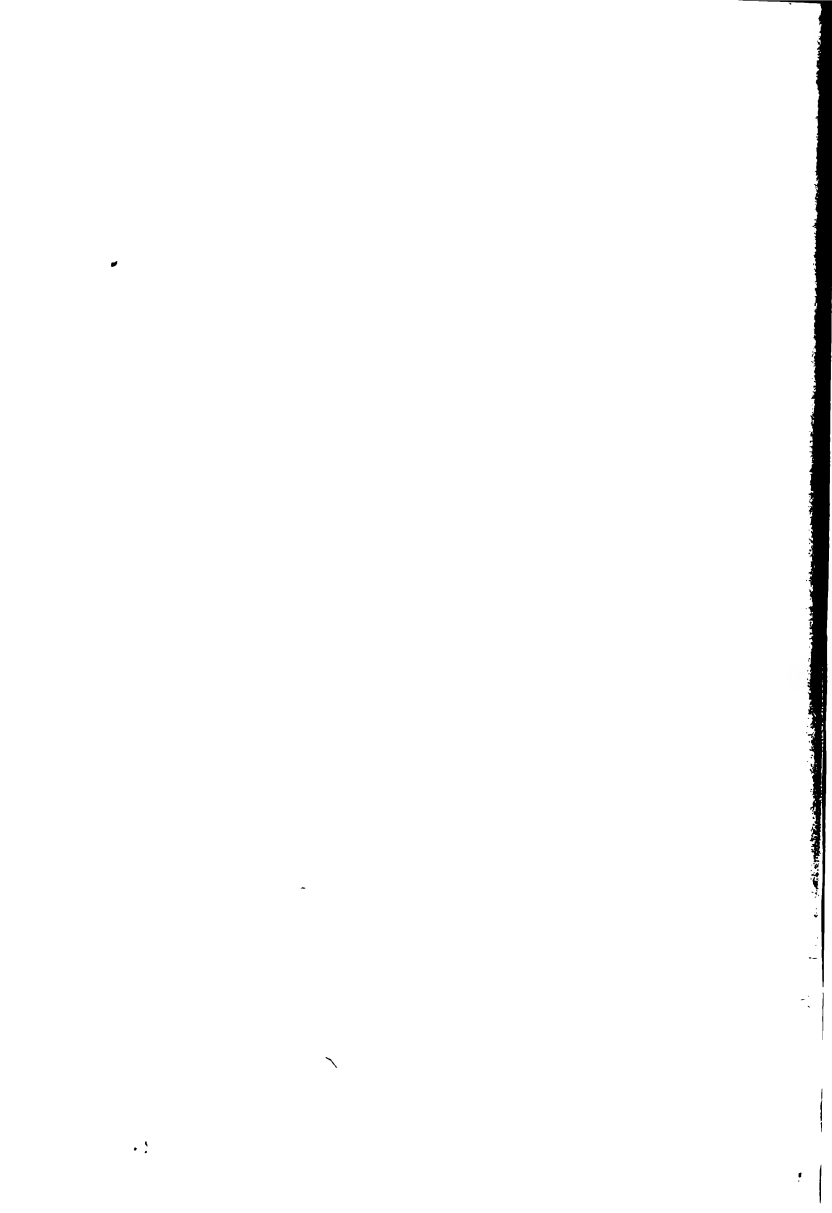
Apoi se ridică de pe geamantan.

Traducere de
Tatiana Nicolescu

VLADIMIR MAXIMOV

(n. 1932)

Copilăria grea, lipsită de căldura căminului părintesc (scriitorul rămîne orfan la vîrsta de 12 ani), este urmată de o adolescență, și o tinerețe plină de încercări și de frămîntări. Înainte de a-și începe activitatea literară, V. Maximov colindă țara, muncind în capitală și provincie (la Tula, Krasnoiarsk, în Siberia și apoi regiunile din sudul Uniunii Sovietice). Se afirmă în literatură din 1957, ca autor de nuvele și schițe. Cea mai cunoscută este nuvela *Omul trăiește* (1962), tradusă în cîteva limbi străine, între care și limba română. În 1964 publică, tot cu acest titlu un volum, reunind o serie de alte scrieri în proză ale lui Maximov.

DUSIA ȘI NOI CINCI

Nici vorbă, a știut directorul ce face cînd a adunat laolaltă patru neisprăviți ca noi. Eu unul, ce să mai vorbim, îmi feștelisem iacaua de tot. Ziama Rabinovici era excroc get-beget: judecat de două ori pentru fals în acte publice și o dată pentru pungășie, ceea ce, de fapt, totuna-i, deși omul își spunea, naiba-l știe de ce, „artist al condeiului“. Jora Semernin — șofer de taxiuri, fusese scos pentru totdeauna de pe arena transporturilor de pasageri, iar Petka Zaburdin se luase și el în bețe de nenumărate ori cu Codul penal. Într-un cuvînt, toți patru fericisem sovhozul din stepă nu dintr-un „entuziasm romantic“, ci din motive de „expediere“ și bineînțeles, nu-i greu de bănuir că toți patru aveam și colți și gheare.

Directorul, bărbat vînjos și îndesat, într-o haină cafenie, strînsă în talie cu o centură caucaziană ținută, sta în fața noastră cu picioarele depărtate, bine înfipite în pămînt, jucîndu-și neprietenos fălcile pe sub pielea tăbăcită a obrazului.

— Avem ceva de lucru pentru voi, băieți. La cărămidăria de pe lac trebuie descărcată din

cuptoare cărămida gata arsă. Plata : şapte ruble
mia. Merge ?

Jora îl înghionti ușurel pe Ziama în coastă :
adică „pungașul are cuvîntul“. Un zîmbet poli-
ticos răsări pe buzele nervoase ale lui Ziama.
Făcînd un pas înainte, spuse :

— Cum să zic, cetă... scuzați-mă, tovarășe
director...

Fața tăbăcită a directorului se întuneacă.

— Opt ruble...

Ne-am dat seama cu toții că directorului îi
crapă buza după cărămida asta : mîine-poimîine
începe ninsoarea, iar mîină de lucru liberă, ioc.
Tăcurăm cu toții, semnificativ. Îndrăzneț, Ziama,
încercă să reia tratativele :

— Vedeți, tovară...

Cînd mă uitai la director, pînă și pe mine mă
trecu un fior : în ochii lui de plumb se aprinsese
un licăr amenințător. Totuși, spuse răgușit :

— Zece !

Era la mintea cocoșului că sărisem peste cal.
Jora îl tot înghiontea pe Ziama în coastă —
acesta însă făcîndu-se că nu bagă de seamă,
adăugă senin :

— ...Și mîncare.

Da, orice-ai spune, Ziama ăsta e un adevărat
talent. Șeful rosti în silă :

— Fie... la naiba...

Îmi închipui în ce hal trebuie să fi fost direc-
torul, dacă pînă și contabilul-șef, făcîndu-ne for-
mele pentru avans și haine de protecție, înjura
de mama focului. Poftim, mult lăudatul calm de
contabil !

Unui neștiutor sigur că toată această tîrguială
nu-i spunea nimic. Socoteala era însă simplă ca
bună ziua. Dintr-un cuptor obișnuit se pot scoate

douăzeci de roabe de cărămizi, a cîte o sută de bucăți fiecare. Douăzeci de ruble pe zi — nu-i, deci, o afacere proastă ; de fapt, dacă ar fi să vorbesc pe șleau, era mai mult jaf decît afacere. Dar, cum Fortuna-i oarbă din naștere... Pe scurt, pentru lunile următoare solvabilitatea noastră nu putea fi pusă la-ndoială. Alimentele ne-au fost date de la depozit, iar votca am cumpărat-o cu bani peșin. Apoi, ca să zic așa, ne-au stivuit în remorca tractorului și, ca niște caltaboși înghețați înșirați pe-o ditamai tarabă, ne-am trezit sub un cer de ardezie, inspicat cu stelute albastre. Era frig, pustiu, scîrbos. În fața noastră gîfîia tractorul, purtînd, cum s-ar spune, patru eroi spre oceanul nemărginit al stepei.

2

— Sus, voinicilor ! Am sosit !

Tractoristul, un vlăjgan deșirat, roșcovan, tot numai blană și pufoaică, ne înghionti familiar, ba chiar aș putea spune, cu oarecare obrăznicie.

Dimineața mă păli cu atîta belșug de soare, încît mi-am strîns pleoapele cît am putut de tare. Cînd le-am deschis din nou, i-am văzut pe toți în picioare.. Alături de tractorist, proptită-n el cu umărul ei îngust, stătea o fetișcană toată numai zîmbet, sau mai curînd un fel de păsăruică micuță, pirpirie. Pîna și rochia ce i se zărea de sub cojocel, ușoară și bălțată cum era, aducea a pene.

Ne cerceta cu ochii ei strălucitori și negri, și zîmbea, zîmbea într-una.

Tractoristul o împinse ușurel înainte și ne-o prezentă :

— Iacătă-vă șeful. Maistrul uzinei. O cheamă Dusia. Numele ei de familie... Flăcăul ne privi pe rînd, cu tîlc, printre gene: De altfel, poartă același nume de familie ca și mine — Lipko. Așa că, dragii mei, ar fi bine să țineți seamă de asta!

Întotdeauna mi-am închipuit că o uzină de cărămizi înseamnă mai întîi și mai întîi un coș. Păi nu? Cine-a mai văzut uzină fără coș? Cînd colo, în fața noastră se întindea un fel de casă cu opt pereți, ai fi zis casă de locuit, acoperită cu stuf, iar alături, sora ei geamănă, însă mai scundă — magazia. Nici urmă de gigant industrial local. Uimit, am întrebat:

— Dar unde-i coșul?

Jora îmi ținu isonul:

— Bine zici, n-are coș. Nemaipomenit!

Pînă și Ziama se încruntă nedumerit:

— Într-adevăr!

Numai Petka, zîmbind viclean, nu spuse nimic.

Tractoristul iar își împinse ușurel păsăruica:

— Treci, maistre. Explică-le voinicilor cum și în ce fel stau treburile pe aici.

Dusia, tot zîmbind, îi întoarse vorba:

— Mai avem timp. Mai bine să se spele. Și tu la fel. Haidem, băieți!

În jumătatea magaziei, la care ducea o ușă căptușită cu un cojoc ponosit, se afla o adevărată baie. N-o fi fost ea ca Băile Centrale sau Sandunî dar era totuși o baie cît se poate de nimerită pentru un om civilizat: cu lavițe și cu un cazan zidit într-o sobă pătrată.

Cînd tractoristul se dezbracă, ne lăsă paf pînă și pe noi, oameni trecuți prin ciur și prin dîrmon. Căci, pe lîngă tradiționalul vultur tatuat pe tot pieptul, pe lîngă fel de fel de inscripții ca

de-alde astea : „*Veșnică amintire dragei mele măicuțe*“ sau „*Nu căuta în zadar fericirea*“, un șarpe boa uriaș, tatuat, din cel puțin patru rînduri de înțepături, îi încolăcea de cîteva ori bustul. Gura șarpelui îi ajungea pînă sub beregată...

— Lux a-ntîia ! spuse Jora, exprimîndu-și admirația în numele tuturor.

Lipko își trase pe el cămașa.

— Te grozăvești, hai ? Nu vrei să ne recunoști de prieteni...

Roșcovanul stătea în prag cu cojocul aruncat pe umeri. Înainte de a răspunde, șarpele de pe gîtul lui se întinse și se umflă de cîteva ori la rînd.

— Păi, ce fel de prieteni sîntem noi ? Eu mi-s truditor, iar voi, profitori !

După care ieși, închizînd liniștit ușa în urma sa. Descumpănit, Jora își înghiți răspunsul. Frații, la fel, deși una ca asta nu le stătea în obicei. La drept vorbind, nici eu, în locul lui Jora, nu cred c-aș fi găsit în clipa aceea cuvîntul potrivit. Mă simțeam de parcă mi-ar fi scuipat cineva drept în suflet, fără să-i pot întoarce în vreun fel jîgnirea adusă. Glasul șefei noastre risipi oarecîm atmosfera încordată :

— Rufe de schimb aveți ? Pe-alea murdare vi le spăl eu.

Jora, uitînd cu totul de politețea lui dintotdeauna, răspunse mînios și răspicat :

— Nu obișnuim așa ceva !

Apoi, ne-am văzut de treabă, în tăcere. În tăcere ne-am îmbrăcat, și tot în tăcere ne-am cărat bulendrele în baraca comună. Fără să scot o vorbă, am destupat cu briceagul sticlele de votcă ; Petka, cufundat și el în cea mai neagră

muțenie, pregăti mîncarea. Curată conspirație...
Ca și cum fiecare dintre noi ar fi vrut să demonstreze că lui nu-i pasă de ce se-ntîmplă în jur și că el, unul nu vrea decît... să petreacă.

Băurăm un rînd, al doilea, al treilea, băurăm fără să mai ținem socoteală. Primul care luă cuvîntul fu Jora, cu dreptul omului jignit. Cocoțat pe masă, ca să pară mai țănoș, scoase mai întîi un oftat prelung :

— E-e-e-e-h !

„La băтелиște-am picat,
Traista-n băț mi-am aninat ;
Doi posmagi și-un găuroi
Asta-i tot ce-avem la noi...”

Stîrniți, îi ținurăm și noi hangul. Basului Petka i se alătură jucăușul bariton Ziamă, acompaniat de subțirelul și tremuratul meu glas de tenor :

„Dă-i și dă-i nu te lăsa !
De e lată, tra-la-la,
Spală iute putina !”

Lăsînd refrenul pe seama noastră, Jora învîrtea în mîină sticla goală, în chip de ghioagă, amenințînd peretele :

— Scîrnăvie ! Știi tu oare, mutră tîmpită, ce înseamnă să n-ai voie să te îndepărtezi mai mult de o sută de kilometri de orice centru regional ?... Știi tu oare, popîndău umflat, ce-nseamnă să crăpi de foame prin gările Rusiei, cînd ai numai douăzeci de primăveri ? Dar cu traista, la cerșit, ai umblat vreodată, lepădătură cu mutră aia lată a ța cît roata carului ?

Începu să plîngă cu lacrimi tulburi de bețiv. Am cîntat apoi : *Am și eu un cojocel, Tulpiniță, cu-i te-nchini ?* și în încheiere, așa, ca pentru sufletul meu : *Clipocește ușurel apa între mahluri*. Spre seară, Jora și cu Petka adormiră îmbrățișați, de-a lungul laviței, și numai Ziama, cu bărbia grea, sprijinită-n pumn, se mai jelea cuiva nevăzut, de dincolo de geam :

— Cum să umilești așa, tam-nesam, pe oricine-ți vine, făcîndu-l profitor ? Am eu vreo vină că maică-mea-i bolnavă ?... Da, are pietre. Trebuie să se caute... Iar fi-su n-are noroc. Cînd să dau și eu de-un ban, mi se-nfundă... Acum, vreau să cîștig cinstit... Și dacă vreau să cîștig cinstit, de ce să mă umilești ? De ce, hai ? Gîndește-te că maică-mea are pietre... Muncește din greu, e îngrijitoare... Fiecare om face cîte-o mică afacere, după cum îl taie capul... Și, la urma urmei, dracu să te ia !...

Căpățîna îmi era grea ca o pușculiță plină. Am străbătut odaia cu podeaua legănîndu-se sub mine și-am ieșit în noapte. Stelele, în stepă, sînt neobișnuit de pătrunzătoare — sfredelesc întunericul neclintit pînă-n adîncuri, stăruitor... Ferestrele vecine aruncau pe pămînt două pete galbene, în care cînd și cînd apăreau umbre tremurătoare. Apoi, s-au mistuit și petele de lumină... Trăiesc oamenii !

3

Parcă poți asemui lacul ăsta cu Rita sau cu Sevan, să zicem ? E și el un lăculeț acolo, de proporții raionale, prins de jur împrejur de stufăriș firav. Mergeam de-a lungul apei, prin fața

cuptoarelor adânci scobite chiar în mal, ascultînd explicațiile zîmbărețului nostru maestru. Plină de zel, Dusia ne vorbea despre cărămida crudă și despre încărcarea cuptorului, despre arderea cărămizilor și scoaterea lor din cuptor ; iar noi ne uitam la toate, plictisiți, și numai dintr-o politețe înăscută nu-i spuneam : „Lasă-ne, drăguță, în pace, ne-ajunge !“

Lipko se ținea după nevestă-sa pas cu pas, privindu-ne cînd și cînd cu o umbră de batjocură în ochi. Zîmbetul nedeslușit ce-i stăruia pe buze era cînd alb-trandafiriu, cînd negru pana-corbului. Bineînțeles, cel luminos îi era hărăzit nevesti-si, iar celălalt, nouă. Dacă soarta ne-ar fi dăruit cu mai multă simțire, zău c-am fi ajuns să ne sfîșiem cămașa de pe noi, să ne presărăm cenușă în cap și să urlăm deznădăjduiți : „Dusia, iartă-ne și miluiește-ne pre noi !“ În sfîrșit, fata s-a dezumflat și ea :

— Ei, băieți, acum e limpede ?

Ziama, speriat, se grăbi să răspundă :

— În viața mea n-am auzit o lecție mai pe-nțelesul cuiva, ca asta !

Jora îl susținu, întăritat :

— Parcă m-aș fi născut la cărămidărie...

Pînă și Petka biigui ceva cam între : „fir-ai să fii“ și „mulțumesc“. Eu era gata, gata să trîntesc o bătărănie, dar, uitîndu-mă în ochii aprinși ai Dusiei, am înțeles că așa ceva n-ar fi dus la nimic bun și drept urmare am încercat să trag concluzia :

— În general... cum s-ar spune, în linii mari... e lămurit, pare-mi-se.

— Ție, Gavrilov, am să-ți mai explic o dată, separat. Ca să înțelegi și tu...

Mi-am dat seama c-am sfeclit-o.

— Ei, și-acum, spuse Dusia, să-ncepem !

Ne-am înțeles ca fiecare să se ocupe singur de câte-un cuptor atîta timp cît poate ajunge singur pînă la cărămizi, în adîncime. Apoi, să ne întovărășim câte doi : unul scoate cărămizile, celălalt duce roaba. În ziua aceea urma să facem o normă de opt mii : remorca tractorului aștepta încărcătura. Am început să lucrăm la patru roabe. Eu primul. Alături de mine Petka, după el — Jora, iar la celălalt capăt Ziama. Scoaterea cărămizilor dintr-un cuptor adînc — e o treabă delicată. Nu merge să te repezi așa, orbește. Munca la cuptoarele Hoffman mi-a prins bine. Începui cu șaizeci... Petka îmi aruncă pieziș o privire ironică, împingîndu-și roaba încărcată cu vreo sută zece cel puțin. După al treilea transport mai adăugai douăzeci de bucăți. Petka își încărcase roaba cu o sută douăzeci. Rîdeam doar pe sub mustață ; după al șaselea drum mai adăugai zece bucăți, pe cînd Petka își răsturnă roaba. Fața lui pătrată, udă learcă de sudoare, se făcuse pămîntie. Gîfîind, începu să adune grămada prăvălită, în timp ce eu îmi duceam liniștit cele o sută zece cărămizi.

La prima pauză cele patru grămezi ridicate de noi arătau ca niște soldați rînduiți după înălțime : cea mai mare era a mea ; urma apoi a lui Petka, pe urmă grămada lui Jora, și, în sfîrșit, mică de tot, cea a lui Ziama. Aprinzîndu-mi țigara, aruncau într-o doară, scuipînd ne-păsător :

— Opt sute cincizeci...

Abia mai trăgîndu-și sufletul, Petka biigui : !

— Șapte sute.

Jora, suflă ca un cal fugărit :

— Șase sute.

Ziama, ca un pește aruncat pe mal, deschise și închise gura fără să scoată nici un sunet. După socoteala mea, făcută din ochi, în grămada lui să tot fi fost patru sute, da, cel mult patru sute de cărămizi...

Fumam, în sunetul zglobiu al cărămizilor.

Lipko încărcă remorca. El sus, Dusia — jos. Munceau cu îndemînare și spor. Nu vorbeau, înțelegîndu-se de minune doar prin zîmbete. Fiecare zîmbet își avea pesemne tîlcul lui. M-am gîndit cu răutate : „Uite că profiți și tu, măcar la încărcat, măi truditorule !” Și gîndul acesta îmi aduse parcă o alinare. Cu alte cuvinte, nu sîntem nici noi chiar dintre cei mai de disprețuit. De jignit, oricine știe să jignească. Chiar și Petka, la nevoie.

După țigară, cu gura tăbăcită, fără să mai simțim nici gust și nici miros, ne-am întremat cu sardele și turtă dulce. De băut, nu mai aveam nimic. Jora, cu un aer trist, fără speranță de reușită, încerca să scurgă sticlele. Ziama, privind prosteste în tavan, își dezmoțea mădulele pe laviță. Fălciile mari ale lui Petka melițau cu hărnicie. Iar eu, pentru a nu știu cîta oară, încercam să nimeresc becul cu chiștocul țigării. Dar nu eram în mînă...

În toiul plictiselii își făcu apariția conducerea.

— Uscături, cum s-ar spune, făcu ea, zîbind, și puse pe masă ceainicul verde, smălțuit. Fleacurile astea or să vă cadă greu la stomac. După ce-mi petrec omul la drum, vă gătesc eu de mîncare, dar pînă una, alta, încălziți-vă c-un ceai.

Jora își înălță sprîncenele plăvii :

— Ceai ?

Ziama clătină din cap a musturare :

— Madmazel !

Eu răspunsei jignit în numele tuturor :

— Drept cine ne luați, tovarășă maistru ?
Nu-i frumos.

Dusia ne cuprinse cu privirea, supărată și nedumerită. În ochii ei negri pîlpîi, gata să se stingă, și ultima fărîmă de prietenie pentru noi și nu știu cum s-ar fi sfîrșit totul, dacă n-ar fi fost Petka. Da-da, chiar Petka, individul acela lipsit de darul vorbirii, care, hlizindu-se deodată, prosteste, puse laba pe toarta ceainicului. Dusia îl răsplăti cu un zîmbet. Eu unul, ne mai fiind în stare să îndur zîmbetul nătîng al lui Petka, ieșii din baracă, gata-gata să-l dau grămadă, cu umărul pe scundul nostru maistru.

— Adio, adică, v-am salutat...

Pînă seara am muncit fără să ne uităm unul la altul, ca și cum am fi fost certați. Eu am izbutit să mai adaug zece cărămizi la roabă, așa că pînă la sfîrșitul zilei am cărat mereu cîte o sută douăzeci. Cînd am atins cele două mii, frații încă se mai moșmondeau să-și împlinească norma. Tolănit pe mal, cu fața în iarba gălbejită, îmi simțeam trupul vuind ca un clopot de aramă. Ai fi zis că însuși pămîntul, făcîndu-se una cu mine, vujește prevestitor.

4

După felul cum Dusia își petrecu bărbatul, cînd acesta se întoarse îndărăt, la sector, ai fi putut crede că Lipko nu pleca doar pînă acolo, la centru și numai pentru cîteva zile, ci undeva,

departe, peste țări și mări, unde va zăbovi cel puțin un trimestru încheiat. Vreo două verste Dusia a alergat pe lângă tractor, apoi, rămînînd în urmă, și-a fluturat îndelung basmaua galbenă ; de departe, basmaua ei semăna cu o floarea-soarelui ciufulită de vînt. Tractorul se făcu și el din ce în ce mai mic pînă cînd se preschimbă deodată într-un fel de gîndac ciudat care se tîra de-a lungul cîmpului pustiu. Dusia porni înapoi. Mergea agale, cu capul în piept, parc-ar fi căutat ceva pe jos. Basmaua din mîna ei semăna acum cu o frînghioară răsucită din paie galbene de grîu. Mi-a venit să rîd. Taman ca într-un cîntec răsuflet : „seară“, „el“, „ea“, „rămas bun“ și „despărțire“, numai „portița“ mai lipsea, cînd deodată, ca omul lovit pe neașteptate de-o pală de vînt înghețat, simții sfichiuierea unui gînd înfricoșător, care mă făcu să-mi pierd răsufletarea. „Pe mine nu m-a petrecut nimeni nicăieri, niciodată“. Da, da, nimeni, nicăieri, niciodată. M-am simțit îngrozitor de stînjedit. Ei, fir-ar al dracului ! Scoțîndu-mi pentru o clipă masca înrăirii și nepăsării, mă trezii față în față cu mine însumi, jalnic și stingher, ca un șoarece de cîmp într-o pădure. Căci fetișcana aceea cu ochi mari și speriați care-mi ținuse o dată tovărășie pînă la gara din Kazan — eram atunci amîndoi de vreo doisprezece ani — nu putea fi pusă la socoteală.

Dusia se apropia, se apropia tot mai mult. Deslușeam acum izvoadele cafenii iscusit desenate de pe basmaua galbenă. M-am întors, aruncîndu-mi în treacăt privirea peste fața lacului. În apa ușor vălurită își jucau lumina șovăielnică cele dintîi stele. O umbră prelungă, tremurătoare se așternu o clipă peste ele, și alături de mine auzii

foşnind iarba. Genunchiul rotund al Dusiei mai mai să-l atingă pe-al meu, cînd, ca o şopîrlă roşietică, lunecă între noi băsmăluţa presărată cu flori întunecate.

— L-am petrecut... Dusia îşi trimitea vorbele spre lac, undeva dincolo de mine, cu luare-aminte parcă la tîlcul lor. Şi iar nu-mi găsesc locul...

Am simţit deodată dorinţa să-mi descarc pe ea toată mînia stîrnită de slăbiciunea mea de adineauri. Scurpînd în apă, m-am răţoit :

— Nu te mai spovedi... Ce sînt eu, popă?... Şi-apoi, eu nu mă plictisesc nici de unul singur.

Nu cred că s-a supărat. Sau poate că n-a vrut s-o arate. S-a îndepărtat numai cu cîţiva paşi şi a întrebat la fel de gînditoare :

— Ai mai lucrat la cărămidă, nu-i aşa ?

— Mi-am bătucit destul greabănul.

— Da, la descărcat cuptoarele nu-i uşor... D-aia nici nu stă nimeni prea mult aici... Numai eu parcă-s legată.

— În schimb, ai cînte cu carul. Cum s-ar spune, pardon de expresie, călare pe entuziasm, drept în rai, pe uşa din faţă.

Dusia îmi aruncă o privire piezişă, tristă, şi se ridică.

— Ce să zic, vorbirăm şi noi... Să le spui băieţilor să-şi strîngă rufele murdare...

M-am infuriat :

— „Marusia“, lasă-te de dăscăleală ! Prea ne crezi proşti ! Am mai văzut noi d-astea. Numai că pe mine mă lasă rece. Să intri-ntii în pielea mea şi după aia să faci pe deşteapta. Află că mi s-a acrit de mutrele voastre atotştiutoare. Tu, „Marusia“, te mai hrăneai cu turtă dulce pe vremea cînd eu toceam pe de rost toată înţelepciune...

nea asta... Cît despre rufe... Mă rog, am să le spun...

Dusia stătea pe jumătate întoarsă spre mine, strîngînd în pumn flacăra supusă a basmalei. Și fiecare vorbă a mea părea să-i mărească și mai mult pupilele-i întunecate. Pe fața ei senină, de fetiță, i se așternu dintr-o dată caracterul, din cîteva linii desenate apăsate în colțurile gurii și ale ochilor. Pînă și glasul maistrului era acum altul : aspru, dar totodată matern.

— Nu vorbi așa... Nu-i bine... Nici mie nu mi-e dulce traiul. Da ! Pînă uha-alta nu am voie să mă întorc la gospodărie. Am bărbat acolo... Deocamdată, nu mă cheamă Lipko, ci Iliasova... Căci trăiesc cu Boris fără cununie...

N-aș putea spune că-n clipa aceea m-am simțit prea în largul meu. Era limpede că Dusia și-a deschis inima. Vorbele ei trădau nevoia de a se mărturisi, pe cînd ale mele — numai mînia auto-apărării. Poate că era pentru prima dată cînd n-am știut ce să răspund. Trecînd pragul locuinței, Dusia, se mai întoarse o dată spre mine și cu un aer ștregăresc îmi aminti :

— Să nu uiți de rufe...

— Bine, maistre, am să le spun.

Răspunsesem cît se poate de serios ; cred că pentru prima oară în douăzeci de ani...

5

Frații se încinseseră la cărți. După fața mai lungă și mai albă ca de obicei a lui Ziama, mi-am dat seama că acesta pierde. Ghinionul îl urmărea fără cruțare. Petka a început să-l jecmănească din prima zi cînd l-a cunoscut la gospodărie.

Ziama a pierdut tot ce-a avut, pînă și propria-cămașă o folosea cu „chirie“, în contul socotelilor viitoare. Era destul însă ca Petka să taie cărțile, cu siguranța lui de profesionist, ca în ochii triști ai pungășului-ghinionist să se și aprindă scînteia patimii; vorbea în el căutătorul neobosit al norocului. În ziua aceea, „măsluitorul taciturn“ îl avea în mînă pe Ziama, cu toată averea lui mobilă și imobilă, de ieri, de azi și de mîine.

Spre deosebire de Ziama, Jora juca prevăzător, pe mize mici, mai curînd din demnitate decît din interes. În ce mă privește, întotdeauna am socotit ispita drept o îndeletnicire prostescă, iar pentru un vagabond de-a dreptul condamabilă, deși de zece ani și mai bine purtam porecla de „Vallet“. Tocmai de aceea în autobiografia mea dezgustul pentru jocurile de noroc era pînă în prezent singurul neajuns.

— Tragi carte? Își făcu Jora datoria să mă întrebe. Poate-ți surîde norocul.. Treizeci — s-audus bănuții... Eu nu mă-ncurc cu mărunțișul...

M-am trîntit pe laviță în tăcere. Știam că mai departe totul se va desfășura după program: în clipa cea mai prielnică pentru el, Petka, cu drept de creditor va întrerupe jocul. Jora, ca-ntotdeauna, va fi în bani, iar Ziama va pleca să-și caute un locșor ferit unde să verse cîteva lacrimi; asta-i un fel de tradiție la el — să plîngă după fiecare pierdere; apoi se va apuca neapărat să-i scrie maică-si, cu jurăminte, cu făgăduieli de a se îmbogăți cît mai repede și cu o duioșie răscolitoare față de pietrele ei. În cele din urmă, relațiile de buni vecini se vor normaliza și viața noastră va reîntra pe făgașul ei obișnuit; înainte de culcare, Ziama se va apuca să ne depene mai departe „romanul“ lui de groază și

aventuri. Acțiunea acestor romane se închea de obicei din mersul evenimentelor, fără a ține seama de titlu; iar titlurile născocite erau dintre cele mai năstrușnice. Grozav de prețuite erau *Doisprezece valeți de cupă* și *Taina camerei pătrate*. Variantele se îmbogățeau de fiecare dată cu noi amănunte și adăugiri, așa că eram oricând gata să-l ascultăm pe Ziama povestindu-ne pentru a nu știu cîta oară.

Mie, bineînțeles, ce-mi pasă?! sînt un copil găsit în timpul războiului în gara din Penza. După ce m-am oploșit pe la tot felul de cămine de copii și colonii, am pierdut gustul pentru sentimente. Totuși, fir-ar al dracului să fie! — de fiecare dată cînd Ziama începe să plîngă, undeva, în străfundurile mele, simt cum îngheață și cum mă arde un strop de nu știu ce, și — ptiu! — începe să mi se pară că-l pizmuiesc.

Pe jumătate adormit, auzeam glasul lui Jora ciondănindu-se pașnic, ca de obicei, cu Zaburdin:

— Îndură-te, măi Petrov, și mai iartă-i ceva din datorie lui Ziama. Vrei să-și pună ștreangul de gît într-o bună zi?

— De foame nu-l las eu să moară, dar de iertat nu-i iert nimic. Ce-l trag cu arcanul? Vrea — joacă, nu vrea — drum bun și cale bătută.

— Știi, se zice că banii altuia îți ies pînă la urmă pe nas. Ți-ai făcut cheful, acum dă-i banii înapoi, că tot îi bei.

— Vezi, asta, stimabile, nu mai e treaba ta. Mai știi, poate c-așa-mi place mie să merg la umblătoare cu hîrtii de-o sută... Poate că am chef să-mi răsucesc mahorca-n ele — să fie fumul mai dulce. Iac-așa! Și nu te mai băga! Dacă ești așa de milostiv — dă-i din buzunarul tău.

— Ești un prost, Petea, îi întoarse vorba șoferul, mai cu duhul blindeții, și cînd e să faci pe istețul, apăi te-ntrece pînă și-un controlor de bilete. *Gud bai!*

— Drum bun și cale bătută, căposule!...

Discuția se stinse pe neașteptate, după cum se și stîrnise. Prea slabă era scînteia care încercase s-o înflăcăreze. În odaie se lăsă tăcerea. Desprinzîndu-se din umbra albastră a nopții de toamnă o stea se lipi de geam. Clipea ușor, uitîndu-se țintă parcă la ceva numai de ea știut. Un minut mai tîrziu ușa scîrții ușor ca deschisă de vînt; intrînd în odaie, Ziama se virî sub pătură și multă vreme nu-și găsi locul, zvîrcolindu-se și oftînd: îndura greu pierderile. Cînd, în sfîrșit, romancierul se liniști, Jora anunță cu glas ca din mormînt:

— *Taina mahalalelor Parisului! Partea a șaptea!*

Ziama își începu povestirea fără cine știe ce elan — prea-l zguduise șocul nervos de mai adineauri; încetul cu încetul însă, nenorocirile lui pămîntești pălră în fața mărețului tablou al Parisului; glasul lui prindea putere, căpăta inflexiuni solemne, stîrnind atenția și nervii ascultătorilor prin înlănțuirea cuvintelor stranii, neașteptat de noi și de ușoare.

— Cînd ceasul de pe catedrala Notre-Dame bătu miezul nopții, pe poarta tavernei „Visul mîncăului“ ieși o caretă cu geamurile acoperite. Reflexele gălbui ale felinarelor cu gaz pătrundeau înăuntrul echipajului, luminînd nedeslușit chipul unui bărbat mascat...

Totul din viața mea de pînă atunci devenea mărunț și neînsemnat, realitatea de fiecare zi se retrăgea dincolo de granița celor văzute. O lume

de năluci și de apariții fantastice năvălise între cei patru pereți ai casei pierdute undeva, în stepa nesfârșită. Ațipii legănat de valurile cuvintelor atît de măestru împletite...

— „Apărați-vă !“ strigă amenințător bărbatul mascat contelui De la Troyes Polignac. Glasul lui îți îngheța sîngele în vine... Era însă prea tîrziu : ea, murise... În ăstimp, de la Champagne goneau pe drum, spre Paris, călăreții... Safire și talere de aur, șiraguri de perle și diamante scilipeau în culori de curcubeu...

Știam bine că și această poveste a lui Ziama, ca și toate celelalte, va avea un sfîrșit fericit. Viciul va fi pedepsit, virtutea va triumfa. Inimile îndrăgostiților se vor întîlni în cele din urmă și nu se vor mai despărți pînă la moarte, desfătîndu-se în lux și-n bogăție. Așa-i ironia soartei : cei nefericiți au sufletul plin de virtuți. Orice s-ar spune, Ziama ăsta e un adevărat talent.

6

Cea de a doua sîmbătă se încheie cam în felul următor : abia sfîrșisem cu cina, cînd răsări în prag Lipko, aducîndu-ne un oaspete cu un palton cu blană de biber și cu un dosar galben la sub-suoară.

— Sînt aici toți ! Pofțiți, vă rog !

Oaspetele purta ochelari, avea bube pe față și era caraghios de tînăr. Un fel de băiatul-mamei din poezia *Copilași*, *haidem la școală, soarele a răsărit*... Băiatul își trase șapca cenușie de pe cap, o răsuci în mînă și, neștiind ce să facă cu ea, o-ndesă în buzunar.

— Bună ziua, tovarăși! Eu fac parte din grupul de propagandiști al Comitetului raional de Comsomol.

Ah, cât ar fi vrut să fie luat în serios, să pară bărbat în toată firea! Căci, trebuie să recunoaștem că, deși se străduia din răspuțeri, flăcăul, spre rușinea lui, o dădea într-una de la notele false de bas la glasul pițigăiat al unui școlar:

— Eu, tovarăși, am venit să vă țin o lecție... Pe o temă dintre cele mai interesante: „Moscova — capitala patriei noastre“.

Tăceam, așteptînd să văd ce-o să urmeze mai departe. Jora spuse:

— Tinere, ai greșit adresa, punctul de agitație e alături, la patruzeci de verste de aici.

Ziama, de teamă să nu fie învinuit de invidie față de-un concurent, îi luă apărarea:

— Să fim îngăduitori, Jora, tovarășul e de la lichidarea analfabetismului.

Căscînd dinadins, Petka se întoarse cu fața la perete. Musafirul nu se așteptase la o astfel de primire. Stînjedit, ba-și scotea șapca din buzunar, boțind-o cu degetele-i țepene, ba o îndesa la loc, și se tot uita înapoi, căutînd parcă un sprijin la Lipko care rămăsese în pragul ușii. Acesta însă nu făcea decît să strîngă din umeri: adică, eu unul, n-am aici nici un amestec. Cînd însă pe fața propagandistului se întipări deodată hotărîrea unui condamnat, am înțeles că mi-a venit mie rîndul. Am adunat de pe masă, dintr-o singură mișcare a mîinii, tot ce se strînsese în răs-timp de cîteva zile și, ca o gazdă primitoare, am invitat oaspetele cu un gest larg:

— Vă rog, dragă tovarășe ! Pentru o temă atît de nouă sîntem gata să rupem un ceas-două din timpul nostru de odihnă. Scularea, fraților !

Băieții m-au înțeles dintr-o ochire : facem bășcălie. Oaspetele, însă, mă privi cu o bucurie atît de sinceră și cu atîta recunoștință, încît o frîntură de secundă m-am și căit. Dar numai o frîntură de secundă. În clipa următoare cram toți numai ochi și urechi la expunerea deosebit de expresivă a tovarășului propagandist de la raionul de comsomol. Flăcăul, conștiincios, cu toată răspunderea pentru misiunea încredințată, ne depăna nouă, patru golani moscoviți, date amănunțite despre Kremlin, monumentul lui Iuri Dolgoruki și uzina de automobile Lihaceov. Încercarea răbdării noastre a ținut un ceas și jumătate. Asemenea tortură merita să fie răzbunată.

Prinzînd nițică inimă datorită îngăduinței noastre, propagandistul cel bubos legă tacticos șireturile dosarului și încheie sprintar :

— Sînt întrebări, tovarăși ?

Planul de hăituire îl ticluisem în cap pînă în cele mai mici amănunte. Necruțătoarele stegulețe ale împresurării se strîngeau din ce în ce în jurul fiarei urmărite. Primul foc i l-am încredințat lui Ziama. Cu sfiala înduioșătoare a unui provincial naiv, pehlivanul încercat dădu atacul :

— Iertați-mă, tovarășe, pentru neștiința mea, dar ași îndrăzni să vă-ntreb cum s-ar putea ajunge de la Hamovniki la Cerkizovo ?

Ce mai, pentru junele nostru o astfel de întrebare era ceva între taina porțelanului chinezesc și scrierea cuneiformă. În ochii lui cenușii, încadrați de gene albicioase, se aprinse deznădejdea. Încercă să-și mai păstreze o brumă de

demnitate, dar Jora, necruțător, îl văduvi și de această ultimă speranță.

— Am și eu o întrebare, de orientare ca să zic așa. Spuneți-mi, vă rog, se poate trece, după miezul nopții, fără box prin Metrogorodok ?

Bobocul păru, în sfârșit, a se dumiri că-i vorba de-o cursă. Dar mîndria și greutatea misiunii sale obștești nu-i îngăduiau să se retragă de pe cîmpul de lupte. Ca un cotei încolțit, își muta ochii de la unul la altul, încercînd să găsească, pe fețele noastre, o scînteie de suflet. Noi însă nu știam ce-i cruțarea. Petka, obișnuit să-și doboare adversarul la pămînt, întrebă :

— Eu, cetățene propagandist, de mult aș vrea să știu, cine-i acela Mur¹ și ce-nvîrte acest Mur în capitala patriei noastre ?

Propagandistul, mișcîndu-și, pe mutește, buzele albe își tot plimba mîna peste șold, căutîndu-și zadarnic buzunarul. În sfârșit stegulețele închiseseră cercul... Ultimul cuvînt îl aveam eu, așa că ar fi fost de neiertat să greșesc lovitura. Nu-mi era nici un pic de milă de filfizon. Și pentru ce, mă rog, mi-ar fi fost milă de gînsacul ăsta mucos ? Nu știe încă nici ce-i aia briciul, și uite-l, e gata să învețe a trăi din rentă. Vine, clopoțește aici vrute și nevrute, iar după aia : „semnați, vă rog, de primire“ ; dumnealui își și încasează pentru „trudă“, bumașca. Apropiindu-mă de el și apucîndu-l de un nasture, l-am întrebat duios :

— Ascultă, drăguță, știi dumneata cam cît trage la cîntar o cărămidă ?

— Eu...

Îi răsucii nasturele cu o sută optzeci de grade la dreapta.

¹ MUR — Inițialele Miliției judiciare din Moscova.

— Două kilograme și jumătate... Tabla înmulțirii o știi ?

— Ce rost are ?

— Te-ntreb, o știi ?

— Ce vrei de la mine ?

Nasturele propagandistului făcu aceeași mișcare de rotație de astă dată spre stînga.

— Vreau să înmulțești cifra mea cu o sută.

— Două sute... cincizeci de kilograme...

— Și încă o dată cu douăzeci.

— Cinci mii de kilograme.

Nasturele musafirului îmi rămase în palmă.

— Ascultă, cît primești tu pentru... ciripeala asta ?

— Pentru care ?

— Pentru asta cu... „Moscova — capitala patriei noastre“...

Tînărul, își dibui, în sfîrșit, șapca și se agăță de ea ca înecatul de un pai.

— Nimic... Păi, asta-i sarcină obștească, și, în general, cum se poate să iei bani pentru o treabă ca asta ?

Se lăsă o tăcere grea, apăsătoare. Mi se părea că-mi fuge pămîntul de sub picioare. Stegulețele se strînseseră acum în jurul meu. Totul începu parcă să se clatine și dintr-o dată mă văzui schimbînd locul cu victima. Acum eu căutam pe chipurile celorlalți o pîlpîire cît de slabă de înțelegere, dar pînă și prietenii mei, cei pe care îi socotisem aproape o pîrticică din mine însumi, își fereau privirile. M-am simțit ca înecatul care se duce la fund și a cărui scăpare stă numai și numai în mîinile lui. Fără nici o speranță de îngăduință, bîiguui :

— De fapt, chiar așa stînd lucrurile, parcă ce, strică o plimbare ?

Ziama mă susținu, sfios :

— Toamna excursiile sînt sănătoase...

Jora icni într-un fel nelămurit.

Petka, ticălosul, tăcu chitic.

Lipko, în ușa, zîmbea obraznic.

Flăcăul, încetînd să-și mai frămînte șapca, întrebă cu glas hotărît :

— Ei, cum ziceți că stăm cu întrebările, tovarăși ?

Ziama ofră trist.

— Despre ce întrebări mai poate fi vorba ?

Se pare că omul avea dreptate : nu mai erau de pus nici un fel de întrebări.

7

Din trei cuptoare se descărcase cîte o treime, iar dintr-al patrulea, al lui Ziama, un sfert. Începuse să fie greu să lucrezi de unul singur, așa că ar fi trebuit să ne întovărășim cîte doi, dar cum să lucrezi cu unul ca Ziama, care nu făcea nici două parale ? Muncind în doi însemna, vrei nu vrei, să împarți și cîștigul pe din două, ori „frate, frate, dar brînză-i pe bani“. De cînd muncea, romancierul abia-abia scosese o mie de cărămizi. Era vădit că munca fizică nu-l avantaja cîtuși de puțin.

În pauza de prînz, la masă, băieții se uitau oriunde vrei, numai unul la altul nu. Ziama, stînd pe-un colț de scaun, la fereastră, ne cerceta pe rînd cu ochi triști, nedumeriți. Jora,

jucîndu-se c-un cocoloș de pîine, își preciză poziția cum nu se poate mai deschis :

— Nici vorbă că-mi pare rău de maică-sa, totuși doi cavaleri pentru pietrele ei nu-i cam mult ? Și-apoi, am și eu datoriile mele...

Petka se uită pieziș la mine, chibzuind pe semne cam cît l-ar putea costa neutralitatea, după care începu, tăcut, să-și roadă unghia galbenă de la degetul mare. Colaborarea cu Ziamă nu i-ar fi putut aduce decît pagubă. Mi-am dat seama că-n felul ăsta n-o să ne-nțelegem nici pînă la judecata de apoi. Pentru o rublă mai mult, frații sînt gata să se bată, cum s-ar spune, vitejește, pînă la ultima suflare. Deși nici pe mine nu mă încînta să lucrez cu Ziamă am pus mîna pe cărți, trădîndu-mi de astă dată obiceiurile :

— Să hotărască ele ! spusei tare, desfăcînd în evantai cărțile pe masă. Cine trage asul — le face.

Tăcerea băieților însemna că mă aprobă. Pînă și Ziamă se trase cu tot trupul spre masă. În ochii lui, stinși pînă atunci, se aprinse scînteia patimii. Faptul că de data aceasta miza era chiar persoana lui n-avea nici o însemnătate ! Vorbea în el jucătorul. Ne-am oprit la „mariaș”¹. Eu trebuia să împart primul cărțile. Totul mergea ca la concursurile olimpice. În primul tur l-am scos din joc pe Petka, în al doilea — pe șofer. Partida dintre ei doi urma să hotărască soarta lui Ziamă. Împărțea cărțile Zaburdin. Fosăind pe nas, le-a amestecat îndelung, apoi le-a luat în mînă una cîte una, cu băgare de seamă, înfiorat, ca și cum fiecare dintre ele i-ar fi putut

¹ Joc de cărți, în jargon.

aduce o lovitură mortală, iar cînd ultimul „bătut“ căzu pe masă, în fața lui Jora, n-a mai răbdât și s-a hlizit cu o bucurie răutăcioasă :

— Ai noroc, Jorik ! Te-i fi înțeles cu domnișoara Fortuna !

Acesta nu-i răspunse. Trecînd pe lîngă Ziama, care se întunecase iar, îl pocni îngăduitor cu mănșile pe spinare : haidem, adică. Ziama îmi aruncă sfios o privire tristă, se ridică și, cu capul vîrît între umeri, porni spre ușă. Puțin îmi păsa de soarta lui Ziama și de cîștigul lui Jora ; sentimentalismul era pentru mine un lux împovăraător, dar zîmbetul triumfător de pe fața ca de plumb a lui Petka ar fi scos din sărite și un bolovan.

— Ascultă, bă, șuierai printre dinți, întăritat, scoală și-nchide gura, să nu-ți plesnească cumva urechile ! Nu te hlizi degeaba, că n-o să-ți lucrez nici eu cine știe cît.

Încîntarea lui Petka topindu-se într-o clipă, fața lui îmi aminti deodată zăpada de aprilie — albastră-cenușie, poroasă. Bărbia-i boantă, acoperită cu peri rari, fără culoare, tremură scurt cînd îmi zvîrli printre buze :

— Bun !

La cuptor trecu întîi Petka. Încărcînd roaba, îi aruncam pe furiș cîte-o privire și nu-l recunoșteam. Unde naiba o fi dispărut stîngăcia lui greoaie, de urs, mohorîtă și lăliie ? În cuptor părea că și-ar fi lepădat pielea scorțoșită care-l încurca colo sus, pe pămînt. Mișcările flăcăului erau pline de o mlădiere inexplicabilă, ba chiar aș putea spune de grație. Cărmizile, în mîinile lui uriașe, își pierdeau greutatea, părînd niște jucării. Bălțat cu roșu — de la cărmizi, și cu negru — de la funingine, părea un pui de drac

care-și umpluse brațele cu cutii plămădite din foc. Și ce era mai neașteptat — dracul zîmbea, zîmbea vesel, ștremgărește, numai cu ochii în care se răsfrîngea o naivitate blajină. Fără să vreau, am simțit dorința să-i spun cîteva vorbe de duh sau măcar să-i fac cu ochiul, așa, ome-nește. Dar n-am făcut nici una, nici alta ; scui-pînd praful de cărămidă ce-mi scîrțîia între dinți, l-am întrebat nepăsător :

— Fumăm o țigară ?

Petka ieși din cuptor, se tolăni pe spate, cu brațele întinse în lături și, dintr-o dată parcă, se muie, se stinse. Fumul țigării ce se înălța deasupra-i părea să fie singura amintire a în-flăcărării sale de mai adineauri. Privea cu ochi stinși cerul înalt, acoperit de la un capăt la altul de spuma albă a norilor, și strecura printre dinți, laolaltă cu fumul, cuvinte fără vlagă, spuse aiurea.

— Ne-am învoit cam ieftin atunci, la director. Ne-ar fi dat și cîte douăsprezece ruble pe mie... Sigur... Cine-ți vine acum aici?... Care va să zică, cîte două miare ni le-a mîncat gaia. Deș-tepți — deștepți, dar ne-am lăsat îmbrobodiți...

Mi-era ciudă acum și pentru elanul meu de adineauri și pentru festa pe care mi-o jucaseră proprii mei ochi : văzusem de fapt un pui de drac mascat. Deși mi-era grozav de lene să înnod vorbă cu Petka, m-am rățoit :

— Nici eu n-am venit aici în dorul lelii, ci tot după bani. Totuși trebuie să mai aibă omul și conștiință, nu ? Sau ție nasul îți ține loc de așa ceva ? Oricum, să știi că banii lui Ziama n-o să-ți ajungă pentru toate umblătorile : prea multă murdărie zace-n tine, iar paraua ta n-o s-o prăpădești pentru o treabă ca asta...

Petka întoarse dintr-o zvîcnire capul spre mine, și cerul alburii îi răsturnă în ochi toată tristețea lui rece și adîncă. Și pentru întîia oară de cînd îl știam, vorbele-i aveau culoare și miez :

— Ție ce-ți pasă, pentru tine munca-i ceva trecător. Dar eu, fără muncă, sînt un nimic. De trei ori am stat la popreală... Și-ntreabă-mă, în aști zece ani de viață de cîine, dac-am pus mîna pe ceva ce nu era al meu? De fiecare dată am fost trecut în catastifele miliției și pus la index... Am crescut între oameni fără căpătii. Vrînd, nevrînd, am străbătut Rusia în lung și-n lat. Sînt sătul pînă peste cap. Vreau să am și eu colțul meu, culcușul meu.

Petka tăcu, scuipînd în ciudat firicelele de tutun de pe buze, apoi se așeză, își sprijini bărbia boantă în genunchii adunați la gură, și vorbi mai departe parcă pentru el :

— Țin minte, la Krasnodar, o dată, mergeam pe stradă în ajun de sărbătorile din noiembrie : noapte, zloată, iar eu veneam de la miliție — cum s-ar spune, semnasem iar o declarație... În suflet singurătate, frig, pustiu ; în jur lume, voioșie, iar peste tot, lumină la ferestre. Ici galbenă, colo roșie, dincolo albastră. Mă opresc în dreptul uneia din ele, mă uit în odaie și văd în fața oglinzii, o copilă, mică, de vreo zece anișori... Prinsă toată în petice... Iar lîngă ea își făcea de lucru o muiere, mă-sa, pesemne... Tot prinde peticile, le însailă... Cu gura plină de ace... Pe masă, un ceainic... Cu toarta ruptă... Și-o franzelă, și-un cîrnat. Amîndouă se foiesc în fața oglinzii și tot zîmbesc, de parc-ar pune la cale ceva de haz... M-am îmbătat atunci criță. A doua zi, m-au săltat. Eram la a treia declarație, așa că... Mai tîrziu, în temniță, am jurat să

mă rostuiesc la casa mea... Socoteala-i limpede, se știe, cînd ai casa ta, ești om în rîndul oamenilor... Casa te scoate basma curată din toate. Știu c-am clădit case peste case pentru tot soiul de granguri...

Spovedania fără șir a lui Petka greu ar fi putut să mă miște; „colțul tău“ nu mi se potrivea, totuși vorbele lui îmi stîrniră undeva, în inimă, un fel de durere nedeslușită, picurîndu-mi în vine o întăritare stîngenitoare. Ca să scap, să mă scutur de acest simțămînt supărător, am zvîcnit în picioare și-am pus mîna pe roabă.

— Gata, m-ai otrăvit destul! Așa n-o să-ți cîștigi nici de-o cleampă pentru ușă. Să mergem!

Vecinii noștri munceau fără spor. Ziama, ca să nu se facă de rîs, puneă în roabă tot atîta cărămidă cît și partenerul lui — adică nouăzeci de bucăți. În mîinile lui firave însă, roaba se legăna de pe o coastă pe alta, de parcă era vie, și-și sumetea mînerile în sus, cu Ziama cu tot, atîrnat de ele. Apoi, deodată, făcea un salt caraghios și cărămizile se prăvăleau grămadă cu sunet metalic. Jora răsărea ca la comandă din cuptor și, blagoslovind cu cele mai pipărate sudălmi pietrele mamei lui Ziama, se apuca de adunat cărămizile. Ziama era mut și moale ca o cîrpă: îl copleșea propria lui neputință. Petka, cu urechea ciulită la ocările lui Jora, zîmbea ca de obicei, în colțul gurii, dar cu o bucurie veninoasă. Zîmbetul acesta, care pînă mai deunăzi doar mă întăritase ușor, aprinse dintr-o dată în mine o înverșunare turbată. Sării jos și-l trăseai pe Petka atît de aproape de mine, încît îi zării pînă și vinișoarele roșii din ochii lui tulburi și praful de cărămidă aninat pe gene.

— Ai sau nu conștiință? Ori banii lui nu-ți ajung? Vrei să ți-i dau și pe-ai mei? Spune!

Petka îmi luă ușurel mâna de pe umărul său și, întorcându-se, spuse calm:

— Bun!... Și de ce te-nfurii?

Nici eu nu știam prea bine de ce mă înfuriasem.

8

Lipko era mare meșter la surprize. Simbăta următoare ne aduse cîte trei sute de ruble de buzunar, ca să zic așa, și tot felul de nimicuri de cumpărat cu bani gheață. Bunînțeles, afară de votcă. Și de apă de colonie. Drac împielit! Dar și-a greșit și tractoristul întrucîtva socotelile. Din tot sortimentul lui își găsise căutare numai ceaiul, pudra și pasta de dinți. Ai fi putut crede că frații își puseseră în gînd să-și dea gata burdihanele. Cînd însă Lipko își înțelese nescotința, era prea tîrziu: trei dintre noi umblam cu ochii pierduți, zîmbind prosteste unul altuia. Numai Ziama, după ce-și încheie socotelile cu creditorul, se puse-n grevă. Încercai să-l ospătez, dar el mă respinse, abătut:

— Votcă, hai, mai merge, dar asta — nu: am inima slabă și, în general, mi-e lehamite... Ce-am să-i scriu mamei?... Ziama al ei nu are bani? Păi dacă nici acum n-are, înseamnă că n-o să aibă niciodată. Și ea ce să facă? Să moară, nu?... Cred, Valet, c-am să-mi încerc iar norocul cu pungășia... Cine știe, poate de data asta o brodesc...

— Ești un găgăuță, Ziama, îi răspunsei, profesia ta de mult nu mai are căutare. Ia zi tu,

cui îi mai trebuie acum acte măsluite? Mie, poate că nu mi-ar strica, dar vezi și tu că pînă și eu mă omor aici, să-mi umplu buzunarul. Noi doi nici măcar pentr-o spargere nu mai sîntem buni...

— S-ar putea să ai dreptate...

Pe malul apei, partenerii noștri, așezați turcește unul în fața altuia, se ciondăneau alene, fără vlagă. Ca întotdeauna inițiativa o avea Jora.

— Năpîrcile — îi spunea el confidențial vecinului — au ele, cică, o vînă undeva, pe care pînă n-o tai nu le vii de hac.

Petka, drept răspuns, sughița amarnic.

— E-e-i ?

— Vezi, mi-ar plăcea, scumpule, să știu tu pe unde-oi fi avînd vîna aia...

— Vă vărsați veninul... Mă doare-n cot de voi ! Ce, eu n-am pus la bătaie bănuții mei, am jucat pe fasole?... Ia te uită ce deștepți !... Din buzunarul altuia, e ușor de dat, ehei ! Dă dintr-al tău și atunci să te văd...

— Vezi că plînge gura securii după tine, cîine...

Văzîndu-i de departe ai fi zis că-și vorbesc ca de la om la om, zîmbindu-și cum nu se poate mai dulce. De fapt însă, cei doi, pușcăriași experimentați, își arătau unul altuia petele de pe conștiință. Dar, cum, după părerea mea, treaba asta era o îndeletnicire dintre cele mai zadarnice, m-am dus să mă culc. Creta dreasă cu parfum, din pudră, începînd să-și facă efectul, inima porni să-mi bată spasmodic. Capul sta gata să-mi plesnească la cea mai ușoară atingere. Gîndurile o luau razna la tot felul de prostii. Am încercat să pun la cale o cîntare, dar n-a ieșit nimic. Frații se pleoștiseră. Undeva se pro-

‘dusesese parcă un scurt circuit și firele nu mai făceau contact. Nici măcar povestea celor *Douăzeci de vgleți negri* n-am mai auzit-o seara. Ziama se ‘pusesese cu hotărîre în grevă. Nu-l înduplecă nici făgăduința lui Petka de a-i mai ierta ceva din datorie.

— Petea, îi răspunse romancierul cu convingere, arta nu se vinde și nu se cumpără. Ea este bunul poporului. Da, Petea, se vede că n-ai nici cele mai elementare cunoștințe politice. Și, gata să adoarmă, adăugă : Cumpără-ți, pe banii mei, un radio... Da, da, cumpără-ți...

Dar abia ne cufundarăm în somn, că și auzirăm glasul obraznic al lui Lipko :

— Scula-a-rea !

Ce obicei tîmpit — să faci de planton în casa altuia ! Îl mîină necuratul cu noaptea-n cap din culcușul cald al nevesti-si ! Să fi stat frumușel acasă, la un pahar de ceai, cu covrigi. Da’ ți-ai găsit, dacă el nu doarme, nici pe altul nu-l lasă. Ne mișcam în silă, dîndu-i musafirului să-nțelegea c-ar face bine să-și vadă de treabă. Dar el — nimic. Sta-n prag și zîmbea. Și încă a batjocură, nemernicul.

— Azi, în sovhoz, se face muncă voluntară. Pe voi, e adevărat, una ca asta nu vă privește, e duminică, totuși n-o să vă cadă mîinile dacă o să încărcăți remorca. Conform codului muncii se plătește întreit. Vă dau și partea mea pe deasupra.

Despre plată a spus-o înadins, ticălosul, să ne întărite. Nu ne ține de oameni. Abia m-am stăpînit să nu-i mîngîi botul pistruiat ; m-am mulțumit să-i răspund :

— Măi, frunțaș patriot ce ești, să știi că mi s-a acrit de deșteptăciunea ta. Ai crede tu că

omenirea ar pieri fără conștiința ta, dar să-ți între-n cap că și noi sîntem oameni. O să-ți încercăm afurisita aia de remorcă și fără plată întreită, conform codului muncii, iaf cu partea ta ai face bine să-ți cumperi un patefon: cică ajută la plictis.

Eu vorbeam, iar Lipko stătea în drum și — gîndiți-vă numai, zău așa! — rîdea, cu toată gura lui colțoasă, pînă la urechi, cum s-ar spune. Parcă s-ar fi topit dintr-o dată o pojghiță de pe el și-acum, dezvelit pe toate părțile, stătea în bătaia luminii un alt om, un om pe care-l știai de cînd lumea.

— O să-mi cumpăr, făcu el, rîzînd mai departe. Iar la plecare, se mai întoarce o dată: Ajută, care va să zică la plictis? -

Tăceam buimăciți. Primul glăsui Jora:

— Nebun!

Petka întări cu convingere:

— De legat.

9

Lipko îl întrebă pe Ziama de-a dreptul, fără ocolișuri:

— Ai pierdut tot?

Ziama își lăsă ochii în pămînt.

— Tot...

— Așa! făcu Lipko, și uitîndu-se la noi, aspru, repetă: Așa!

Jora începu să fluiera. Petka se făcu roșu ca focul și înaintă un pas, cocoșește. Dusia își frămîntă, înfrigurată, basmaua între degete. Mi-am dat seama că nu se poate sfîrși cu bine toată povestea. Tractoristul iarăși făcea pe nebunul.

Știa el bine tot ce se-ntîmplase, dar avea omul o boală — îi plăceau lucrurile cu dichis.

— Ei, ce-i de făcut? Coborî dintr-o dată piciorul pe pămînt și, apropiindu-se de romancier, îi sumeți bărbia cu palma. Uite ce-i, Rabinovici, am o rugăminte la tine: spune-le ortacilor tăi că aici nu-i bandă de pungași, ci sovhoz, și că noi n-o să înghițim ca un muncitor să fie jecmănit. Și mai spune-le că dacă sîmbăta viitoare n-o să văd la tine cele trei bancnote, o să stau eu de vorbă cu înfiptul ăla!

Vorbea în scîrbă. Așa se vorbește numai înainte de-o bătaie. Drăgălașa de ea plutea în aer. Petka era, la urma urmei, dator să ne apere onoarea. Treaba lui — el a încurcat-o, el s-o descurce. M-am uitat la Jora — desena cu vîrful cizmei, pe pămînt, niște rotocoale; cu alte cuvinte îi dădea dreptate tractoristului. Ziama nu putea fi pus la socoteală. Rămînea Dusia. Dar abia făcu un pas, că bărbat-su, dintr-o privire, o și făcu să încremenească locului. Nu-i pricepeam jocul. De altfel, puțin îmi păsa. Ce mă costa? Un lucru era însă limpede: că bătaia ar fi putut să reînchege solidaritatea noastră care se destrăma văzînd cu ochii. Atunci, m-am uitat țintă la Petka. Acesta pricepu totul și se făcu alb ca varul. Ai fi zis că-mi cerea îndurare: fără vărsare de sînge. M-am uitat încă o dată la el: ba cu vărsare de sînge. Petka era singurul nimerit în împrejurările date să treacă la fapte. La o adică, totul s-ar fi putut pune pe seama geloziei.

Nu de-a surda luasem eu la ochi încercările lui de-a o vizita pe Dusia acasă. De mers nu i-a mers, și-a bătut degeaba picioarele. Treburile

astea nu se pot ascunde. Dar de dat tîrcoale i-a dat. I-am trimis, din ochi, un ultim avertisment și el, stîrnit, se urni din loc.

— Hai să stăm de vorbă, lighioană... Poate că-ți vîr sub nas bancnotele, chiar acuși, toate trei deodată...

Petka căuta să se-ntărite singur, știind bine că nu mai are încotro. Lipko rămase stană de piatră. Așteptam să văd ce-o să urmeze. Oricum, nu era treaba mea să mă amestec. Cînd doi se ceartă al treilea să nu se bage. Legea junglei, cum spune Ziama. Deodată, se petrecu însă ceva neprevăzut. Petka se îndoi fulgerător, iar cînd se îndreptă iarăși, în pumnul lui sclipi un rașpel ascuțit. N-apucă tractoristul să facă un pas, că Petka, cu o mișcare scurtă, dibace, de profesionist, fără să-și ia aproape avînt, îi vîri drăcia de rașpel sub coaste, în partea stîngă. Lipko icni surd și, apăsîndu-și rana cu cotul, începu să se lase încet, la pămînt. Petka turbase. Ochii lui de plumb căpătaseră o sclipire neomenească. Mai ridică o dată mîna, dar între el și Lipko răsări, pe neașteptate, Dusia. Micuță și neînduplecată, își ridică basmaua galbenă, ferfenițită, ca pe-un scut, și mai curînd gemu decît spuse :

— Înapoi !

Petka se dezumflă într-o clipă, ca un balon. Se întoarse pe călcîie și, abia tîrîndu-și picioarele, o luă spre stepă. În iarba gălbejită sclipi, mat, rașpelul ascuțit. Petka se îndepărta fără ca cineva să-l ia în seamă. Cui îi mai ardea acum de el ? Pînă și eu mi-am zis c-a întrecut orice măsură. În timp ce mă uitam cum Jora și cu Ziama îi ajutau maistrului nostru să tragă jocul de pe Lipko, mă gîndeam la urmări. Fir-ar să fie ! Ne

putem trezi viriți într-o istorie veselă de tot. De închis n-o să ne închidă. Oalele sparte o să le plătească Zaburdin singur, dar naiba știe dacă n-or să desfacă înțelegerea cu noi ? Și-atunci, adio visuri fericite despre capitala patriei noastre. Da, aveam la ce să mă gândesc și ce să regret.

Lipko zăcea pe cojocul lui, apăsându-și mai departe cu cotul rana sîngerîndă de sub coaste. Pata cafenie se lăbărta însă mereu pe pieptul stîng al cămășii. Iodul, două feșe și basmaua Dusiei n-au fost de ajutor. Trăgîndu-și de pe el halatul de doc, Ziama începu să-și rupă în fișii flanela de corp. Dusia, uitîndu-se la el, zîmbi trist, numai cu ochii, și-i spuse, liniștită :

— Trebuie tăiate mînele cu guler cu tot, ca să iasă o fașă mai lungă.

Tractoristul prinse să dea glas :

— Și-a găsit nătărăul cînd să-și încheie socotelile cu mine ! Acum nu mai văd cum o să scap de felcer... Mai știi, mă mai pune și la pat... M-auzi, colega, vorbi el către Jora, care sta decumpănit la căpătiul lui, îmi tragi tu „gîndacul“ pîn-la gospodărie ? Ești și tu, pare-mi-se, șofer de clasa doua, ai ?... Mă duci și pe mine și cărămida...

Dacă în spectrul solar sînt într-adevăr șapte culori, apăi pe fața lui Jora se resfrînsese toată gama. Îndreptîndu-se din șale, începu să bată pasul pe loc.

— Eu... Cum să zic... Mașina o cunosc... de ce să nu-ncerc ? Am avut permis de-a doua din cincizeci și trei. N-am mîncat pîinea degeaba... Numai că mi s-a luat dreptul, oricum... Să nu le

sară țandăra... Deși, vorba ceia, drepturile-s una, și treaba-i alta. O duc, de ce nu?...

Nevenindu-i să creadă în norocul care dăduse peste el, Jora tot bătătorea pământul cu picioarele, pe lângă tractoristul întins pe jos, pînă cînd acesta, enervat, se săltă deodată în capul oaselor și comandă scurt :

— Pe cai !

Îl așezară ușurel în cabină, îl înveliră cu toate bulendrele pe care le-aveau la îndemînă, de nu i se mai văzu decît nasul, iar Jora puse mîna pe volan. În toată ținuta lui, în privire și în mișcări apăru într-o clipă acea mîndrie de breaslă, care-i deosebește pe zeii taxiurilor de muritorii de rînd.

Înfipt în cadrul metalic al tractorului, mi se păru deodată grozav de înalt și de inaccesibil. Poate că într-adevăr așa și era. Lipko mai șușoti o dată cu nevastă-sa, care se cocoțase lângă el ; apoi Dusia, sughițînd de plîns, coborî, iar tractorul, cutremurîndu-se, de parcă s-ar fi scuturat de toropeală, își afundă cea dintîi labă a șenilei în pământul moale.

Deși tractorul era acum hăt, departe, noi tot mai stăteam locului, uitîndu-ne după el. Fiecare se gîndea la ale lui. Eu, de pildă, la urmări. Dusia, probabil la bărbat-su. Dar Ziama ? Mă apropiiai de el, romancierul privi însă cu ochi pierduți, undeva, dincolo de mine și, întorcîndu-mi spatele, spuse :

— Frig...

După cum rostise vorba mi-am dat seama că „sfintei noastre alianțe“ i-a sunat sfîrșitul. Cred c-a înțeles și Dusia. Altfel n-ar fi zîmbit așa, în felul ei, numai cu ochii.

În noaptea aceea odaia noastră păru un cavou cu o singură deschizătură pătrată spre bezna iadului. Auzeam răsuflarea întretăiată a lui Ziama și, deși bănuiam că nu doarme, tăceam, strângînd din fălci.

Nu puteam începe eu vorba... Ceva se așternuse parcă între noi, și primul care ar fi renunțat de bunăvoie la tăcere, însemna să decadă din demnitatea lui... Cuvintele însă ne stăteau pe buze gata-gata să izbucnească. Tăria noastră era pusă la grea încercare.

În cele din urmă, firea sentimentală a roman-cierului îi jucă festa. Nu se mai putu stăpîni...

— S-a dus Petka !

— Ducă-se dracului ! Singur și-a făcut-o.

— N-ai unde să fugi aici... În general, n-ai nicăieri unde să fugi... Pămîntul e rotund...

— D-aia am și zis : ducă-se dracului !

— Ce-o să fie de-acum încolo ?

— Și-a făcut-o singur, cu mîna lui !

— Trebuie să fim oameni, Valet !

— Tacă-ți gura ! Ce, să-mi bag eu, în locul lui, grumazul în jug ?

— Una, două, zbieri. Nu știu de ce tot zbieri. Uite, Lipko n-a zbierat... I-a spus Dusiei că n-o să facă plîngere... L-am auzit eu... Nu-i turnător, vezi ?... Ține cu noi...

— E-o javră Lipko ăsta al tău ! N-ar mai apuca să țină cu noi ! Turnător-neturnător, dar cînd o fi în joc pielea lui, ai să vezi tu...

— Iar răcnești, Valet. Ce rost are ? Viața noastră e ca în romanele mele — un zvon, și-atît. Ne mîncăm singuri, noi între noi, iar alți oameni trăiesc...

Mi-a sărit țandăra. Mi-am amintit de prima noapte petrecută aici. Și de fereastra luminată. Și de pata galbenă de lumină de pe pământ. Și de ultimul meu gând înainte de culcare : „Trăiesc oamenii !“ Am zvîcnit în sus și, pe negîndite, turbat de mînie, am început să izbesc cu pumnii în perete.

— Îi asculți pe ei, suflet nemernic ce ești ! Te-au cumpărat cu o bucățică de zahăr ? Te-au pus cu botul pe labe ? Ai uitat cum la „carantină“ erai azvîrlit de pe o bancă pe alta ? Ți-a gîdilat nările ceaiul stăpînilor ? Javră, javră spurcată ce ești !... Toți sînteți niște javre...

N-am auzit ușa deschizîndu-se, dar pata tremurătoare de lumină, ivită pe neașteptate dinspre prag, m-a făcut să tac. Mă uitam cum Dusia pune lampa pe masă, cum își strînge, înfrigurată, cojocelul pe umeri, și așteptam o explozie de mustrări, de dojeni, de lacrimi. Mă și pregătisem să resping atacul. Ea însă, fără a se adresa cuiva anume, vorbind parcă cu sine însăși, spuse :

— Ar trebui să-l căutăm pe Zaburdin, băieți. Ai, ce ziceți ?

Demonstrativ, mi-am tras pătura peste cap, dar în aceeași clipă am auzit glasul lui Ziama :

— Să ne îmbrăcăm, Dusia.

Cîrligul ușii închise pe din afară zăngăni sec ; Ziama, fosăind, își tot făcea de lucru în ungherul lui. „Ne vinde pe față, ticălosul ăsta ! Ar trebui să mă scol, să-i zugrăvesc fațada și să-l vîr la loc în culcuș !“ Cu o săptămîină în urmă, da' ce zic eu cu o săptămîină, cu vreo trei zile numai, Ziama și-ar fi plătit scump noblețea sufletească. Acum însă mă simțeam ca un acrobat pe sîrmă, orice mișcare greșită îmi putea fi fatală. Puterea

mea asupra băieților se spulberase. Trecînd pe lîngă mine, Ziama se opri :

— N-am uitat nimic, Valet ! De două ori am stat după sîrma ghimpată. Totuși, trebuie să fim oameni ! Da !

N-am știut ce să-i răspund. Eram prea furios. M-am întors cu fața la perete. Ușa se trînti după Ziama, ferecînd parcă tăcerea din jurul meu. Drept să spun nu eram obișnuit să gîndesc prea mult. Mai bine zis nu avusesem cînd să gîndesc. Viața mă silise să-mi reduc planurile de viitor la cel mult o zi, hai să zicem două. Mîncarea, băutura, somnul, trebuiau dobîndite, și eu le dobîndeam. Cît despre prieteni, n-am dus lipsă nici-odată. În bîrloguri, în colonii, am avut întotdeauna cu cine schimba o vorbă. Chiar și după ce m-au eliberat și m-am hotărît să mă fac om și să mă rostuiesc, mi-am găsit o societate cu care nu mă plictiseam. Și uite că acum, în jurul meu, e pustiu. Pustiu, pentru prima oară după ani și ani de zile. Și mă simt de parcă cineva mi-ar fi jucat o festă prostească. Socotisem că-n lumea asta, nouă pentru mine, dacă ai nițel cap nu-i greu să te descurci. Cînd colo, văd că oamenii trăiesc aici după niște legi ale lor, nescrise nici în Constituție, nici în Codul penal. Și fiecare dintre ei ți se vîră în suflet cu mărînimia lui nepoftită. Am trăit atîta vreme fără bătaie de cap și acum, poftim, sînt obligat să stau și să cuget ! Asta nu, luați-vă gîndul ! Cu zăhărel dintr-asta îl puteți cumpăra numai pe unul ca Ziama. Eu nu mă prind... Și nici Petka ! Și nici Jora, cred... Trebuie să ne luăm tălpășița de aici cît mai urgent. Și, dacă se poate, împreună.

Cîrligul de la uşă zăngăni. Deşi n-am auzit vorbă, am priceput totuşi că Ziama nu se întor-
sesese singur.

— Am onoarea! şuierai eu cu răutate, dar cum nu-mi răspunse nimeni am înţeles că totul s-a sfîrşit, s-a sfîrşit pentru totdeauna cu puterea mea asupra băieţilor.

11

Dimineaţa veni cu un „Gaz“ directorul. În manta militară, fără epoleţi, şeful arăta parcă mai scund şi mai îndesat. Ne salută pe toţi, în tăcere, apoi intră, cu Dusia, în odaia ei. Munc-
ceam fără nici un spor. Întîmplarea de ieri înce-
pea să se facă simţită. Pe de o parte poate că era mai bine așa... Las' să nu-și închipuie directorul că aici rublele intră așa, de la sine, în buzunarul omului. Trecînd pe lîngă noi, Jora își vîrî nasul în cuptorul nostru.

— E-n regulă, spuse el, făcînd cu ochiul către Petka. Lipko i-a dus de nas de mai mare dra-
gul! Bun băiat!

După care se făcu nevăzut de parcă s-ar fi topit printre muştele albe ale zăpezii ce roiau neauzite în văzduh. Petka dădu să se repeadă după el, dar pînă la urmă se lăsă păgubaş şi, sprijinindu-se iar de zid, trase adînc în piept fumul ţigării. Apoi, dintr-o dată, îl apucă hărnicia.

— Haidem la treabă, Valet! Trece vremea degeaba.

— Ți s-a făcut de întrecere socialistă, ai? l-am răcorit eu. Lipko al tău tace fiindcă îi e frică de

noi. Și tu gata, ai și căscat gura. Vezi de te-ncrede în el...

Cînd Zăburdin, apucîndu-mă de piept, mă săltă în aer, zgîlțîindu-mă, m-am încredințat de-a binelea că nu mai aveam ce căuta aici. Îmi venise rîndul s-o las mai moale, așa că strecurai în silă, printre dinți, drept în mutra albită a lui Petka :

— Bun !

Cînd am ieșit cu roaba, am dat nas în nas cu directorul. Îmi făcu loc să trec, după care se îndreptă spre cuptoarele neîncepute. Peste tunică, în loc de manta, își pusese un halat de lucru, care-i venea de minune. La cuptorul al șaselea, trase o roabă de sub cărămizi, o cîntări din ochi, o răsuci în mîini și se uită în treacăt la ceas. Mi-am zis cu răutate : „Faci pe demòcratul, tovarășe șef ? Nu te mai osteni : am mai văzut noi dintr-ăștia !” Aveam chef să-l întărit oleacă și la următorul transport am pus în roabă o sută douăzeci de cărămizi. Directorul nu se lăsă însă momit. Ca și mine adăugă la început — cîte zece ba chiar și cîte cinci cărămizi. Cînd m-a ajuns însă, a-nceput întrecerea. De cîteva ori am lăsat să-mi treacă rîndul la cuptor. Jora, luîndu-se după mine, făcu la fel. Ne-am înflăcărat pe negîndite, ca după votcă. Las' că te săturăm noi, acuși ! Ce, crezi că treaba asta e totuna cu a-ți lustrui fundul pantalonilor la birou ? Totul se învălmăși, nebunește, ca într-un film rulat repede : și zidurile afumate ale cuptorului, și cărămizile, și fața lui Petka și siluetele care se zăreau printre muștele albe roind neauzit. Grămezile de cărămizi, frumos rînduite, erau acum la fel de înalte, totuși la pauza de prînz grămada directorului număra cu vreo două sute de cără-

mizi mai mult. Scuișind cu năduf, am tras o înjurătură urită. Colac peste pupăză, deșteptul de Jora mi-o mai trînti și el :

— Trage vîrtos : nu degeaba-i genist. O fi el în rezervă, dar îi lasă pe mulți de căruță. Vînos bărbat...

L-am băgat pe Jora, cu glas tare, într-un anumit loc. Nu s-a supărat — a strîns numai din umeri și a plecat. După prînz, directorul, însoțit de maestru, ne onoră cu o vizită. Se așează greoi, pe bancă, își puse coatele pe masă și ne măsură din ochi, pe rînd, cercetător.

— Mda, cetățeni, m-a săpunit zdravăn biroul de partid pentru voi. Că nu știu să organizez oamenii, că m-am bizuit pe niște profitori venetici, că am uitat de disciplina financiară... Am verificat acum, cu ceasul în mînă, și văd c-au avut dreptate cei de la raion. Cam multe parale... Douăzeci de ruble de căciulă... Multe parale... Nici din punct de vedere politic nu ține ! Cît privește contabilitatea — m-a mîncat, nu alta, ministrul meu de finanțe. Vă plătim din banii prevăzuți pentru construcții, iar asta-nseamnă, vă dați seama, să ne tăiem singuri craca de sub picioare. Oricum o-ntorci, tot încurcată e. Așa că o să trebuiască să ne descurcăm cu puterile noastre. Vorba ceia : bucuros aș fi s-ajung în rai, dar nu mă lasă păcatele — sau cam așa ceva... Nu zic c-ați fi lucrat prost... Dar pentru banii ăștia, mă rog... Așa că începînd de azi, opresc descărcatul ! Cu asta, basta ! O să văd eu pe unde scot, mai departe, cămașa. Iar voi să vă gîndiți cam ce puteți face ; că de gonit, nu vă gonesc. Cine vrea, găsește de lucru la gospodărie. Plata, să nu vă fie cu supărare, conform tarifului !

Asta-i tot ce-am avut să vă spun. Poate ai ceva de adăugat, Avdotia Stepanovna ?

Dusia zîmbi, fața-i trasă se lumină și, jucîndu-și între degete ciucurii șalului, vorbi repede-repede :

— Cu flăcăii ăștia, Alexandr Ivanovici, am fi pus uzina pe picioare cît ai bate din palme. Sînt oameni pricepuți și, mai ales, inimoși. Eh, ce mai colectiv am fi avut ! Dar dacă ați spus nu...

Petka îi luă vorba din gură. Scoase din sîn o foaie de hîrtie împăturită în patru și, fără să se uite la nimeni, o întinse directorului :

— Eu rămîn... Să-mi plătești ca și celorlalți... Ziama întinse și el directorului cererea sa.

— Dacă nu mă dați afară...

Lui Jora îi tresăriră buzele, dar își birui slăbiciunea, și cererea lui fu așezată peste celelalte.

— Tot bani o să primim și-acolo...

Mai departe se petrecu inevitabilul — toate privirile se îndreptară, întrebătoare, spre mine. La început, mi-am cam pierdut cumpătul. Dintr-o dată însă, mi-au înviat în minte toate, de parcă o rază de lumină le-ar fi smuls din beznă : și visurile despre întoarcerea triumfătoare la Moscova, și batjocura disprețuitoare a lui Lipko, și înstrăinarea băieților de mine și multe-multe altele pe care nu le puteam ierta nimănui. Uram, în clipa aceea, toate mutrele acelea întoarse spre mine, așa că, scrișnind din dinți, am răbufnit :

— Nu, șefule, cu mine nu-ți merge ! Pe mine nu mă duci cu fofîrlica ! Mie ai să-mi plătești tot ce mi se cuvine pînă la ultima lescaie ! După lege ! Pe mine nu mă cumperi c-o nimica toată ! N-au decît țăpii ăștia să împungă pentru tine — au coarnele mai lungi... Mie, șefule, să-mi dai dreptul meu...

Înainte de a ieși pe ușă, directorul îmi aruncă peste umăr :

— Ai să primești tot ce ți se cuvine ! N-ai grijă, nu te trage nimeni pe sfoară ! Dacă vrei, te duc înapoi și cu mașina !

Toți ceilalți porniră unul câte unul după el. Ieșind își fereau de mine privirile abătute și molcome ; iar eu răcneam înainte :

— N-am nevoie de mașina ta ! Nimeresc eu drumul și singur. Auzi-l, binefăcătorul : „N-ai grijă, nu te trage nimeni pe sfoară !“ Încearcă numai ! Cu mine și-au găsit nașul directori mai dihai ca tine ! Ai vrea să te-ajungi pe spinarea altuia ? Ajunge-te pe-a ta, dacă-ți dă mîna ! Ai cumpărat cîteva javre nătînge și-acu sari într-un picior de bucurie ?...

12

Nu, n-am să înghit niciodată să fiu jefuit ziua-n amiaza mare, ba încă și cu consimțămîntul meu pe deasupra !

Unul ca mine își face bagajele în doi timpi și trei mișcări. Îndesai în rucsac bocceaua cu rufele murdare, toată averea mea mobilă și imobilă. Peste cîteva minute, pășeam prin stepa pustie și înzăpezită către gospodăria sovhozului. Fulgii de zăpadă se mai răriseră și întinderea din jur părea și mai de necuprins. Acoperămîntul alb, de nea, o făcea mai rece și mai pustie ca de obicei. Pînă la sectorul cel mai apropiat al sovhozului erau douăzeci de kilometri — deci cam patru-cinci ore de mers. De acolo, cu vreo ocazie, voi pleca mai departe.

Nimeni nu-mi poate lua ce-i al meu. Așa că am să primesc tot ce mi se cuvine. Am în buzunar adeverința semnată de maistru, pe care scrie — negru pe alb: „...*patruzeci și opt de mii de bucăți*“. Deci aproape cinci sutare. Pe scurt, ajung la Moscova boierește.

Întunericul se închea tot mai des în jurul meu. În noapte, ai fi zis că doar la doi pași de mine, licăreau luminițele aurii ale sovhozului. Mergînd, îmi făuream în minte tot soiul de planuri care de care mai îndrăznețe.

Dar, ciudat, nici nu apuca unul să se închege ca lumea că și pălea. Nici imaginația nu mi se mai supunea. Pierdusem ceva, și pierderea aceasta îmi întuneca bucuriile viitoare. Și cînd te gîndești cum visasem să plec din sovhoz... Să ne urcăm veseli, în tren, după un chef strașnic — așa plănuisem — toți patru... Pe drum, Ziama trebuia să țină legătura între compartimentul nostru și vagonul-restaurant.

Odată ajunși la Moscova, eu trebuia să dau în cinstea fraților o masă de bun rămas. La *şaşlık*¹ și *hvancikara*² urma să stabilim data viitoare noastre întîlniri... Acum totul s-a dus dracului...

Mă vedeam căutînd un culcuș, peste noapte, la gospodărie, îmi închipuiam cu ce ochi o să se uite la mine contabilul-șef, semnîndu-mi ordinul de plată, cum va fi călătoria mea, de unul singur, spre semafoarele Moscovei și în suflet mi se căsca un soi de gol rece și neprimitor. Ce de luminițe înaintea mea, un cîrd întreg! Niciuna, însă, nu

¹ Frigărui de berbec.

² Soi de vin.

arde pentru mine. Numai acolo, în spatele meu, arde una dar într-acolo drumul mi-e tăiat.

Acum, pesemne, băieții stau și beau ceai ! Iar eu bat drumul, dracu știe încotro și pentru ce. Ce-ar fi să dau buzna, în toiul nopții, în baracă — spunînd, chipurile, că am rătăcit calea ? Nu, crăpați-vă singuri ceaiul, n-am nevoie de el, eu o să beau coniac ! Au căldură, lumină, nici capul nu-i doare. Cu siguranță că m-au și uitat ; a fost odată unul, Valet... Eh, ca și cum n-ar fi fost... Ziama, de bună seamă, iar îi scrie maică-si... Cred că din pietrele alea ale maică-ti poți ciopli acum, Ziama, frățioare, statui în lege, zău așa... La Moscova, o să-mi beau banii, ei, și mai departe ? Mai departe oi vedea eu ! Oi vedea pe dracu ; nu știe nimeni mai bine ca mine ce înseamnă să te trezești la realitate după o beție ! Numai că acum degeaba mă mai frămînt, e prea tîrziu. Orice-ar fi trebuie să merg înainte... Iată însă că luminițele din fața mea s-au mistuit. Ar trebui să întorc capul, să mă uit înapoi. Căci doar știu bine că ele sînt acum în spatele meu. Merg totuși mai departe, fără să mă opresc. Să mai fac un pas și pe urmă, fie ce-o fi, întorc capul.. și mă uit ! Un pas, doi, trei... Încă unul, și-ncă unul, și-ncă... O putere îndărătnică mă mîna în direcție opusă și nu îndrăznesc, nu pot, nu vreau să întorc capul. Uite, în fața mea pîlpîie acum în negură, o singură lumină... Tremură înfiorată, în bezna deasă, crește, prinde cu fiecare clipă putere pînă se statornicește de-a binelea. Ai zice că nu eu merg spre ea, ci ea vine spre mine, zorind, prin noaptea înzăpezită, să mă întîmpine grăbită și hotărîtă...

Am împins ușa și umbra mea tăie pieziș odaia, dinspre prag către fereastră. Flacăra gălbuie a

lămpii pîlpîi. Pe pereți începură să dănțuiască pete ciudate de umbră și lumină. Băieții dormeau. Cînd însă am închis ușa pe dinăuntru și-am pus cîrligul, Petka s-a ridicat din pat, să mă întîmpine. Fără nici o umbră de batjocură, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, m-a întrebat în șoaptă :

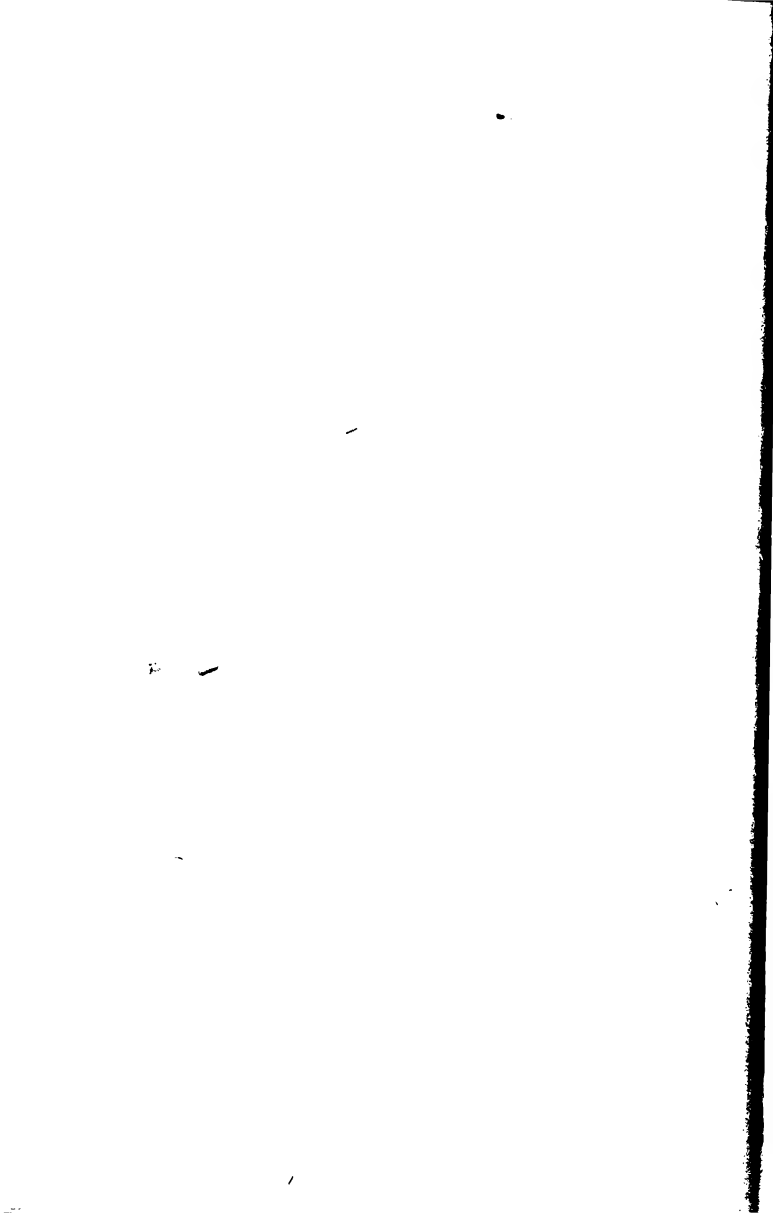
— Să-ți torn un ceai ? E încă fierbinte...

— Fără zahăr, i-am răspuns. Nu-mi place ceaiul cu zahăr...

— Bun.

Înghițind uncropul gălbui, care-mi frigea buzele, simțeam revărsîndu-se în mine un val și valul acela făcea ca tot ceea ce lăsasem în urmă să mi se pară grozav de îndepărtat, aproape o născocire aș putea spune...

Traducere de
Nina Grigorescu

CUPRINS

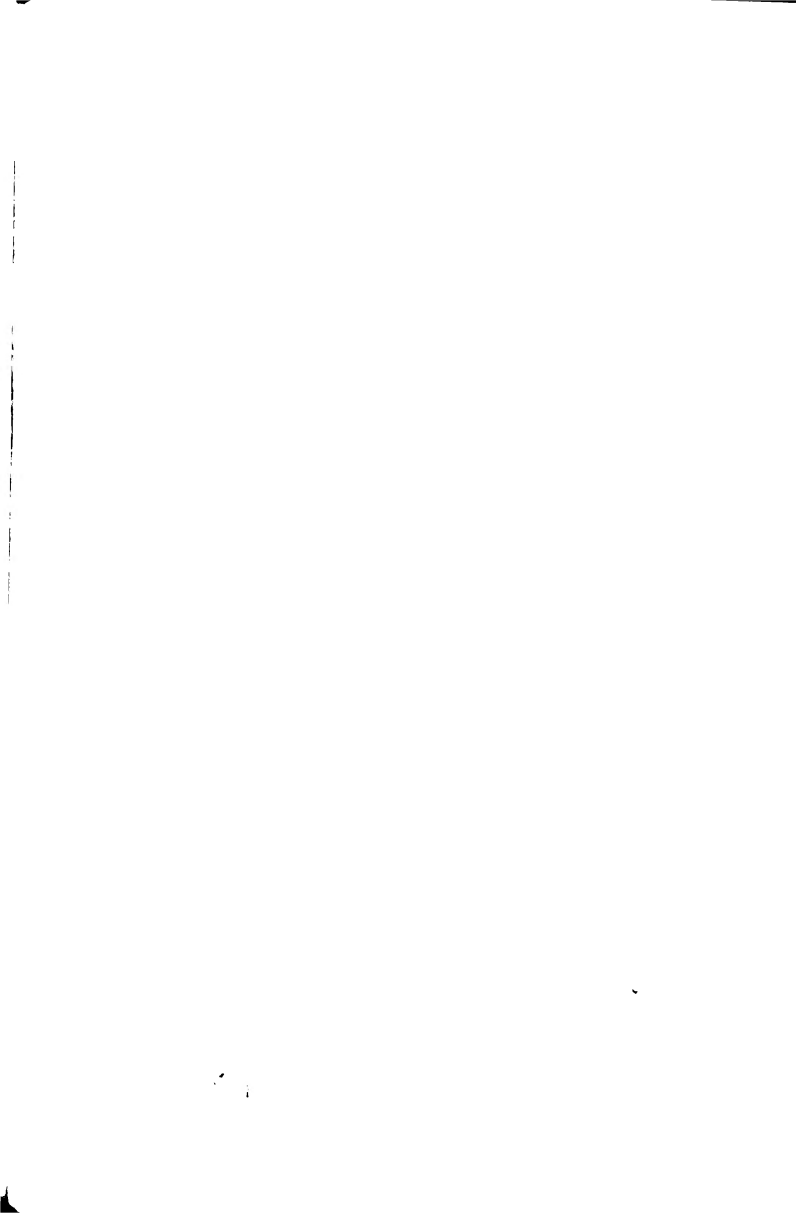
CALINA NIKOLAEVA	
Talentul	7
KONSTANTIN SIMONOV	
Dincolo de cercul polar	35
IURI NAGHIBIN	
Jenia Rumianțeva	61
VASIL ROSLIAKOV	
Mestecenii roșii .	75
GRIGORI BAKLANOV	
Pentru un munte de durere .	89
VLADIMIR TENDRIAKOV	
Ruguri pe zăpadă	115
VASIL BIKOV	
Moartea unui om	143
IURI KAZAKOV	
Pe insulă	157
ANATOLI KUZNEȚOV	
O femeie .	181
CINGHIZ AITMATOV	
Djamilia	233
VIKTOR KONEȚKI	
Încă o dată despre război . .	303

EINER MAAZIC	
Maaria	335
IURI KURANOV	
Lebăda	349
GHEORCHI SEMIONOV	
Patruzeci și patru de nopți.	361
IULIAN SEMIONOV	
Pe o limbă de nisip	411
GHEORCHI VLADIMOV	
Căpitanii	431
VASIL AXIONOV	
La jumătatea drumului spre lună	453
VLADIMIR MAXIMOV	
Dusia și noi cinci	485

Redactor responsabil: TEODORA POPA
Tehnoredactor: TRAIAN ARGETOIANU

*Dat la cules 16.04.1965. Bun de tipar 28.06.1965.
Apărut 1965. Tiraj 20 160 ex. Broșate 17 080 ex.
Legate 1/1 3 080 ex. Hirtie tipar de 50 g/m². Format
700×920/82. Coli ed. 21,38. Coli tipar 16,75. A.
nr. 4430/1965. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S. C.Z.
pentru bibliotecile mici 8S—32=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 50 330 la Combinatul
Poligrafic „Casa Științei” — Piața Științei nr. 1,
București — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

